Guvernarea Nicolae Rădescu

Următoarele apariții în colecția " **ACCES LA ISTORIE",** realizată în colaborare cu editura Hodder & Stoughton - Londra:

GERMANIA: AL TREILEA REICH, 1933 - 1945 - Geoff Layton
CATOLICISMUL ȘI CONTRAREFORMA - Keith Randell
ITALIA: LIBERALISM ȘI FASCISM, 1870 - 1945 - Mark Robson
JEAN CALVIN ȘI REFORMA TÂRZIE - Keith Randell
ELISABETA I: RELIGIA ȘI POLITICA EXTERNĂ - John Warren
EUROPA ȘI DESPOȚII LUMINAȚI - Walter Oppenheim

Au apărut în aceeași colecție:

1. **STALIN ȘI HRUȘCIOV: URSS, 1924 - 1964 - Michael Lynch**
2. **LUTHER ȘI REFORMA ÎN GERMANIA, 1517 - 1555 -** Keith Randell
3. **HABSBURGII ȘI HOHENZOLLERN11,1713 - 1786 - Walter Oppenheim**
4. **NAPOLEON, FRANȚA ȘI EUROPA -** Andrina Stiles
5. **UNIFICAREA ITALIEI, 1815 - 1870 -** Andrina Stiles
6. **IMPERIUL OTOMAN, 1450-1700 -** Andrina Stiles

în același domeniu va apărea:

ISTORIA SECOLULUI XX - 3 vol. - Pierre Milza, Serge Berstein - traducere din limba franceză

Dinu C. Giurescu

Guvernarea Nicolae Rădescu

Editura ALL

"BUF București

© 1996 - B.I.C. ALL s.r.l.

GUVERNAREA NICOLAE RĂDESCU
DINU C. GIURESCU
ISBN 973-571-035-8
Toate drepturile rezervate Editurii **ALL.**
Nici o parte din acest volum nu poate fi copiată
fără permisiunea scrisă a Editurii **ALL.**
Copyright © 1996 by B.I.C. **ALL** s.r.l.
All rights reserved.
The distribution of this book outside Romania
is prohibited without the written pennission of B.I.C. **ALL** srl

Editura
București
Carol Knappe 20
S 312.79.90, 223.43.35
Tel/Fax: 312.77.95

Departamentul DIFUZARE
S 665.98.58, 223.32.44

Redactor: Marius Ioan
Coperta: Stelian Stanciu
Tehnoredactare computerizată: Grigore Ioniţoiu

BIC - **ALL** srl

PRINTED IN ROMANIA

Sumar

Introducere..... 1

Planul unei lovituri de stat transmis de la București unui reprezentant al Serviciilor speciale britanice, la Istanbul, în octombrie 1943. Reacțiile sceptice ale factorilor de răspundere de la Londra și Washington.

*

Analiza actului de la 23 august 1944: Caracterizarea generală a evenimentelor; versiunile succesive formulate de secția de propagandă a Partidului Comunist Român.

Componenta politică și militară a actului de la 23 august. Cum evaluau oamenii politici din România situația generală când încercau să scoată țara din război. Ce sperau liderii politici de la București. Ce nu știau acești lideri în primăvara anului 1944.

Puteau anticipa oamenii politici de la București, Sofia sau Budapesta o împărțire a continentului în sfere de

influență, atunci, în prima jumătate a anului 1944? De ce nu s-a hotărât mareșalul Ion Antonescu să semneze armistițiul cu "Națiunile Unite"? Alternativa, în termeni reali, din august 1944. De ce n-a reușit Wehrmacht-ul să recapete controlul în România?

Evenimentele din România au constituit o surpriză totală pentru "Aliați". Cum se proiectează aceste evenimente din august 1944 după o jumătate de secol.

Care au fost obiectivele de politică internă ale celor care au făptuit actul de la 23 august 1944.

*

Etapele parcurse de Partidul Comunist din România pentru acapararea puterii în toamna anului 1944. Constituirea Frontului Național Democrat.

VI Guvernarea Rădescu

Criza de guvern din octombrie 1944.

Iuliu Maniu întreabă la 1 noiembrie 1944: este adevărat că guvernul britanic are de gînd "să predea România Sovietelor?"

Constituirea celui de-al doilea guvern prezidat de generalul Constantin Sănătescu la 6 noiembrie 1944.

Continuă criza politică determinată de agitația declanșată pe străzi și în Întreprinderi de activiștii PCdR.

Demisia guvernului Sănătescu la 2 decembrie 1944.

Andrei Vâșinski către Mihail Ralea, la începutul lunii decembrie 1944: "Rusia va insista pentru o schimbare în clasele conducătoare (din România)..."

Capitolul I
Guvernul Nicolae Rădescu.....47

1. Formarea noului guvern la 6 decembrie 1944, prezidat de generalul adjutant Nicolae Rădescu. Starea de spirit a cercurilor intelectuale.

*

2. Programul guvernului prezentat de primul

ministru.

*

3. Guvernarea propriu-zisă. Administrația locală: prefecți, primari. înființarea Universității de vest (Timișoara)

Legea sindicatelor profesionale. Congresul General al Sindicatelor Unite din România.

Insituirea unui regim tranzitoriu de organizare judecătoarească.

înființarea Ministerului Naționalităților Minoritare. Statutul acestor minorități. Repunerea în drepturi a militarilor și farmaciștilor evrei, cetățeni români.

Legile privind criminalii de război și pe cei răspunzători de dezastrul țării.

Epurări și arestări.

Sumar VII

Aplicarea Convenției de Armistițiu. Semnarea Convenției din 16 ianuarie 1945 pentru livrarea mărfurilor de România către Uniunea Sovietică.

Relațiile dintre trupele de ocupație și populația țării. "Sancționarea unor infracțiuni săvârșite contra militarilor armatelor aliate."

Alte hotărâri ale guvernului.

*

4. Ocupația sovietică și consecințele ei. Un memoriu al regelui Mihai adresat președintelui Franklin Delano Roosevelt. Repatrierea forțată în URSS a românilor basarabeni refugiați în România, la înaintarea armatelor sovietice. Deportarea la lucru a etnicilor germani cetățeni români, ianuarie 1945. Amestecul direct al autorităților sovietice în treburile interne ale României. Obligațiile financiare ale României față de Soviete.

De ce memoriul regelui Mihai I nu a fost văzut de președintele Franklin Delano Roosevelt.

*

5. Un raport al reprezentantului militar al Statelor Unite în Comisia Aliată (Sovietică) de Control, despre situația din România.

Capitolul //
Sfârșitul unui armistițiu politic de trei săptămâni.....133

Apelul F.N.D. de anul nou 1945 înlătură speranța continuării unui armistițiu politic.

Declarațiile de 1 ianuarie ale primului ministru Nicolae Rădescu și ale lui luliu Maniu.

Călătoria lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, ministrul transporturilor, la Moscova. Declarațiile făcute presei la înapoiere.

Primele știri despre declanșarea unei noi crize politice de către Partidul Comunist din România. Atitudinea partidelor tradiționale Național Țărănesc și Național Liberal.

luliu Maniu către B. Y. Berry, reprezentantul politic al Statelor Unite la București, la 8 decembrie 1944: "se pare că Rusia Sovietică a proiectat să facă din România o țară comunistă..."

VIII Guvernarea Rădescu

Declarația ambiguă a premierului Winston Churchill, în Camera Comunelor, la 18 ianuarie 1945 privind politica Angliei și Uniunii Sovietice față de Bulgaria și România.

Declarația postului de radio BBC despre contribuția României alături de "Națiunile Unite".

"Guvernul actual trebuie schimbat" declară Gheorghe Gheorghiu-Dej la 26 ianuarie 1945.

Capitolul III
începutul unei noi crize politice. 149

Ședința Consiliului Frontului Național Democrat din 24 ianuarie 1945 despre: regimul constituțional al României; democrația populară în pregătire; declanșarea "crizei" politice; politica externă; noul program al F.N.D.

Cum a fost pornită "criza" politică menită să ducă la demisia premierului Nicolae Rădescu. Noua întrunire a Consiliului F.N.D. din 31 ianuarie 1945. Discuțiile despre : Regele Mihai I; PNȚ și liderii săi; PNL;

principiile generale ale politicii F.N.D.; colaborarea F.N.D. cu Gheorghe Tătărescu;

Mitingurile și demonstrațiile orchestrate de F.N.D. Câți participanți?

încercare de atentat asupra lui Miron Constantinescu?

Atitudinea Partidului Național Țărănesc privind "criza" declanșată de PCdR.

Sindicatul tipografilor, condus de activiști PCdR refuză să mai tipărească *Dreptatea,* oficiosul PNȚ.

Unii tipografi nu se supun ordinelor date de liderii lor.

Viitorul , oficiosul PNL este suprimat din ordinul Comisiei Aliate (Sovietice) de Control.

Capitolul IV
Cuvântarea premierului Rădescu în sala ARO, 11 februarie.....183

Descoperirea unui depozit de arme și muniții. Zvonuri despre o lovitură de forță condusă de PCdR.

Premierul Nicolae Rădescu se adresează țării prin radio la 11 februarie 1945. Cuvântarea programată la cinematograful "Scala" este ținută într-o sală apropiată, la ARO.

Cuvântarea generalului Nicolae Rădescu despre: programul guvernului; campania continuă de denigrare a activității guvernului; libertatea de exprimare în scris; reforma agrară; sindicatele profesionale.

Reacția presei procomuniste la cuvântarea primului ministru. Incidentele de la ARO și din Piața Palatului, duminică 11 februarie.

Generalul Nicolae Rădescu se adresează din nou națiunii, prin radio, duminică 12 februarie.

Manifestație de "protest" organizată de F.N.D., marți 13 februarie. "îndemnurile" lui Gheorghe Gheorghiu-Dej la ură și violență.

Atacurile presei comuniste împotriva proiectului de reformă agrară a PNȚ.

Situația în țară devine din ce în ce mai confuză pe măsură ce continuă agitația și demonstrațiile organizate de PCdR.

Capitolul V
Incidentele de la Uzinele "Nicolae Malaxa".....199

Versiunea presei comuniste asupra incidentelor de la Uzinele Malaxa din 20 februarie 1945.

Cum s-au desfășurat în realitate evenimentele: încercarea muncitorilor de a-și alege un nou comitet sindical. Prin vot "secret" ei, se pronunță: circa 4500 pentru im comitet sindical independent; circa 700 pentru comitetul controlat de PCdR.

Reacția în forță a liderilor Confederației Generale a Muncii la aflarea acestui prim rezultat.

Activiștii C.G.M. arestează cu de la sine putere circa 100 muncitori.

Guvernarea Rădescu

Capitolul V!
Spre ultima etapă. Guvernul sovietic se pregătește să intervină direct 209

Manifeste incendiare ale F.N.D. cheamă pe cetățeni la un miting de protest în Piața Națiunii, pentru sâmbătă 24 februarie.

Campania de propagandă și dezinformare minuțios orchestrată de PCdR. *Pravda,* oficiosul Partidului Comunist Bolșevic al Uniunii Sovietice despre evenimentele din România: "opinia politică sovietică nu poate privi impasibilă" la atari desfășurări. Pregătirea intervenției sovietice directe.

Reacția partidelor tradiționale PNȚ - PNL și a covârșitoarei majorități a opiniei publice față de amplificarea acțiunilor partidului comunist

Un editorial al ziarului *Dreptatea* reproduce telurile reale ale PCdR.

Constituirea unui Partid Național Țărănesc - "ramura democratică", afiliat cu totul la F.N.D.

Capitolul VII
Sâmbătă 24 februarie 1945..... 225

Mitingul F.N.D. din Piața Națiunii, la orele 14. Câți partici- panți? 600.000, titrează *Scânteia-,* în realitate înjur de 50.000.

Versiunea PCdR asupra evenimentelor ce au urmat mitingului: manifestanții F.N.D. au fost întâmpinați cu focuri de armă din clădirea Prefecturii, a Teatrului Național, din Palatul Regal și Ministerul de Interne; în timpul incidentelor, lideri comuniști iau cuvântul și acuză direct guvernul și pe primul ministru.

Care a fost realitatea? Armata, care apăra Ministerul de Interne, nu a tras în manifestanți, ci, numai salve de avertisment în aer, atunci când activiștii F.N.D. și PCdR au încercat să forțeze intrarea în clădire.

Focurile de armă au fost trase împotriva manifestanților din patru imobile ce încadrează Piața Palatului - aria din fața Ministerului de Interne (ulterior sediul CC al P.C.R.): blocurile Ilfov, Boteanu, Generala și Wilson. Trăgătorii nu au fost identificați. Bilanțul: 2 morți, 16 răniți.

Sumar XI

Ziua de 24 februarie văzută din interiorul clădirii Ministerului de Interne.

Manifestația a circa 500 persoane în sprijinul guvernului Rădescu, în seara zilei de 24 februarie către orele $2O^{30}$. Un automobil cu farurile stinse se apropie; rafale de armă automată sunt trase asupra manifestanților. Bilanțul: 2 morți, 11 răniți.

Lista nominală a celor uciși și răniți în după amiaza și seara zilei de 24 februarie 1945.

Ultimatumul adresat generalului Nicolae Rădescu de către Comandamentul militar sovietic al orașului București.

Premierul Nicolae Rădescu se adresează direct națiunii, prin radio, la orele 22, arătând adevărul despre evenimentele din București și din țară din ziua de 24 februarie.

Comisia Aliată (sovietică) de Control cere explicații: cuin și-a îngăduit primul ministru să vorbească națiunii

fără aprobarea prealabilă a Comisiei?

Reacția Partidului Național Liberal la provocările PCdR.

Un raport al misiunii militare a Statelor Unite din București asupra evenimentelor din 24 februarie: rănile au fost provocate "de pistoale și arme de alte calibre, ce nu sunt folosite în armata română."

Capitolul VIII
în urma gloanțelor.....247

Reacția presei comuniste fată de evenimentele din 24 februarie merge până la isterie.

Este repetată fără încetare versiunea că guvernul a tras asupra manifestanților.

Comunicatul oficial al mareșalului Palatului regal: nici o unitate a armatei nu s-a aflat în Palat în timpul demonstrației; nici un foc de armă n-a fost tras din Palat.

Comunicate și declarații ale miniștrilor și Consiliului F.N.D.

în numele Comitetului Central al Partidului Social-Democrat, Constantin Ti tel Petrescu adresează o scrisoare C.C. al PCdR. Liderul social democrat arată atitudinea sectară și chiar ostilă a numeroși activiști comuniști față de social-democrați. Titel Petrescu propune - fără nici un rezultat, de altfel - măsurile de îndreptare.

Scrisoarea a zece ofițeri superiori către Regele Mihai, prin care se desolidarizează de acțiunea și declarațiile primului ministru.

Reacții față de intrarea în arena politică a unor ofițeri: punerea lor în retragere. Cererea ultimativă a lui Andrei lanuarievici Vâșinski ca semnatarii scrisorii să fie reintegrați în cadrele active ale armatei.

Scrisoarea a circa 60 universitari, tot în sprijinul F.N.D. Opt membri ai Academiei Române - din 114 - se pronunță împotriva declarațiilor primului ministru din seara zilei de 24 februarie.

Conceptele cheie din versiunea intens propagată de PCdR:provocare premeditată și începutul unui război civil.

O mărturie directă din cercurile conducerii PCdR: toate acuzațiile aduse premierului Nicolae Rădescu sunt inventate.

Mass media sovietice se alătură de îndată violentei campanii lansată de PCdR.

Opinia publică din București despre evenimentele în curs.

Capitolul IX

Comisia Aliată (Sovietică) de Control despre situația din România.....265

Rolul comisiei Aliate (Sovietice) de Control (CASC): teorie și practică.

Ședința din 14 februarie 1945. Consilierul politic A.P. Pavlov: "nu cred că există o criză serioasă între partidele F.N.D. și actualul guvern afară de cazul când însuși generalul
Rădescu n-o provoacă". Totuși, adaugă A.P.Pavlov "dezordinea nu poate fi lăsată să izbucnească în spatele Armatelor Sovietice".

Discuția din Comisia Aliată de Control din 14 februarie aduce dovada că întreaga campanie declanșată de PCdR era în totală concordanță cu politica autorităților sovietice.

*

întâlnirea CASC din 20 februarie. Discuția despre libertatea presei în România. Generalul locotenent Serghei Alexandrovici Vinogradov: "în mai multe cazuri au fost tipărite articole pe care noi le-am socotit atât de dezgustătoare încât periodicele au trebuit oprite".

Sumar XIII

"Temerile" generalului locotenent Vinogradov că în România ar putea izbucni un război civil.

Reprezentantul militar al Statelor Unite în Comisia Aliată (Sovietică) de Control, generalul brigadier C.V.R. Schuyler propune adoptarea unei declarații a CASC - în conformitate cu cele hotărâte și afirmate la lalta care să contribuie efectiv la stabilitatea politică internă a României. Refuzul net al părții sovietice.

*

întâlnirea CASC din *21 februarie 1945.*

Reprezentantul SUA își repetă propunerea din ziua precedentă. Cere totodată suspendarea - fie și pentru o zi - a ziarului *Scânteia,* oficiosul PCdR, pentru un editorial care incită în mod deosebit la răscoală.

Răspunsul generalului locotenent Vinogradov: nu a citit editorialul; propunerea generalului Schuyler din ziua precedentă a fost înaintată la Moscova și se așteaptă un răspuns; răspunderea pentru menținerea ordinei în România revine șefului guvernului român.

*

Reprezentantul britanic în CASC, vicemareșalul aerului Donald Stevenson, informează în scris pe colegul său sovietic, că incidentele de la Malaxa (19-20 februarie) "nu trebuie considerate ca o stare de război civil și nici ca o amenințare adusă securității liniilor de comunicații ale Armatei Roșii în România".

*

Generalul brigadier C.V.R. Schuyler trimite o notă scrisă părții sovietice, subliniind că o "administrație reprezentativă a României poate fi asigurată numai de "un guvern de coaliție care să cuprindă toate grupările politice și clasele sociale". "Guvernul Statelor Unite nu dorește să vadă în România un guvern alcătuit exclusiv de Partidul Național Țărănesc sau de Frontul Național Democrat..."

*

Raportul generalului brigadier C.V.R. Schuyler din 20 februarie 1945 către Pentagon, la Washington: "Rusia Sovietică urmărește ...transformarea României într-un stat comunist...."

*

Regina mamă Elena solicită reprezentantului Statelor Unite la București protecția autorităților SUA în cazul unei

lovituri de stat condusă de PCdR. Răspunsul ambiguu al Departamentului de Stat.

Capitolul X
Desființarea, demobilizarea și

dezarmarea forțelor armate române din interior.....287

"Convenția" militară impusă de partea sovietică la 26 octombrie 1944: prima fază a desființării forțelor armate române din interior.

Noi directive ale Comisiei Aliate (Sovietice) de Control pentru reducerea trupelor de jandarmi și grăniceri (prima jumătate a lunii februarie).

Discuții în CASC privind efectivele de pe front și din interior ale armatei române.

28 februarie 1945: opt noi ordine ale CASC pentru dezarmarea completă a unităților române din București și din alte centre.

Știrea despre sosirea în zona Bucureștilor a cca. 10.000 trupe sovietice, din care 4000 NKVD-iști.

Sosirea inopinată în București a mareșalului Rodion Malinovski, președintele CASC.

Capitolul X!

A.I. Vâșinski impune un guvern condus de PCdR.....303

Sosirea pe neașteptate în București a lui Andrei Ianuarievici Vâșinski, comisarul adjunct pentru afaceri externe al URSS (27 februarie 1945).

Cele trei audiențe ale lui A. I. Vâșinski la regele Mihai 1:*27, 28 februarie* și *Imartie 1945*| "La ora 6 trebuie anunțată demisia lui Rădescu" (28 februarie); "am însărcinarea din partea guvernului meu (= sovietic) să vă declar că omul care ne inspiră nouă încredere este Petru Groza ca Președinte al Consiliului"

Consultări la Palat. încercarea lui Barbu Știrbey de a forma un guvern se lovește de opoziția F.N.D. Regele Mihai obligat să accepte "recomandarea" formulată de A.I. Vâșinski.

Dr. Petru Groza primește oficial mandatul formării noului guvern (2 martie).

Cum au reacționat liderii Partidului Național Țărănesc și Național Liberal, după ultimatumul formulat de trimisul sovietic.

Radio Moscova și ziarele sovietice continuă din plin campania de presă de dezinformare privind evenimentele din România.

Oficiosul PNȚ *Dreptatea* dă o replică directă la atacurile furibunde ale presei comuniste (28 februarie).

Starea de spirit din București și din țară.

întâlnirile dintre dr. Petru Groza și luliu Maniu. Convorbirile dr. Petru Groza - Gheorghe Tătărescu . Alte consultări și schimburi de vederi: dr. Petru Groza, Mihai Ralea, Bebe Brătianu, Ion Mihalache...

Prima listă a guvernului F.N.D. propusă la 3 martie. Definitivarea cabinetului.

Ședința Consiliului FND din 5 martie.

Mitingul din Piața Națiunii, la 6 martie. Comunicatele PNȚ și PNL privind formarea guvernului de la 6 martie 1945.

Capitolul XII
Din nou la Comisia Aliată (Sovietică) de Control.....333

Reuniunea din 28 februarie 1945. Reprezentanții Statelor Unite și Marii Britanii pun o serie de întrebări omologului sovietic în legătură cu audiențele lui A.I. Vâșinski la Regele Mihai. Generalul colonel Ivan Zaharovici Susaikov, noul ocțiitor de președinte al CASC, răspunde că abia a sosit la București și "va fi bucuros să se întâlnească mai târziu și să discute orice chestiune ce ar fi formulată".

Telegrama reprezentantului militar britanic de la București către guvernul din Londra, la 28 februarie 1945: "România va fi silită să accepte un regim care este aproape în întregime de stânga." O dată ajuns la putere, noul guvern va lua "și celălalte măsuri necesare unei complete sovietizări a României"

A doua întâlnire a CASC, pe 4 martie. Din nou discuție asupra unor efective ale armatei române din zona Bucureștilor.

A treia întâlnire a CASC, 5 martie 1945.

Guvernele de la Washington și Londra sunt informate la zi asupra desfășurărilor de la București.

Capitolul XIII
Churchill, Roosevelt și Vâșinski despre evenimentele din februarie 1945 din România.....345

Scrisoarea premierului Winston Churchill către Președintele Franklin Delano Roosevelt despre situația din România (8 martie).

Răspunsul Președintelui Roosevelt, la 11 martie 1945. Cei doi lideri acceptă faptul împlinit.

Versiunea-tip a evenimentelor din februarie - martie 1945, relatată de presa comunistă din România și URSS, este reluată de A.I. Vâșinski în septembrie 1945.

Vâșinski neagă vehement în Comitetul politic ONU (decembrie 1949) că ar fi dat vreun ultimatum regelui Mihai I în februarie 1945.

Constantin Vișoianu confirmă reprezentantului Statelor Unite pe lângă ONU felul în care A.I. Vâșinski, în trei audiențe succesive, a impus formarea guvernului condus de dr. Petre Groza.

Cum a fost impusă opiniei publice din România versiu- nea-tip a evenimentelor din februarie - martie 1945, elaborată de forurile de decizie ale PCR.

Nicolae Rădescu - Date biografice 361

Anexe.....367

Mulțumiri ale autorului.....373

Index.....375

Introducere

în octombrie 1943 viceconsulul român la Istanbul lua

legătura cu un reprezentant SOE[I] [II] și îi prezenta planul unei lovituri de stat, menită să răstoarne pe mareșalul Antonescu.

Doi generali erau implicați în proiectata acțiune. Ei afirmau că aveau în subordine ofițeri de felurite ranguri gata să îndeplinească dispozițiile. Spuneau totuși că nu puteau conta pe toți ofițerii superiori pentru a se alătura operațiunii. Inițiatorii informau că au la dispoziție circa 500.000 de ostași înarmați cu puști, pistoale mitralieră și branduri, dar lipsiți de artilerie, tancuri și arme antitanc. luliu Maniu, președintele Partidului Național Țărănesc și alte câteva persoane știau ceva despre un proiect menit să scoată România din război. Regele Mihai fusese informat că lovitura de stat se organiza în numele său.

Cei doi generali inițiatori erau gata de acțiune de îndată ce guvernul britanic ar fi trimis un ofițer superior cu o forță simbolică de 1000-2000 parașutiști pe frontul sovietic pentru a primi, împreună cu comandamentul sovietic, capitularea 2 necondiționată a armatei române.

Guvernarea Rădescu

Purtătorul de cuvânt al grupului, un colonel comandant de regiment din garnizoana București, mai solicita trimiterea unui militar britanic de rang înalt ca ofițer de legătură, precum și a unui aparat de telegrafie fără fir, cu un tehnician.

Reacțiile n-au fost încurajatoare. “Proiectul pare în față și nu foarte promițător" comenta Ambasada britanică din Washington D.C. “Cifra de 500.000 oameni apare mult exagerată"[III]. Este puțin probabil să existe pe frontul sovietic un sector exclusiv românesc unde capitularea armatei române ar putea avea loc. în plus,

I Special Operations Executive.

II Memorandum al Ambasadei Britanice de la Washington către Departamentul dc Stat, 8 februarie 1944: 871.00/1008 Arhivele Naționale, Washington D.C. (se va cita în continuare N.A.W.).

III *Idem* la pct. 8.

planul nu ține seama de reacțiile previzibile ale comandamentului german și ale mareșalului Ion Antonescu însuși. Cât despre solicitata participare a parașutiștilor britanici, aceasta n-ar avea loc decât dacă șefii de stat major considerau, împreună, că operațiunea "este de cea mai mare însemnătate".

"în ciuda numeroaselor slăbiciuni ale planului, Guvernul Majestății Sale"[IV] dorea să afle părerea guvernului SUA în această chestiune. Britanicii nu vor lua, firește, nici o inițiativă afară de "încercarea de a stabili un contact radio cu grupul"[V].

Comentariile Departamentului de Stat al Statelor Unite au fost asemănătoare. Au trecut aproape trei luni[VI] de când propunerea a fost înaintată și nu s-a produs nici o cristalizare a planului - subliniază un memorandum al amintitului Departament. Lipsa oricărei acțiuni practice "aruncă o îndoială asupra materializării lui finale"[VII]. în ipoteza răsturnării regimului Antonescu, Departamentul de Stat se întreba de ce grupul de militari români nu ar trimite "reprezentanți în afara României într-o țară neutră... pentru a oferi capitula-

Introducere rea necondiționată și a semna acolo condițiile ei, în fața celor trei principali aliați".

Șefii statelor majore SUA exprimă o opinie similară: "... planul este în fașă și nu dă prea mare speranță"[VIII]. Lipsa unei vizibile cristalizări "face improbabilă

IV Adică Guvernul Britanic.

V Doc. citat, pct. 9. Documentul nu cuprinde, firește, nici un nume al inițiatorilor planului.

VIOctombrie 1943 până la începutul lui Februarie 1944.

VII Memorandumul Departamentului de Stat pentru amiralul Leahy, la 1 1 februarie 1944: 871.00/1008, NA.W.

VIII "... The scheme is embryonic and not very hopeful". Joint Chiefs of Staff întrunește pe șefii armatelor de uscat, marinei și ai forțelor aeriene și este prezidat de un general sau amiral de rang superior: în 1944 amiralul William D. Lcahy. Memorandumul comun al șefilor de Stat Major către Departamentul de Stat este semnat de amiralul William D. Lcahy și datat 29 februarie 1944: 871.00/1010 N.A.W.

maturizarea finală a planului".

Totuși "posibila retragere a României din război ar putea urma, foarte probabil, modelul unei insurecții interne, așa cum a fost arătată în acea propunere"[IX]. De aceea, adaugă amiralul Leahy, să se păstreze legătura cu grupurile disidente pentru a le încuraja "să se ridice și să forțeze ieșirea României din război în condițiile cele mai favorabile pentru Aliați"[X].

Memorandumul militarilor americani nu menționa de fel ideea trimiterii unei forțe simbolice americano-britanice pe frontul de Est, dacă România ar fi semnat acolo capitularea.

De la Londra și Washington, reușita unei lovituri militare a României părea foarte îndoielnică, dacă ar fi avut vreodată loc.

Și totuși, acțiunea a avut loc și a reușit integral. Perspectiva pe care o dă trecerea timpului (1944-1994) cât și informația documentară tot mai cuprinzătoare îngăduie în prezent o evaluare cumpănită a acelor memorabile desfășurări.

1. CARACTERIZARE GENERALĂ. Evenimentele din august 1944 în România se înscriu printre cele de primă mărime ale celui de-al doilea război mondial în Europa.

Guvernarea Rădescu

Conducerea autoritară a mareșalului Ion Antonescu a încetat. A fost reinstaurat regimul monarhiei constituționale, cu existența mai multor partide politice.

Desprinderea României de alianța cu Reich-ul și reușita întregii operațiuni au determinat:

a. un salt de 500-600 km al armatelor sovietice în

IXg

Adică în propunerea formulată în octombrie 1943, vezi mai sus, nota 1.

X Vezi nota 7. Amiralul Lcahy adăuga că "este esențial ca Rusia să fie informată dc progresul unci atari acțiuni". Dispunem și de o confirmare a acestei informații. Generalul Gheorghe Mihail arată în memoriile sale că în noiembrie 1943, la Sinaia, a avut primele discuții cu regele Mihai privind o lovitură militară pentru scoaterea României din războiul contra Uniunii Sovietice și trecerea dc partea Aliaților: *Magazin istoric,* nr. 8, 1990, p. 20-21.

mai puțin de trei săptămâni, practic fără a întâmpina vreo rezistență; a fost cea mai rapidă și spectaculoasă înaintare a frontului de Est, într-un răstimp atât de limitat;

b. dezintegrarea întregului dispozitiv al Wehrmacht-ului, obligat să evacueze, în câteva săptămâni, Bulgaria, întreaga Grecie și Creta, Macedonia, Albania și cea mai mare parte din Serbia.

2. METAMORFOZELE ISTORIEI. Timp de cinci decenii (1944-1994) s-au adunat multe date și informații exacte asupra actului de la 23 August 1944.

Răstălmăcirile, falsificările și interpretările unilaterale au fost și mai numeroase. .

De ce?

Evenimentele au fost confiscate global de partidul comunist român, care le-a prezentat în versiuni succesive, potrivit conjuncturii și intereselor echipei aflate la conducere. Unele fapte au fost direct inventate.

Metamorfozele actului de la 23 August 1944 sub regim comunist se cuvin reamintite.

Rescrierea și inventarea istoriei încep chiar de la 29 august 1944, când liderul Constantin Pârvulescu afirma la un miting ținut în fața sediului partidului comunist din România: “Partidul clasei muncitoare, partidul comunist, a fost inspiratorul și organizatorul luptelor de eliberare a poporului român". Aproape la fel spunea și Gheorghe Gheorghiu-Dej, la aceeași adunare.[XI]

în 1945, potrivit versiunii oficiale, "poporul, armata și guvernul... au sărbătorit 23 August, ziua eliberării naționale”,

Introducere sau, în formularea lui Emil Bodnăraș, "ziua națională a poporului român.” în doborârea dictaturii, "adevăratele forte 12 ' democratice” au avut sprijinul “glorioasei Armate Roșii.”

în 1946, evenimentele desfășurate cu doi ani în urmă sunt numite, “actul din 23 August 1944” sau "marele act istoric”.

XI *România liberă,* anul II, nr. 16, 31 August 1944, p. 2.

Un an mai târziu, la festivitatea de la Ateneu și în prezența regelui Mihai, primul ministru dr. Petru Groza a făcut o referire la strânsa colaborare dintre popor și guvern," întruchipând noua formă a democrației, aceea a democrației populare"[XII] [XIII] [XIV]. Era, într-un fel, anunțarea schimbării totale de regim ce va interveni la 30 decembrie 1947, când Suveranul va fi obligat să abdice, iar România va deveni "Republică populară".

După instaurarea regimului zis "democrat-popular", re- scrierea istoriei nu a mai avut opreliști. August 1944 devine "ziua eliberării poporului de sub jugul fascist de către glorioasa armată sovietică, alături de care, întorcând armele, a luptat și armata noastră" - sunt cuvintele primului ministru la festivitatea din sala ARO din București, în 1948. Editorialele subliniază că lovitura de stat a fost pregătită și efectuată de partidul comunist român. în schimb, "reprezentanții claselor exploatatoare și monarhia" s-au opus planului elaborat de PCR până în ultima clipă", în speranța unei debarcări a trupelor anglo-americane în Balcani[XV]. în anii '50, festivitățile se desfășoară sub genericul "eliberarea României de sub jugul fascist", iar rolul armatei sovietice în realizarea "eliberării" rămâne precumpănitor.

în 1964, în climatul intern schimbat prin "Declarația din aprilie" și eliberarea deținuților politici supraviețuitori, genericul zilei de 23 August rămâne același. Evenimentele, cu "profunde rădăcini istorice", sunt definite "revoluție popu-

Iară" și "insurecție armată antifascistă" efectuată,

XII *R.L.,* III, nr. 325, 26 August 1945, p. 1 și nr. 324, 24 August 1945.

XIII *Jurnalul de dimineață,* VIII, nr. 522, Sâmbătă 24 August 1946, p. 1-2 și *"Ordinul de zi către armată",* în *R.L.,* IV, nr. 625, 24 August 1946, p. 3.

XIV *R.L.,* V, nr. 927, Duminică 24 August 1947, p. 3.

XV *R.L.,* VI, nr. 1228, 22 August 1948, p. 1 și nr. 1229, 24 August 1948, p. 1-2.

firește, din inițiativa și sub conducerea directă a partidului comunist. Forțele care au acționat atunci au fost, mai întâi, "formațiunile de luptă patriotice” și, în al doilea rând, “unitățile militare”. Se mai afirma că unii generali și ofițeri superiori au participat la “insurecție”, tot datorită partidului comunist român.

în 1969, la 25 de ani "de la victoria insurecției armate", caracterizările de ansamblu rămân aceleași. Li se adaugă totuși trei informații:

a. “acordul de colaborare” semnat în iunie 1944 cu Partidele Național Liberal, Național Țărănesc și Social Democrat;

b. legăturile partidului comunist ”cu monarhia și cu cercurile grupate în jurul palatului regal”;

c. ordinul sovietic “Victoria" conferit la 6 Iulie 1945 “șefului statului român". Din realitatea faptelor, versiunea oficială reia numai pe acelea care se potrivesc cu imaginile pe care partidul comunist vrea să le proiecteze. Numele Regelui este evitat cu grijă.

Inventata preeminență a partidului comunist rămâne, firește, neschimbată. Tot în versiunea din 1969, "formațiunile de luptă patriotice” - pe care le-ar fi organizat PCR - sporesc acum la "mii și mii de luptători în principalele orașe ale țării”[XVI] [XVII].

In 1977, la formulările anterioare se mai adaugă un adjectiv - ca de obicei - enunțat, dar nedemonstrat: “insurecția națională armată antifascistă" devine acum și “antiimperialistă”[XVIII].

Doi ani mai târziu, denumirea se completează și devine "revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă"[XIX]. Cu acest titlu, oficial atribuit, rămâne timp de un deceniu.

XVI

Toate aceste afirmații în expunerea lui Gheorghe Ghcorghiu-Dej la *“Adunarea festivă pentru sărbătorirea celei de-a 11-a aniversări a eliberării României”,* în *România Liberă,* XXII, nr. 6174, 23 August 1964, p. 1.

XVII*R.L.,* XXVII, nr. 7728, Sâmbătă 23 August 1969, p. 1-2.

XVIII*WR.L.*, XXXV, nr. 10211, Marți 23 August 1977, p. 1-2.

XIX*R.L,* XXXVII, nr. 10831, Joi 23 August 1979, p. 1-2.

între timp, au apărut o serie de lucrări care au adus multe informații noi privind rolul armatei, tratativele de armistițiu 1943-1944, urmările pe plan european ale întoar- cerii armelor în august 1944 . Dar nici una din aceste lucrări nu pune în cauză așa-zisa preeminență a PCR în actul de la 23 August 1944 și nici denumirea oficială completată în 1979. De altfel, nici un istoric din România nu avea cum să publice interpretări contrarii acestor "directive" venite prin secția de presă și propagandă a C.C. al PCR.

De ce această stăruință și încăpățânare a conducerii partidului comunist român de a rescrie periodic și a inventa chiar desfășurările din august 1944?

Căutarea unei legitimități pare a fi, după toate probabilitățile, răspunsul. Fără armata sovietică prezentă timp de 14 ani în România și fără folosirea celor mai brutale metode de represiune - după model sovietic - partidul comunist român nu ar fi izbutit în nici un fel, mai întâi să acapareze puterea, iar apoi să-și asigure monopolul ei.

Alegerile din 19 noiembrie 1946 au fost - probabil - cele mai falsificate din toată istoria României. Următoarele "alegeri" au fost simple votări, pentru un același program, fără alternative.

în atari condiții, o legitimitate putea fi inventată pornind de la evenimentele din august 1944. De aici obligația de a scrie pretutindeni - în editoriale, manuale școlare și studii

[20] Ca dc exemplu: Gh. Buzatu, Gh.D. Florcscu, I. Saizu, D. Șandru, *Din insurecția unei zile mari. Contribuții la cronologia insurecției române din August 1944,* în "Anuarul Institutului dc Istoric și Arheologic A.D. Xcnopol - Iași", voi. 16, 1979, p. 1-123; Florin Constantiniu, Mihai E. Ionescu, *August 1944. Repere Istorice,* Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1984, p. 260; *23 August 1944. Documente,* vol. I, *1938-1943;* vol. II, *1944,* Ed. Științifică și Enciclopedică, București 1984, CXLI1 + 656 p. (I); 871 p. (II); pentru studiile și articolele privind evenimentele din August 1944, apărute în

intervalul 1979-1984 (inclusiv); *Bibliografia istorică a României,* vol. VI, 1979-1984, bibliografic selectivă dc Ștefan Pascu, Gh. Ilristopol, Ludovic Bâthory, Gh. lancu, Adrian Rusu, Nicolac Păun, Stclian Mândruț, Ion Nistor - Ed. Academici, București, 1985, p. 286-301.

de specialitate - că partidul comunist român a fost inițiatorul și organizatorul memorabilului eveniment. Cum nu exista posibilitatea unei analize critice a versiunii oficiale, aceasta a fost impusă opiniei publice timp de zeci de ani.

Care au fost factorii de decizie și forțele cărora le datorăm schimbarea din august 1944?

Au fost două componente: politică și militară.

3. COMPONENTA POLITICĂ a inclus, la rândul ei, tatonările diplomatice pentru ieșirea României din război, cât și repetatele contacte interne între diferiții lideri politici.

Tatonările diplomatice au fost efectuate prin Mihai Antonescu și cu participarea unor diplomați din Centrala Ministerului Afacerilor Externe din București și de la legațiile din Madrid, Lisabona, Berna, Ankara, Stockholm. Discuțiile cele mai elaborate au fost purtate prin legația României de la Stockholm, cât și la Cairo, unde s-au deplasat principele Barbu Știrbey și ulterior Constantin Vișoianu .

[21] Unele din aceste telegrame privind discuțiile de la Cairo mai ales, au fost publicate în volumul *23 August 1944, Documente,* vol II citat anterior. Vezi de exemplu doc. nr. 465, 466, 480, 482, 490, 495, 497, 502, 503, 505, 506, 507, 509, 510, 512, 513, 514, 516, 517, 518, 520, 521, 526, 530, 534, 535, 538, 539, 540, 543, 546, 547, 555, 556, 558, 575, 576, 580, 582, 583, 608, etc.

Pentru discuțiile de la Stockholm vezi telegramele lui Frederic Nanno, ministrul plenipotențiar al României din Capitala Suediei, către MAE București, publicate de Stclian Ncagoc sub titlul *"1943-1944. Ministrul României din Stockholm transmitea", Expres Magazin*

nr. 26, 27, 28, 29 și 30 din 1991, toate la pagina 11.

Discuțiile confidențiale de la Stockholm au fost analizate și de F.C. Nanno, *The first Soviet double cross. A chapter in the secret history of World War II,* in *Journal of Central European Affairs,* vol. 12, October 1952, nr. 3, p. 236-258.

Vezi, de asemenea, studiul analitic al lui Gh. Buzatu, *Din istoria secretă a celui de-al doilea război mondial,* Ed. Didactică și Enciclopedică, București 1988, p. 229-304.

Introducere

Analiza acestor contacte și discuții s-a efectuat în parte numai, unele rapoarte diplomatice au fost publicate, cele mai multe își așteaptă rândul la cercetare.

In atari demersuri au fost angrenați și reprezentanți ai guvernului Antonescu, dar și ai opoziției - îndeosebi din Partidul Național Țărănesc, cu liderul său Iuliu Maniu. Guvern și opoziție au conlucrat uneori, alteori au acționat în paralel, fără a lipsi obișnuitele rezerve, suspiciuni, rivalități, animozități personale, agravate de împrejurările speciale ale anilor 1943 și 1944.

în sfera politicului s-a înscris și "dialogul" epistolar dintre liderii PNȚ și PNL, Iuliu Maniu și Constantin I.C. Brătianu de o parte, și mareșalul Ion Antonescu de altă parte. Chiar și fără existența legală a unui parlament și a unor partide, a funcționat și în timpul războiului schimbul critic, uneori polemic, de idei și opinii privind treburile țării, între guvern și "opoziție". Această corespondență a fost în mare parte publicată și așteaptă să fie analizată[XX] [XXI].

XX

Mareșal Ion Antonescu, *Epistolarul infernului,* avertisment, note, indici de nume de Mihai Pelin, Ed. Viitorul Românesc, București, 1993, 430 p.; *Iuliu Maniu - Ion Antonescu. Opinii și confruntări politice, 1940-1944,* cuvânt înainte, îngrijire de ediție, note și comentarii de Ion Calafctcanu, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1994, 218 p.; vezi și: C.I.C Brătianu, Carol II, Ion Antonescu, *Amintiri, documente, corespondență,* cuvânt înainte, note, îngrijire de ediție, indici de Ion Ardclcanu, Ed. Forum - S.R.L., București 1992, 167 p.

XXI

Asemenea rapoarte și note ale siguranței în *23 August 1944, Documente,* vol. I, *1939-1943,* sub. nr. 357, 361, 362, 366, 371, 372,

în paralel, a avut loc activitatea *de facto* a unor reprezentanți ai PNȚ, PNL, ai PSD, cât și aceea, clandestină, a Partidului Comunist din România. Discuțiile, activitatea în teritoriu, întâlniri confidențiale, tot mai numeroase în 1943 și 1944, sunt consemnate pe larg în rapoartele Siguranței statului .

Liderii partidelor tradiționale, de comun acord cu Suveranul țării, au considerat soluția efectuării armistițiului de către mareșalul Ion Antonescu drept calea cea mai directă, într-un fel normală, pentru ieșirea din război. O atare ipoteză a fost luată în considerare până în ziua de 23 August inclusiv.

A fost însă examinată și soluția alternativă: înlăturarea mareșalului de la conducere și formarea unui guvern, care să rupă alianța cu Reich-ul și să semneze armistițiul. Alternativa a fost formulată în protocolul de constituire, la 20 iunie 1944, a Blocului Național Democrat, care grupa partidele tradiționale Național Țărănesc, Național Liberal, Social Democrat, cât și Partidul Comunist din România. Acesta din urmă - aflat în ilegalitate din 1924 - avea sub o mie de membri și răspândise de mai multe ori manifeste; influența sa era minimă în opinia publică. PCdR a fost inclus în Blocul Național Democrat întrucât armata sovietică se afla deja pe teritoriul României și era pe cale de a câștiga confruntarea cu Wermacht-ul.

La constituirea Blocului Național Democrat divergențele și antagonismele dintre oamenii politici s-au desfășurat ca de obicei, deși evenimentele, de o extremă gravitate, ar fi impus o altă atitudine. luliu Maniu și Constantin I.C. Brătianu au respins categoric ideea oricărei colaborări cu personalitățile care slujiseră regimul regelui Carol al II-lea (după februarie 1938), ca de exemplu Gheorghe Tătărescu sau Mihail Ralea.

4. Pentru COMPONENTA MILITARĂ, toate documentele și mărturiile dau un răspuns foarte

---

373, 377, 379, 382, 386, 387, 389, 393, 396, 400, 401, 402, 404, 407, 413, 428, 432, 448, 453; toate aceste rapoarte și note datează din anul 1943.

explicit. în după-amiaza zilei de 23 August, decizia ultimă a fost luată de regele Mihai, care a avut alături de sine câțiva ofițeri superiori și câteva persoane din Casa Regală. Liderii partidelor politice nu s-au aflat la Palat în după-amiaza zilei de 23 August. Rebele în persoană a hotărât atunci declanșarea întregii operațiuni[XXII].

Introducere 1

Armata română a acționat fără nici o defecțiune și a îndeplinit integral ordinul Suveranului. Fără armata română

---

care îi făgăduise că Pătrășcanu și Titcl Petrescu vor veni la Palat, însă nu înainte ca să se întunece."

Deci, în momentele hotărâtoare, elementele reprezentative politice nu se aflau în preajma Suveranului.

b) luliu Maniu, *Scrisoarea către Tribunalul Poporului* (la procesul mareșalului Ion Antonescu) la 12 mai 1946:

"Despre arestarea mareșalului Antonescu am fost informat după săvârșirea actului deodată cu ceilalți conducători ai partidelor din Blocul Democratic, adică în ziua dc 23 August 1944 orele 17:30 prin dl. Aurel Lcucuția dc către dl. mareșal al Palatului, Mocsonyi Stârcea. Intr-un apartament al domnului A. Lcucuția sc aflau, în acel moment, reprezentanții Blocului Democratic în frunte cu domnii Pătrășcanu și Titcl Pctrcscu, care așteptau rezultatul loviturii dc stat și chemarea la Palat..."

"... Am fost întrebat ce știu despre ultima ședință dc la Palat a mareșalului Antonescu și am precizat că nu pot da relații, nefiind martor ocular".

Apoi: "în dimineața zilei dc 24 August 1944, fiind la Palatul Regal

---

XXII a) Mircca lonnițiu, *Amintiri și reflecții,* Ed. Enciclopedică, București 1993, p. 45-47.

"în dimineața zilei de 23 August, după ce regele hotărâse ca acțiunea de scoatere a României din război să aibă loc chiar în acea zi, nu mai exista posibilitatea de a primi avizul șefilor partidelor politice. Cei de la Palat nu știau unde s-au dispersat conducătorii partidelor, întrucât nu ne gândisem că va fi nevoie de a lua legătura cu dânșii înainte de 26 August. Prin urmare regele de unul singur își ia răspunderea acțiunii..."

"... Reveniți din oraș, Buzcști și Stârcea raportează Suveranului rezultatul misiunii lor. Buzcști nu izbutise să-l vadă pe Maniu, dar i se promisese că îl va putea întâlni mai târziu. Stârcea găsise pe omul de legătură al lui Pătrășcanu,

dc la orele 6, am contribuit împreună cu membrii noului guvern, aflați la Palat, la luarea măsurilor pentru respingerea coloanelor germane ce sc îndreptau spre Capitală..."; în volumul luliu Maniu, *Testament moral politic,* ediție Victor Isac, Editura Gândirea Românească, București 1991, p. 195-197.

c) Florin Constantiniu, Mihai E. Ionescu, *August 1944 - Repere istorice* Ed. Științifică și Enciclopedică, București 1984, sub *"Arestarea lui Ion Antonescu fi Mihai Antonescu",* p. 43-44. Relatarea confirmă pc Mircea lonnițiu în ce privește misiunea lui I. Mocsonyi-Stârcca dc a stabili legătura cu un reprezentant al PCdR. Din relatarea autorilor rezultă implicit, dar foarte clar, că până în scara zilei dc 23 August nici un lider politic nu s-a aflat la Palatul regal.

c) regele Mihai I, în interviul dat ziarului *"Evenimentul zilei"* nr. 665 din 29 august 1994, pag. 2: "Când știam că-l voi chema pc Antonescu la Palat și sc va întîmpla ceea ce s-a întâmplat, am trimis pe cineva dc la Palat să-i anunțe pe toți cei patru, adică pe Maniu, pe Brătianu, pe Titcl Petrescu și pe Pătrășcanu să vină imediat la Palat, în după-amiaza acelei zile, la orele 16 (23 August, nota D.C.G.). Or, mic mi s-a raportat că nu au putut fi găsiți la timp. Dar după mulți ani, relativ recent, am aflat cu surprindere că Maniu a fost găsit și convocat la Palat a doua zi la orele 4 dimineața"...

d) în expunerea făcută miercuri 1 aprilie 1992 la Facultatea de Istoric, dl. Comcliu Coposu a precizat că L. Pătrășcanu și Titcl Petrescu s-au aflat până în scara zilei dc 23 August în locuința lui Sabin Mănuilă din strada Schitu Măgurcanu (însemnări făcute dc mine, D.C.G).

Tot dl. Coposu a adăugat că luliu Maniu sc afla în Palatul regal la 24 August, când clădirea a fost bombardată dc avioane germane și că C.l.C. Brătianu era la Florica în ziua dc 23 August.

și faptele ei exemplare, toate planurile și tatonările factorilor politici în 1943-1944 ar fi rămas simple consemnări în arhive. România ar fi cunoscut situația Italiei din august - septembrie 1943, sau a Ungariei din martie 1944 și ar fi fost ocupată efectiv de forțele Reich-ului. Altfel spus, componenta politică indispensabilă a actului din august 1944 a devenit realitate numai prin reușita acțiunii militare.

5. CUM EVALUAU OAMENII POLITICI din România situația atunci când căutau să scoată țara din război?

Câteva evoluții erau bine cunoscute, și anume:

a) Pe frontul de Est, Wehrmacht-ul se afla în retragere, începând din noiembrie-decembrie 1942; războiul se purta direct pe teritoriul României, începând din martie 1944; un alt front, secundar, se deschisese în Italia din septembrie 1943 și înainta foarte lent spre nord; debarcarea anglo-americană de la 6 iunie deschisese un al doilea front major în Vest.

b) La diferitele tatonări pentru pace, diplomații anglo-americani răspunseseră laconic, prin formula "capitulare necondiționată".

c) Guvernul sovietic "interpretase" conceptul de "capitulare necondiționată", atât în declarația publică făcută de Viaceslav Molotov la 12 aprilie 1944, cât și în discuțiile confidențiale purtate la Stockholm și Cairo cu reprezentanții români. Retrocedarea Transilvaniei constituia partea esențială a propunerilor sovietice; i se adăuga posibilitatea ca unitățile române să lupte alături de cele sovietice. Neoficial, partea sovietică acceptase, în principiu, să discute ca o zonă (neprecizată) din teritoriul român să nu fie ocupată, acolo urmând, probabil, să funcționeze și guvernul[XXIII].

Aceste perspective deveneau operaționale numai din momentul în care România rupea legăturile cu Axa și întorcea armele.

Cum și cât aveau să se împlinească cele propuse, nimeni nu putea răspunde.

Nici nu era de ales, dată fiind situația militară și politică din vara anului 1944.

XXIII

Pentru condițiile oferite de guvernul sovietic și discuțiile confidențiale cu emisarii români la Cairo și Stockholm: Andreas Hillgrubcr, *Hitler, Regele Carol și Mareșalul Antonescu, Relațiile germano-române 1938-1944,* ediție și studiu bio-bibliografic de Stclian Ncagoc, Ed. Humanitas 1994, p. 233-239, *Politica externă a României, Dicționar cronologic,* coordonatori Ion Calafctcanu, Cristian Popiștcanu, Ed. Științifică și Enciclopedică, București 1986, p. 245.

Afară doar de a continua rezistența și retragerea inevitabilă, cu transformarea întregii țări în teatru de război, inclusiv continuarea bombardamentelor anglo-americane, tot mai puternice.

6. CE SPERAU OAMENII POLITICI DE LA BUCUREȘTI?

Cunoșteau, de la radio, Charta Atlanticului (14 august 1941), cu unele promițătoare principii ale unei posibile organizări a lumii după război. Ca de exemplu: dreptul popoarelor de a-și alege forma proprie de guvernământ; garanții ca oamenii să trăiască eliberați de frică și nevoi; schimbări teritoriale efectuate numai cu acordul liber exprimat al poporului în cauză; renunțarea la folosirea forței. Charta rămânea totuși o enumerare de principii și intenții. Mai era speranța unei debarcări aliate în Balcani. Speranță întreținută, poate, și de "războiul informațional" lansat pentru a induce în eroare pe conducătorii Wehrmacht-ului. Se adăuga amintirea primului război mondial, cu un front al aliaților în Grecia, care, în 1918, s-a pus în mișcare spre nord până la Belgrad și linia Dunării.

în timpul convorbirilor secrete de la Cairo, din martie-iunie 1944, a reieșit implicit, dar limpede, că o debarcare a aliaților occidentali nu va avea loc în Balcani. De aceea, până în ultimul moment, personalitățile din România implicate în aceste discuții au sperat că o unitate aeropurtată americană sau britanică va putea sosi în țară[XXIV].

7. CE NU ȘTIAU OAMENII POLITICI DE LA BUCUREȘTI, care, ca și omologii lor de la Sofia sau Budapesta, căutau ieșirea din război?

a) Că pe 1 decembrie 1943, la Conferința de la Teheran, "cei trei mari" parafaseră cu inițialele lor -

XXIVAndrcas Hillgrubcr: *Hitler, Regele Carol* ,si *Mareșalul Antonescu. Relații germano-roniâne, 1938-1944.* Ed. Humanitas, București, 1994, p. 233-239.

F(ranklin) D(elano) R(oosevelt), I(osif) S(talin) și W(inston) S.C(hurchill) - concluziile militare ale conferinței. Cei trei căzuseră de acord ca:

- "Operațiunea OVERLORD să fie lansată în mai 1944, în conjuncție cu o operațiune în sudul Franței. Aceasta din urmă va avea proporțiile pe care le va îngădui numărul navelor de debarcare disponibile".

- "Partizanii din Iugoslavia să fie cât de mult sprijiniți cu hrană și echipament (militar); de asemenea, cu operațiuni de comando".

- "... ca statele majore implicate să pună la punct un plan pentru a încurca și induce în eroare pe inamic asupra acestor operațiuni"[XXV].

La Conferința de la Teheran, cei mari conveniseră, așadar, ca debarcarea principală și aceea secundară a anglo- americanilor să aibă loc în Franța. Nici un fel de referire la aria Balcanilor, afară de ajutoarele specificate pentru partizanii conduși de Iosip Broz Tito.

b) La 30 mai 1944 intervenise un alt element cu referire directă la România. Ambasada britanică de la Washington se adresează Departamentului de Stat în chestiunea raporturilor anglo-sovietice în Balcani.

După o temeinică analiză, Anthony Eden, ministrul de externe al Marii Britanii, sugera următoarele: "cea mai bună soluție ar fi ca guvernul Regatului Unit să cadă de acord - drept aranjament practic - cu guvernul sovietic, anume ca afacerile românești să fie de resortul principal al guvernului sovietic, întrucât România cade în aria de acțiune a armatelor ruse; și,

sovietică, afacerile grecești să fie de resortul principal al guvernului Regatului Unit..."

"O astfel de înțelegere între guvernul Regatului Unit și guvernul sovietic s-ar aplica numai pe timp de război și - întrucât s-ar referi în principal la operațiunile

---

XXV O traducere în limba română, apropiată celei de mai sus, în *Relații internaționale în acte și documente,* vol. II (1939-1945), de Alexandru Vianu, Constantin Bușc, Zorin Zamfir și, Gheorghe Bădcscu, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1976, p. 155-156.

militare ale forțelor celor două guverne (o atare înțelegere, nota D.C.G.) nu ar afecta în nici un fel drepturile și responsabilitățile ce revin celor trei mari puteri la încheierea păcii și după aceea privind întreaga Europă" . In același sens, primul ministru britanic Winston Churchill s-a adresat președintelui Statelor Unite[XXVI] [XXVII].

F.D. Roosevelt, ca de altfel și Departamentul de Stat, răspunde că propusul acord anglo-sovietic va avea "ca rezultat cert... împărțirea regiunii Balcanilor în sfere de influență, în ciuda intenției declarate de a limita aranjamentul la chestiuni militare"[XXVIII]. Pentru partea americană, soluția ar fi "să se dea atenție propunerilor de stabilire a unui mecanism adecvat pentru consultări deschise asupra zonei Balcanilor", pentru ca astfel "să se înlăture neînțelegerile și să se restrîngă tendința spre dezvoltarea unor sfere exclusive (de influență)"[XXIX].

Dar primul ministru britanic revine și insistă pentru un aranjament de trei luni, de probă, întrucât "rușii sunt pe punctul de a invada România în mare forță, și de a ajuta România să redobândească acea parte a Transilvaniei de la Ungaria, dacă românii își îndeplinesc partea lor; considerând toate acestea... că nici Dvs., (Statele Unite) și nici noi (Marea Britanie) nu avem nici un fel de trupe acolo (în România), ei (rușii) vor face probabil ceea ce doresc, în orice caz"[XXX].

Pe 12 iunie, Franklin Delano Roosevelt telegrafiază că este de acord cu propunerea premierului britanic, adăugând:

"Să avem grijă s-o spunem limpede că noi nu stabilim nici un fel de sfere de influență după război"[XXXI].

XXVI *Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers,* 1944, vol. 5, p. 113.

XXVII *Idem,* p. 114-115, nr. 687.

XXVIII[99] *Idem,* p. 117-118, nr. 557.

XXIX *Idem,* p. 119-120 și 117-118, nr. 55.

XXX *Idem,* p. 118-119, nr. 700.

XXXI *Idem,* p. 121, nr. 560.

In acest fel, la mijlocul lunii iunie, situația României era clar definită: Sovietele dobândeau oficial răspunderea dominantă pentru treburile românești. Acest aranjament între cei trei aliați era, firește, total necunoscut la București.

8. O ÎMPĂRȚIRE A CONTINENTULUI în sfere de influență putea fi anticipată de oamenii politici din România și din sud-estul Europei atunci, în 1944?

în retrospect - la distanță de cincizeci de ani de la evenimente - lucrurile apar cu destulă claritate.

Cancelarul Adolf Hitler a dezlănțuit atacul împotriva Uniunii Sovietice. Câștigând confruntarea militară, era normal ca trupele sovietice să avanseze în Europa de centru-est și de sud-est. Fiihrerul a deschis de fapt cel dintâi drumul trupelor sovietice spre ariile amintite.

Când balanța de forțe s-a înclinat definitiv în favoarea celor trei aliați - SUA, URSS și Marea Britanie - s-a pus direct problema reglementărilor în zonele scoase de sub dominația Reich-ului.

Partenerii occidentali ai coaliției au ales soluția de la Teheran. Au prevalat atunci, foarte probabil, considerente de ordin pur militar, plus dorința factorilor de decizie de a pierde cât mai puțini oameni.

Singurul care pare să fi înțeles consecințele politice ale ocupării ariei balcanice în exclusivitate de către armata sovietică a fost Winston Churchill. Dar, fără sprijinul Washington-ului, soluția unei debarcări anglo-americane în zona Adriaticei, spre Trieste de exemplu, nu a putut fi realizată.

Alta era însă perspectiva văzută din București, ca și din alte capitale sud-est-europene. Opinia publică, în covârșitoarea ei majoritate, privea cu foarte multă temere o ocupație unilaterală sovietică. Zeci de mii de combatanți ai armatei române văzuseră direct - timp de trei ani - ce înseamnă regi-

75% din populație, consecințele înaintării trupelor sovietice erau întrevăzute, oricum intuite.

Cât despre oamenii politici de la București, ei erau formați, de generații, la școala Europei. De-a lungul secolului al XIX-lea și în continuare până în 1939, diplomația cuprinsese totdeauna zona de sud-est în jocul și echilibrul european și veghease ca Balcanii să nu rămână în aria exclusivă de acțiune a unei singure mari puteri.

Cum să gândești, în 1943-1944, că regulile jocului erau acum răsturnate?

Războiul al doilea mondial începuse cu o delimitare în 1939-1940 a zonelor de influență între Reich și URSS. Faptul fusese constatat, chiar fără a se ști ceva despre protocolul secret adițional semnat la Moscova la 23 August 1939. Urmările acestui protocol secret erau de asemenea cunoscute: trei țări - Estonia, Lituania și Letonia fuseseră încorporate forțat în URSS, Polonia desființată ca stat și împărțită între Reich și URSS; Basarabia, Bucovina de nord și părți din Finlanda, anexate tot de URSS. Mai înainte, în 1938-1939, avusese loc înglobarea Austriei și a Cehiei (Boemia și Moravia) în Reich. Cu alte cuvinte, șase țări și două teritorii reveniseră fie Reich-ului, fie Uniunii Sovietice. Se mai știa că războiul european izbucnise tocmai fiindcă Polonia fusese atacată de Germania.

Cum putea să-și imagineze opinia publică, oamenii politici îndeosebi, că al doilea război mondial se va încheia cu o nouă delimitare a sferelor de influență? Că zece țări, plus Germania de Răsărit și Basarabia (inclusiv Bucovina de Nord) vor fi înglobate în sistemul sovietic?

Atunci, în 1943 și în primele luni din 1944, o asemenea încheiere a conflictului mondial, împărțirea continentului în două era foarte greu de gândit, mai ales pentru opinia publică și oamenii politici din Europa de sud-est și centru-est.

O atare răsturnare, cât și natura regimului sovietic - atât de contrar stării normale a ființei umane - explică de ce ideea eliberării țărilor respective de către aliații

din Occident a stăruit pînă la obsesie timp de peste un deceniu, din 1944-1945 și până la revoluția ungară din 1956.

9. Ca militar de certă valoare, MAREȘALUL ȘI-A DAT SEAMA CĂ REICH-UL PIERDE RĂZBOIUL. Guvernul sovietic arătase că este dispus să trateze și să semneze încetarea luptelor cu guvernul Antonescu. Până în noaptea de 22 spre 23 August, cât și în după-amiaza zilei de 23 August, personalități politice și Regele l-au solicitat pe Ion Antonescu să accepte condițiile propuse de Soviete.

La întrevederea hotărâtoare de la Palat în după-amiaza zilei de 23 August, Mareșalul a spus că nu poate încheia armistițiul. El și-a motivat atitudinea. Avem mărturia scrisă de a sa mână în orele cât a fost deținut la Palat[XXXII].

Iată argumentele sale:

a) "De aproape 2 ani dl. Mihai Antonescu a căutat să obțină de la anglo-americani asigurări pentru viitorul țării". Dacă ar fi "găsit înțelegere", Ion Antonescu nu ar fi ezitat să iasă din război chiar și atunci "când Germania era tare".

b) A cerut la Berlin să i se "dea dezlegarea de a trata un armistițiu".

Acceptarea propunerilor avansate de Viaceslav Molotov la 12 aprilie 1944 ar avea, potrivit mareșalului Ion Antonescu, următoarele consecințe:

c) "... Să lăsăm Rusiei dreptul de a pătrunde pe teritoriul României oriunde va fi necesar... Adică, sub altă formă... ocu- pațiunea rusească cu toate consecințele ei".

d) "Să bag țara pentru vecie în robie fiindcă propunerile de armistițiu conțin și clauza despăgubirilor de război neprecizate"...

e) Altă clauză "și cea mai gravă e aceea de a întoarce armele în contra Germaniei. Cine... poate să-și ia

XXXII Vezi *Magazin Istoric,* XXIV, Seric nouă, nr. 8, August 1990, p. 29-31.

răspunderea consecințelor viitoare asupra neamului, a unui asemenea gest odios, când putem să ieșim din război oricând dorim”.

f) "... Să dau ordin soldaților să se predea rușilor și să depună armele, care ne vor fi puse la dispoziție pentru ca, împreună cu rușii, să alungăm pe nemți din țară”.

g) A accepta propunerile lui Molotov înseamnă totodată "a face un act politic de renunțare și pierdere a Basarabiei și Bucovinei...”

Și conducătorul statului adaugă:

"Vecinătatea cu Rusia, reaua ei credință față de Finlanda, țările baltice și Polonia, experiența tragică făcută de alții, care au căzut sub jugul Rusiei crezându-i pe cuvânt, mă dispensează să mai insist".

Fiecare din motivele invocate putea fi, desigur, luat în considerare. După cum temerile justificate ale Mareșalului față de vecinul de la răsărit erau împărtășite de aproape toți oamenii politici români, fie guvern, fie opoziție.

Dar tot atunci, cu aceleași informații la dispoziție, a existat și o evaluare alternativă a situației militare și politice. Ea s-a materializat în cele din urmă în evenimentele din august 1944. Iată elementele acestei evaluări:

- După felul cum evoluase frontul de răsărit între noiembrie 1942 și august 1944, armatele sovietice aveau oricum să ocupe toată țara.

- Cum războiul era virtual pierdut, despăgubirile trebuiau plătite, iar decizia asupra cuantumului aparținea, de fapt, Moscovei.

- “Asigurările" așteptate de doi ani de la anglo-americani deveneau tot mai iluzorii; astăzi știm că nu ar fi venit niciodată. De altfel, în noaptea de 22-23 August,

Ion Mihalache a spus Mareșalului că ei, liderii național-țărăniști "... s-au înșelat; au crezut în sprijinul anglo-americanilor, însă și-au făcut convingerea definitivă că aceștia sunt total nepregătiți de a indispune pe ruși și că suntem lăsați la totala lor discreție, ca și Polonia și poate și alte țări. In consecință trebuie să ne considerăm o generație sacrificată..." Opinia lui Ion Mihalache "a constituit o surpriză pentru mine", mărturisește Mareșalul, care însă i-a replicat: "Este de preferat ca un popor, pe care-l așteaptă, dacă are siguranța că îl așteaptă, o

asemenea soartă, să moară eroic, decât să-și semneze singur sentința de moarte"[1].

Cincizeci de ani după drama din august 1944, se poate adăuga că supraviețuirea unui popor și stăruința sa de a continua, chiar în cele mai grele împrejurări, sunt preferabile unei "morți eroice". Dar "dezlegarea" cerută Berlinului ca România să iasă din război? Demersul arată, cel mult, o bună-credință de o mare naivitate: în august 1944 cancelarul Adolf Hitler se agăța amarnic de putere și nu ar fi dat niciodată o atare "dezlegare".

De altfel, Ftihrer-ul nu ezitase nici un moment să sacrifice unitățile române - ca și pe cele germane - la cotul Donului, Stalingrad și în Crimeea, deși mareșalul Ion Antonescu îi arătase în scris și din timp situația primejdioasă și precară în care se aflau trupele.

Aceste tragedii succesive erau cunoscute în 1944 de întreaga armată română și de zeci și zeci de mii de familii îndoliate. Ultima dramă se încheiase cu abia trei luni în urmă, la Sevastopol.

10. CARE ERA, în termeni reali, ALTERNATIVA ÎN AUGUST 1944?

Se mai putea, eventual, rezista, cu o ipotetică oprire, de scurtă durată, pe linia Focșani - Nămoloasa - Galați. După care, trupele sovietice ar fi înaintat în câmpia

munteană și mai departe.

Astăzi știm prea bine cum întreaga Ungarie, până la frontiera cu Austria, a fost teren de luptă; la fel și partea de răsărit a Germaniei, din Prusia Orientală și până la Berlin. După cum știm că Wehrmacht-ul, prins între cele două fronturi, de Est și de Vest, și cu al treilea front în Italia, nu a putut în nici un fel opri înaintarea progresivă a Aliaților. România era, oricum, cuprinsă în această mișcare a frontului.

Din examinarea tuturor datelor cunoscute astăzi, alternativa pentru România, în august 1944, era: [XXXIII]

- să accepte condițiile formulate de Soviete și susținute fără rezerve de Aliații din Vest;
- să continue rezistența, fără vreo speranță, cu întregul teritoriu devenit câmp de război și cu deteriorarea condițiilor oferite.

Actul de la 23 August 1944 a fost singura soluție rațională și viabilă în condițiile date.

După decembrie 1989, evenimentele din august 1944 au continuat să fie măsluite. Nu se mai putea susține că PCR a fost inițiatorul și polarizatorul întregii acțiuni. Au apărut însă comentatori-amatori, care încearcă să rescrie istoria după o metodă stranie: “Ce s-ar fi întâmplat dacă?"

Procedeul acestor diletanți este relativ simplu. Pornesc de la unele fapte atestate documentar, apoi fac o serie de presupuneri și deducții, neatestate și neverificate, învăluite într-o beție de cuvinte și de considerații; după care, în final, formulează “concluzii” prezentate drept veridice.

Una din temele lor favorite este că Mareșalul ar fi obținut condiții mai bune de la Soviete dacă ar fi continuat rezistența și, concomitent, negocierile. Cu ipoteze și presupuneri se poate afirma orice. în acest caz nu mai este vorba de aflarea adevărului, ci de alte socoteli.

XXXIII *Magazin Istoric* nr. 8, 1990, p. 30.

Atari “comentarii și considerații" au un țel precis: să mențină confuzia în opinia publică; totodată, să reducă, să tăgăduiască aportul personal, inițiativa, curajul și determinarea regelui Mihai când a luat hotărârea la 23 August 1944.

“Rescrierea" istoriei pentru țeluri politice continuă - pentru unii - și în prezent.

11. DE CE N-A REUȘIT COMANDAMENTUL WEHRMACHT-ULUI SÂ RECAPETE CONTROLUL ÎN ROMÂNIA - așa cum izbutise în Italia în 1943 - sau să împiedice actul de la 23 August printr-o ocupare preventivă, ca în Ungaria în martie 1944?

Conducerea de la Berlin pregătise planul “Margarete II" pentru ocuparea României. Este meritul incontestabil al mareșalului Ion Antonescu de a fi menținut pentru România statutul de țară aliată Reich-ului, dar nu ocupată și controla-

tă direct. La ultima întrevedere din 5 august 1944, conducătorul român reușise să-l asigure o dată mai mult pe cancelarul Hitler că România va continua lupta alături de Reich. In intervalul august 1941-martie 1944, unitățile române trimise dincolo de Bug au avut rolul de simpli executanți, potrivit ordinelor venite de la Marele Cartier General al Fiihrer-ului. Rezultatele sunt cunoscute. Demersurile făcute în scris de mareșalul Ion Antonescu, rapoartele înaintate de comandanții marilor unități române de pe front nu au putut schimba în nici un fel hotărârile cancelarului Hitler și nici seria de înfrângeri, începând cu cele din noiembrie 1942.

Odată cu revenirea frontului pe teritoriul țării, în Moldova (martie 1944), trupele române au intrat, într-un fel, sub comanda directă *a* Marelui Stat Major român, chiar dacă operațiunile erau strâns coordonate cu cele ale Wehrmacht-ului.

Drept urmare, când Marele Stat Major, la porunca regelui Mihai, a dat ordinul de încetare a luptei pe

frontul de Est, ordinul a fost executat integral, fără nici o defecțiune. întregul front din Moldova, aflat sub presiunea ofensivei sovietice, s-a dezintegrat. Aproximativ cu un an în urmă, și guvernul italian încetase lupta (3 septembrie 1943); dar între demiterea lui Benito Mussolini (25 iulie) și semnarea armistițiului italian trecuseră aproape 7 săptămâni, iar conducerea Reich-ului avusese timp să gândească contramăsurile necesare.

Retragerea României din alianța cu Reich-ul a venit dintr-o dată, ca un trăsnet. Până în ziua de 23 August, ambasada Reich-ului la București, ca și oficialitățile de la Berlin, socoteau că mareșalul Ion Antonescu își menține ferm controlul și va continua lupta.

S-a mai adăugat și un alt factor. O dată cu demiterea Conducătorului, regimul instaurat la 5-6 septembrie 1940 a încetat practic să mai existe. Armata și administrația au îndeplinit de îndată hotărârile Suveranului și ale noului guvern, condus de generalul Constantin Sănătescu.

Cancelarul Adolf Hitler își făcea mari iluzii când poruncea reocuparea Bucureștilor și instalarea acolo a unui alt guvern.

Nici o autoritate civilă sau militară românească nu mai era dispusă să continue alături de Berlin, în august 1944.

12. EVENIMENTELE DIN ROMÂNIA DIN AUGUST 1944 AU CONSTITUIT O SURPRIZĂ TOTALĂ PENTRU CEI TREI "ALIAȚI". Desigur, contacte confidențiale aveau loc de mai multe luni, îndeosebi prin Stockholm și Cairo. Dar factorii de răspundere de la Londra și Washington se arătau sceptici la perspectiva unei reușite a acțiunii militare românești.

Când demiterea mareșalului Ion Antonescu și constituirea noului guvern Sănătescu au fost anunțate public, cercurile de la Moscova, Londra și Washington

se tot întrebau ce se întâmplă la București.

Primele știri au fost difuzate de BBC, reluând cele comunicate de radio București.

De îndată, ambasadorul Statelor Unite la Moscova, Averell Harriman, a întrebat Comisariatul Poporului pentru Afacerile Externe “dacă guvernul sovietic are și alte informații asupra evenimentului, în plus față de cele anunțate prin radio, de la București". Diplomatul sovietic de serviciu a răspuns că nu știe nimic, dar a făgăduit să transmită întrebarea “autorităților superioare" .

La 24 August după-amiază, Averell Harriman întreabă din nou. Andrei Ianuarevici Vâșinski îi răspunde că "autoritățile sovietice nu au nici un fel de informație afară de ceea ce s-a auzit prin radio și că, în prezent, nu are nici un fel de instrucțiuni de la guvernul său de a face vreo declarație asupra acestei probleme"[XXXIV XXXV].

Pe 25 August, la orele 3, în zori, Viaceslav Molotov spune ambasadorilor Marii Britanii și Statelor Unite că “guvernul

sovietic a așteptat toată ziua (24 August 1944, nota D.C.G.), dar până acum nu a primit nici o comunicare din București, cu excepția celor relatate de radioul oficial românesc" .

În aceeași zi (25 August), Comisariatul Poporului pentru Afaceri Externe dă următorul comunicat:

“înaltul Comandament Sovietic este de părere că, în cazul când armatele române încetează acțiunile militare împotriva Armatei Roșii și se alătură, umăr la umăr,

---

XXXIVTelegrama nr. 3121, 23 August 1944, de la Moscova la Washington, 740.00119E.W/8-2344, National Archives, Washington, D.C.

XXXV *FRUS (Foreign Relations of the United States. Diplomatic Papers* - sc va prescurta *FRUS),* 1944, vol. IV, Washington, D C., 1966, p. 192; telegrama nr. 3135 de la Moscova, la 24 August, orclc 5 după-amiaza: 749.00119E.W./8-2444, National Archives, Washington, D C.

Armatei Roșii în războiul de eliberare /.../ atunci Armata Roșie nu va dezarma trupele române, le va lăsa să-și păstreze armele și le va ajuta deplin să-și îndeplinească această demnă misiune" .

îndată după aceasta, înaltul Comandament Sovietic s-a răzgândit. Pe unde a putut, a luat prizonieri români - peste 100.000 - sub pretextul că, până la semnarea convenției de armistițiu, România se afla, juridic, în stare de război cu Uniunea Sovietică!

într-un fel, Moscova, Londra și Washingtonul aveau motive să nu creadă în reușita unei acțiuni pornite de la București. România se afla într-o largă arie controlată de Reich; pe teritoriul ei se aflau cel puțin 500.000 de militari ai Wehrmacht-ului; felul cum se desfășurase "capitularea" guvernului italian (septembrie 1943), ca și ocuparea preventivă a Ungariei erau prea cunoscute. De altfel, cercurile "aliate", chiar dacă teoretic nu excludeau posibilitatea unei încercări militare românești, considerau că mareșalul Antonescu va rămâne, deocamdată, alături de Reich și că în opice caz, atât el cât și Wehrmacht-ul vor reacționa de îndată la orice încercare de răsturnare .

Nu numai că desprinderea de Reich a devenit repede fapt împlinit, dar acțiunea militară românească a avut urmări pe

[38] *Idem,* vol. IV, p. 193, telegrama nr. 3147 din 25 August, din Moscova;
740.00119 E.W./8-2544.

[39] *Idem,* vol. IV, p. 193, telegrama nr. 3148 din Moscova, la 25 August.

[40] Vezi și Memorandumul din 8 Februarie: 1944; 871.00/1010, National
Archives, Washington, D.C., vezi mai sus p. 5.

elaborate de aliați nu le întrevedeau.

Actul de la 23 August 1944 a cuprins:

- hotărârea de a începe acțiunea și de a merge până la capăt: aparține direct și exclusiv, regelui Mihai;

- operațiunea propriu-zisă, împlinită integral și cu o lealitate exemplară: este meritul armatei române;

- un factor mare de risc, date fiind atâtea imprevizibile intrate în ecuație: riscul a fost asumat, totuși, în întregime;

- multă improvizație și ingeniozitate în aflarea soluțiilor practice, trăsătură tipic românească;

- reacția de fond a tuturor celor implicați, reacție la care nu s-a așteptat nici unul din analiștii situației din România;

- folosirea la maximum a situației militare - anume ofensiva Armatei Sovietice, aflată în înaintare rapidă în sudul Moldovei.

Toți acești factori au intrat simultan în interacțiune. O operațiune de o atare amploare cu atâția factori încă neprecizați nu a intrat nicicum în socotelile meticuloase și precaute ale forurilor de decizie militare și civile, fie germane, fie anglo-americane. Este foarte probabil că nici partea sovietică nu s-a așteptat defel ca în România Suveranul țării - atunci în vârstă de 23 ani - să fie efectiv în comandă; ca armata română, după trei ani de război și atâtea pierderi, să împlinească atât de eficient și rapid întreaga operațiune și să reziste încercărilor Wehrmacht-ului de a ocupa Transilvania; ca partidele tradiționale ale României - reprezentând peste 90% din opinia publică - să sprijine acțiunea.

Văzut de departe, actul înfăptuit la 23 August 1944 a fost considerat o simplă ipoteză. Privit din perspectiva românească, actul avea sorți de izbândă și a reușit.

13. CUM SE PROIECTEAZĂ EVENIMENTELE DIN AUGUST 1944 DUPĂ O JUMĂTATE DE SECOL?

Pe plan general, acțiunea militară română a dus la prăbușirea întregului front al Wehrmacht-ului în sud-estul Europei, și anume:

a) trupele române au ținut sub control teritoriul țării și au oprit încercările unităților germano-ungare de a înainta spre linia Carpaților;

b) frontul sovietic a făcut un salt de 500-600 Km, în mai puțin de trei săptămâni, fără a întîmpina, practic, vreo rezistență. Drumurile erau deschise de armata română.

c) Wehrmacht-ul a fost obligat să evacueze repede Bulgaria, apoi în următoarele circa 8 săptămâni Grecia (inclusiv Creta și celelalte insule din Egeea), Macedonia, Albania, Serbia și o parte din Bosnia;

d) durata războiului european a fost, evident, scurtată, întrucât aprovizionarea Reich-ului cu petrol din România a fost întreruptă;

e) pe plan politic, exemplul României a fost urmat, la scurt timp, de Finlanda, apoi de Bulgaria, mai târziu și de Ungaria.

Până la 23 August 1944 erau două fronturi principale, în Est și Vest, și un al treilea, secundar, în Italia. Acțiunea militară și politică a României a deschis, în fapt, un "al patrulea front". Caracterizarea are deplin temei, date fiind consecințele militare și politice mai sus amintite.

Douăzeci de zile de la începutul acțiunii militare române, Convenția de armistițiu a fost semnată cu România în condițiile fixate de partea sovietică, în prezența ambasadorilor Marii Britanii și Statelor Unite (12 septembrie 1944).

14. CARE AU FOST OBIECTIVELE DE POLITICĂ INTERNĂ ALE CELOR CE AU ÎNFĂPTUIT ACTUL DE LA 23 AUGUST?

“Dictatura a luat sfârșit, și cu ea încetează toate asupririle" - preciza Regele Mihai în proclamația sa difuzată la radio în seara memorabilei zile. “Noul guvern înseamnă începutul unei ere noi în care drepturile și libertățile tuturor cetățenilor țării sunt garantate și vor fi respectate". Și, luând drept adevărate declarațiile oficiale sovietice, Regele adăuga: “Națiunile Unite ne-au garantat independența țării și neamestecul în treburile noastre interne”.

Din seara zilei de 23 August 1944, cârmuirea sovietică s-a aflat în fața unei noi situații în România. Până atunci urmă-

Introducere rise, foarte probabil, două căi de acțiune. Prima soluție: cucerirea treptată a țării și constituirea unei administrații provizorii. Așa procedase în Polonia. La 21 iulie 1944, la Lublin, sub oblăduirea sovietică, își începuse activitatea Comitetul polonez de eliberare națională[XXXVI]. între timp, Wehrmacht-ul proceda la distrugerea sistematică a unităților polone care, constituite clandestin - Armja Krajowa - declanșaseră o răscoală de mari proporții la Varșovia, începând de la 1 august 1944. Trupele sovietice, aflate pe malul drept al Vistulei, la puțini kilometri de Varșovia, nu au intervenit defel. De ce? Fiindcă armata clandestină polonă, condusă de generalul Tadeusz Bor-Komorovski, reprezenta forțele tradiționale ale Poloniei, ce se împotriveau atât nazismului, cât și comunismului[XXXVII].

A doua soluție pentru cârmuirea de la Moscova era să semneze un armistițiu cu mareșalul Ion Antonescu, după care avea să-și instaureze un control absolut asupra României.

Dar noul guvern român nu se constituise sub ocupația și oblăduirea Armatei Roșii. Acest guvern avea sprijinul principalelor partide politice. în plus - și faptul este esențial - noul cabinet acționa repede pentru revenirea spre monarhia constituțională parlamentară. Un înalt Decret Regal din 31 august, publicat în Monitorul Oficial la 2 septembrie 1944 prevedea:

"Articolul I. Drepturile românilor sunt cele recunoscute de Constituția din 1866 cu modificările ce ulterior i-au fost aduse și de Constituția din 29 martie

---

XXXVI Petre Bărbulcscu, Ionel Cloșcă, *Repere de cronologie internațională 1914-1945,* Ed. Științifică și Enciclopedică, București 1982, p. 347.

XXXVII Leonida Loghin *Al doilea război mondial. Acțiuni militare, politice și diplomatice, Cronologie,* Ed. Politică, București, 198 p. 371. Adam B. Ulam, *Stalin. The man and his era,* Beacon Press, Boston, 1989, p. 597; Alexander Werth, *Russia at war 1941-1945,* Carroll and Graf Publishers, New York, 1984, p. 869-883; Winston S. Churchill, *Triumph and Tragedy,* Bantam Books, New York, 1962, p. 110-124.

Articolul II. Sub rezerva celor cuprinse în articolele III și IV, puterile statului se vor exercita după regulile așezate în Constituția din 29 martie 1923.

Articolul III. Un decret dat în urma hotărârii Consiliului de Miniștri va organiza Reprezentanța Națională. Până la organizarea reprezentanței naționale, puterea legislativă se exercită de către rege, la propunerea Consiliului de Miniștri.

Articolul IV. O lege specială va statornici condițiile în care magistrații sunt inamovibili..."[XXXVIII]

"Drepturile românilor" potrivit prevederilor constituționale din 1866 și 1923 însemnau:

- guvern reprezentativ, un sistem politic bazat pe mai multe partide și alegeri libere;
- separarea puterilor în stat: legislativă (parlamentul), executivă (guvernul) și judecătorească;
- proprietatea individuală, ca temei al vieții sociale și politice;
- drepturile cetățenești: drepturi politice, libertatea individuală, de conștiință, de opinie, religioasă, inviolabilitatea domiciliului, secretul corespondenței, libertatea presei, de asociere, de întrunire...

Pe aceste concepte și valori fundamentale urma să se dezvolte viața politică în toamna lui 1944.

Sovietele aveau însă alte gânduri. Anume să aducă la putere regimuri comuniste în toate țările est europene unde înaintase Armata Roșie. O va spune direct Iosif Visarionovici Stalin într-o convorbire cu fruntașul iugoslav Milovan Djilas, în aprilie 1945:

"în războiul acesta nu este la fel ca în cel trecut; cel care ocupă un teritoriu își impune și sistemul său social. Fiecare își impune sistemul său acolo unde ajunge

---

XXXVIII *Monitorul Oficial CXII,* nr. 202 din 2 Septembrie 1944, p. 6232, cf. *23 August 1944. Documente, 1944-1945,* vol. III, Ed. Științifică 1985, p. 5-6.

armata sa. Altfel nici nu poate fi"[XXXIX].

Un atare regim a devenit fapt împlinit în patru etape:

- 6 martie 1945 - impunerea guvernului Petru Groza;
- 19 noiembrie 1946 - “alegerile”;
- Iulie - octombrie 1947 - dizolvarea PNȚ și “procesul” liderilor săi;
- 30 decembrie 1947 - abdicarea silită a regelui Mihai.

Regimul instaurat prin forță și menținut prin violență, represiune și dictatură, a fost recunoscut diplomatic de celelalte state cât și de ONU (1955).

Peste atari evoluții, programul politic din august 1944 își păstrează deplina însemnătate până astăzi. După mai bine de patru decenii de experiment comunist, societatea românească încearcă cu greu să revină la normal. La acea norma- litate, proprie rânduielilor europene, pe care o voiau factorii de răspundere ai țării în august 1944.

Moscova avea toate atuurile. Armata Roșie controla țara așa cum - în timpul dominației germane (octombrie 1940 - august 1944) - nimeni nu-și închipuia că poate fi o ocupație străină. E drept că România pierduse războiul și suporta consecințele.

Fiecare sector din administrația română era de aproape supravegheat de Comisia Aliată (Sovietică) de Control, instituită prin Convenția de armistițiu[XL].

XXXIX Milovan Djilas, *întâlniri cu Stalin,* Traducere și postfață de Dorin Gămulescu, Editura Europa, Craiova, f.a., p. 74-75.

In ediția engleză a volumului, *Conversations with Stalin,* New York, Harcourt, 1962, p. 114, pasajul este similar ca înțeles dar altfel formulat: “this war is not as in the past; whoever occupies a territory also imposes on it his own social system. It cannot be otherwise”. Cf. Voytech Mastny, *Russia's Road to the Cold War,* Columbia University Press, N.Y., 1979, p. 212.

XL Articolul 18 din Convenția de Armistițiu. Textul Convenției a fost publicat în română, rusă și engleză în *Monitorul Oficial,* 1944.

Textul în engleză publicat și dc Department of State, *Bulletin,*

Sovietele dispuneau și de un vârf de lance - Partidul Comunist - sprijinit total de autoritățile sovietice.

Partidul Comunist din România (PCdR) avea în august 1944 sub 1000 membri înregistrați[XLI]. Drumul său pentru aca-

pararea puterii centrale începe chiar din septembrie 1944. Etapa se încheie prin impunerea, de către autoritățile sovietice, a guvernului de la 6 martie 1945.

Prima mișcare: înființarea, chiar de la 1 septembrie 1944, a "Comisiei de organizare a mișcării sindicale unite din România", formată din 6 reprezentanți ai PCdR și 6 ai PSDR. Formal, cele două partide își împărțeau egal locurile.

Președinte - Victor Brătfăleanu, social democrat; vicepreședinte - Alexandru Sencovici, comunist; secretari - Gh. Apostol, comunist și Avram Azriel, social democrat; casier - Emilian Angheliu, comunist. Dar principiile diriguitoare ale Frontului Unic Muncitoresc erau cele comuniste: "lupta de clasă" și educația "în spiritul luptei de clasă și al solidarității internaționale a clasei muncitoare"; hotărârile luate cu "votul majorității" și obligatorii față de toți[XLII] [XLIII]. Foarte curând, organizațiile sindicale vor fi controlate de activiștii partidului comunist.

A doua mișcare: declanșarea artificială a unei crize politice. Motivarea formală? Curățirea instituțiilor și administrației de "fasciști" și "antonescieni". Convenția de armistițiu cerea direct o atare epurare. Motivul real al crizei politice: acapararea puterii de Partidul

---

September 17, 1944, pp. 289-292, Washington D.C.

XLI Robert R. King, *History of the Romanian Communist Party,* Hoover Institution Press, Stanford University, 1980, p. 64, tabelul 2.

XLII *România Liberă,* II, nr. 24, 8 septembrie 1944. Text publicat și în *23 August 1944. Documente 1944-1945,* vol. III, coordonatori Ion Ardeleana, Vasilc Arimia, Mircea Mușat, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1985, p. 6-9.

XLIII Adică guvernul format la 23 August; în guvern era reprezentat și PCdR.; (sublinierea D.C.G.)

Comunist.

La 24 septembrie 1944, are loc o "adunare populară" pe stadionul ANEF din București; era prima demonstrație mai amplă organizată de PCdR. Gheorghe Gheorghiu-Dej afirmă apăsat:

"Legionarii și elementele reacționare antonesciene sunt principalul pericol intern... Atâta vreme cât aparatul de stat, instituțiile publice și întreprinderile industriale n-au fost curățate de acești dușmani, suntem obligați să nu încetăm o clipă lupta începută.

... Această acțiune de curățire nu poate fi făcută de către acest guvern[46] ... A trecut o lună de la 23 August și cu toate

 că muncitorii, prin Partidul Comunist și Partidul Social Democrat, au cerut să se curețe aparatul de stat și întreprinderile de fasciști, nu s-a luat încă nici o măsură".

Soluția? O spune tot Gheorghe Gheorghiu-Dej:

"Numai un guvern care să reprezinte cele mai largi pături muncitoare de la orașe și sate, toate forțele democrate ale țării, poate rezolva sarcinile actuale, de interes vital pentru poporul român."[XLIV]

Epurarea aparatului de stat a fost formula prin care PCdR a eliminat pe toți oponenții, indiferent de afilierea lor politică. Guvernul dorit de fruntașul comunist, în septembrie 1944, avea să fie impus la 6 martie 1945.

A treia mișcare: proiectul de platformă al "Frontului Național Democrat din România elaborat de CC al Partidului Comunist din România și propus tuturor forțelor democratice".

Este un program de guvernare care insistă, în toate felurile, asupra "democratizării" armatei, a aparatului de stat și administrativ, al municipalităților și comunelor, a învățământului.

"Proiectul" spune explicit că libertățile democratice

XLIV *Scânteia,* I, nr. 7, 28 septembrie 1944, pag. 1 și 4; *23 August 1944, Documente, 1944-1945,* vol. III, p. 99-103 și *România Liberă (R.L.),* II, nr. 42, marți 26 septembrie 1944, p. 3.

nu trebuie să servească dușmanului democrației.[XLV] Se cere naționalizarea Băncii Naționale, a "18 bănci mari", a unităților din industria de bază. Se cere "o nouă Constituție", deși cea din 23 martie 1923 abia fusese repusă în vigoare. Platforma cere un guvern care să reprezinte "toate forțele naționale și democratice" și care să se bucure "de sprijinul activ al păturilor largi ale poporului". Era formularea tip pentru un guvern dominat și controlat de Partidul Comunist. Comitetul Central al PCdR se adresa "tuturor partidelor, grupărilor, organizațiilor democratice, invitându-le să adere la această Platformă pentru alcătuirea unui Front Național Democratic"[XLVI].

3 Guvernarea Rădescu

Activiștii PCdR încep de îndată "mobilizarea" lucrătorilor din fabrici. "Platforma" cuprindea promisiuni pentru o viață mai bună[XLVII] [XLVIII]. Presa procomunistă publică știri despre demonstrații de stradă și adunări menite să exprime "voința populară" în sprijinul "Platformei" și a unui guvern FND. Au urmat, firește, adeziunile la Frontul Național Democrat: PCdR, Partidul Social Democrat, Frontul Plugarilor[XLIX],

XLV adică celor ce se împotrivesc preluării puterii dc către partidul comunist.

XLVI *R.L.,* II, nr. 42, marți 26 Septembrie 1944, p. 1-3.

XLVII
O "largă reformă agrară , "condiții omenești de muncă pentru muncitori, funcționari, cărturari"; "salariu minimal în raport cu scumpetca"; *R.L.,* loc. cit.: formulările sunt cu totul generale.

XLVIII
Vezi de ex., *R.L.* II, 50, din 4 Octombrie 1944; *idem,* din octombrie 6, . 15(p. 1), 19 (p. 1), 21, 22, 29, 30 (p. 1 și 4), noiembrie 1,4, etc.

Scânteia, cotidianul PCdR, publică de asemenea atari știri însoțite de comentarii tot mai agresive.

XLIX[64] O organizație locală a țărănimii din județul Hunedoara, constituită de dr. Petru Groza în 1933.

Partidul Socialist Țărănesc[L], Uniunea Patrioților[LI], Partidul Țărănesc Popular[LII] [LIII], Frontul Unic Muncitoresc (FUM), Frontul Național Democrat al Tineretului , Tineretul Democrat Universitar[LIV] . Cu excepția social-democraților, toate aceste”partide", “fronturi” și “uniuni” aveau un număr foarte redus, uneori simbolic, de aderenți. Zilnic presa procomunistă publica ample relatări despre mitinguri și demonstrații pro-FND, ca expresie a "voinței populare”.

Ce motivații aveau participanții la manifestațiile FND? Unii - o minoritate - credeau în doctrina comunistă; alții socoteau că promisiunile “Platformei" vor mai ameliora cumva situația prezentă. N-au lipsit, firește, oportuniștii. Mulți s-au
Introducere conformat pur și simplu, fiindcă erau 3
"convocați” la manifestație și se temeau - în caz de refuz - să nu-și piardă slujba.

Câți au participat?

"Peste 100.000 cetățeni" scrie *Scânteia* despre mitingul de la ANEF, ținut duminică 8 octombrie . Stadionul așa cum era în 1944, cu locurile din tribune plus terenul de sport propriu-zis cuprindea cca. 30.000 de oameni, adică 30% din ceea ce afirma *Scânteia!*

Preliminariile acestei manifestări sunt lămuritoare. “Cu câteva zile înainte” uzinele, întreprinderile, instituțiile au fost în mod repetat vizitate de activiștii Frontului Unic Muncitoresc, PCdR, PSD, Sindicatelor Unite, Uniunii Patrioților și Apărării Patriotice. Salariații

---

L Constituit de Mihail Ralea cu un număr foarte restrâns de aderenți.

LI Organizație constituită de PCdR încă din timpul războiului.

LII Nu dispun de date asupra acestei formațiuni.

LIII * Constituit la inițiativa Uniunii Tineretului Comunist.

LIV[69] *R.L.* II, nr. 48, 2 octombrie 1944, p. 1 și 3; nr. 45 din 29 septembrie, p. 7; nr. 47 din 1 octombrie, p. 3, pentru Uniunea Patrioților și Partidul Țărănesc Popular; nr. 52 din 6 octombrie, pentru F.U.M; nr. 49 din 3 octombrie, pentru Frontul Național Democratic al Tineretului; nr. 59 din 13 octombrie, pentru Tineretul Democrat Universitar.

erau "chemați” la “marea adunare și demonstrație cetățenească de la ANEF".

Mitingul a fost dominat de vorbitori comuniști: Constantin Agiu, Teohari Georgescu, Chivu Stoica, Alexandru Drăghici, Lucrețiu Pătrășcanu...

Social-democrații au venit la remorca Partidului Comunist cu două luări de cuvânt: Constantin Titel Petrescu și Victor Brătfâleanu.

Vorbitorii repetau: “poporul întreg cere”, “țara întreagă cere", “dorințele întregului popor”. Formulările-tip, rostite apăsat, strigate aproape, erau menite să creeze în auditoriu o atmosferă de criză, de primejdie, ca venind din partea “fasciștilor”, ai legionarilor și ai oamenilor lui Antonescu.

Tehnica lozincilor a fost utilizată din plin (ea va continua până în 1989 de altfel). *Scânteia* relatează cum mulțimea scanda: “Să fie curățat aparatul de stat! Afară cu legionarii! Dacă nu poate guvernul s-o facă, o vom face noi! Cerem arestarea trădătorilor! Să-i băgăm în locul unde 11 ani a [61]
suferit Gheorghiu-Dej! Jos guvernul!”

Orice atac și orice măsluire erau îngăduite atunci când era vorba de PNȚ și PNL. [LV] [LVI]

3 Guvernarea Rădescu

Vineri 13 octombrie 1944 avusese loc o manifestație a tineretului țărănist și liberal pe Calea Victoriei și în fața Palatului Regal. Manifestația a decurs în ordine până la venirea unor grupuri “de muncitori" care i-au atacat pe demonstranți. A doua zi, în versiunea dată de *Scânteia* și *România Liberă,* manifestanții erau "huligani, legionari" și au strigat “Trăiască Horia Sima"!

“în asemenea condiții - citim în protestul publicat de *Dreptatea* - este foarte greu să se ducă o luptă politică. Se poate abuza în acest fel de buna credință a maselor muncitorești...”

“A susține și a scrie că tineretul democrat, care și-a

LV[60] *R.L.* 11, nr. 56, marți 10 Octombrie 1944, p. 1.
LVI[61] *Idem,* p. 1,2 și 4.

manifestat atașamentul față de luliu Maniu și față de principiile libertății, a strigat "Trăiască Horia Sima", este mai mult decât o mișelie..."

"Cine își bate joc de opinia publică și cine nu respectă adevărul, poate fi bătăuș, poate fi nazist, dar nu poate fi democrat"[LVII].

Mitinguri FND bine sincronizate au avut loc și la Constanța[LVIII] , Brașov, Galați, Craiova, Moreni[LIX], la Griviția CFR — București[LX], Ploiești, Timișoara, Câmpulung etc.[LXI LXII]

Câtă lume a participat la mitingurile FND? Adunând la un loc toți participanții în amintitele orașe obținem câteva zeci de mii. Ce însemna această cifră fața de forța totală de muncă a țării unde, în 1944, peste 76% din populație trăia în mediu rural?

Cele câteva zeci de mii de manifestanti reprezentau câte- va procente, probabil între 5 și 10% din salariați!

Pentru PCdR și autoritățile sovietice, numărul nu avea cine știe ce însemnătate. Principalul era punerea în scenă, spectacolul. Presa trebuia să scrie, zi de zi, cu o mare risipă de cuvinte și sloganuri, că "poporul", "masele" cer și vor un "guvern FND". Versiunea comunistă a istoriei contemporane a început să fie scrisă chiar din toamna anului 1944.

De ce a fost nevoie de umbrela politică a Frontului

LVII *Dreptatea,* S2, I, nr. 45, luni 16 Octombrie 1944, p. 2, o notă intitulată "huliganism de presă sau democrația relei credințe".

LVIII *R.L.* nr. 64, miercuri 18 octombrie, p. 6.

LIX *R.L.* nr. 72, joi 26 octombrie, p. 3.

LX *R.L.* nr. 70, marți 24 octombrie, p. 1 și 4.

LXI *R.L.* nr. 71, miercuri 25 octombrie, p. 1 și 4.

LXII în industrie numai, numărul salariaților a fost evaluat, în 1940, la 1.043.000. Potrivit recensământului din 1930, populația activă din industrie, comerț, finanțe, transport, instituții publice, sănătate, sport și altele, însumează 2.298.200. Cele câteva zeci de mii de demonstranți raportați numai la 1.043.000 (salariații din industrie în 1940!) reprezintă cel mult între 5 și 10%!!: pentru cifre, Dinu C. Giurcscu, *Istoria ilustrată a românilor,* Ed. Sport Turism 1981, p. 479.

Național Democrat?

Prin FND, prezentat ca o coaliție de partide și organizații, partidul comunist obținea o poziție dominantă. Toți partenerii săi de coaliție — cu excepția social-democraților — erau prea slabi pentru a putea influența în mod real "linia" propusă și impusă de PC. De altfel, multe din organizațiile participante la FND fuseseră constituite chiar de partidul comunist.

Totodată acum, în toamna lui 1944, era încă prea devreme pentru ca dintr-o dată PCdR să se afirme public, deschis, drept lider al "coaliției". Era nevoie de cel puțin două etape. Prima, în care Frontul Național Democrat să obțină o poziție substanțială în cadrul guvernului de coaliție, ca partener egal cu PNȚ și PNL.

Această etapă va fi străbătută la începutul lunii noiembrie 1944, odată cu constituirea celui de-al doilea guvern Sănătescu.

Urma faza a doua - eliminarea din guvernul de coaliție a Partidelor Național Țărănesc și Național Liberal și constituirea unui guvern exclusiv al Frontului Național Democrat. Această a doua etapă va fi încheiată la 6 martie 1945. Dar în ambele faze era încă nevoie de existența unei "coaliții" care, formal, să arate existența mai multor partide și organizații, între care și PCdR. După ce controlul complet al guvernului va fi fost obținut, se va trece, cândva, și la "organizarea" alegerilor.

La 19 octombrie presa anunță propunerile FND pentru un guvern condus de dr. Petru Groza. Din 18 miniștri și secretari de stat, unsprezece urmau să fie FND - adică 61%; cinci

de la PNȚ împreună cu PNL - 27,7%; iar două ministere, Externele și Apărarea - 11,2%, reveneau unor titulari "neutri" . Cunoscând componența guvernului de la 6 martie 1945, se poate socoti, fără a greși defel, că ministrul de război ar fi fost, în octombrie 1944, tot unul din cei câțiva generali favorabili PCdR.

Propunerea din 19 octombrie oferea partidelor tradiționale PNȚ și PNL o participare modestă, ca fază intermediară până la preluarea completă a controlului de către partidul comunist.

Consiliul FND adresă națiunii un manifest prin care în cuvinte violente acuza și ponegrea guvernul "reacționar" pentru toate greutățile și lipsurile îndurate de populație . De reamintit că PCdR și PSD erau reprezentate în primul guvern Sănătescu chiar de la formarea sa.

Prima reacție a partidelor tradiționale a fost pentru constituirea unui cabinet de coaliție bazat pe un program co- mun, cu câteva obiective majore ce urmau a fi îndeplinite .

La 15 octombrie, conducerea PNȚ declară că își asumă răspunderea de a forma un nou guvern fie numai PNȚ, fie împreună cu partidele gata să constituie un adevărat guvern de coaliție[LXIII] [LXIV] [LXV] [LXVI] [LXVII] [LXVIII]. A doua zi[LXIX], PNȚ dă publicității propriul său program bazat pe câteva principii esențiale: viață politică pluralistă, cu participarea mai multor partide; separarea puterilor în stat; drepturi și libertăți individuale; proprietate privată; monarhie constituțională[LXX].

Dar când PNȚ a convocat, tot la 15 octombrie, un miting, guvernul Sănătescu, la cererea anume a Comisiei Aliate de Control, a interzis adunarea . Cu toate intimidările și amenințările FND, mitinguri în

---

LXIII *R.L.* nr. 54, joi 19 Octombrie, p. 1.

LXIV *R.L.* nr. 68, duminică 22 octombrie, p. 1 și 3.

LXV Cam între 4 și 13 octombrie 1944.

LXVI "Partide tradiționale": PNȚ și PNL.

LXVII *Dreptatea,* S2, I, miercuri 4 octombrie 1944, editorial dc N. Carandino;
idem, nr. 39, luni 9 Octombrie, p. 6, interviu cu luliu Maniu.

LXVIII *Dreptatea,* S2,1, nr. 44, duminică 15 octombrie, p. 1.

LXIX 16 octombrie 1944.

LXX *Dreptatea,* S2,1, nr. 45, luni 16 octombrie, p. 3-4.

sprijinul PNȚ au loc în diferite părți ale țării, în județul Maramureș, la Buzău, Brașov, Țăndărei (județul Ialomița) etc.[LXXI LXXII]

La 29 octombrie are loc la cinematograful ARO din București o adunare PNȚ, urmată de o largă manifestație de stradă. luliu Maniu și Ion Mihalache au explicat obiectivele principale ale partidului. Au fost de față corespondenții de presă străini de la *Associated Press, New York Times, Journal de Geneve* (Elveția), *Der Bund* (Elveția), *Gazette de Lausanne* (Elveția), *Havas* (Franța), *BBC* (Marea Britanie), *Daily Express* (Marea Britanie), ai presei din Portugalia...

Cuvântarea lui Ion Mihalache a arătat principiile diriguitoare ale PNȚ, acoperind principalele domenii ale vieții publice. Vicepreședintele a preconizat drumul partidului spre "statul muncitoresc al țăranilor și al muncitorilor și al păturilor producătoare ce nu trăiesc din exploatare capitalistă".

"Ce înțelegem prin stat țărănesc?"

"înțelegem noul stat muncitoresc al viitorului..." preciza Ion Mihalache.

"Stând pe baza proprietății individuale în marginile în care e legitimată prin muncă și îndeplinește funcția socială impusă de primatul interesului colectiv; stând la baza treptatei etatizări în industrie ca mijloc radical de a înlătura ex-

LXXI *Dreptatea,* S2,1, nr. 44, duminică 15 octombrie, p. 3 publică anunțul de convocare a mitingului; *idem,* nr. 46, miercuri 18 octombrie, p. 3 arată că adunarea programată la cinematograful Scala din București *nu a* fost aprobată de guvem; *Dreptatea,* nu face nici o referire la intervenția Comisiei Aliate de Control. Un raport al OSS (serviciul de informații SUA) trimis din București la Washington D.C. - via Caserta, Italia, datat 29 Octombrie 1944 dă detalii despre ședința guvernului român din 17 octombrie 1944. luliu Maniu și C.I.C. Brătianu au subliniat atunci că adunarea PNȚ din 15 octombrie a fost interzisă la cererea generalului V.P. Vinogradov, vicepreședintele Comisiei Aliate (sovietice) de Control.

LXXII *Dreptatea,* S2,1, nr. 54, vineri 27 octombrie 1944, p. 4.

ploatarea muncii românești și decalajul de prețuri în dauna muncii agricole; servindu-se de metoda democrației ca metodă de guvernare; și cooperând în pace și amiciție cu vecinii săi din spațiul geopolitic unde Dumnezeu a destinat Neamul Românesc dintru început; și mai ales colaborând leal și de aproape cu puternica vecină Rusia, pentru satisfacerea legitimelor interese reciproce..."[LXXIII] Ion Mihalache adăuga:

"Democrația are marele avantaj că se adaptează ea însăși și respectă ceea ce deosebește făptura omenească de celelalte făpturi: sufletul omenesc cu aspirația spre libertate de gândire, de exprimare, de voință".[LXXIV]

Un asemenea program radical, ce amintea, de fapt, pe acela al Partidului Țărănesc înființat de Ion Mihalache în decembrie 1918[LXXV], avea, după toate probabilitățile, să fie bine receptat de opinia publică din România, în toamna anului 1944.

Adunarea PNȚ din sala ARO a adoptat o moțiune, de fapt un program de guvernare, cu următoarele puncte principale:

1) Continuarea războiului până la victorie;
2) îndeplinirea "loială și justă a condițiunilor armistițiului, precum și realizarea unei colaborări rodnice și sincere cu marele vecin de la răsărit...";
3) "Pedepsirea tuturor acelora care au ajutat instaurarea regimului de dictatură de la 1938 și până astăzi"
4) "Epurarea aparatului de stat și a vieții noastre de toți aceia care au colaborat cu aceste regimuri"
5) "Asigurarea unei vieți economice normale pentru aprovizionarea armatelor și populațiunei civile";

LXXIII *Ion Mihalache în fața istoriei,* coordonatori Ion Diaconescu, Gabriel Țepelea; redactor Niculac Paraschiv, Editura Gândirea Românească, 1944, p. 474.

LXXIV *Idem,* p. 482. Definiția statului muncitoresc... la p. 486.

LXXV Ioan Scurtu, *Viața politică din România 1918-1944,* Editura Albatros, 1982, p. 54-57.

6) "Dezarmarea gărzilor paramilitare pentru restabilirea ordinei publice...";

7) Măsuri imediate pentru ajutorarea sinistraților;

8) "Regim de largă democrație cu respectarea libertății omului, a cuvântului, a dreptului de întrunire, de asociație sub orice formă, profesională sau sindicală, dreptate pentru muncitorime";

9) "Alcătuirea unui guvern de colaborare cu partidele alături de care a fost înfăptuit actul istoric de la 23 August";

10) "Pregătirea din timp, pe baza programului, a marilor reforme pe temeiul cărora se va înfăptui Statul Național Țărănesc".[LXXVI]

Programul PNȚ putea sluji ca o bază de negociere și acord. Dar Partidul Comunist era împotriva oricărui guvern de coaliție PNȚ - PNL - PSD și PCdR.

După cum același Partid Comunist înțelegea prin "libertate" obligația cetățeanului de a se supune politicii hotărâte de "centru".

Intr-o viață politică normală, un "Front" condus de partidul comunist nu ar fi reușit în nici un fel să obțină o substanțială împărțire a puterii. Intr-o țară ocupată de armata sovietică, lucrurile se desfășurau însă cu totul altfel. Comisia Aliată (Sovietică) de Control constituia un supraguvem care își impunea voința la momente decisive.

La 1 noiembrie 1944, vicepreședintele Comisiei Aliate (sovietice) de Control, generalul V.P. Vinogradov trimite o notă regelui Mihai și primului ministru cerând formarea unui guvern de coaliție cu Constantin Sanătescu prim-ministru și dr. Petru Groza ca

---

LXXVI *Dreptatea,* S2, I, nr. 58, miercuri 1 noiembrie 1944, p. 4.; sublinierea D.C.G.

luliu Maniu dorea să dea în judecată nu numai persoanele direct implicate în crime de război dar și oamenii politici care serviseră regimul autoritar al regelui Carol II între februarie 1938 și septembrie 1940.

vicepreședinte, iar Lucrețiu Pătrășcanu ministru de justiție. luliu Maniu și C.I. Brătianu “nu urmau a fi incluși în noul cabinet”[LXXVII]. A doua zi, reprezentantul britanic în Comisia Abată (Sovietică) de Control, vicemareșalul aerului

Donald Stevenson întreabă pe generalul V.P. Vinogradov despre prezentarea acestei note în numele Comisiei Aliate (Sovietice) de Control, notă pe care partea britanică nu o văzuse în prealabil. Când autoritatea Comisiei de Control este invocată, adaugă Stevenson, reprezentanții Marii Britanii și ai Statelor Unite ale Americii “trebuie să fie consultați (în prealabil) pentru ca o asemenea autoritate sa aibă legalitate".

Generalul Vinogradov era oarecum jenat de situația creată[LXXVIII]. Firește, "nota” - de fapt ordinul Comisiei Aliate (Sovietice) de Control - a fost integral menținută și guvernul a trebuit schimbat.

Nu era prima dată când partea sovietică în Comisia Aliată de Control proceda astfel:

“Atitudinea conducătorului Comisiei Aliate de Control, în trimiterea de comunicări etc., guvernului român, în numele Comisiei, fără a da reprezentanților britanici posibilitatea de a vedea comunicările sau de a-și exprima opinia, este pe de-a întregul nejustificată și trebuie să i se reziste" - telegr'afiază la 14 octombrie 1944 Foreign Office-ul către ambasada britanică de la Moscova.

“Altminteri - adaugă telegrama - reprezentanții noștri[LXXIX] în Comisia Aliată de Control vor deveni nimic mai mult decât observatori ai acțiunilor deja hotărâte de

LXXVII Telegrama nr. 1164 din 5 Noiembrie 1944, p. 1-2, de la Kirk, din Caserta (Italia) către Departamentul de Stat, Washington D.C.: N.A.W.

LXXVIII *Ibidem.*

LXXIX britanici

autoritățile sovietice".[LXXX] [LXXXI] [LXXXII]

Tot la 1 noiembrie luliu Maniu trimite un mesaj vicema- reșalului Donald Stevenson. E adevărat că guvernul britanic are de gând "să predea România Sovietelor"? Răspunsul: *"...guvernul britanic nu are intenția de a preda România"^.* Precizarea lui Donald Stevenson venea la 24 zile după ce

Introducere primul ministru Winston Churchill și 4
premierul Iosif Visarionovici Stalin conveniseră, la Moscova, pentru o dominație de 90% a Sovietelor în România.

Dar, la 8 noiembrie Foreign Office-ul trimite o telegramă strict confidențială și foarte explicită reprezentantului politic al Marii Britanii la București, John Le Rougetel: "... noi (britanicii, D.C.G.) ne orientăm după faptul *că între noi și guvernul sovietic există înțelegerea ca ei să ia conducerea în România, luând în considerare poziția noastră de conducere în Grecia...".*

"Vice-mareșalul aerului (Donald Stevenson, nota D.C.G.), trebuie să continuie să ceară să fie informat înainte ca Comisia (Aliată de Control, nota D.C.G.) să ia o măsură, *însă* «88 *nu trebuie să insiste pentru o consultare 'prealabilă..."* (sublinierile D.C.G.)

Al doilea guvern Sănătescu a depus jurământul la 6 noiembrie 1944. A durat 28 de zile. Raportul de forțe era de 8 titulari PNȚ și PNL, față de 7 FND, comuniști sau aliații lor. Prim-ministru era, în continuare, generalul Constantin Sănătescu, iar vicepremier - post

---

[LXXX] Telegrama nr. 3773 de la Londra, în voi. *Sovietizarea României. Percepții anglo-americane,* doc. editate de Ioan Chiper, Florin Constantinii), Adrian Pop, Ed. Iconica, București, 1993, p. 94.

[LXXXI] Telegrama nr. 1164 din 5 Noiembrie 1944, p. 2-3, de la Kirk, din Caserta (Italia) către Departamentul de Stat, Washington D.C.: N.A.W.

[LXXXII] sublinierea D.C.G

nou constituit — Dr. Petru Groza susținut de FND[LXXXIII] [LXXXIV].

Totuși PCdR nu a obținut controlul ministerelor de Interne și de Război. Prin intervenția directă a autorităților sovietice, PCdR străbătuse o parte importantă a drumului său către controlul complet a autorității centrale.

La câteva zile, către mijlocul lunii noiembrie, FND reîncepe campania menită să îndepărteze și acest nou guvern. Orice pretext era potrivit.

Grupuri conduse de activiști PCdR și care se autointitulau reprezentanți ai voinței populare pornesc înlocuirea prin forță a administrației locale. Motivarea era "epurarea de fasciști” și

“democratizarea” instituțiilor statului. Așa-zisa “voință populară" înlocui, tot prin forță, prefecți și/sau primari la Constanța, Brăila, Aiud, Grivița - CFR București, Ploiești, Târgoviște.

O violentă campanie de presă este îndreptată împotriva Partidului Național Țărănesc și îndeosebi a ministrului de Interne Nicolae Penescu.[LXXXV] [LXXXVI] Presa procomunistă reclamă insistent și în termeni duri demiterea prefectului Poliției Capitalei.[LXXXVII]

[LXXXIII] Acordul verbal din 9 octombrie 1944: Winston Churchill, *Triumph and Tragedy,* Bantam Books, New York, 1962, p. 196-197; Tel. din 8 noiembrie 1944 către John Le Rougetel în *23 August. Documente,* vol. Ill, p. 236-239, nr. 988.

[LXXXIV] *R.L.* II, nr. 83, luni 6 Noiembrie 1944, p. 1.

[LXXXV] Detalii în: *R.L.* II, nr. 82, duminică 5 noiembrie 1944, p. 3; nr. 88, sâmbătă 11 noiembrie, p. 3; nr. 94, vineri 17 noiembrie, p. 3; nr. 91, marți 14 noiembrie p. 5; nr. 93, joi 16 noiembrie, p. 3; nr. 99, joi 23 noiembrie, p. 3; nr. 105, 30 noiembrie, p. 3; nr. 106, vineri 1 decembrie, p. 1 și 3.

[LXXXVI] Secretar general al PNȚ: *R.L.* II, nr. 104, miercuri 29 noiembrie, p. 1-2, cu cinci articole anti-PNȚ; nr. 105, joi 30 Noiembrie.

[LXXXVII] *R.L.* II, nr. 100, vineri 24 noiembrie, p. 1; nr. 101, sâmbătă 25 noiembrie, p. 3; nr. 102, duminică 26 noiembrie, p. 1; nr.

Liderul comunist Teohari Georgescu - subsecretar de Stat la Interne - cerea numirea generalului Vasiliu Răşcanu, un adevărat “patriot", ca ministru de război şi a unui “sincer democrat” ca titular la Interne. Mitingurile şi presa procomunistă reclamau mereu şi mereu, cu insistenţă, un guvern FND.[LXXXVIII]

în aceste împrejurări sosi la Bucureşti[LXXXIX XC XCI], Andrei Ianuarievici Vâşinski, locţiitor al Comisarului Poporului pentru afaceri externe. Misiunea sa - oficial anunţată - era de a obţine “acordul” guvernului român pentru plata reparaţiilor, po- trivit condiţiilor şi interpretării Moscovei. Tot Vâşinski avea de transmis un mesaj verbal al guvernului sovietic către Suveranul României, “cu scopul unei mai bune în-

deplinire a condiţiilor armistiţiului[96]”.

Pe la mijlocul lunii noiembrie trei noi divizii sovietice au fost aduse în România şi încartiruite “în zona industrială”.[XCII] Guvernul român trimite o notă Comisiei Aliate (Sovietice) de Control: erau trupele destinate unei şederi mai îndelungate? în caz afirmativ, faptul ar constitui o încălcare a articolului 3 al Convenţiei de

---

103, luni 27 noiembrie, p. 1 şi 3.

LXXXVIII *R.L.* II, nr. 105, joi 30 noiembrie, p. 3.

LXXXIX La 8 noiembrie 1944.

XC O relatare detailată a activităţilor lui A. Vâşinski la Bucureşti în Liliana Saiu, *The Great Powers and Rumania, 1944-1946. A Study of the early Cold War Era,* East European Monographs, Nr. CCCXXXV, Boulder, 1992, p. 53-72.

XCI *Idem,* p. 65. Pentru sosirea lui A. Vâşinski în Bucureşti: *R.L.* II, nr. 84, vineri 10 noiembrie, p. 8.

XCII Tel. nr. 25 din 24 noiembrie 1944, Burton Berry din Bucureşti către Secretarul de Stat la Washington D.C.: 87100/11-2444 N.A.W.; în Liliana Saiu, *The Great Powers and Rumania, 1944-1946. A Study of the early Cold War Era,* East European Monographs, Nr. CCCXXXV, Boulder, 1992, p. 53-72. Sovieticii au anunţat autorităţilor române sosirea celor trei divizii la 15 noiembrie 1944.

Armistițiu.[XCIII XCIV]

Spre finele lui noiembrie autoritățile sovietice notifică guvernului român reducerea poliției din Capitală la 700 de oameni și a jandarmeriei întregului teritoriu la 14.000; efectivele celor trei divizii rămase în țară să fie plafonate la 3.500 fiecare. In aceste condiții, guvernul de la București nu ar mai fi nutut menține ordinea în cazul unor tulburări bine sincronizate.

în fața acestei situații, liderii PNȚ și PNL își retraseră sprijinul dat cabinetului Sănătescu. Criza politică deveni publică. Cei doi lideri socoteau pe primul ministru drept un om "slab și șovăitor".[XCV]

Tulburările sunt în creștere, iar structurile politice și economice ale țării se deteriorează repede, declară Constantin I.C. Brătianu lui Burton Berry, reprezentantul politic al SUA la București. Grupurile comuniste nu au putut fi dezarmate, așa cum s-a convenit. Dezordinile în fabrici sporesc. Autoritățile locale legale sunt înlocuite, sub amenințarea pistolului, cu devotați ai FND-ului. Moldova se află în afara controlului guvernului central - a continuat liderul PNL - admi-

nistrația română a fost dată afară din Transilvania de nord, iar problema comunicațiilor feroviare devine tot mai acută.[XCVI]

XCIII Art. 3. al Convenției de Armistițiu prevedea că Guvernul și Înaltul Comandament al României "vor asigura forțelor sovietice și a celorlalți aliați, înlesniri pentru libera lor mișcare pe teritoriul României, în orice direcție, dacă este cerut de situația militară...". Cf. tel. nr. 25 din 24 noiembrie 1944: vezi nota 95).

XCIV Tel. nr. 35, p. 3 din 28 noiembrie 1944. Burton Berry din București către Secretarul de Stat la Washington D.C.: 871.00/11-2844, N.A.W.

XCV *Idem,* p. 1. Cea mai recentă lucrare pentru intervalul 1939-1945 aparține lui Gh. Buzatu, *România fi Războiul Mondial din 1939-1945,* Iași, Centrul dc Istoric și Civilizație Europeană, 1995; cuprinde o serie de analize, who's who, documente inedite și o foarte amplă bibliografie.

XCVI *Idem,* p. 1-2; ordinul sovietic de evacuare a administrației române din Transilvania de Nord în *R.L.* II, nr. 92, miercuri 15 noiembrie 1944, p. 1. Vezi și: *R.L.,* nr. 89, din 12 noiembrie, p. 1; nr.

Multe din criticile aduse personal premierului nu erau probabil întemeiate.

"Deși guvernul actual e compus din oameni politici, deci mai pricepuți în treburile statului, trebuie să recunosc cu durere că până la finele lunii noiembrie nimic nu am realizat fiindcă membrii guvernului nu au în vedere decât politica și nicidecum gospodăria statului" - notează generalul Sănătescu în al său jurnal. Și adaugă: “Liberalii au fost mai moderați; lupta se dă între comuniști și național-țărăniști”.

“Comuniștii își urmează planul dictat de Moscova și scot masele de muncitori la manifestații. Miniștrii comuniști din guvern nici nu se interesează de treburile departamentelor lor, fiind ocupați cu întrunirile și discursurile incendiare ce trebuie să țină la aceste întruniri...”

“Cu toate apelurile ce fac către membrii guvernului, nu găsesc înțelegerea necesară la comuniști - de a ne așterne pe lucru serios și a scăpa țara din greutățile prin care trece."

La 30 noiembrie, “ședință furtunoasă a Consiliului de miniștri, în care comuniștii cer cu insistență ca Ministerul de Interne și Ministerul de Război să le fie date lor. Pretenție absurdă și nejustificată, dar formulată probabil pentru a provoca o criză de guvern...”

La 2 decembrie se reiau discuțiile în Consiliul de miniștri: “Fiecare partid a stat pe poziție. Față de această situație, mi-am prezentat demisia Regelui, care a primit-o, și chiar în

după-amiaza zilei au început consultările cu șefii de

90 din 13 noiembrie, p. 1; nr. 93 din 16 noiembrie, p. 3 (2 articole); vezi și tel. nr. 37 din 29 noiembrie 1944, Burton Berry din București către Secrcatrul de Stat la Washington D.C., în FRUS, IV, 1944, p. 269-270.

partide” [102]
notează în continuare Constantin Sănătescu.

Opinia publică era tot mai alarmată. “C. I. C. Brătianu, ca și majoritatea românilor pe care i-am întâlnit, susțin că Sovietele se pregătesc să preia direct controlul în România” - comunică la Washington D.C. la 28 noiembrie, Burton Berry din București.[XCVII XCVIII]

Cum a reacționat A. Vâșinski la aceste zvonuri? La începutul lui decembrie demnitarul sovietic se întâlni cu profesorul Mihail Ralea, președintele” Partidului Socialist - Țărănesc”.[XCIX C]

“Vâșinski informă pe Ralea că Uniunea Sovietică nu intenționează să impună un regim comunist în România și nici nu dorește să încorporeze România în Uniunea Sovietică”.

“întrucât însă, în trecut, România a fost ostilă și a constituit o amenințare pentru Uniunea Sovietică” - a adăugat Vâșinski — *“Rusia va insista pentru o schimbare în clasele conducătoare* în așa măsură încât să ofere garanția că România a devenit un vecin cu adevărat prieten”. [05] (sublinierea D.C.G.)

"Schimbare în clasele conducătoare” însemna, de fapt, impunerea unui regim comunist care să aducă la putere oameni cu totul devotați politicii sovietice. Pentru moment însă - decembrie 1944 - autoritățile de la Moscova nu voiau să forțeze schimbarea regimului. Era o amânare de aproximativ trei luni.

La 6 decembrie 1944, un nou guvern de coaliție condus de generalul Nicolae Rădescu a depus jurământul. Raportul de forțe între partidele tradiționale PNȚ, PNL și FND-ul proco- munist a rămas același. Acest guvern va ține până la 28 februarie 1945. La 1

XCVII Constantin Sănătescu, *Jurnal,* cu o prefață de Simona-Ghițcscu Sănătescu, Ed. Humanitas, București 1993, p. 180-181. Pt. demisie: *R.L.* nr. 109, luni 3 decembrie 1944, p. 3.

XCVIII Tel. 35 din 28 noiembrie 1944, vezi nota nr. 99.

XCIX “Partid” alcătuit din câțiva aderenți ai profesorului Mihail Ralea. La 2 Decembrie 1944, presa a anunțat fuziunea “partidului” condus de M. Ralea cu “Frontul Plugarilor” al dr. Petru Groza: *R.L.,* II, nr. 107, vineri 2 Decembrie.

C Tel. nr. 1743 din 13 decembrie 1944, Kirk din Cascrta (Italia) către Secretarul de Stat la Washington D.C.: 871.01/12-1344, N.A.W.

martie, același Vâșinski va comunica regelui Mihai că dr. Petru Groza este alesul Moscovei ca prim-mi-

nistru al unui guvern FND. Cinci zile mai târziu noul cabinet, dominat în întregime de PCdR, devenea fapt împlinit.

* * *

Volumul de față constituie prima analiză detailată a evenimentelor interne din România, între 6 decembrie 1944 și 6 martie 1945. Expunerea se întemeiază în mare măsură pe documente de arhivă, civile și militare, aflate în Arhivele Naționale din Washington D.C. - Statele Unite ale Americii; de asemenea, pe unele mărturii inedite din Biblioteca Academiei Române, pe documentele recent tipărite de *Magazin Istoric* și Arhivele Statului cât și pe memorialistica apărută după 1989.

Invităm cititorii care au participat direct la evenimentele înfățișate în acest volum să comunice în scris Editurii ALL mărturiile lor.

Analiza poartă asupra evenimentelor interne așa cum au fost ele înțelese și văzute de principalii participant. Două capitole speciale privesc dezbaterile din Comisia Aliată (Sovietică) de Control asupra acelorași desfășurări.[CI]

Pentru informarea cercetătorilor și cititorilor din alte țări asupra evoluțiilor interne - prea puțin cunoscute - din România, și care au precedat impunerea unui guvern dominat și controlat de Partidul Comunist, a apărut în 1994, în Statele Unite ale Americii, în cunoscuta colecție “East European Monographs", sub nr. CCCLXXXVUI (388) și în difuzarea Editurii Universitare "Columbia University Press": *Romania's Communist takeover: The Rădescu government,* 202

CI Pentru evoluțiile diplomatice privind situația din România a se vedea: Paul Quinlan, *Clash over Romania. British and American Policies towards Romania, 1938-1947,* Los Angeles 1977; Liliana Saiu, *Op. cit.* (vezi supra nota nr. 95). Volumnul Lilianei Saiu cuprinde la pag. 271-281 o amănunțită bibliografie a aspectelor diplomatice ale temei.

pagini, din care 60 de pagini documente inedite - de Dinu C. Giurescu.

CAPITOLUL I

Guvernul Nicolae Rădescu

1. Formarea noului guvern

Criza de guvern devenise oficială o dată cu demisia miniștrilor PNȚ și PNL, la 2 decembrie. în aceeași zi regele Mihai încredință generalului de corp de armată adjutant Nicolae Rădescu formarea noului cabinet. Premierul desemnat era binecunoscut pentru integritatea sa morală și credința în valorile tradiționale ale țării. Suveranul se consultă cu liderii celor trei partide tradiționale, Constantin I.C. Brătianu (PNL), Titel Petrescu (PSD), luliu Maniu (PNȚ) și cu Lucrețiu Pătrășcanu (PCdR)[CII CIII CIV].

Circulau zvonuri despre o posibilă lovitură de stat a stângii.

Presa comunistă era ostilă noului premier. Conducerea FND, de fapt PCdR, cerea din nou portofoliile Internelor și Apărării, ca o condiție pentru participarea la un guvern de coaliție cu PNȚ și PNL.

Scânteia din 5 decembrie a găsit nimerit să reproducă și comentariul "Situația din România", apărut în revista moscovită *Războiul și clasa muncitoare* și semnat V. Livețki.

Q

"Timp de două luni guvernul român n-a făcut aproape nimic ca să asigure îndeplinirea suficientă a condițiilor principale din Convenția de armistițiu. Guvernul român s-a eschivat sistematic de la îndeplinirea datoriei sale directe și a susținut deschis administrația care sabota Convenția de armistițiu".

Guvernul Nicolae Rădescu 4

CII *M.O.* (PI) nr. 281 din 3 decembrie 1944, p. 7854. Consultările au avut loc separat în următoarea ordine: Brătianu, Pătrășcanu, Titel Petrescu și Maniu.

CIII Datată 6 decembrie, deoarece atunci ziarele se antedatau.

CIV Adică: septembrie, octombrie 1944.

Acuzațiile erau lipsite de cea mai elementară bună-cre- dință. Erau menite să lovească în forțele politice tradiționale ale țării. Comentatorul continuă:

"Inițiatorii principali ai acestui joc nedemn sunt liderii așa numitelor partide istorice din România: partidele nație- nal-țărănist și național liberal reprezentate în mod larg în guvernul Sănătescu".

"Comandamentul armatelor sovietice din această porțiune a frontului sovieto - german manifestă o răbdare din cele mai mari, de care abuzează acei politicieni români care au transformat regiunea de front într-o arenă de intrigi, ce subminează mobilizarea forțelor poporului român și ordinea elementară din țară, sabotând îndeplinirea Convenției de armistițiu".[CV]

Articolul fusese publicat la Moscova îndată după constituirea celui de-al doilea guvern Sănătescu dar *Scânteia* găsise nimerit să-l reproducă acum, la începutul lui decembrie, ca mijloc de presiune și șantaj politic. Afirmațiile comentatorului sovietic cuprindeau, de altfel, câteva din principalele "argumente" și "motivări" pe care Andrei Vâșinski le va repeta la finele lui februarie 1945, când va impune demisia primului ministru Rădescu.

La 4 decembrie când discuțiile ajunseseră la un punct critic, Suveranul României interveni cu îndrăzneală și îndemânare: "... regele, în ciuda vârstei sale tinere, a arătat un indiscutabil talent politic și ca atare se bucură de o mare popularitate în întreaga țară", comunica la Londra un observator atent al desfășurărilor de la București.[CVI]

CV Reprodus din *Magazin Istoric,* serie nouă, 12 decembrie 1994, p. 49-50, din "Cronica de București acum 50 de ani" de Ioan Lăcustă.

CVI *The developement of the Political Situation in Romania, December 1944 — Jannuary 1945,* datat Istanbul 1 februarie 1945 și trimis la 5 martie 1945 Secretarului de stat la Washington D.C. prin intermediul Ambasadei Statelor Unite de pe lângă

Regele se adresă direct lui A.L Vâșinski: Dacă activitățile Partidului Comunist continuă, ele ar putea duce țara la anarhie. Dacă Sovietele și reprezentanții lor din România continuă să sprijine sau numai să tolereze activitățile anarhice ale comuniștilor, El, ca Suveran, nu are mijloacele de a păstra ordinea și legea. Dacă Guvernul Sovietic hotărăște să patroneze mai departe alte activități comuniste, Suveranul nu ar mai avea condiții potrivite să-și exercite rolul constituțional și ca atare va fl nevoit să abdice și să părăsească țara.

"Mai mult", continuă regele Mihai, "i-am comunicat lui Rădescu să nu se mai străduie să alcătuiască un guvern de coaliție, dar să încerce formarea unui cabinet de tehnicieni, în afara partidelor."

Andrei lanuarievici Vâșinski a fost vizibil surprins de cuprinsul și de tonul ferm al comunicării regale. Prim-Comisarul Adjunct al Poporului pentru Afaceri Externe a negat, firește, orice amestec sovietic. A reamintit declarația lui Viaceslav Molotov din 2 aprilie 1944 privind neamestecul URSS în afacerile interne ale României. Rusia este interesată în prezent numai îndeplinirea completă și rapidă a prevederilor armistițiului! După care, evenimentele au evoluat repede.

La 5 decembrie, reprezentanții FND sunt înștiințați de premierul desemnat că Partidele Național Țărănesc și Național Liberal nu acceptă titulari FND la Ministerul de Interne și "de Război".

în aceeași zi, reprezentanții FND află, tot de la generalul Rădescu, că urmărește să formeze, din ordinul regelui, un guvern de tehnicieni.

Dintr-o dată, FND renunță la "precondiții". Lista noului cabinet a fost gata în câteva ceasuri, mulțumită și eforturilor de culise ale lui luliu Maniu.[CVII]

---

guvernul polon din Londra: National Archives, Washington D.C. N.A.W.
871.00/3545. Se va cita în continuare, *Raport.*

CVII *Raport,* p. 2.

Cum se explică această bruscă schimbare?

Andrei Vâșinski avea două pârghii eficiente la dispoziție pentru a impune politica sovietică în România: Comisia Alia-

Răspunsul era în funcție de desfășurări externe și interne.

în acele zile la Atena se dădeau lupte grele însoțite de atrocități, între detașamentele comuniste și de stânga, pe de o parte, grupate în E.A.M., și unitățile regaliste și republicane anticomuniste elene pe de altă parte, sprijinite și de trupe britanice.[CVIII] Luptele erau în cumpănă la acest început de decembrie 1944. înțelegerea Churchill - Stalin din 9 octombrie 1944, la Moscova, acorda Sovietelor 90% preponderență în România și un procent egal britanicilor în Grecia. Pentru moment, "înțelegerea" celor doi lideri nu era confirmată de fapte și cârmuirea sovietică se gândea, probabil, să mai aștepte.

Oficial, A.Vâșinski venise la 7 noiembrie la București pentru a grăbi îndeplinirea clauzelor armistițiului. Dar observatorii locali notaseră întâlnirile repetate ale Prim-Comisarului Adjunct pentru Afaceri Străine al URSS cu liderii comuniști din România și cu afiliații lor. Același înalt demnitar sovietic evitase discuții cu I. Maniu și C.I.C. Brătianu, cât și o colaborare reală cu guvernul român.

Să nu fi știut Andrei Vâșinski că opinia publică și țărănimea din România erau cu totul opuse unui regim comunist? Dacă, în plus, regele Mihai ar fi abdicat, atunci Sovietele ar fi fost obligate, probabil, să preia direct administrația țării, până când PCdR și ai săi ar fi format un minimum de cadre. O administrație militară

CVIII Winston Churchill, *Triumph and Tragedy,* volumul VI al memoriilor de război, Bantam Books, N.Y., 1962, cap. 19, Crăciun la Atena, pp 264-279.

sovietică în România, în decembrie 1944, nu era nicicum folositoare politicii generale sovietice față de aliații săi occidentali. Se cuvenea aplicată o altă formulă care să păstreze, într-un fel, aparențele alianței celor trei puteri.

De aceea, după toate probabilitățile, Moscova a transmis afiliaților ei din România - PCdR - să oprească deocamdată manifestațiile pentru acapararea puterii. Ceea ce s-a și

întâmplat. Chiar și emisiunile postului de radio Moscova au adoptat, temporar, un ton mai puțin ostil față de "reacționarii" din România.

La 7 decembrie Andrei Ianuarievici Vâșinski participă la g un dejun oferit de regele Mihai. A doua zi înaltul demnitar sovietic părăsi București, anulând unele întâlniri deja fixate. înainte de plecare a primit vizitele protocolare ale membrilor noului guvern format la 6 decembrie:

Generalul Nicolae Rădescu, dr. Petru Groza, Constantin Vișoianu, Lotar Radăceanu, Ștefan Voitec, Gh. Gheorghiu-Dej, Gh. Nicolau, Gh. Fotino, Vlădescu-Răcoasa, Victor Papacostea, C. Zamfirescu, Emil Ghilezan, Tudor Ionescu, generalii Teodorescu, Mardare, V. Dombrovschi, Pretorian; de asemenea reprezentanții USA - generalul C.V. Schuyler și al Marii Britanii - vicemareșalul aerului Donald Stevenson.[CIX CX]

Noul Guvern condus de General de Corp de Armată Adjutant Nicolae Rădescu a fost aprobat de suveran la 6

CIX *M.O. (P.I.),* nr. 286 din 9 decembrie 1944, p. 8014. Vâșinski a fost însoțit de general locotenent Serghei Alexandrovici Vinogradov și consilierul S.A. Golunski din partea Comisiei Aliate de Control; au participat la dejun și generalul Nicolae Rădescu, Constantin Vișoianu ministrul de externe și consilierul interpret Celibidache.

CX *Ardealul,* IV, nr. 48, marți 12 decembrie 1944, p. 1.

decembrie 1944 și a depus jurământul în aceeași zi la orele 17. Raportul de forțe dintre PNȚ - PNL, de o parte și "coaliția" FND condusă de PCdR, de altă parte, rămânea același ca în cabinetul precedent.

Țărăniștii și liberalii dețineau șapte ministere:

Finanțe, Economia Națională, Agricultură și Domenii, Producția de război, Afacerile externe, Cultele și Artele, Cooperația.

Frontul Național Democrat avea opt portofolii:

Justiție, Educație Națională, Muncă, Lucrări Publice, Comunicații, Sănătate și Asistență Socială, Asigurări Sociale, Naționalitățile Minoritare, plus postul de vicepremier.

Guvernul Nicolae Rădescu 5

PCdR nu a reușit însă să obțină controlul internelor și al armatei, așa cum ceruse insistent.[CXI]

Repartizarea titularilor (miniștrilor) pe departamente (ministere) era următoarea (la 6 decembrie 1944):

1. Președinte al Consiliului de Miniștri - ministru *ad-inte- rim* la interne: General de Corp de Armată Adjutant Nicolae Rădescu; devine titular (ministru secretar de stat) la "Departamentul Afacerilor Interne" de la 14 decembrie 1944;[CXII]

2. Vicepreședinte al Consiliului de Miniștri Dr. Petru Groza; Reprezentanții PNȚ și PNL:

3. Constantin Vișoianu, Departamentul Afacerilor Străine;

4. Gheorghe Popp, Departamentul Cultelor și Artelor;

5. Constantin Brătianu, Departamentul Producției de Război;

6. Mihail Romniceanu, Departamentul Finanțelor;

7. Aurel Leucuția, Departamentul Economiei Naționale;

CXI Lista noului guvern în *M.O.* (P.I.), nr. 283 bis, miercuri 6 decembrie 1944, p. 7957-7958.

CXII *M.O.,* Partea I, nr. 297, 22 dec. 1944, p. 8326.

8. Prof. Ioan Hudiță, Departamentul Agriculturii și Domeniilor;

9. Prof. Gheorghe Fotino, Departamentul Cooperației. Reprezentanții PCdR (și afiliați) și PSD:

10. Lucrețiu Pătrășcanu, Departamentul Justiției (PCdR);

11. Prof. Daniel Danielopolu, Departamentul Sănătății și Asistenței Sociale;

12. Ștefan Voitec (PSD), Departamentul Educației Naționale;

13. Lotar Rădăceanu (PSD), Departamentul Muncii;

14. Prof. ing. Gheorghe Nicolau (PSD), Departamentul Asigurărilor Sociale;

15. Gheorghe Gheorghiu-Dej (PCdR), Departamentul Comunicațiilor;

16. Dr. Virgil Solomon (PSD), Departamentul Lucrărilor Publice și al Refacerii;

17. Prof. Vlădescu-Răcoasa (UP-PCdR), Departamentul Naționalităților Minoritare.

La "Departamentul Războiului":

18. General de Corp de Armată Ion Negulescu - fără afi-
liere politică.[12]

Au fost numiți și 15 subsecretari de stat din care 3 militari de carieră la “Ministerul de Război":

1. General de brigadă Dumitru Petrescu (armata de uscat);

2. Contraamiral August Roman (marină);

3. General Gheorghe Vasiliu (aviație).

Subsecretarii de stat aparținând PCdR sau unor organizații afiliate:

4. Teohari Georgescu (PCdR), la Ministerul Afacerilor Interne “pentru chestiuni administrative";

5. Dumitru Căpățâneanu (PSD), la Ministerul Educației Naționale;

6. Romulus Zăroni (Frontul Plugarilor), la Ministerul Agriculturii și Domeniilor;

7. Ing. Tudor Ionescu (PSD), la Ministerul Economiei Naționale;

8. General de brigadă Virgil Stănescu, la Ministerul Afacerilor Interne “pentru Siguranța Statului" (generalul V. Stănescu se va arăta favorabil Dr. Petru Groza în timpul crizei din februarie 1945).

Ceilalți subsecretari de stat reprezentau fie PNȚ - PNL, fie că erau specialiști fără afiliere politica declarată.

9. Dr. Sabin Manuilă "pentru organizarea Statului, a Statisticei și Inventarului";

10. Lucian Burchi "pentru aprovizionare" (ambii, nr. 9 și 10 la Președenția Consiliului de Miniștri);

11. Dimitrie Nistor (PNL), la Ministerul Afacerilor Interne “pentru chestiuni administrative”;

12. Emil Ghilezan (PNȚ), la Ministerul Finanțelor;

13. Prof. Victor Papacostea (PNL), la Ministerul Educației Naționale;

14. Constantin Zamfirescu (PNL), la Ministerul de Război; [CXIII]

Guvernul Nicolae Rădescu 5

15. Mihail Răutu la Ministerul Comunicațiilor.[13]

Prefect al Poliției Capitalei a fost numit general în rezervă Alexandru Ghica, la 7 decembrie 1944.[CXIV CXV]

*

în opinia publică atmosfera rămânea foarte amestecată. Constantin Rădulescu-Motru ne lasă câteva sugestive însemnări privind cercurile academice și

---

CXIII[12] Textul din *Monitorul Oficial* folosește în cazul miniștrilor termenul de “departament", iar în pentru subsecretari de stat, “minister".

CXIV Pentru depunerea jurământului vezi *M.O.* (P.I) nr. 285 din 8 dec. 1944, p. 7990, comunicatul nr. 33 al Casei M.S. Regelui.

CXV *Ibidem.*

cărturărești:

"30 noiembrie 1944, București,

Colegul D. Guști îmi comunică despre aceea ce era să i se întâmple alaltăieri. Pe la 10 ore seara a primit înștiințarea din partea Poliției, că a doua zi până la orele șase seara, trebuie să părăsească domiciliul (dânsul locuiește în Parcul Jianu) luând cu dânsul numai rufele de corp, pentru a lăsa casa la dispoziția comandamentului rus. Asemenea înștiințare au primit-o mai mulți alți locatari de prin blocurile din B-dul. Take Ionescu, str. Dionisie și str. G. Cantacuzino. Guști a scăpat de evacuare numai cu mare greutate. De regulă, trebuie, cine vrea să scape, să plătească bacșișuri grase.

Octav G. Lecca și locatarii blocului său au plătit două sute mii lei. Pe lângă groaza de evacuare forțată, persistă, în București și provincie groaza de a vedea înmulțindu-se diviziunile rusești, sosite pentru așa-zisa refacere. De fapt, pentru jefuirea populației. în timp ce sărăcia crește și înfometarea devine din ce în ce mai amenințătoare, taberele politice luptă între ele pentru putere.

Se vorbește de retragerea de la guvern a partidului țărănist și a celui liberal și înlocuirea lor cu clientele de politicieni din jurul lui Dr. N. Lupu și Guță Tătărăscu. Ana Pauker, dimpreună cu Dej și Luca, anihilează pe zi mai mult pe Lucrețiu Pătrășcanu. Pe stradă manifestațiile se țin lanț. Acum au început să strige și "Jos Comuniștii", nu numai "Jos

Maniu". Sindicatul băieților de tipografie s-a substituit cenzurii, precum se vede din comunicatul, aci alăturat, publicat astăzi:

Comunicat

Comitetul Sindicatului Muncitorilor Tipografi din Capitală, luând act de declarațiile infame și provocatoare ale partidelor național țărănesc și național liberal la adresa Frontului Național Democrat, făcute în

ședința consiliului de miniștri din 20 noiembrie crt., hotărăște ca ele să nu fie publicate în nici unul din ziare.

Din partea Comitetului Sindicatului Arte Grafice, Gheorghe Bodnărescu.

"Anarhia este așadar în marș. O dorește comandamentul rus, sau ea vine prin forța împrejurărilor, în contra chiar a voinței comandamentului rus? Nimeni nu poate ști încă precis. Căci pe când politicienii noștri comuniști și socialiști îndeamnă la demonstrații de stradă, reprezentanții autorizați ai Moscovei, cum este generalul Vinogradov, îndeamnă la muncă. Iată în adevăr ceea ce citim în răspunsul dat de acest general rus delegației sindicatelor unite din România." (Rădulescu-Motru reproduce darea de seamă din "Universul" datat 30 noiembrie / 1 decembrie 1944).

"Alte ziare adaugă că generalul Vinogradov, după ce a sfârșit, a strâns călduros mâna delegaților și le-a urat: spor la muncă! O urare pe care n-au făcut-o încă șefii partidelor de stânga și nici nu o vor face vreodată!"[CXVI]

O altă însemnare dezvăluie ceva din gândurile unor membri ai Academiei Române:

"1 Decembrie 1944, București

În ședința Academiei de astăzi, am avut ocazia să constat că sentimentele acelora care fac parte din Asociația pentru strângerea legăturilor cu Rusia nu sunt de loc sincere. Nimeni dintre cei întâlniți nu gîndește să schimbe orientarea culturii românești pentru a se arunca în curentul slavismu-

Guvernul Nicolae Rădescu lui bolșevic. Traian 5
Săvulescu, profesor la Academia de agricultură, vicepreședintele Asociației, consideră Asociația de prietenie cu țara bolșevismului ca o frăție cu dracul, pentru ca să poți trece puntea. Tot astfel și profesorii de la Facultatea de științe, care se aflau de față, ca

---

CXVI C. Rădulescu-Motru: *Memorii,* caietul XI, p. 1527-1531, Biblioteca Academiei Române, Secția Manuscrise.

Vâlcovici, exprimă aceleași sentimente. Profesorul Al. Lapedatu este chiar foarte optimist. Valul rusesc va trece fără a lăsa urme, fiindcă organizația de Stat a Rusiei este în ajunul prăbușirii. Armata rusă este complet dezorganizată, iar aproape întreg teritoriul rusesc este bântuit de foamete. Membrii Asociației, care au relații strânse cu partidele istorice, merg cu optimismul lor foarte departe. Ei cred în intervenția de ultimă oră a anglo-americanilor. Despre această intervenție, de altfel, se vorbește și în publicul cel mare.

Că în ceea ce privește orientarea culturii noastre domnește o adevărată babilonie în mintea celor ce conduc Ministerul Culturii Naționale, se învederează din următoarea listă a autorilor de cărți didactice socotiți ca dăunători educației școlarilor. în această listă sunt puși alături de autori de seamă, autori fără seriozitate, cărturari cu scrieri citite și cu [16] numeroși elevi, alături de scriitori de ocazie."

Sau impresii de la sărbătorirea zilei de 1 Decembrie, la Patriarhie:

"Astăzi, 1 Decembrie 1944, fiind sărbătoarea Unirii Ar dealului cu Patria mumă, a fost la Patriarhie un Te Deum. Andrei Vâșinski, mai bătrân de cum este arătat în fotografiile din gazete, înconjurat de Statul Major rusesc, primește onorurile. Toată lumea se înconvoaie înaintea lui. Un batalion defilează într-o ținută neglijentă. Primul efect al democratizării armatei.

Miniștri prezenți, în atitudine de curci plouate, afară de asistentul la catedra de sociologie, Gh. Vlădescu-Răcoasa, care radiază de fericire.

---

[16] *Idem,* p. 1533-1536.

Bietul țărănoi mehedințean nu știe ce l-a găsit. Mai ieri închis și bătut de poliție, pentru că era bănuit de comunism, și de care el însă se lepăda ca de dracu; astăzi Ministru al frontului comunist! La Dumnezeu și în Tara Românească [17] *
toate sunt cu putință."

2. Programul Guvernului Nicolae Rădescu

Premierul se întâlni cu presa chiar la 6 decembrie orele 12.

Declarațiile sale au fost directe și foarte explicite. Punctul "cardinal" al guvernării este

"de a strânge la maximum raporturile între noi și vecina noastră puternică din răsărit, Rusia Sovietică. Dacă cineva dintre conducătorii noștri n-ar adopta punctul acesta de vedere, pentru noi ar putea să însemneze aproape o sinucidere".[CXVII CXVIII]

îndeplinirea condițiilor armistițiului urmează a fi efectuată "fără șovăire și cu toată hotărârea".

Pentru a împlini însă atari cerințe - a continuat primul ministru - este neapărată nevoie de "muncă, muncă încordată... supramuncă".

Dacă muncitorii nu vor lucra în fabrici, nu "vor putea face mare lucru. Plimbările lor pe străzi, în momentul în care trebuie să lucreze în fabrici, strică și lor, strică și

---

CXVII *Idem,* p. 1537-1538.

CXVIII O politică aliniată la opțiunile externe majore ale URSS constituia o realitate cu care partidele tradiționale PNȚ și PNL sau PSD erau întrutotul de acord. Exemplul Finlandei este concludent pentru tot intervalul 1945-1989. Clasa politică din România anilor '40 avea o prea îndelungată experiență în aprecierea balanței de forțe dintre marile puteri, pentru a nu respecta și împlini opțiunea externă spre URSS. Dar cârmuirea de la Moscova socotea o atare orientare insuficietă. Moscova urmărea constituirea unei "zone de securitate" la frontiera europeană a URSS prin impunerea unor regimuri comuniste în țările respective: Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, România, Bulgaria, plus Republica Democrată Germană.

țării”.[CXIX CXX]

Premierul rămâne “partizan al libertății celei mai desăvârșite”; dar "să nu se abuzeze de libertate".

“Să nu se pună patimă” în ceea ce scrie presa, să nu se înveninezе lucrurile cu “neadevăruri, neadevăruri care pot fi 20 dăunătoare chiar celor mai bine intenționați...”

Generalul Nicolae Rădescu își exprimă disponibilitatea de a păstra contactul cel mai strâns cu presa; de a găsi “mijloacele cele mai potrivite pentru ca în orice moment fiecare să-și poată trage informații despre toate lucrurile care se petrec în stat”.

Cât despre programul de guvernare, el continuă pe acela al guvernului precedent.

Este acela “pe care cele patru partide din guvernarea trecută (al doilea cabinet Sănătescu, nota D.C.G.), l-au stabilit de comun acord”.

“Am cerut să se restabilească în țară disciplina și ordinea - a precizat Primul Ministru - ordinea în toate locurile de muncă, ordinea în toată țara. Nu înțeleg să se mai vadă în fabrici ca lucrătorii, atunci când au o nemulțumire - pe care eu o înțeleg, căci poate să fie reală, dar care se poate satisface pe căi legale - să înlăture, din proprie inițiativă, ei singuri, conducerea, prin acte ca acelea la care s-au dedat; o vom înlătura noi, când cererea lor va fi întemeiată și când vom dovedi că această conducere este vinovată”.

Aceeași cerință pentru administrația locală:

CXIX Referire la manifestațiile organizate de Frontul Național Democrat și care întrerupeau și dezorganizau munca în instituții și întreprinderi.

CXX Aici primul ministru Rădescu face aluzie la campaniile violente pe care presa PCdR sau afiliată, le ducea împotriva oricărui adversar al politicii preconizate de partidul comunist. Pretextul repetatelor articole, pline de ură și ocară, era “democratizarea" țării, curățirea instituțiilor și întreprinderilor de fasciști, legionari și antonescieni.

"... Nu înțeleg să se instaleze prefecți și primari prin intervenția acelora care se consideră că au dreptul să se substituie autorității legale, înlocuind pe reprezentanții acesteia cu oameni aleși de ei".

Pentru ca guvernul să funcționeze, primul ministru cere:

"... Un armistițiu în luptele dintre partide în sistemul de acuzare împotriva membrilor guvernului, de presa aparținând partidelor ce colaborează în guvern".

De asemenea:

"... Suprimarea tuturor gărzilor armate și am cerut luarea imediată de măsuri în vederea pregătirii alegerilor comunale".

Cerințe stringente de ordine și disciplină nu înseamnă de fel "ducerea din nou la tiranie":

"Domnilor, țin să fac afirmația categorică: urăsc tirania, urăsc despotismul. Sunt partizan neînduplecat al libertății; dar, în ce privește libertatea, fac o rezervă: libertatea nu înseamnă pentru unii totul și pentru alții nimic.

înțeleg libertatea deopotrivă pentru toți."

Dovadă în acest sens sunt cei 15 ani de când "lupt cu cea mai îndârjită hotărâre împotriva tuturor încercărilor de dictatură".

Cerințele formulate de generalul Nicolae Rădescu erau normale pentru un guvern de coaliție, cu un program rezultat din negocieri între partenerii de coaliție. Dar un atare compromis politic era inacceptabil pentru PCdR și stăpânii de la Moscova.

Sub umbrela Frontului Național Democrat, partidul comunist urmărea constituirea unui guvern pe care să-l poată controla și domina. Țelul era să acapareze administrația centrală, și prin ea, pe aceea locală. PCdR nu avea de gând să împartă puterea cu partidele tradiționale - PNȚ și PNL. Voia puterea numai pentru sine. Iar ca o etapă tranzitorie, de scurtă durată, avea nevoie de "aliați", de organizații și partide *ad-hoc* care

să îndeplinească întocmai obiectivele partidului comunist.

Declarația primului ministru a fost publicată integral de *Scânteia* și *România Liberă.* Comentariile presei procomu- niste reținеau un punct îndeosebi: promisiunea generalului Rădescu de a strânge “la maximum” raporturile cu URSS. Dar pentru a ajunge la aceasta - adăugau comentariile presei procomuniste, se impunea epurarea urgentă, largă și cuprinzătoare, a administrației, îndepărtarea reprezentanților “fostului regim".

Comentariile laudă acțiunile maselor, care au dus la înlo- cuirea prefecților și primarilor legal numiți.[22]

3. Guvernarea propriu-zisă

Prin participarea PNȚ, PNL și a organizațiilor grupate în FND dominat de Partidul Comunist, guvernul prezidat de generalul Nicolae Rădescu era un cabinet de coaliție.

Primul ministru enunțase direcțiile principale ale programului. Ele deveneau realitate numai în măsura în care principalii participanți doreau cooperarea pentru aflarea unor soluții politice de compromis.

Dar realitatea politică era alta.

Pentru PCdR formarea guvernului condus de generalul Nicolae Rădescu a reprezentat un scurt armistițiu. Din motive tactice și de conjunctură generală, criza artificială menită să ducă la demisia premierului și a cabinetului său a fost declanșată spre finele lunii ianuarie (vezi capitolul următor).

[21] *R.L.,* II, nr. 113, sâmbătă 9 decembrie 1944, p. 3, *Scânteia,* I, nr. 79, sâmbătă 9 dec. 1944, p. 5.

[22] De ex.: Editorialul semnat de N. Moraru în *R.L.,* II, nr. 114, duminică 10 dec. 1944, p. 1. Prin aceste afirmații editorialul respingea, de la început, unele principii formulate de primul ministru, referitoare la ordine și legalitate.

Principiile formulate de generalul Nicolae Rădescu la conferința de presă din ziua instalării sale au fost transpuse în practică numai în parte, cu mare greutate, și pentru scurt timp.

PCdR și afiliații săi s-au opus oricărei măsuri care ar fi consolidat cabinetul de coaliție. Au urmărit totodată să aplice legile adoptate numai în folosul propriu.

a) Administrația locală

Conducerea și controlul administrației locale constituia un punct sensibil. încă din octombrie - noiembrie 1944, PCdR începuse schimbarea prin forță a unor prefecți și primari (vezi mai sus, Introducerea). Scenariul era același: o manifestație condusă de activiști alunga pe dregătorul în funcție și impunea pe cel desemnat de Frontul Național Democrat. O dată instalat, prefectul numea în comune și sate primari selectați tot dintre aderenții FND.

încercările de a se ajunge la un acord de principiu între PNȚ-PNL și formațiunile organizate de PCdR nu au depășit faza declarațiilor și au dat greș.

Generalul Rădescu a încercat să facă ordine în această direcție. Legea nr. 21 din 13 ianuarie 1945 preciza:

- Primarii din municipii, orașele reședință de județ și stațiunile balneo-climaterice să posede un titlu universitar pe lângă celelalte condiții cerute în genere funcționarilor publici.

Pentru orașele nereședință primarul să fie cel puțin

absolvent de liceu sau cu studii echivalente. Pentru comunele rurale - cel puțin absolvent al învățământului primar.

în toate cazurile, vârsta minimă - 25 de ani.

Numărul ajutoarelor de primari era fixat la: 1 - pentru comunele rurale și centrele urbane nereședință; 1-2 pentru orașele reședință de județ și 2 în municipii.

Condițiile de studii nu erau totuși strict obligatorii. "Ministerul Afacerilor Interne - preciza Legea 21 - va putea dispensa de condițiile studiilor, arătate în alineatele precedente,
Guvernul Nicolae Rădescu □
>: >

persoanele care s-au distins printr-o activitate publică remarcabilă.'' (sublinierea D.C.G.).[CXXI]

Formularea adoptată valida de fapt instalări ilegale de primari efectuate prin forță de activiștii FND.

Legea, aplicată în continuare, ar fi îngăduit selectarea unor primari cu o pregătire și o instruire corespunzătoare. S-au făcut și numiri de primari, mai ales în orașele din Moldova - Bacău, Bârlad, Botoșani, Câmpulung Moldovenesc, Dorohoi, Rădăuți, Vaslui, Vatra Dornei, Huși, Fălticeni, Roman, Iași, Suceava. Cu 2 excepții cei numiți erau: avocați (6), învățători (2), profesori (2), și un maior.[CXXII] Au fost numiți și ajutori de primari, tot în orașele din Moldova.

De asemenea noi prefecți în județele: Botoșani, Câmpulung, Roman, Suceava, Tecuci, Tutova, Prahova și Vaslui.[CXXIII]

CXXI *M.O.* (P.I), nr. 11 din 15 ianuarie 1945, p. 227.

CXXII *M.O.* (P.I) nr. 9 din 12 ianuarie 1945, p. 167; nr. 18 din 23 ian. 1945, p. 465 și p. 466; nr. 20 din ian. 1945, p. 495. în stadiul actual al cercetării nu se poate preciza afilierea politică a celor numiți.

CXXIII[?]' *M.O.* (P.I.) nr. 5 din 8 ian. 1945, p. 88; nr. 15 din 19 ian. 1945, p. 374; nr. 20 din 25 ian. 1945, p. 495. Cei numiți erau avocați (4), ingineri (2), profesor, preot,

O comisie interministerială a fost constituită pentru desemnarea noilor prefecți. Și aici PCdR a obținut majoritatea. Din 16 prefecți numiți în Moldova, 9 în județele cele mai importante, erau membri ai PCdR (cca. 56%), 3 - PNL, 2 - PNȚ și 2 fără de partid.

Reprezentanții partidelor tradiționale din comisia interministerială, au ținut totuși să mulțumească colegilor lor comuniști pentru cooperarea de care aceștia au dat dovadă in desemnarea noilor prefecți!

Fusese convenit totodată ca prefecții PCdR- FND să aibă subprefecți membri ai PNȚ sau PNL. înțelegerea nu a fost respectată.

La 2 ianuarie 1945 a avut loc la Ministerul de Interne o consfătuire a Comisiei Interministeriale pentru examinarea situației din Moldova. Comunicatul dat presei a fost laconic.

Consfătuirea a examinat modul de aplicare a hotărârilor luate de Comisia Interministerială referitor la: epurarea funcționarilor din Moldova; reîntoarcerea la reședințele lor a membrilor administrației și familiilor lor; aprovizionarea Moldovei cu articole de primă necesitate; modul de utilizare a funcționarilor angajați de autoritățile din Moldova pentru asigurarea serviciilor publice pe tot timpul cât autoritățile legale au fost evacuate. Era o referire la administrația *ad-hoc* instalată la venirea trupelor sovietice.

Deși ziarele PNȚ, PNL și cele independente îndemnau pe cetățeni să se înscrie în listele de alegători, pregătirile pentru alegerile locale au fost amânate fără termen. Frontul Național Democrat nu vroia în nici un fel o consultare electorală care ar fi demonstrat atunci cât de puțină audiență aveau formațiunile sale în electorat. Audiență invers proporțională cu barajul crescând de propagandă și afirmații zilnice ale presei comuniste.

---

licențiat în teologie, medic.

Nici grupurile comuniste înarmate nu au fost dizolvate. Ele dispuneau de circa 10-12.000 oameni, deși cifra nu este confirmată.[CXXIV]

Felul în care o comisie ministerială a cercetat situația administrației din Moldova în decembrie 1944 este descris de Adriana Georgescu, redactor la *Viitorul* (ziarul oficial al PNL), care a însoțit comisia.[CXXV]

"Trei zile mai târziu, mă prezint la șase și jumătate de dimineață la subsecretarul de stat de la Interne, Dimitrie Nistor, pe care îl cunosc fiindcă i-am luat un interviu cu câteva zile în urmă.

în fața Ministerului de Interne, douăzeci de mașini în șir indian. Iau loc în ele nu numai reprezentanții partidelor din guvernul de largă concentrare democratică, ci și medici, ingineri agronomi, tehnicieni, care trebuie să restabilească o ordine democratică în Moldova. E foarte frig - suntem în plină lună decembrie — și ne acoperim cum putem mai bine. D. Nistor îmi explică situația amănunțit, în timp ce străbă- team sate distruse și câmpuri înghețate. Călătoria mi se pare interminabilă.

Oprire la Focșani, prima capitală de județ unde trebuie să restabilim ordinea. Discursul oficial este rostit de prefectul legal. Prefectul comunist nu se arată la față. Dimitrie Nistor răspunde aducând mesajul guvernului. De vreme ce alegeri județene nu sunt posibile pentru moment, câte doi membri din fiecare partid reprezentat în guvern sunt invitați să discute cu oaspeții de la București. Comisia se instalează în

---

CXXIV Pentru ședința Comisiei Interministeriale din 2 ian. 1945: *Ardealul,* V, nr. 212, vineri 5 ian. 1945, p. 3. Vezi și *Developement of the Political situation in România, December 1944 - January 1945,* London, March 5, 1945: 871.00/3 - 545, N.A.W, p. 3 și 5.

CXXV Extrasele sunt din volumul Adriana Georgescu, *La început a fost sfârșitul, Dictatura roșie la București.* Editura Humanitas, 1992, p. 36-40.

spatele unei mese mari; în fața mesei, zece scaune frumos aliniate își așteaptă ocupanții; câte doi reprezentanți din fiecare partid: național țărănesc, liberal, comunist, socialist, Frontul Plugarilor.

Dar, în ultimul minut, niște cetățeni, cu scaune în mână, își fac apariția. Se prezintă singuri, încercând să acopere cu vocile lor vacarmul general care a pus stăpânire pe sala la sosirea lor:

Doi reprezentanți ai Tineretului Comunist

Două femei antifasciste

Doi reprezentanți ai Confederației Generale a Muncii

Doi reprezentanți ai Uniunii Patrioților

încep să înțeleg: cum românii manifestau într-adevăr prea puțină simpatie față de PC, au apărut de la o zi la alta formațiuni de tip ciupercă, cu denumiri neutre, menite să îi atragă pe naivi. Când s-a descoperit că unele organizații erau menite să camufleze PC, cei care și-au dat demisia au fost arestați de echipele de șoc. Aviz amatorilor!...

Acum, reprezentanții acestor noi partide sunt instalați în fața comisiei.

Comisia - cu excepția, firește, a comuniștilor - protestează, invocând ilegalitatea partidelor de tip ciupercă, nereprezentate în guvern.

Emil Bodnăraș, reprezentantul PC în comisie, începe să strige:

- în numele partidului comunist... ta ta ta... reacțiunea burghezo-moșierească... ta ta ta... Trăiască Armata Roșie... ta ta ta... Trăiască gloriosul ei conducător, mareșalul Stalin... ta ta ta... în numele comitetului central al partidului comunist, propun pe X ca prefect și pe Y ca primar.

Scandal. Comuniștii scandează: Stalin, Stalin, iar pe stradă auzim pașii patrulelor rusești, însărcinate să vegheze... asupra comisiei.

A doua escală: Botoșani. Aceeași scenă. în timpul discuțiilor, nu reușim să scoatem de la comuniști

altceva decât veșnicele lozinci pe care le cunoaștem acum pe dinafară. La prânz, ca să stabilim o atmosferă de destindere și colaborare, nu discutăm. De altfel, eu soseam mereu în momentul desertului. Veneam de la poștă de unde îmi telefonasem reportajul. Indicam totdeauna în capul listei prefecții și primarii aleși. Erau, fără greș, membri FND (Frontul Național Democrat, altfel spus, comunist).

La celălalt capăt al firului, colegul de redacție se mira:

- De ce toate voturile merg întotdeauna către F.N.D.?

- Foarte simplu. Ascultă. Comuniștii nu vor să admită votul secret. Doar votul prin ridicare de mâini pare să le fie pe plac. Și chiar cu votul secret, intrușii invitați de Bodnăraș, care sosesc aducându-și scaunele, formează o majoritate covârșitoare.

- Dar ceilalți miniștri dorm? De ce nu protestează? De ce nu revin la București, ci continuă călătoria asta inutilă?

- Pentru că, oricum, alegerea primarilor și prefecților trebuie ratificată de Consiliul de Miniștri. Presupun că discuția cea mare va avea loc în fața consiliului, la înapoiere. Singurul rezultat pozitiv ar putea să fie o profundă cunoaștere a metodelor de lucru ale P.C. Cât despre ancheta sanitară...

Scena continuă să se desfășoare în fiecare județ, identică până ți se face greață: în fața comisiei, reprezentanții partidelor democrate își exprimă punctul de vedere asupra reorganizării județului, indicând în general persoane mai degrabă neutre, dar pregătite în acest sens. Comuniștii și adepții lor recită o lecție învățată pe dinafară, ale cărei laitmotive sunt Stalin și glorioasa Armată Roșie. Adevărați papagali.

Iași: capitala Moldovei. Bodnăraș propune pentru funcția de prefect pe domnul Alexiuc. Domnul Răutu, național-ță- rănist, se ridică, speriat.

- Ascultă, domnule Bodnăraș, nu mai putem continua așa. Ne este imposibil să numim la Iași, leagăn al întregii culturi românești, un prefect care n-are decât patru clase primare și e străin de județ. E împotriva tuturor legilor noastre.

- Vrei să spui, împotriva legilor reacționare?

Toată lumea începe să urle.

Și deodată, printr-o pură întâmplare parcă, niște gloanțe sparg geamurile și se înfig în pereți. Se trage asupra noastră. Nu sunt răniți. Totuși ședința se suspendă fără să fi intervenit nici un acord."

b) înființarea Universității de Vest

La 30 decembrie 1944, prin Legea nr. 660 a fost înființată Universitatea de Vest la Timișoara, cu următoarele Facultăți: Drept, Litere și Filozofie, Științe, Medicină umană, Medicină veterinară, Farmacie și Teologie.[CXXVI]

Pentru finanțarea noii instituții a luat ființă prin lege Eforia Universității de Vest alcătuită din reprezentanți ai autorităților locale - ca membri de drept - și 30 de reprezentanți ai vieții culturale și economice locale, numiți de Ministerul Educației Naționale. Eforia se constituia ca persoană juridică de drept public și era autorizată a întrebuința

toate mijloacele legale pentru adunarea fondurilor necesare înzestrării și întreținerii Universității.[CXXVII]

Cheltuielile de personal urmau a fi acoperite din bugetul Ministerului Educației Naționale care va înlesni și formarea Bibliotecii Universității.

Cursurile începeau chiar din anul universitar 1944-1945, dar numai cu anii pentru care s-au putut organiza

CXXVI ***MO.*** **(P.I.) nr. 302 din 31 dec. 1944, p. 8462.**

CXXVII *Idem,* art. 3,4 și 5.

catedre și exista un număr suficient de studenți.[CXXVIII]

Raportul către regele Mihai al ministrului educației naționale precizează:

"Populația din regiunea Banatului și Ardealului a cerut guvernului țării să organizeze în capitala Banatului o universitate. Acest deziderat corespunde unui sentiment de legitimă încredere, nu numai în capacitatea spirituală a acelei regiuni, ci și în posibilitățile de a da universității proprii o dezvoltare, care să servească drept sursă de energie intelectuală, pentru ridicarea culturală a acelei părți a țării care, prin calitatea și numărul instituțiilor de cultură ce deține astăzi, aspiră la titlul de cel mai înalt colț de cultură al țării...

Afirmarea acestei voințe nu este de ordin pur platonic. Populația regiunii este gata să-și afirme voința sa de colaborare la realizarea idealului său, printr-o finanțare generoasă, nu numai a instalării, ci și a întreținerii instituțiilor sale universitare."[CXXIX]

Președinte al Eforiei Universității de Vest și al Comitetului Eforiei a fost numit Sever Bocu.[CXXX]

Ca membri de drept - în număr de 12 - au fost numiți - tot prin decret al Ministerului Educației Naționale - primarii municipiilor Timișoara și Arad (nenominalizați), prefecții
Guvernul Nicolae Rădescu județelor: Timiș - 6
Torontal, Arad (ambii nenominalizați), Caraș - It.
col. Grigore Mihaiuțiu, Severin - Gh. Dongoroz; rectorul Politehnicii din Timișoara - prof. ing. Marin Bănărescu; episcopii ortodocși de Timișoara, Arad și Caransebeș - P.S.S. dr. Vasile Lăzărescu, P.S.S. dr. Andrei Magier,

---

CXXVIII *Idem* art. 28, p. 8463.

CXXIX *Idem,* p. 8464. Raportul către Suveran este semnat de Ștefan Voitec, ministrul Educației, M. Romniceanu - finanțe, A. Leucuția - economia națională, dr. D. Danielopolu - sănătate și asistență socială și Victor Papacostea - subsecretar de stat.

CXXX La 5 ian. 1945, *M.O.* (P.I.), nr. 5 din 6 ian. 1945, p. 82.

P.S.S. dr. Veniamin Nistor; episcopul greco-catolic de Lugoj — P.S.S. dr. Ioan Bălan; episcopul romano-catolic al Timișoarei - P.S.S. dr. Augustin Pacha.[CXXXI]

c) Legea sindicatelor profesionale

Prin Legea nr. 52 din 20 ianuarie 1945 a fost aprobat Decretul-Lege asupra sindicatelor profesionale.[CXXXII] Ele au ca obiect studiul, apărarea și dezvoltarea intereselor profesionale, fără a urmări împărțirea de beneficii.[CXXXIII]

Persoanele lucrând în aceeași profesiune sau în altele similare și conexe au dreptul de a se constitui *în mod liber* în sindicate profesionale, *fără a avea nevoie de vreo prealabilă autorizare,* (subliniere D.C.G.)

Nimeni nu poate fi constrâns de a face parte, de a nu face parte sau de a înceta de a face parte dintr-un sindicat profesional în contra voinței sale.[CXXXIV CXXXV]

Teoretic, legea enunța principiul deplinei libertăți de asociere.

Dar, ca să poată funcționa legal, un sindicat trebuia să do- bândească personalitate juridică prin hotărâre judecătorească. Și la acest punct intervenea Ministerul Muncii cu un aviz special obligatoriu, fără de care sindicatul respectiv nu avea existență legală.[CXXXVI]

în raportul către regele Mihai, ministrul Lotar Rădăceanu este foarte explicit asupra exercitării controlului:

"Interesul Statului cere, însă, ca libertatea de organizare a salariaților să nu poată fi folosită de eventuale tendințe fasciste sau profasciste pentru scopurile lor. De aceea Ministerul Muncii și-a rezervat dreptul de a se opune cererilor de constituire ce ar

CXXXI *Idem,* p. 82 și 83.
CXXXII *MO.* (P.I.), nr. 17 din 21 ian. 1945, p. 419-424.
CXXXIII *Idem,* articolul 1 p. 419.
CXXXIV *Idem,* articolul 2, p. 419.
CXXXV Articolul 5, *ibidem.*
CXXXVI Art.7, alineatul e, *ibidem.*

putea fi bănuite din acest punct de vedere 39 sau care nu ar prezenta o vădită utilitate".

Și pentru a nu lăsa nici o îndoială asupra obligativității dobândirii personalității juridice, inclusiv avizul favorabil al Ministerului Muncii, articolul 31 al legii prevede:

"Sindicatele profesionale, care nu au dobândit personalitate juridică, *chiar dacă sunt constituite în vederea urmării pe căi legale, a scopurilor arătate în această lege, sunt inexistente* și nu se bucură de nici unul din avantajele acordate de prezenta lege."[CXXXVII] [CXXXVIII]

Cele 53 de articole ale legii sunt grupate în 11 capitole: I - principii generale; II - dobândirea personalității juridice; IU - statute; IV - conducătorii sindicatului profesional și adunarea generală; V - efectele dobândirii personalității juridice; VI - sindicatele profesionale de muncitori și de funcționari particulari; VII - raporturile dintre sindicatele profesionale și membri și dintre sindicate și terți; VIII - dizolvarea statutară și voluntară; IX - penalități; X - uniuni și confederații; XI - dispoziții finale și tranzitorii.

O curiozitate: potrivit articolului 21, alineatul 2, majoritatea membrilor comitetului care conduce un sindicat trebuie să fie cetățeni români.[CXXXIX] De unde rezultă că într-un comitet sindical în anul 1945 puteau lucra și cetățenii altui stat.

încă din septembrie 1944, activiștii PCdR izbutiseră să preia controlul sindicatelor la metalurgiști, tipografi, ziariști, scriitori. în alte locuri, lideri erau social-democrații, sub egida Frontului Unic Muncitoresc (vezi Introducerea).

CXXXVII Raportul ministrului Lotar Rădăceanu către Regele Mihai I, *idem,* p. 423.

CXXXVIII *Idem,* p. 421.

CXXXIX *Ibidem*

Comitetele sindicale provizorii fuseseră alese prin ridicare de mâini. Nicăieri, până în ianuarie 1945, nu fusese folosit votul secret. După constituirea Confederației Generale a Muncii, o încercare de alegere prin vot secret a comitetului sindical de la uzinele Malaxa va fi repede anulată, prin violență, de activiștii îndrumați de PCdR (vezi în continuare cap. V).

Congresul general al Uniunilor Sindicale s-a desfășurat la București, între 26 și 30 ianuarie, în sala mare a fostului Parlament. (Camera Deputaților pe Dealul Mitropoliei)

Prezenți la deschiderea lucrărilor: Ana Pauker, Vasile Luca, Gheorghe Gheorghiu-Dej, Lotar Rădăceanu, Lucrețiu Pătrășcanu și Teohari Georgescu - primiți de asistență, după cum relatează *Scânteia* - "cu ovații ce nu se sfârșesc."

Reprezentanții sovietici ai Comisiei Aliate de Control, în frunte cu generalul Vinogradov - sunt întâmpinați cu "un tunet" de aplauze. Pentru misiunile militare și diplomatice aliate (adică USA și Marea Britanie) are loc "o puternică manifestație de simpatie."

Când s-a anunțat prezidiul de onoare - I.V. Stalin, F.D. Roosevelt și Winston Churchill - "întreaga asistență izbucnește în urale nesfârșite."

în schimb, potrivit acelorași corespondenți ai *Scânteii,* nici o reacție a sălii atunci când "Dl. prim-ministru, generalul N. Rădescu, aduce salutul guvernului."[CXL]

în prima zi, vineri 26 ianuarie, principalii vorbitori de la PCdR au fost: Gheorghiu-Dej, ing. N. Profiri, Miron Constantinescu, dr. Simion Oeriu, Petre Constantinescu-Iași, Mihai Moraru; de la social-democrați: Lotar Rădăceanu și V. Brătfăleanu; de la Frontul Plugarilor: dr. Petru Groza; de la Uniunea

---

CXL *Scânteia,* II, nr. 122, duminică 28 ian. 1945.

Cuvântarea generalului N. Rădescu nu a fost redată de *Scânteia.*

Textul ei în *Ardealul,* V, nr. 230, duminică 28 ian. 1945, p. 5.

Preoților Democrați: Pr. C. Burducea.

"Un colonel", nenominalizat, aduce cuvântul armatei române.

în versiunea *Scânteii* acest colonel și-a încheiat cuvântul cu următoarele lozinci primite de participanți astfel:

"Trăiască MS Regele" - aplauze

"Trăiască Mareșalul Stalin, cel mai mare militar" - aplauze puternice și îndelung repetate.

"Trăiască Mareșalul Stalin, trăiască aliații noștri din Vest și din Est" - aplauze frenetice.[CXLI]

A doua zi-, sâmbătă 27 ianuarie, luările de cuvânt au aparținut, îm-cfetf mai mare parte, reprezentanților PCdR, tovarășii[CXLII] [CXLIII]: Gheorghe Apostol, Emilian Angheliu, D. Duma, Leonte Mihai,'Chivu Stoica, Paul Veres etc.

Au avut căteHo intervenție "colegul" Emanoil Vinea și "prietenii" dr'"N. Bagdasar, Romulus Zăroni și ing. Virgil [TI] 45 * ' Economu.

Un amplu'raport al Comisiei de organizare a Mișcării Sindicale Unite din România a fost citit de "tovarășul" Chivu Stoica.[CXLIV]

In a treia zi a Congresului, luni 29 ianuarie, au vorbit între alții, reprezentanții tineretului sindical: "tovarășii" Bandi Bela, Tolea, Trofîmovschi, Târnoveanu și Mărgineanu. Reprezentanta "femeilor sindicalizate", "tovarășa" Liuba Kișinevskaia, a fost întâmpinată cu "aplauzele entuziasmate ale sălii."[CXLV] :

CXLI *Idem,* p. 5.!

CXLII *Scânteia*niârcat la fiecare vorbîtot apflrtetlferița'Ia PCdR prin prescurtarea "tov".

CXLIII[43] *Scânteia,* II, 123, luni 29 ian. 1945, p. 4-5.

CXLIV *Idem,* p. 1-2 și nr. 124 de marți 30 ian. 1945, p. 3 și 5.

CXLV *Scânteia,* II, 125, miercuri 31 ian. 1945, p. 3.

Rezoluției. Congresului General al Sindicatelor Unite din România a detailat principiile diriguitoare ale mișcării, sarcinile generalp și prevederi speciale privind asigurările sociale; legislația muncitorească; impozitele - impozitele pe salarii sunt nedrepte,, și prea împovărătoare; administrația fostelor întreprinderi inamice; problema națională; funcționarii publici și particulari; femeia muncitoare și sindicatul; tineretul; încheiere.

La baza organizațiilor sindicale stă "unitatea indestructibilă":

"Orice încercare de subminare a unității sindicale, orice încercare de fărâmițare a mișcării sindicale - deschisă sau ascunsă - este și va fi socotită ca o crimă contra celor care muncesc și tratată ca atare."[CXLVI]

Mesajul final al Congresului este cuprins în aceeași Rezoluție: guvern FND![CXLVII]

CXLVI *Scânteia,* 11,127, vineri 2 februarie 1945, p. 3.

CXLVII *Ibidem.* A fost adoptată și o altă rezoluție în 10 puncte a Congresului General al Sindicatelor Unitare. Intre cereri:

- să fie abrogată legea pentru reglementarea conflictelor colective de muncă "fiind reacționară și antimuncitorească; să se modifice legea sindicatelor profesionale pe baza principiului unității sindicale";
- "să se desființeze dispozițiile din codul penal cu caracter anti- muncitoresc;"
- să se desființeze camerele de muncă și să fie "înlocuite cu alte organe, emanate din sindicate, puse în slujba exclusivă a salariaților...";

Ultima cerere (punctul 10):

- "modificarea tuturor celorlalte legi într-un sens democratic".

Cererile citate convergeau către un țel singur: scoaterea sindicatelor de sub regimul unui stat de drept și subordonarea și controlarea lor în întregime de către partidul comunist. Textul acestei rezoluții în 10 puncte în *România. Viața politică în documente,* 1945.

Imaginile și nuanțele aprioric stabilite de organizatorii PCdR sunt redate de corespondențele *Scânteii* și ale celorlalte ziare procomuniste prin gradațiile bine cumpănite de aplauze, ovații etc. arătate anterior. Iată alte două exemple:

Astfel telegrama trimisă "gloriosului dezrobitor de popoare, mareșalul Stalin, pe care participanții îl roagă să primească salutul fierbinte și recunoscător al Congresului General al Sindicatelor Unite."[CXLVIII]

în schimb, telegrama către regele Mihai are o exprimare cu totul aparte:

"Congresul General... nu-și poate încheia lucrările înainte de a-și îndrepta privirile spre Armata țării noastre, al cărei Comandant Suprem sunteți. Primiți Majestate, asigurarea

că muncitorimea organizată își va face datoria față de popor și de patrie.''[CXLIX]

La finele lui ianuarie 1945, Partidul Comunist din România controla îndeaproape sindicatele. Deocamdată împăr- țeau, *pro forma,* conducerea cu social-democrații. Treptat aceștia vor fi neutralizați sau eliminați.

La acest început de an 1945, organizațiile sindicale deveniseră deja curele de transmisie ale politicii partidului comunist. Sporadice încercări de a slăbi strânsoarea vor fi repede împiedicate.

A fost totuși un incident. Primul ministru, generalul N. Rădescu, a dispus ca din lucrările Congresului, Radiodifuziunea să transmită numai saluturile delegaților străini. Iată cum explică "tovarășul" Chivu Stoica lucrurile:

"... Ordinul de oprire a difuzării dezbaterilor Congresului a fost dat de dl. prim ministru personal

---

Coordonator Ioan Scurtu. Arhivele Statului București, 1944, p. 96.

CXLVIII *Scânteia,* II, 123, luni 29 ian. 1945, p. 1.

CXLIX *Ibidem.*

deoarece unii din vorbitori au arătat că numai un guvern FND poate rezolva marile sarcini ce stau în fața poporului român; întrucât D-sa (generalul N. Rădescu, nota D.C.G.) ar constitui elementul de echilibru între partidele istorice și FND, (D-sa) nu înțelege să se lase liberă difuzarea dezbaterilor, cu excepția discursurilor delegaților străini."

Evident Chivu Stoica "a arătat d-lui prim-ministru că oprirea difuzării dezbaterilor Congresului este o jignire adusă întregii muncitorimi române, aliaților noștri și în special URSS, care ar fi dorit să urmărească dezbaterile Congresului prin Radio".[CL]

Posibil ca între zecile de mii de trupe sovietice staționate în România să se fi aflat și vorbitori de limba română. Este îndoielnic însă că ar fi manifestat un interes atât de viu pentru atari dezbateri pe care oricum presa comunistă din România le-a reprodus pe larg. Dar PCdR a invocat - ori de câte ori a crezut potrivit - respectul ce se cuvine Uniunii Sovietice; era o modalitate de a-și amenința oponenții și pe această cale.

în încheiere, Chivu Stoica cere ca întreaga muncitorime să ducă lupta pentru democratizarea Societății de Radiodifuziune, iar *Scânteia* adaugă: "Sala protestează vehement împotriva conducerii Societății de Radiodifuziune''.[CLI] [CLII] [CLIII] De fapt, obiectivul principal era controlul complet al radioului de către

CL *Idem,* p. 5.

CLI *Ibidem.*

CLII Raportul, datat 25 martie 1945, este întocmit de reprezentantul militar al USA în Comisia Aliată de Control, generalul brigadier R.C.V. Schuyler, War Department Archives OPD 33653, Washington D.C. Raportul are 13 pagini dactilografiate, iar mențiunea despre sindicate în capitolul "Political Developments".

CLIII *M.O.* (P.I.) nr. 294 din 19 dec. 1944, p. 8223-8233.

Partidul Comunist. în următoarea lună, primul ministru va reuși să se adreseze țării direct prin radio, trecând peste cenzura Comisiei Aliate (Sovietice) de Control. După aceea, timp de aproape 45 de ani, radio București și radio România vor difuza numai textele controlate și aprobate de forurile de partid și de stat.

Conducerea sindicatelor este "radicală și de coloratură politică comunistă; sindicatele sunt manipulate pentru țeluri politice", notează un raport din București, al Misiunii Statelor Unite ale Americii. De altfel, în timpul manifestațiilor din februarie, muncitorii au ieșit grupați pe sindicate, ordonati și îndrumați de organizatori cu banderola FND pe - 54 maneca.

d) "Instituirea unui regim tranzitoriu de organizare judecătorească" s-a efectuat prin Legea nr. 640 din 18 decembrie 1944, la propunerea ministrului de justiție, Lucrețiu Pătrășcanu.

Se repunea în vigoare cea mai bună dintre legile anterioare de organizare judecătorească, și anume aceea din 26 iunie 1924 datorată lui George Mârzescu.[CLIV]

Dar, unele prevederi ale regimului tranzitoriu dădeau posibilitatea exercitării unor presiuni directe ale executivului asupra magistraților. Astfel:

"Art. VI. Pe timp de 4 luni de la intrarea în vigoare a prezentei dispoziţiuni, *se suspendă inamovibilitatea membrilor corpului judecătoresc, inclusiv stabilitatea lor.*

In acest timp, ministrul de justiție va avea dreptul de a aplica motivat măsuri disciplinare, pe bază de fapte constatate... *cât și dreptul de a pune în disponibilitate pe orice magistrat, fără arătare de motive și fără ca*

CLIV *Idem,* p. 8232, articolele 22-28 și 39-42 inclusiv din legea Mârzescu rămâneau abrogate; art. 126, al. III căpăta o nouă formulare (vezi art. IX din Legea nr. 640 din 18 dec. 1944).

această categorie de puneri în disponibilitate să aibă caracter disciplinar."

"Art. VII. ... Ministrul justiției va putea reduce, din consi- derațiuni de economii bugetare sau simplificare a serviciilor, pe data de 1 ianuarie 1945, 1 februarie 1945, 1 martie 1945, 1 aprilie 1945, numărul instanțelor și compunerea lor numerică. (sublinierile D.C.G.)"[CLV] [CLVI]

Judecătorii erau astfel puși sub controlul factorului politic, și anume al ministrului justiției, pe atunci membru marcant al conducerii Partidului Comunist din România.

Nu era prima dată când magistrații din România se aflau puși sub îndrumarea puterii executive. La 4 octombrie 1940 guvernul prezidat de generalul Ion Antonescu adoptase, la propunerea ministrului de justiție Mihai Antonescu, un De- cret-Lege pentru suspendarea inamovibilității membrilor [58] corpului judecătoresc.

Dar diferența între cele două suspendări - din octombrie 1940 și decembrie 1944 - se va dovedi a fi de esență. Acțiunea regimului Antonescu asupra magistraților a fost limitată.

în aprilie 1944, 66 de profesori de la Universitățile din București, Iași și Cluj, precum și membri ai Academiei Ro-

Guvernul Nicolae Rădescu mâne au înaintat 7 mareșalului Ion Antonescu și lui Mihai Antonescu un memoriu cerând încetarea de îndată a războiului purtat cu Națiunile Unite. Mareșalul Ion Antonescu a trimis memoriul Ministerului de Justiție pentru a aviza dacă profesorii universitari pot întreprinde o astfel de

---

CLV *M.O.* (P.I.), nr. 294, 19 dec. 1944, p. 8223.

CLVI *M.O.* (P.I.), nr. 233 din 5 oct. 1940. în expunerea de motive, Mihai Antonescu precizează "suspendarea inamovibilității... este cea dintâi măsură care se impune" pentru reorganizarea Corpului judecătoresc.

acțiune.[CLVII] [CLVIII] Ministerul a răspuns că nu poate deschide o procedură judiciară împotriva semnatarilor. Nici o sancțiune nu a fost luată împotriva lor.

Acum, în 1944, au fost totuși unele reacții. Dr. Anton Ionel Mureșanu, directorul ziarului independent *Ardealul* publică un studiu "Contra suspendării inamovibilității și stabilității magistraților". După ce arată pe puncte, funcțiile și prerogativele justiției într-un regim de drept, autorul adaugă: *"suspendarea inamovibilității și stabilității magistraților e o mare și fundamentală greșeală" (sublinierea* A.I. Mureșanu).

De ce?

Astfel "se constituie un precedent periculos pentru viața noastră democratică de stat și constituțională". In plus, "se suprimă însăși ființa legală și constituțională a instituției puterii judecătorești."

Autorul admite nevoia "purificării" (= epurării) magistraturii și face propuneri în acest sens.

Atari obiecții și proteste nu au avut, firește, nici un efect. Suspendarea inamovibilității judecătorilor a rămas în vigoare pe toată durata regimului comunist, timp de 45 de ani.

De altfel, judecătorii vor deveni repede - ca și alte categorii profesionale - simpli auxiliari ai puterii politice, înde- 60 plinind ordinele și hotărârile partidului comunist.

Potrivit înaltului Decret Regal nr. 1626 din 31 august 1944 fuseseră repuse în vigoare toate prevederile constituționale din 1866 și 1923 privind drepturile

---

CLVII Florin Constantiniu, Mihail E. Ionescu, *August 1944, Repere istorice,* Editura Științifică și Enciclopedică, București 1984, p. 165-166 sub "Memoriul intelectualilor".

CLVIII Studiul lui Anton Ionel Mureșanu în *Ardealul,* V, nr. 224, sâmbăXa 20 ian. 1945, p. 1 și 4. Pentru extinderea suspendării inamovibilității, vezi Eleodor Focșeneanu, *Istoria Constituțională a Romlniei, 1854-1991,* Ed. Humanitas 1992, p. 90-91.

românilor. între acestea și articolul 103 alineatul ultim, al Constituției din 1923 privind "dreptul de recurs împotriva hotărârilor judecătorești pronunțate în ultimă instanță de fond...", ori de câte ori acest drept nu fusese admis.

Totuși, recursul nu putea fi aplicat în hotărârile de epurare.[61]

e) Ministerul Naționalităților Minoritare și Statutul corespunzător

Prin Legea nr. 7 din 30 decembrie 1944 a fost înființat *Ministerul Naționalităților Minoritare,* cu următoarele atribuții: studiul și evidența problemelor puse de existența diferitelor naționalități minoritare de pe teritoriul statului român; soluționarea acestor probleme pe plan juridic, administrativ și politic, conform Statutului Naționalităților Minoritare; supravegherea și controlarea aplicării măsurilor co-respunzătoare. Ministerul avea în componența sa organe de conducere, execuție și control. Era preconizată și funcționarea unui Oficiu de studii și documentare cu serviciile: presă, informații, traduceri, bibliotecă și cartotecă. De asemenea, un serviciu al naționalităților, cu patru secții: maghiară, germană, slavă și balcanică.[CLIX CLX]

CLIX *M.O.* (P.I), nr. 13 din 17 ian. 1945, p. 315, legea nr. 30.

CLX *M.O.* (P.I) nr. 4, 5 ian. 1945, p. 64 și 65. Legea cuprinde 18 articole dispuse în trei capitole: I - Dispoziținuni generale; II - Organele Ministerului Naționalităților Minoritare; III - Dispoziținuni finale și tranzitorii. Legea este contra-semnată de ministrul naționalităților minoritare G. Vlădescu-Răcoasa și de miniștrii Constantin Vișoianu (Externe), Aurel Leucuția (Economia Națională) și Mihai Romniceanu (Finanțe).

75. Art. 7 din Legea nr. 57 din 24 ian. 1945.

Decretul-Lege pentru *Statutul Naționalităților Minoritare* a fost aprobat la 6 februarie 1945.[CLXI]

Fiecare cetățean român era singur îndreptățit a-și stabili limba maternă sau naționalitatea. Autoritățile nu aveau nici un drept de amestec și erau obligate să accepte opțiunea celui (celei) în cauză.

Limba oficială a statului era limba română. In locurile unde, potrivit ultimului recensământ, 30% din locuitori au limba maternă comună alta decât româna, tribunalele, judecătoriile, autoritățile comunale și cele județene sunt obligate a accepta orice fel de scripte din partea locuitorilor ce formează cota de 30%, în limba lor maternă, fără a pretinde și o traducere în română. Aceleași autorități vor asculta părțile în limba lor maternă.[CLXII]

Numele de străzi vor fi bilingve în zonele susnumite (30%). Legile vor traduse și în alte limbi când naționalitățile conlocuitoare reprezintă cel puțin 5% din populația totală a țării.

în plus, statul român se angaja să asigure învățământul în limba maternă prin școlile de stat primare, secundare și superioare pentru naționalitățile conlocuitoare care posedă un număr suficient de școlari solicitanți.[CLXIII] Statul va sprijini material și școlile confesionale ale românilor și ale celorlalte naționalități. La Universitatea din Cluj se vor înființa catedre de predare în limba maghiară și germană, după necesități, avân- du-se în vedere și numărul studenților respectivi.[CLXIV]

Ministerul Naționalităților urma să pună în aplicare noua lege. în expunerea de motive, ministrul

---

CLXI Legea nr. 86 din 6 februarie 1945, în *M.O.* (P.I.), nr. 30, anul XCIII, 7 februarie 1945, p. 819-821. Cuprinde 28 de articole.

CLXII Articolele 8, 9 și 10 din Legea nr. 86.

CLXIII Articolele 18-21 din Legea nr. 86.

CLXIV Articolul 22 din Legea nr. 86.

naționalităților minoritare, Gh. Vlădescu-Răcoasa (PCdR), invoca "linia largei și generoasei noastre înțelegeri față de toate popoarele pe care soarta le-a determinat să conviețuiască pe teritoriul sta-

tului nostru". Amintea, de asemenea, de "prevederile din Proclamația de la 1 decembrie la Alba Iulia," de tratatul mino- rităților și Constituția din 1923.

f) Repunerea în drepturi a militarilor și farmaciștilor evrei

[68] Au fost abrogate toate măsurile legislative antievreiești.

Funcționarii publici evrei "... vor fi reintegrați, la cererea lor, pe data îndepărtării, cu vechimea și toate drepturile de încadrare de la acea dată, inclusiv gradațiile..."[69]

"Patronii, persoane fizice sau juridice... sunt obligați a reprimi în serviciu, la cerere, pe toți salariații evrei pe care i-au concediat... din cauze rasiale, după 1 iulie 1940".[70]

"Brevetele de meserii, cărțile de capacitate profesională a lucrătorilor, meșterilor și patronilor evrei... retrase sau anulate... redobândesc puterea lor legală și titularii lor își vor [71] relua exercițiul liber al îndeletnicirii lor".

Se pot anula, la cerere, divorțurile sau alte modificări ale statutului personal făcute sub imperiul necesității, între 1 ianuarie 1938 și 23 august 1944.[72] Se prevăd în amănunțime modalitățile de restituire a lucrurilor mobile și imobile, confisca- te de la evrei pe temeiul măsurilor legislative discriminatoare.

încă de la 7 octombrie 1944, prin Legea nr. 494 fuseseră abrogate dispozițiile adoptate în 1940 (Legea 873) referitoare la statutul militar al evreilor. Ofițerii și subofițerii, maiștrii și submaiștrii militari foști activi și șterși în 1940 din controalele armatei urmează a fi reprimiți - la cerere - în cadrele active. Intervalul 1940-

1944 va fi socotit pentru avansare,

[67] *M.O.,* citat, p. 821.
[68] Legea nr. 641 din 18 dec. 1944, în Af.O.(P.L) nr. 294, din 19 dec. 1944, p. 8233-8239.
[69] Art. 2 din Legea nr. 41.
[70] Art. 5, *idem.*
[71] Art. 14, *idem.*
[72] Art. 17-18, *idem.*
[73] Art. 19-37, *idem.*

Aceleași categorii de militari evrei care fuseseră în rezervă în 1940 se reînscriu în controale în aceeași calitate. In acest fel, cetățenii români de naționalitate evreiască erau repuși în drepturile și obligațiunile lor militare față de stat. '[4]

Pe acest temei, în ianuarie 1945, 3445 de ofițeri de rezervă au fost reintegrați în controalele ofițerilor de rezervă. Ei făceau parte din toate armele: infanterie, cavalerie, artilerie, geniu, chimiști, veterinari, medici, administrativi.[CLXV CLXVI CLXVII]

Farmaciștii evrei au fost repuși în drepturi prin Legea nr. 57 din 24 ianuarie 1945. Concesiunile de farmacii precum și autorizațiile de drogherii, depozite de medicamente sau laboratoare de produse farmaceutice care aparțineau unor cetățeni români de origine evreiască fuseseră anulate în 1941.[CLXVIII CLXIX]

Acum, prin efectul.Legii 57, ei intrau din nou în drepturile lor. Erau considerate "nule de plin drept" și toate actele de vânzare - cumpărare încheiate între 6 septembrie 1940 și 23 august 1944 și care avuseseră ca obiect: mobilier, inventar, vase și ustensile de farmacie,

CLXV *M.O.* (PI), nr. 235, 11 oct. 1944, p. 6583.
CLXVI Lista nominală, cu gradele respective, pe arme și specialități în *M.O.* (PI), nr. 10 din 13 ian. 1945, p. 187-205.
CLXVII *M.O.* (PI), nr. 20 din 26 ian. 1945, p. 502-504.
CLXVIII Prin Legea 1039 din 29 nov. 1941.
CLXIX Articolul 4 din Legea 57 din 24 ian 1945.

precum și medicamente.

întrucât locurile rămase vacante în 1941 fuseseră ocupate prin examen de farmaciști creștini, pentru rezolvarea tuturor litigiilor astfel create s-a instituit o Comisiune de arbitraj pe lângă Ministerul Sănătății și Asistenței Sociale, alcătuită din 3 membri: un consilier de la Curtea de Apel din București, un farmacist evreu "repus în concesiune" și un farmacist creștin "scos din concesiune". Deciziile Comisiunii de arbitraj se dădeau cu majoritate de voturi și trebuiau motivate în 78 drept și în fapt.

Pentru ca repunerea în drepturi să se efectueze cât mai echitabil, Ministerul Sănătății era autorizat să creeze conce-

siuni noi de farmacii "în așa fel ca fiecare concesiune fostă evreiască, ocupată de un concesionar creștin, să-și aibe echivalentul său cu o concesiune nou înființată". în acest fel, farmacistul evreu avea un drept de opțiune, fie pentru farmacia sa proprie, fie pentru cea echivalentă; a doua farmacie, rămasă vacantă după opțiune, revenea farmacistului creștin.[CLXX]

Federația Uniunilor de comunități evreiești din România a fost repusă în drepturile anterioare. Conducerea ei era încredințată unui comitet alcătuit din reprezentanții cultului mozaic, câte un rabin din fiecare Uniune de comunități evreiești.[CLXXI CLXXII]

CLXX Art. 7 din Legea 57 din 24 ian. 1945.

CLXXI Inclusiv Biroul Central ortodox israelit din Transilvania și Banat. Din comitet faceau parte și 25 membri desemnați astfel: 14 de Uniunile din Vechiul Regat; 3 desemnați de către comunitățile Israelite de rit spaniol și cele evreiești *neologe* din Ardeal și Banat (occidentale); 3 membri desemnați de Biroul Central ortodox israelit din Transilvania și Banat; 2 membri de Uniunea comunităților evreiești din Bucovina de Sud: *M.O.* (P.I.), nr. 26 din 2 februarie 1945, p. 708-709, și legea nr. 67 din 31 ian. 1945.

CLXXII *România... Documente,* vol. I, coordonator

g) Legile privind pe criminalii și profitorii de război

Articolul 14 din Convenția de Armistițiu stabilea obligația guvernului și a înaltului Comandament Român de a colabora cu înaltul Comandament Aliat (Sovietic) la arestarea și ju- decarea persoanelor acuzate de crime de război. Constituția din 1923 interzicea însă înființarea de jurisdicții speciale pentru judecarea anumitor persoane (articolul 101 al. 2), cât și pedeapsa confiscării averilor (articolul 15).[CLXXIII]

Apăruse astfel necesitatea de a pune în concordanță legislația internă cu noua practică și jurisprudență internațională în curs de formare privind sancționarea crimelor de război.

O atare obligație devenea cu atât mai imperioasă cu cât cele patru puteri învingătoare își vor împărți - în vara anului

Guvernul Nicolae Rădescu 1945 - atribuțiile în 8
cercetarea și judecarea cazurilor: Statele Unite — războiul de agresiune al Reich-ului; Marea Britanie — crimele pe fronturile maritime și violările de tratate; Uniunea Sovietică - crimele comise de autoritățile naziste în Răsă- 83 ritul Europei; Franța - pentru cele din vestul continentului.

De aceea, actul constituțional din 31 august 1944 a fost completat prin Decretul nr. 1849 din 10 octombrie 1944 cu următorul cuprins:

"Legi speciale vor prevedea condițiunile în care vor putea fi urmăriți și sancționați toți acei care în orice calitate și sub orice formă au contribuit la dezastrul țării, în special în legătură cu războiul purtat împotriva Națiunilor Unite.

Aceste legi vor putea prevedea și măsuri pentru

Marin Radu Mocanu, Arhivele Statului din România, București 1994, p. 312.

CLXXIII Eleodor Focșeneanu, *Op. cit.* p. 90.

urmărirea averilor lor."[CLXXIV CLXXV CLXXVI]

Tot la 10 octombrie a fost adoptat și un Decret-Lege nr. 1850 prin care Consiliul de Miniștri era autorizat să dispună arestarea "autorilor și complicilor morali și materiali ai dezastrului țării..." cât și luarea "oricăror măsuri asigurătoare asupra bunurilor acestor persoane."[CLXXVII]

Pe temeiul Decretului nr. 1849 din 10 octombrie 1944, Consiliul de Miniștri a dezbătut și aprobat două decrete-legi, puse [86] în aplicare prin Legile nr. 50 și 51 din 20 ianuarie 1945.

Prima se referă la urmărirea și pedepsirea criminalilor și profitorilor de război.

Pentru categoria criminali de război se defineau opt cazuri. Șase din acestea erau clar formulate, cu speranța unei acțiuni

[87]
juridice autentice. Două definiri îngăduiau însă o interpretare largă așa încât să cuprindă cât mai multe persoane.[CLXXVIII CLXXIX CLXXX]

CLXXIV Allen Paul - *Katyn, The untold story of Stalin's Polish massacre.* Charles Scribner's Sons, New York, 1991, p. 335.

CLXXV *M.O.* (P.I.), nr. 235 din 11 oct. 1944, p. 6578. Actul constituțional din 31 august repunea în vigoare numeroase articole din constituțiile din 1866 și 1923: *M.O.* (P.I.), nr. 202 din 2 sept. 1944.

CLXXVI *M.O.* (P.I.), nr. 235 din 11 oct. 1944, p. 6580.

CLXXVII[88] *M.O.* (P.I.), nr. 17 din 21 ian. 1945, p. 415-419.

CLXXVIII Legea nr. 50, art. 1, punctele b, c, d, e, f, și g: *M.O.* (P.I.), nr. 17, p. 415-416.

CLXXIX Art. la: "cei care, în orice calitate au supus la un tratament inuman, contrariu dreptului internațional, pe prozonierii de război". Art. 1, pct. h: *"cei care, în orice alt mod au călcat regulile internaționale cu privire la conducerea războiului"* (sublinierea D.C.G.), *ibidem.*

CLXXX Art. 3 al Legii nr. 50.

Pedepsele? De la închisoarea corecțională 5-10 ani, până la pedeapsa cu moartea.[80]

Pentru profitorii de război criteriile de încadrare erau aproximative și puteau fi extinse după voința, interesele sau conjunctura politică.[CLXXXI]

Legea nr. 50/1945 stabilea o procedură specială. Se instituia o funcție nouă, aceea de acuzatori publici. Ei erau desemnați de ministrul de justiție, dintre magistrați, juriști, membri ai corpurilor constituite sau membri ai organizațiilor profesionale.[CLXXXII]

Se instituia și o instanță nouă Curtea specială pentru crimele de război.[CLXXXIII] Mandatele de arestare se emiteau de Consiliul de Miniștri - altă excepție de la regulă - și nu puteau fi atacate prin nici o procedură ordinară sau extraordinară.[CLXXXIV CLXXXV]

Curtea specială pentru crimele de război va avea 7 membri din care 3 judecători desemnați de Ministerul de Justiție, iar 4 persoane desemnate de cele patru partide ale coaliției guvernamentale: PNL (1), PNȚ (1) și FND (2). O clauză din lege anulă și această aparentă paritate între partidele tradiționale și cele procomuniste grupate în FND: "dacă o grupare nu-și va desemna membrii săi, *listele se vor forma numai cu persoanele indicate de celelalte grupări"?** Iar articolul 13 este și mai

Guvernul Nicolae Rădescu explicit: “Dacă două din 8 grupări nu-și vor desemna listele membrilor lor, judecătorii aleși vor fi trași la sorți din lista celei de a treia grupări”.[CLXXXVI] Altfel spus dacă din Curtea specială nu mai făceau parte reprezentanți PNȚ sau/și PNL, atunci ei erau înlocuiți cu persoane desemnate de FND.

Atari prevederi ale Legii nr. 50 acordau preponderență vădită factorului politic. Atât acuzatorii publici cât și cei 4 din cei 7 judecători ai Curții speciale

---

CLXXXI Art. 2, *idem.*

CLXXXII Art. 4, *idem.*

CLXXXIII Art. 12, *idem.*

CLXXXIV Art. 7, *idem.*

CLXXXV Art. 11, *idem,* sublinierea D.C.G.

CLXXXVI *Idem,* p. 417.

erau selectați mai ales pe criterii politice.

în ianuarie 1945 se putea încă socoti că urmărirea crimelor de război se va efectua potrivit interpretărilor și procedurilor judiciare întemeiate pe lege. Țara era condusă de un guvern de coaliție, iar Legea 50 prevedea că "urmărirea... va trebui să se producă într-un termen de cel mult 6 luni de la publicarea legii".[CLXXXVII] Dar nu va fi astfel. Aplicarea acestor prevederi speciale s-a extins. Mai mult. în august 1947, sub pretextul îndeplinirii clauzelor tratatului de pace atunci intrat în vigoare, guvernul a trecut repede prin parlament Legea nr. 291: de urmărire și sancționare a celor vinovați de crime de război sau împotriva păcii ori umanității.[CLXXXVIII]

Ministru de justiție era tot Lucrețiu Pătrășcanu.

Cealaltă Lege din 1945, nr. 51, a fost dată *"pentru urmărirea și sancționarea celor vinovați de dezastrul țării".*[CLXXXIX] Ministrul justiției este foarte explicit: "Ca și în cazul criminalilor de război, se prevăd și pentru vinovății de dezastrul țării, instanțe de judecată mixte *în care însă elementul politic este în masivă majoritate"* (sublinierea D.C.G.)[CXC CXCI]

Cazurile de răspundere penală priveau pe:

a) "acei care au instaurat regimul de dictatură, au încheiat alianță cu Germania și au pornit războiul împotriva URSS..."

b) "acei care... au consimțit la cedarea Transilvaniei de nord..."

c) "acei care interesat s-au pus în slujba organelor de propagandă germană, activând în scopul de a alătura și a aservi România Germaniei hitleriste".[100]

CLXXXVII Art. 20, *idem.*

CLXXXVIII *M O.* (P.I.), nr. 189 din 18 august 1947, p. 7423-7425.

CLXXXIX *MO.* (P.I.), nr. 17 din 21 ian. 1945, p. 418-419.

CXC *Idem,* p. 419. Raportul ministrului justiției, Lucrețiu Pătrășcanu

CXCIcătre Rege.

Pedepsele mergeau de la muncă silnică pe viață, la închisoare corecțională de la 5 la 10 ani.

Pe temeiul amintitelor Legi nr. 50 și 51/1945 au fost publicate primele trei liste de acuzatori publici. Unii erau cunoscuți membri ai Partidului Comunist și vor arăta mult zel și mare înverșunare în îndeplinirea mandatului lor: Dumitru Săracu — muncitor - viitorul acuzator public în procesul mareșalului Ion Antonescu; Alexandrina Sidorovici, inginer; Constanța Crăciun, profesor; Avram Bunaciu, avocat; Emilian Angheliu, muncitor; Alexandru Drăghici, muncitor - viitorul ministru de interne și al securității...[CXCII]

Obligația impusă prin Convenția de Armistițiu de a urmări și judeca criminali de război deschidea un capitol nou în istoria României.

Din 1859 și până în 1944, ținând seama de interesul primordial al menținerii și apărării statului, clasa politică românească se adaptase succesiv balanței de forțe de pe continent. De aceea, opțiunile au fost, succesiv, pentru: Puterile Garante ale Convenției de al Paris (1858) care se pronunțaseră în favoarea unirii Moldovei și Munteniei; pentru adaptarea la echilibrul creat prin Congresul de pace de la Berlin (1878); pentru semnarea unui tratat secret cu Austro-Ungaria și Germania, ca o contrapondere față de Imperiul Rusiei (1883); pentru alăturarea României la Tripla înțelegere - Franța, Marea Britanie și Rusia (1916) - alăturare determinată de imperativul înfăptuirii unității naționale. La urmat încadrarea României în sistemul Ligii Națiunilor (1919-1939).

Guvernul Nicolae Rădescu 8

Când a intervenit ultimatumul sovietic (26-27 iunie 1940), factorii de decizie au optat pentru cedarea

---

CXCII *M.O.* (P.I.), nr. 31 din 8 februarie 1945, p. 871, Decretele 319 și 320; *M.O.* (P.I.), nr. 39 din 17 februarie 1945, p. 1136, Decretele 437 și 438.

teritorială cu scopul de a menține statul român și instituțiile sale fundamentale. Cedarea Basarabiei și Bucovinei de nord a fost astfel urmată de cedarea jumătății de nord a Transilvaniei (30 august 1940).

O dată ce opțiunea fusese determinată de prioritatea păstrării statului - chiar redus cu 1/3 din teritoriu și populație - alinierea la Reich devenea inevitabilă. O atare aliniere a fost inițiată de la finele lunii mai 1940 și accelerată în lunile iunie - iulie 1940. în final, a fost nevoie la București de o echipă care să aibă acceptul Berlinului, dar care să păstreze cât mai mult din întocmirile esențiale și din tradițiile statului și societății românești. Generalul Ion Antonescu a alcătuit și a condus o atare echipă de guvernare, după ce experimentul cu Statul național-legionar a dat faliment și a fost încheiat în ianuarie 1941.

Opțiunile succesive ale clasei conducătoare românești în intervalul 1859 - 1944 nu au fost cu nimic diferite de opțiunile succesive ale marilor puteri în același interval. Cu o deosebire totuși: învingătorii din 1944 - 1945 hotărâseră să tragă la răspundere pe cei învinși.

Din perspectiva învingătorilor, echipa de guvernare din România anilor 1940 - 1944 era trasă la răspundere nu numai pentru crimele de război definite ca atare potrivit dreptului internațional, dar deopotrivă pentru războiul purtat împotriva URSS[CXCIII].

CXCIII Actul de acuzare al mareșalului Ion Antonescu cuprinde la pct. 3: 'Astfel, la data de 22 iunie 1941, când Hitler a declarat război contra URSS, găsește România cu totul aservită politicii germane și aceasta *prin fapta acuzatului Ion Antonescu și a celor care l-au secondat* în politica sa, comițând cea mai mare crimă petrecută în istoria poporului român, alăturându-se Germaniei hitleriste la *agresiunea contra popoarelor din Rusia,* care doreau o colaborare pașnică cu poporul român": Ioan Dan, *Procesul Mareșalului Ion*

Din perspectivă românească realitatea are mai multe componente. Războiul contra URSS începuse ca un război de eliberare a teritoriilor anexate de Soviete prin forță, în iunie 1940. Pentru opinia publică din România anilor 1940 - 1941, puterea agresoare fusese URSS. De aceea, când armatele române au trecut Prutul pentru a elibera Basarabia și nordul Bucovinei, aceeeași opinie publică susținuse, în covârșitoarea ei majoritate, redobândirea acestor teritorii.

In plus, guvernul Antonescu reprezenta echipa care, în condițiile limită ale celui de-al doilea război mondial, asigurase continuitatea statului român și a instituțiilor sale.

Aceeași echipă purta răspunderile - ce urmau a fi delimitate individual - pentru deportările și uciderile evreilor din Basarabia, Bucovina de nord și Transnistria.

Același guvern hotărâse participarea unităților române la operațiunile militare dincolo de Nistru.

O dată cu trecerea Nistrului datele se schimbaseră. Pe de o parte erau imperativele militare: ofensiva, o dată începută, trebuia continuată până la eliminarea armatei adverse. Războiul își arătă însă adevărata față pentru zeci, de mii de familii care pierduseră pe front pe unul din ai lor. Pierderile mari au început mai ales după trecerea Nistrului, în toamna anului 1941, apoi au fost tot mai ridicate în campaniile din 1942 - 1944. Reich-ul nazist declanșase un război de agresiune împotriva URSS; depășind hotarul Nistrului, România participa la acest război de agresiune.

Legea 50/1945 fusese astfel redactată încât încadra în categoria criminalilor de război pe cei răspunzători de ucideri, violențe, deportări împotriva populației civile sau *a* prizonierilor de război, precum și pe acei care au "călcat regulile »t 103 dreptului internațional cu privire la conducerea războiului".

Dar Legea 50/1945 nu făcea pe nimeni răspunzător pentru purtarea războiului ca atare. [CXCIV]

CXCIV *Antonescu,* Editura Tempus, București 1993, p. 82 (sublinierile D.C.G.).

Se cuvine însă a fi reamintit că epurările și judecarea criminalilor de război vor fi modalitățile cele mai directe și eficiente pentru Partidul Comunist de a elimina pe toți oponenții și nu numai de a pedepsi pe cei cu adevărat vinovați.

De altfel PCdR a criticat legile nr. 50 și 51 chiar înainte de publicarea lor în Monitorul Oficial.

Ca de exemplu *Scânteia* sub titlul: "Legea pentru sancționarea criminalilor de război nu corespunde proiectului tov. ministru Lucrețiu Pătrășcanu. Acest proiect a suferit importante modificări".[CXCV] Articolul lasă să se întrevadă controversele dintre reprezentanții PCdR și cei ai PNȚ și PNL:

"După 2 săptămâni de prelungite discuții, atât în Comisiile interministeriale cât și în Consiliul de miniștri, legile privind pe criminalii de război și pe vinovății de dezastrul țării au căpătat fomă definitivă, urmând să apară luni în Monitorul Oficial... *Legile de față prezintă modificări,* afară de (față de, nota D.C.G.) proiectul ministrului de justiție, atât în fond cât și în formă".

Care au fost divergențele de fond?

Au fost probabil cele dintre o judecată întemeiată pe lege și pe dreptul efectiv la apărare și sistemul de judecată de tip comunist, în care cel învinuit era oricum condamnat. Reprezentanții partidului comunist voiau probabil o lege redactată în termeni generali, încât să poată incrimina repede pe orice oponent. Comentariul *Scânteii-,*

"Pe când proiectul (prezentat de Lucrețiu Pătrășcanu, nota D.C.G.) forma un tot organic și *prevedea o largă cuprindere a întregii probleme, textele* (ce vor apărea în *Monitorul Oficial,* not^ D.C.G.) *prezintă îngrădiri, rezultat al intervenției*

[103] *M.O.* (P.I.), nr. 17 din 21 ian. 1945, p. 415-416, art. 1, pct. a-h.

CXCV *Scânteia,* II, 116, luni 22 ian. 1945, p. 3.

reprezentanților celorlalte două partide prezente în guvern." (adică PNȚ și PNL, sublinierile D.C.G.)

Comentariul continuă:

"Cu toate că ce cele două legi de față *sunt mai restrictive,* iar în anumită măsură *oferă o mai puțin promptă și substan-*

țială tranșare a uneia din problemele de bază actuale - aceea a criminalilor de război și a vinovaților de dezastrul țării - decât proiectul Pătrășcanu, aceste legi trebuie cel puțin să-și găsească o imediată aplicare în practică, cu toate consecințele lor."[CXCVI] [CXCVII] (sublinierile D.C.G.)

înainte de definitivarea legii criminalilor de războ, guvernul luase o primă hotărâre pentru arestarea tuturor demnitarilor membri ai guvernelor între decembrie 1937 și 23 august 1944.

Cei vizați erau împărțiți în două categorii:

a) persoane răspunzătoare de pregătirea României pentru război de partea Germaniei: 32 de foști miniștri și 28 de subsecretari de stat;

b) de la guvernul prezidat de Ion Gigurtu și până la 23 august 1944: 41 foști miniștri și 25 subsecretari de stat.

Au mai fost incluși 5 foști consilieri regali care au participat fără portofolii în cabinetul Miron Cristea constituit la 10 februarie 1938. în total se prevedeau 131 arestări, între [106]
care Gheorghe Tătărescu și Mihail Ralea

Din pricina dușmăniei sale inflexibile față de regele Carol II, luliu Maniu urmărea cu aceeași stăruință și pe

---

CXCVI *Ibidem.*

CXCVII Tel. 66 din București, 18 dec. 1944, Burton Y. Berry către Departamentul de Stat în volumul *Sovietizarea României. Percepții anglo-americane, (1944-1947)* de Ioan Chiper, Florin Constantiniu, Adrian Pop, Ed. Iconica, București 1933, p. 105-106.

colaboratorii regimului instaurat în februarie 1938 și voia să-i aducă în fața justiției.

Această hotărâre a guvernului din decembrie 1944 nu a fost pusă în aplicare. Gheorghe Tătărescu și grupul său se arătau favorabili Frontului Național Democrat, iar Mihail Ralea, președintele unui minuscul Partid Socialist Țărănesc, fuzionase, la începutul lunii decembrie 1944, cu Frontul Plugarilor al dr. Petru Groza, vicepreședinte al Consiliului de miniștri (al doilea cabinet C. Sănătescu). *

Guvernul Nicolae Rădescu 9

Guvernul a dispus și instituirea unor comisii pentru punerea provizorie sub pază și triere a membrilor și simpati- zanților fostei mișcări legionare. Decretul-Lege a fost dat în vederea îndeplinirii clauzelor Convenției de Armistițiu și hotăra formarea a trei comisii pe lângă Prefectura Poliției Municipiului București și chesturilor de poliție și polițiile din orașele de reședință: a) de punere provizorie sub pază (adică de arestare); b) de triere a celor arestați; c) Comisia specială pentru definitivarea operațiunilor efectuate la punctele a) și b). Măsurile erau destinate a pune în imposibilitate pe membrii organizațiilor "hitleriste de tip fascist... de a periclita ordinea și siguranța publică"[CXCVIII]

Pe temeiul Legilor 486 și 594 din 1944 privitoare la purificarea administrației publice au fost "licențiați din serviciu, încetând de a mai face parte din Corpul didactic universitar", următoarele persoane:

- de la Facultatea de Drept a Universității București, profesorii universitari Mihai A. Antonescu și Gheorghe Alexianu; conferențiari universitari: Ovidiu Vlădescu și Radu Meitani:
- de la Facultatea de litere și filozofie din București, profesorii: P. P. Panaitescu, Ion Petrovici, Alexandru Marcu, Nicolae Herescu;
- de la Facultatea de medicină umană din București,

CXCVIII *M.O.* (P.I.), nr. 8 din 11 ian. 1945, p. 144, Legea nr. 18.

profesorii: dr. Petre Tomescu și dr. Virgil Nitzulescu;

- de la Facultatea de teologie din București, profesorul Nichifor Crainic.[CXCIX]

A fost adoptat și un Decret-Lege "pentru purificarea Corpului avocaților". Comisiuni interimare sau Consiliile barou- rilor erau autorizate să pornească "din oficiu, sau în urma unei sesizări scrise și semnate", cercetări pentru "descoperirea și sancționarea cazurilor de nedemnitate și incompatibilitate morală..." de a mai face parte din Corpul avocaților. Erau enumerate 9 criterii de epurare.[CC] Formularea unor

criterii era destul de generală pentru a îngădui cele mai flexibile interpretări, fie incluzând pe cât mai mulți, fie operând unele excepții. Urmau a fi excluși, de exemplu, cei care: a) s-au pus prin acțiuni proprii, sub orice formă, în slujba hitlerismului și a fascismului, slujind astfel interese străine de acelea ale națiunii Române; b) au militat propagând idei contra principiilor democratice... c) au promovat în viața publică țeluri fasciste, hitleriste sau rasiste...[CCI]

De adăugat că aplicarea legii pentru purificarea administrației publice a fost extinsă până la 1 mai 1945.[CCII]

în ședința din 29 ianuarie 1945, Consiliul de miniștri ordonă arestarea a 89 de persoane bănuite a fi comis crime de război spre a fi deferite acuzatorilor publici. Măsura era luată în conformitate cu articolul 14 din

---

CXCIX *M.O.* (P.I.), nr. 20 din 26 ian. 1945, p. 494, Decretul nr. 152.

CC *M.O.* (P.I.), nr. 294 din 19 dec. 1944, p. 8239, Legea nr. 643.

CCI *Ibidem.*

CCII Decret nr. 62 din 31 ian. 1945, în M.O. (P.I.) nr. 25 din 1 februarie, p. 667.

Convenția de Armistițiu[CCIII] [CCIV] și cu Legea 50 din 21 ianuarie 1945. Din demnitarii de până la 23 august 1944, lista cuprindea pe: mareșalul Ion Antonescu, Mihai Antonescu, general Constantin Pantazi, Eugen Cristescu, colonel Mircea Elefterescu, Radu Lecca, generalii Constantin Z. Vasiliu, Constantin Tobescu, Cornel Calotescu, Constantin Voiculescu, Gh. Carlaonț. Alte 37 de persoane erau urmărite pentru funcțiile deținute în timpul administrației românești în Transnistria. Lista începea cu profesorul Gh. Alexianu, fost guvernator al provinciei. Urmau comisari de poliție, comandanți de legiuni și posturi de jandarmi, prefecți de județe din Transnistria, personal al serviciilor de siguranță. Dar erau cuprinse și alte persoane ce lucraseră la Odesa, de exemplu: Popescu Nicolae, fost director PTT; Antonin Ciolan,
Guvernul Nicolae Rădescu fost director al Operei; 9
Liviu Rusu, fost șef al biroului cultelor; pictorul Vasile Ștefan, profesor la Școala de arte frumoase; profesor Ion Tinculescu, fost șef al serviciului muzicii la Direcția culturală Odesa; prof, universitar Dumitru Rantea, fost decan al Universității; avocat T. Solacolu, fost director al fabricii de talpă din oraș...

Se afla pe listă și Dr. Alexandru Birkle, delegat al Crucii Roșii din România la ancheta făcută de autoritățile Reich-ului la Katyn (URSS). [CCV]în 1943, mărturiile și datele culese la fața locului arătaseră că miile de ofițeri poloni fuseseră lichidați sumar de NKVD. Fapt care produsese reacția violentă a Kremlinului, care aruncă întreaga vină asupra ocupanților germani. Ca atare, orice martor al

---

CCIII "Guvernul și înaltul Comandament Român se obligă să colaboreze cu înaltul Comandament Aliat (sovietic) la arestarea și judecarea persoanelor acuzate de crime de război" - textul Convenției în Ion Enescu, *Politica externă a României în perioada 1944-1947,* Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p. 345-351.

CCIV Vezi mai sus nota 86.

CCV *M.O.* (P.I.), nr. 38, 16 februarie 1945, p. 1105-1106.

investigației din 1943 - deci și dr. Alexandru Birkle - trebuia urmărit și neutralizat.

La 13 aprilie 1990, într-o ceremonie specială la Kremlin, Mihail Gorbaciov a remis generalului polon Wojciech Jaruzelski mai multe mape cu documente. Sunt dovezi "indirecte dar convingătoare", a spus președintele URSS, că asasinatele au fost făcute de NKVD. O declarație oficială transmisă de TASS a exprimat "regretul profund" al oficialităților URSS "asupra tragediei de la Katyn... una din cele mai grave crime ale stalinismului."[CCVI]

în aceeași ședință din 29 ianuarie 1945, Consiliul de miniștri ordona și arestarea a 65 persoane bănuite a fi responsabile de dezastrul țării și deferirea lor acuzatorilor publici spre cercetare și instrucție.

Lista cuprinde și pe unii din foștii demnitari învinuiți și de crime de război, ca de exemplu, mareșalul Ion Antonescu, Mihai Antonescu, general Constantin Pantazi, prof. Gh. Alexianu,

Eugen Cristescu, Radu Lecca. Urmau miniștrii din guvernul legionar: Horia Sima, Vasile Iasinschi, Constantin Papanace (toți trei considerați criminali de război) apoi generalul Constantin Petrovicescu, prof. Traian Brăileanu, Mihail Sturdza, Nichifor Crainic, Alexandru Constant, Radu Budișteanu... Urmau și unii din foștii miniștri ai cârmuirii Antonescu, după ianuarie 1941: arhitect I. D. Enescu, V. Dimitriuc, Ovidiu Vlădescu, generalul Gh. Jienescu, prof. Ion Petrovici...

în sfârșit, lista include și pe: prof. univ. Gh. A. C. Cuza, Alexandru Hodoș, prof. Traian Herseni, prof. Ion

---

CCVI Allen Paul, *Katyn, The untold story of Stalin's Polish massacre,* Charles Scribner's Sons, New York, 1991, XXIV + 390p. Pentru ceremonia de la 13 aprilie 1990, vezi p. 339: circa 15.000 de ofițeri poloni au fost lichidați, împușcați, unul câte unul, în cap; au fost îngropați la Katyn (lângă Smolensk), în pădurea de la Miednoye (șoseaua Moscova - Leningrad) și nord de Harkov.

Băcilă, Ion Al. Brătescu-Voinești, Veturia Goga (văduva lui Octavian Goga) [116] și Maria Mareșal Antonescu.

Erau urmăriți pentru "dezastrul țării" și Ion Gigurtu, fost ministru, profesor Mihail Manoilescu, Vaier Pop.

h) Aplicarea Convenției de Armistițiu

Articolul 11 din Convenția de Armistițiu semnată la 12 septembrie 1944 stipula că "Pierderile pricinuite Uniunii Sovietice prin operațiunile militare și prin ocuparea de către România a teritoriului sovietic vor fi despăgubite de către România...": 300 milioane de dolari, plătibili în mărfuri: produse petroliere, cereale, materiale lemnoase, vase maritime și fluviale, diverse mașini etc. Baza pentru evaluarea livrărilor era [118] dolarul USA la paritatea 35 dolari pentru o uncie de aur.

La 16 ianuarie 1945 a fost semnată Convenția "asupra mărfurilor pe care România urmează să le livreze, în compensarea daunelor cauzate de către România Uniunii Sovietice prin operațiunile militare și ocuparea teritoriului sovie- [CCVII] [CCVIII] [CCIX]

[CCVII] [116] *M.O.* (P.I.), nr. 38, 16 februarie 1945, p. 1106-1107.

[CCVIII] [117] luliu Maniu îi socotea și răspunzători pentru cedarea Transilvaniei de nord în august 1940, ceea ce evident era o învinuire lipsită de orice temei.

[CCIX] [118] *România... Documente,* vol. I, coordonator Marin Radu Mocanu, Arhivele Statului din România, București 1994, p. 312 (art. 11) și 314 (anexa b, art. 11).

Guvernul Nicolae Rădescu tic”.[CCX] [CCXI] [CCXII] Livrările 9
erau eșalonate pe șase ani, de la 12 septembrie 1944 și până la 12 septembrie 1950, în părți egale de câte 50 milioane dolari anual. Calcularea valorilor urma a se face la prețurile mondiale din 1938 în dolari USA cu o majorare de 15% pentru mașini și material de cale ferată, locomotive, vagoane, cisterne și vase și de 10% pentru toate cele- lalte mărfuri . Pentru toate mașinile industriale, materialul rulant CFR și vasele maritime și fluviale se stabileau 121 reducerile de prețuri

---

CCX Textul plus anexele în *23 August 1944, Documente 1944- 1945,* vol. III, Ed. Științifică și Enciclopedică 1985, p. 482-514. Convenția a fost semnată “Prin împuternicirea guvernului român” de Președintele Consiliului de Miniștri și ministrul afacerilor interne general de corp de armată adjutant, Nicolae Rădescu, de miniștrii Constantin Vișoianu (externe) și Aurel Leucuția (economia națională) și de Savel Rădulescu, Președintele Comisiunii române pentru aplicarea armistițiului. Din împuternicirea guvernului URSS a semnat Mareșal al Uniunii Sovietice, Malinovski. Convenția are 10 articole și 2 anexe: I - totalul mărfurilor de livrat pe 6 ani; II - cantitățile pe intervalul 12 sept. 1944 - 12 sept. 1945.

CCXI După unele estimări, prețurile în dolari pe piața internațională se majorează cu 33% față de 1938: Ion Alexandrescu, *Economia României în primii ani postbelici (1945-1947),* Editura Științifică și Enciclopedică, București 1986, p. 38, nota 107.

CCXII Articolul 3 din Convenție, în *voi. citat,* p. 483. Coeficienții de uzură prevăzuți în anexa II (12 sept. 1944 - 12 sept. 1945) sunt în medie de 50%. Pentru vasele fluviale construite până în 1901 coeficientul era 0,20 (deci 80% uzură); pentru cele între 1901-1929 era între 0,36 și 0,63 (deci uzură între 64% și 37%); pentru vasele construite între 1929 și 1938, coeficienții variau între 0,70 și 0,85 (uzură între 30 și 15%), vezi anexa II, *voi. citat,* p. 511-512.

corespunzătoare stării lor tehnice.

Pentru urmărirea operațiunilor de livrare, partea sovietică a înființat în București Direcția livrărilor din România. Direcția avea toate privilegiile diplomatice, inclusiv imunita-

tea personalului său, intangibilitatea bunurilor și arhivelor, avea dreptul să comunice prin cifru și curieri diplomatici.[CCXIII CCXIV CCXV]

Orice defecte la livrarea mărfurilor sau a utilajelor urmau a fi remediate de partea română "fără întârziere... în termen re- zonabil". Statul român se obliga să livreze în termen de 6 ani, în contul despăgubirilor, următoarele (după fiecare produs sau utilaj se arăta cantitatea):

- produse petroliere: 10.195.800 tone
- cereale: 682.700 tone
- bovine: 200.000 capete
- porci: 100.000 capete
- oi: 500.000 capete
- cai și armăsari: 190.000 capete (cu specificarea a 5 categorii de înălțime și 3 categoii de calitate)
- material lemnos: 1.967.483 metri cubi
- vase maritime: 4 - vasele de pasageri Basarabia și Alba Iulia și 2 remorchere
- vase fluviale: 160 buc.
- flota tehnică, docuri plutitoare: 23 buc.
- vase noi ce urmau a fi construite de partea română (docuri, remorchere, șlepuri): 168 buc.
- utilaj industrial din cel existent, precum și utilaj nou ce urma a fi fabricat de partea română, în valoare totală de 7.070.489 dolari USA, ca de exemplu: poduri rulante electrice, aparate de sudat, electromotoare, pompe cu piston de diferite tipuri, cazane de aburi,

CCXIII Convenția art. 7, în *voi. citat,* p. 485.

CCXIV Art. 9, în *voi. citat,* p. 485.

CCXV Toate aceste cifre în anexa l-a Convenției, în *voi. citat,* p. 486-501.

pompe de mână...

- utilaj petrolier în valoare totală de 20.964.404 dolari SUA

- utilaj feroviar în valoare totală de 48.504.000 dolari SUA, din care: 190 locomotive din stocul existent, plus utilaj ce urma a fi construit de partea română și care includea, între altele 300 locomotive, 6000 vagoane cu 4 osii și 1200 cisterne
A-124 cu 4 osii.

Nu s-a efectuat până în prezent o cercetare a felului cum s-au îndeplinit stipulațiile Convenției de Armistițiu. După calcule incomplete ale Ministerului Finanțelor, valoarea totală a livrărilor și transporturilor, întreținerii trupelor sovietice staționate în România, a rechizițiilor etc . se ridică, numai pe intervalul 12 septembrie 1944 - 31 martie 1947, la cifra de 1500 miliarde dolari SUA (în care se includ și livrările în contul despăgubirilor de război).[CCXVI]

O notă păstrată în arhivele Hoover Institution dă un total de 1.050.006.910 dolari SUA cheltuiți de România în intervalul 12 septembrie 1944 - 30 iunie 1946 în îndeplinirea Convenției de Armistițiu, la care se adaugă alți 302.406.048 dolari, efortul propriu-zis al României după 23 august 1944 pentru ducerea războiului.[CCXVII]

Din totalul de 1.050.006.900 dolari SUA livrările de mărfuri și utilaje în cadrul articolului 11 al Convenției de Armistițiu, însumau, în intervalul 12 septembrie 1944 - 30 iunie 1946, 126.331.800 dolari. Altfel spus, în

---

CCXVI Ion Alexandrescu, *Op. cit.,* p. 42, nota 10. Date parțiale privind îndeplinirea clauzelor Convenției de armistițiu, în Valeriu Florin Dobrinescu, *România și organizarea postbelică a lumii, 1945-1947,* Ed. Academiei RSR, București 1988, p. 59-85. Pt. art. 11 din Convenția de Armistițiu, p. 79.

CCXVII Valeriu Florin Dobrinescu, *Op. cit.,* p. 242-243. Nota se află în arhiva D. Danielopolu de la Hoover Institution, Palo Alto, California, USA. Textul nu are semnătură și nici nu arată cine a efectuat totalurile.

circa 22 de luni România achitase 42,1% adică echivalentul pe 25 de luni.

In aceeași notă confiscările “peste plan” efectuate de autoritățile sovietice în același interval 12 septembrie 1944 — 30 iunie 1946 se ridicau la 305.368.538 dolari SUA!

S-a publicat în schimb Memoriul Oficial al reprezentanței române în Comisia Aliată (sovietică) de Control privind executarea Convenției de Armistițiu, pe intervalul 12 septembrie 1944-30 iunie 1945 (ceva mai puțin de 10 luni). Rezultă că, numai pentru împlinirea obligațiilor de despăgubiri înscrise în

articolul 11, România livrase în plus, peste cele prevăzute, pro- [127] duse, mărfuri și utilaje în valoare de 5.693.353 dolari SUA.

Pe ansamblu, din 855.999 miliarde lei cheltuiți de statul român de la 1 septembrie 1944 și până la 26 iunie 1945, 50,5% au fost întrebuințați pentru executarea Convenției de Armistițiu în toate articolele ei și 49,5% pentru statul și armata română.[CCXVIII CCXIX]

Pentru a înțelege felul cum partea sovietică interpreta Convenția de Armistițiu, se cuvine amintit un exemplu: în cursul lunii mai 1945 - deci la peste 2 luni de la impunerea guvernului de la 6 martie - Comisia Aliată (Sovietică) de Control a comunicat autorităților române că de la 23 august și până către 12 septembrie 1944, unitățile armatei roșii au numărat pe teritoriul României circa 23.000 vagoane de cale ferată și 1115 locomotive, toate proprietate românească. Pe toate acestea înaltul Comandament Sovietic le consideră captură de război și în consecință este în drept a le lua! Totuși ținând cont de situația dezastruoasă a

---

CCXVIII *23 August 1944. Documente 1944-1945,* vol. IV. Colectivul de coordonare: Ion Ardeleana, Vasile Arimia, Mircea Mușat, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1985, p. 519-527. Cifrele citate lap. 522-523.

CCXIX Inclusiv cheltuielile de război ale armatei române, în voi. citat, p. 525-526.

transporturilor române, Comisia Aliată (sovietică) de Control reduce numărul vagoanelor de preluat la 15.000, iar al locomotivelor la 115.[CCXX]

Cercetările ulterioare vor determina exact toate aceste livrări. Ceea ce se poate afirma de pe acum, fără posibilitatea de a greși în minus, este că România a plătit cu vârf și în-

daunele materiale provocate pe teritoriul URSS de operațiunile unităților române între august 1941 și martie 1944.[CCXXI CCXXII]

Șederea sa la București în luna noiembrie 1944 fusese "motivată" de Andrei Ianuarievici Vâșinski prin "necesitatea" de a grăbi și întări îndeplinirea întocmai a Convenției de Armistițiu. Autoritățile sovietice își exprimaseră nemulțumirea față de felul cum partea română îndeplinea atari condiții.

Pentru a răspunde obiecțiunilor sovietice, guvernul N. Rădescu a adoptat și Legea 651 pentru *"sancționarea celor vinovați de sabotarea aplicării*

CCXX Memoriul citat; idem, p. 526. Până la finele lunii iunie 1946 partea sovietică preluase deja 13707 vagoane și 37 locomotive. Savel Rădulescu, președintele Comisiunii române pentru aplicarea armistițiului, a întocmit "Memorial privind executarea Convenției de Armistițiu", datat 23 ianuarie 1945. Extrase au fost publicate în *Magazin Istoric,* S.N., nr. 11 (noiembrie) 1992, p. 3-8 și nr. 12 (decembrie) 1992, p. 36-40.

CCXXI Cu atât mai lipsită de temei apare învinuirea repetată mereu și mereu de PCdR, anume că guvernele de coaliție anterioare lui 6 martie 1945 nu îndeplineau obligațiile asumate prin Convenția de Armistițiu.

CCXXII Ambasadorul SUA Kennan din Moscova către Departamentul de Stat Washington D.C., la 11 noiembrie 1944, în Ioan Chiper, Florin Constantiniu, Adrian Pop *Sovietizarea României. Percepții anglo-americane,* Editura Iconica, București 1993, p. 96.

convenției de armistițiu".[CCXXIII CCXXIV]

Pedepsele - închisoarea corecțională - mergeau de la 1 la 5 ani pentru "funcționarii publici militari", mărite de la 5 la 12 ani în cazul când din actul de sabotare rezultau și beneficii materiale pentru delincvent. Instigatorii și complicii primeau aceleași pedepse.

Motivarea emiterii decretului? "Necesitatea unei aplicări cât

mai riguroase a Convenției de Armistițiu cu Națiunile Unite."

Pentru *restituirea bunurilor de pe teritoriul URSS,* guvernul Rădescu a înființat un *Secretariat General* anume, cu următoarele atribuții: centralizează datele privind materialele și valorile ce urmează a fi restituite; îngrijește primirea în bună stare a obiectelor respective; asigură ambalarea și transportul la punctele indicate de înaltul Comandament Aliat (Sovietic).

Secretariatul a fost înființat pentru îndeplinirea articolului 12 din Convenția de Armistițiu.[CCXXV]

Până la 10 octombrie 1945, Secretariatul a asigurat restituirea unor atari bunuri în valoare de 153.313.392 dolari USA.[CCXXVI CCXXVII]

CCXXIII *M.O.* (P.I.), nr. 296, 21 decembrie 1944, p. 8299.

CCXXIV *Ibidem.*

CCXXV Legea 126 din 23 februarie 1945, *M.O.* (P.I.) nr. 45 din 24 februarie 1945, p. 1433.

CCXXVI Nota amintită (vezi nota 120) în Valeriu Florin Dobrinescu, *Op. cit.,* p. 243.

CCXXVII Jurnal al Consiliului de miniștri din 9 februarie 1945, *M.O.* (P.I), nr. 37 din 15 februarie 1945, p. 1067. Din miniștrii FND semnează numai Gh. Nicolau. Articolul 8 al Convenției de Armistițiu are următorul cuprins:

"Guvernul și înaltul Comandament Român se obligă

Pentru identificarea, evaluarea și supravegherea bunurilor, drepturilor și intereselor inamice s-a înființat, în cadrul fiecărei prefecturi de județ, câte un *Oficiu al Bunurilor Inamice.* Măsura se arătase necesară pentru îndeplinirea articolului 8 din [136]
Convenția de Armistițiu.

Relațiile între trupele de ocupație și populație nu erau totdeauna dintre cele mai liniștite. Iată și câteva mărturii oficiale ale vremii:[CCXXVIII]

COMANDAMENTUL MILITAR AL CAPITALEI
Nr. 22 20/22.XI.1944

COMANDAMENTUL MILITAR AL CAPITALEI
către
MINISTERUL DE RĂZBOIU
cabinet

La ord. Dvs. nr. 11 898 din 2.XI.1944 și urmare la nr. 22 474 din 22.X.1944

Am onoare a raporta mai jos rezultatele cercetării întreprinse de Parchetul Curții Marțiale al acestui

---

să nu permită exportul cu expropierea oricărei forme de proprietate (inclusiv obiecte de valoare și bani) aparținând Germaniei, Ungariei sau naționalilor lor, sau persoanelor cu reședința în teritoriile lor sau în teritoriile ocupate de ele, fără autorizația înaltului Comandament Aliat (Sovietic). Guvernul și înaltul Comandament Român vor păstra aceste bunuri în condițiile ce urmează a se stabili de înaltul Comandament Aliat (Sovietic)": textul în volumul *România... Documente,* I, coordonator Marin Radu Mocanu, București, 1994, p. 311.

CCXXVIII Documentele sunt publicate în *Revista de Istorie militară* nr. 4 (26) 1994, p. 2-10 și nr. 5 (27) 1994, p. 3-6. Documentele fac parte din volumul, în pregătire pentru tipar, *Armata Sovietică de ocupație în România (1944-1958)* de colonel Aurel Pentelescu și maior dr. Constantin Hlihor.

comandament, în legătură cu asasinarea, în seara zilei de 22.X.1944, de către un grup de patru ostași sovietici, a medicului It. colonel dr. Valeriu Constantinescu:

In seara zilei de 22.X1944 un grup de patru ostași sovietici au atacat și jefuit mai multe persoane pe B-dul Schitu Măgureanu.

Astfel a fost jefuit și lovit cpt. Chitic D. Scăpat de agresori, ofițerul a plecat la Casa Oștirii și a alcătuit o gardă pentru a porni în urmărirea celor ce l-au atacat.

între timp, ostașii sovietici au mai jefuit pe locuitorul Catană Ion, căruia i-au luat pardesiul și suma de 50.000 (lei). Apoi au jefuit și bătut pe plot. Tătaru, pe care l-au târât în Ciș- migiu; acesta, văzându-și viața în pericol, a strigat după ajutor.

Trecând pe acolo It. col. dr. Constantinescu Valeriu, însoțit de nepotul său, a intervenit spre a scăpa pe subofițer. Ostașii sovietici l-au lăsat pe subofițer și au înconjurat pe cei doi trecători.

Plut. Tătaru, profitând de neatenție, a fugit, fiind urmărit cu focuri de armă. Lt. col. dr. (Valeriu Constantinescu - n.n.) vroind să fugă, a fost prins de unul din agresori, târât înapoi, apoi ucis cu câteva focuri de armă (revolver).

Ostașii sovietici au căutat să dispară, însă în acest timp se apropia patrula condusă de cpt. Chitic; văzându-se urmăriți au tras câteva focuri asupra patrulei, după care au fugit, intrând într-o cârciumă din apropierea hotelului “Royal Palace".

Intrând în local, cpt. Chitic a recunoscut pe agresorul care îl jefuise și a condus pe (cei) trei ostași sovietici la hotelul “Royal Palace", unde, intervenind, un maior sovietic i-a pus în libertate, sub motiv că sunt sub comanda sa și nu se poate admite ca

oamenii săi să fi săvârșit astfel de fapte și a acuzat pe cpt. Chitic și soldații români că au înscenat toată întîmplarea.

Cercetările sunt continuate de Parchetul Militar Sovietic.

COMANDANTUL MILITAR AL CAPITALEI
General de Corp de Armată

ȘEFUL DE STAT MAJOR
Colonel
M. Vasiliu

*

LEGIUNEA JANDARMI CONSTANTA
Direcția Poliției și Siguranței
Către
INSPECTORATUL GENERAL AL JANDARMERIEI
Direcțiunea Siguranței și Ordinii Publice

Am onoare a raporta următoarele:

1. La data de 27 sept, a.c., pe la orele 18-19, în comuna Năvodari (au sosit) trei ostași sovietici de la Școala Tir și Bombardament Mamaia-Sat.

- Cei trei ostași sovietici marinari s-au dus direct la primarul Comunei Năvodari, anume Ștefan Onea, fost plut. maj. de jandarmi și i-au cerut să le dea bani.
- Primarul Ștefan Onea spunându-le că n-are bani a fost împușcat mortal de către unul din ostașii sovietici.
- După comiterea crimei cei trei ostași sovietici s-au dus la Școala Tir și Bombardament.
- Cazul a fost adus la cunoștința Comandamentului Sovietic de la Școala de Tir și Bombardament și în prezent cazul se cercetează de către șeful postului de jandarmi Năvodari.

COMANDANTUL LEGIUNII JANDARMI
CONSTANȚA Lt. Colonel,
Iordan Grigore

*

Guvernul Nicolae Rădescu 10

Către

INSPECTORATUL JANDARMI ORADEA-ARAD - Birou Comandant -

Am onoarea a raporta următoarele:

In ziua de 28 oct. 1944, jandarmul serg. maj. Stoica Anghel însoțit de jandarmul cap. Ciosici Vasile de la postul jandarmi Tețchea, secția Tileagd, din aceeași Legiune, fiind în serviciu în comuna Tilecuș pentru a scoate oameni la lucru la fabrica de cherestea "Tileagd" ceruți de armata sovietică.

în acest timp patrula s-a întâlnit cu un ofițer rus și trei soldați în stare de ebrietate, au dezarmat pe cap. Ciosici Vasile iar jand. serg. maj. Stoica Anghel opunându-se de a fi și el dezarmat, a fost împușcat de unul din soldații sovietici prin piciorul stâng ieșind glonțul prin abdomen.

în stare gravă a fost imediat transportat la Spitalul Militar din Oradea, de către șeful de post jandarmi Tețchina, jand. plot. Mihăilescu Teodor.

Atât ofițerul cât și soldații fiind cu căruța au dispărut fără să se poată identifica cine sunt și din ce unitate fac parte.

COMANDANTUL LEGIUNII JANDARMI
BIHOR Lt. colonel
Rusu Ștefan

*

10 Guvernarea Rădescu

Nr. 45 441
11 oct. 1944

INSPECTORATUL GENERAL AL JANDARMERIEI
Direcția Siguranței și Ordinii Publice
către

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE-Cab. și S.S. Poliție
MINISTERUL AGRICULTURII ȘI DOMENII - Cabinet

Urmare la raportul nostru nr. 45 193 din 8 oct. 1944, referitor la abuzurile Comandamentului sovietic din

comuna Po- enarii-Burchii județul Prahova care în mod arbitrar a dispus împărțirea la săteni a moșiei D. Matac din localitate:

Am onoare a vă ruga să binevoiți a dispune să se intervină de urgență prin Președinția Consiliului de Miniștri la Comandamentul sovietic și Comisia Română pentru Aplicarea Armistițiului, spre a se da o dispoziție comandamentelor militare sovietice, care prin procedeul arătat mai sus săvârșesc grave acte de imixtiune, nu numai în administrația românească ci și în ordinea socială din Statul Român.

Solicităm ca intervenția să se facă, în termenii ce veți aprecia - cât mai curând posibil - pentru că perpetuarea acestei stări de lucruri va avea grave repercusiuni asupra ordinii în stat, întrucât țăranii încurajați de procedeele abuzive ale Comandamentelor sovietice, vor părăsi linia de ordine și vor trece direct la acte agresive pentru realizarea revendicărilor, ignorând autoritatea constituită și punând în pericol ordinea politică și socială existentă în Stat.

INSPECTOR GENERAL AL
JANDARMERIEI General
Anton

*

MARELE STAT MAJOR
Secția VII Nr. 972 275/22.IX.1944
MARELE STAT MAJOR
către
PREȘEDINȚIA CONSILIULUI DE MINIȘTRI
- Cabinet -

Am onoare a supune cunoștinței și hotărârii D-Lui Președinte al Consiliului de Miniștri raportul nr. 300 din 16 septembrie 1944 a(l) generalului Gârbea Titus anexat în original.

p. ȘEFUL STATULUI MAJOR

General
S. Mardari

Secret

GENERALUL GÂRBEA TITUS
către
MARELE STAT MAJOR
(D-L G-ral Adj. Mardari)

Transportându-mă în județul Goij la 15 IX 1944 pentru executarea misiunii ordonate de Dvs. cu nr. 65 944/1944, am onoarea a vă raporta cele constatate:

1. jafurile, tâlhăriile, silniciile, violurile și chiar omorurile sunt în continuare. Elemente de coloane și elemente izolate (sovietice - n.n.) s-au revărsat în toată zona, după prădăciuni și nelegiuiri.

2. dezertori și răufăcători băștinași îngroașe numărul celor care sunt nebăștinași.

3. populația înfricoșată a părăsit satele luînd drumul be- janiei prin păduri. Toate muncile au fost oprite de 10 zile. O mare criză amenință ținutul și însăși aprovizionarea trupelor proprii și aliate.

4. Am luat legătura cu autoritățile noastre care s-au arătat înfricoșate, lipsite de energie și de ținută. Unde a fost ținută și energie tâlharii au fugit. Am recomandat tuturor tact, cu energie și ținută.

5. Am luat și am stabilit raporturi bune cu comenduirea sovietică - foarte bucuroasă de colaborare cu autoritățile militare românești care să o ajute.

*

General Titus Gârbea
ARMATA I
Stat major
Secția a IV-a

COPIE
Nr. 63 614/6 sept.

Către

MARELE STAT MAJOR - SECȚIA a IV-a

Garnizoana Timișoara raportează cu nr. 72 din 3 octombrie 1944: Trupele sovietice nu respectă ordinele cu privire la aprovizionare.

în afară de cantitatea care se predă prin serviciul intendenței Corpului 7 Teritorial trupele sovietice ridică de pe teritoriu din depozitele instituțiilor de stat și particulare alimente, vite, etc., fără nici o autorizație și înlăturând prin amenințare serviciul de pază.

în acest mod au fost secătuite multe depozite și localitățile sărăcite fără să poată opune vreo rezistență.

Comandantul garnizoanei a adus personal la cunoștința delegaților sovietici toate abuzurile.

Deși aceștia i-au dat asigurări că s-au dispus măsuri, totuși sistemul continuă.

Din comunele eliberate se strâng toate animalele (vaci, porci, boi, cai, oi, etc.).

In zilele de 1 și 2 octombrie s-au trecut prin Timișoara spre Arad cirezi de câteva sute de vite și turme de oi și porci.

In garnizoana Timișoara funcționează Serviciul Intendență al Corpului 7 Teritorial, care poate să aprovizioneze trupele sovietice fără nici o greutate.

Rugăm dispuneți.
D.O.
SUBȘEFUL DE STAT MAJOR
Colonel
(ss) Gh. Anghelescu ȘEF SECȚIA IV-a Lt. col.
(ss) I. Gheorghiu

Pentru
conformitate
Mr. O. Ardeleanu

*

LUCRARE EXTRARAPIDÂ
ARMATA I
Stat Major
Secția IV-a
27 sept. 1944

ARMATA I
către
MARELE STAT MAJOR

Secția a IV-a

Am onoarea a raporta următoarele:

1. în noaptea de 16/17 sept, a.c., trupele sovietice au spart casa de bani a Ocolului Silvic Cosava (Severin), de unde au luat suma de 720.000 lei fără nici o formalitate.

2. în aceeași comună ostașii sovietici au ridicat cu forța de la diferiți locuitori vite, porci cai, căruțe,

hamuri, alimente, băuturi și alte obiecte casnice.

Intervențiile făcute de jandarmi și organele administrative pe lângă Comandamentele Armatei Roșii au fost fără rezultate.

Aceste jafuri produc vii nemulțumiri în rândul populației.

3. De la fabrica de oțet Marginea (Severin) ostașii sovietici au ridicat o cantitate de spirt rafinat (stoc de război) fără nici o formalitate.

Valoarea spirtului ridicat se cifrează la un miliard și jumătate de lei. Nu s-a eliberat nici un act doveditor.

4. De la aceeași fabrică sovieticii au ridicat cu forța 1000 1 benzină și o trăsură.

Raportându-vă cele de mai sus, vă rog binevoiți a dispune.

*

Ceea ce autoritățile române puteau face era - cel mult - să aducă faptele la cunoștința comandamentelor militare sovietice. Cu speranța, minimă de altfel, ca abuzurile, confiscările și violențele să înceteze.

Vor fi avut loc însă reacții individuale pentru a-și apăra viața și avutul.

Răspunsul ministrului justiției a mers în direcția protejării forțelor ocupante. A emis - nu știm dacă din inițiativă proprie sau la crearea Comisiei Aliate (Sovietice) - un *"Decret-Lege pentru sancționarea unor infracțiuni săvârșite contra militarilor armatelor aliate"*[136] (= sovietice D.C.G.)

Pedepsele - închisoare corecțională în toate cazurile - **erau mai mari** *decât cele înscrise în codul penal pentru infracțiuni similare săvârșite împotriva unor cetățeni români.* Astfel:

- lovirea (art. 470 C.P.), de la 6 luni la *2* ani;
- vătămarea integrității corporale (art. 471 C.P.), de la 1 an la 3 ani;
- vătămarea gravă a integrității corporale (art. 472

C.P.), de la 2 la 5 ani;

- vătămarea foarte gravă a integrității corporale (art. 432 C.P.), de la 3 la 10 ani plus amendă; [CCXXIX]

- idem, (art. 474, C.P.), de la 5 la 15 ani, plus amendă;

- lovituri cauzatoare de moarte (art. 475, C.P.), de la 7 la 20 ani.

Și "injuria" (art. 512 și 513 C.P.) era sancționată de la 6 luni la 2 ani!

"Complicii, tăinuitorii și favorizantii la infracțiunile de * 139 ' mai sus se vor pedepsi ca și autorii principali".

Infracțiunile se urmăreau "din oficiu, nefiind necesară plângerea prealabilă". [CCXXX CCXXXI]

Dacă partea sovietică vătămată nu se prezenta în instanță, acțiunea penală continua totuși împotriva celui învinuit (și aceasta prin derogare de la codul de procedură penală!).

Motivarea ministrului justiției Lucrețiu Pătrășcanu este de tot interesul: legiuitorul a prevăzut în codul penal, pentru infracțiunile de mai sus citate "sancțiuni care se dovedesc insuficiente atunci când victimele aparțin armatelor aliate alături de care luptă și armata noastră în realizarea acelorași înalte scopuri." [CCXXXII] Pedepsele au fost majorate - continuă ministrul justiției - pentru a preveni comiterea amintitelor infracțiuni, iar excepțiile de la procedura penală obișnuită au fost instituite pentru a da "o imediată satisfacție" militarilor lezați ai armatelor aliate.

Dar "incidentele" dintre români și militari sovietici

CCXXIX Pus în aplicare prin Legea nr. 10 din 9 ianuarie 1945, în *M.O.* (P.I.), nr. 7 din 10 ianuarie 1945, p. 122-123.

CCXXX Art. 6 din Legea 10.

CCXXXI Art. 8 din Legea 10.

CCXXXII Raportul lui Lucrețiu Pătrășcanu din 19 decembrie 1944, în *M.O.* citat, p. 123.

vor fi continuat. O știre a răzbătut în presă, probabil cu voia cenzurii, pentru a sluji de avertisment tuturora. Muncitorul Alexandru Pană Mircea din Constanța, Str. Aviator Romeo Popescu nr. 21, a înjunghiat la 8 ianuarie 1945 pe locotenenții sovietici Pavlovici Constantin Micracov și Mihail Iosifovici Dogaciuc. "în stare gravă - notează ziarul - victimele au fost transportate la spital unde se găsesc și azi internate".

Nu se arată de fel în ce împrejurări a avut loc rănirea. Urmarea?

Curtea Marțială din Constanța a condamnat la moarte prin împușcare pe muncitorul Alexandru Pană Mircea. Recursul a fost respins iar condamnatul își așteaptă execuția scrie ziarul *Ardealul,* la 21 ianuarie 1945. Pedeapsa nu intra în nici una din prevederile noului decret-lege "pentru sancționarea unor infracțiuni săvârșite contra militarilor armatelor aliate (sovietice)."

i) Alte hotărâri ale Guvernului

Numărul persoanelor rămase fără adăpost de pe urma bombardamentelor era apreciabil, în București și alte câteva centre. Pentru a rezolva, fie și provizoriu, cazarea lor, guvernul a hotărât ca toate barăcile disponibile - inclusiv cele ridicate cu ocazia dispersării serviciilor publice în primăvara și vara 1944 - să fie trecute în patrimoniul primăriilor București și din capitalele de județ. Aceste construcții - înzestrate cu apă și lumină - urmau să fie instalate pe terenuri publice sau în zonele bombardate și puse la dispoziția "sinistraților". Termen: cel mult două luni de la adoptarea decretului-lege.[CCXXXIII]

A fost înființat *Institutul de Credit al Invalizilor, Orfanilor și Văduvelor de Război,* urmând a funcționa sub controlul și supravegherea Casei I.O.V.R. și a

CCXXXIII Legea nr. 89 din 8 februarie 1945, *M.O.* (P.I.), nr. 32 din 9 februarie 1945, p. 909-910.

Ministerului de Război. Scopul Institutului: acordarea de împrumuturi în condițiuni avantajoase pe termen lung, "invalizilor și accidentaților de război, împrumuturi pentru exercitarea profesiunii pentru care au fost reeducați, iar invalizilor, accidentaților, orfanilor și văduvelor de război, împrumuturi pentru exercitarea unui comerț, inventar agricol, unelte sau scule pentru meseriași, precum și împrumuturi pentru nevoi familiare".[CCXXXIV]

Guvernul Nicolae Rădescu 11

Cum clinicile facultăților de Medicină nu mai făceau față "învățământului practic" al studenților de la medicină a fost dat un decret pentru *"coordonarea învățământului clinic cu așezămintele spitalicești* . "Serviciile spitalicești" din centrale universitare urmau să servească pentru practica medicală. Se estima că, în acest fel, "numărul de paturi pentru învățământul clinic" va fi cel puțin triplat, fără ca aceasta să constituie o încărcare bugetară[*144].

S-a instituit o *Comisiune specială de anchetă pentru verificarea întregii gestiuni a Consiliului de Patronaj al Operelor Sociale.* Comisia avea dreptul de a consulta orice acte, documente și registre, de a lua depoziții scrise, de a cere copii legalizate după acte aflate în păstrarea altor departamente, cita pentru audiere persoane fizice și conducătorii persoanelor juridice.[CCXXXV CCXXXVI]

Alte hotărâri adoptate de guvern au cuprins: modificarea legii și statutul societății "Orient Radio"

CCXXXIV Legea nr. 70, din 31 ianuarie 1945, *M.O.* (P.I), nr. 26, 2 februarie 1945, p. 710-711.

CCXXXV Legea nr. 88 din 8 februarie 1945, *M.O.* (P.I.) nr. 32, 9 februarie 1945, p. 909.

CCXXXVI Legea nr. 87 din 8 februarie 1945, *M.O.* (P.I.) nr. 32, 9 februarie 1945, p. 908.

(Rador), care pe viitor urma să se numească: "Rador, agenție de informații telefonice"[CCXXXVII]; modificarea organizării Ministerului Internelor în sensul că ministrul va fi ajutat de trei secretari generali[CCXXXVIII]; decret-lege pentru funcționarea în lichidare a Direcției Generale a lichidării Centrului Național de Românizare[CCXXXIX CCXL]; înființarea Comisariatului General pentru administrarea și lichidarea bunurilor grupului etnic german

4. Ocupația sovietică și consecințele ei. Un memoriu al regelui Mihai I adresat președintelui Franklin Delano Roosevelt

La 24 ianuarie 1945 regele Mihai I trimite președintelui Statelor Unite ale Americii un cuprinzător memoriu: "în momentul de față - scrie Suveranul - sunt cuprins de o dureroasă și profundă neliniște în ceea ce privește viitorul nostru, după ce am observat atitudinea diverșilor reprezentanți ai URSS în România..."[CCXLI]

CCXXXVII Legea nr. 657 din 28 decembrie 1944 în *M.O.* (P.I.) nr. 300, p. 8417-8419.

CCXXXVIII Legea nr. 658 din 28 decembrie 1944, *idem,* p. 8419.

CCXXXIX Legea nr. 1 din 29 decembrie 1944, *M.O.* (P.I.), nr. 2, din 3 ianuarie 1945, p. 15-16.

CCXL Legea nr. 2 din 29 decembrie 1944, *M.O.* (P.I.), nr. 2, din 3 ianuarie 1945, p. 16-17.

CCXLI Memoriul, împărțit în 11 paragrafe, a fost înaintat cabinetului Președintelui Roosevelt abia la 5 martie 1945, de către William J. Donovan, director al Oficiului de Servicii Strategice (OSS): 871.00/3-545, N.A.W. Documentul are 40 pagini dactilo plus o scrisoare semnată de suveranul României. Traducerea românească în *Convorbiri cu Mihai 1 al României,* de Mircea Ciobanu, Ed. Humanitas 1991, București, p.

în esență memorandumul cuprindea următoarele:

a) *Cooperarea militară cu Armata Roșie a început chiar din 24 august 1944 când unitățile române au declanșat operațiunile împotriva Wehmacht-ului.* Până la 20 septembrie, când trupele sovietice și-au încheiat concentrările în aria Transilvaniei, armata română a îndeplinit două obiective principale:

- a lichidat rezistențele germane pe tot teritoriul român (56.800 prizonieri);

— a acoperit și păstrat pozițiile din Transilvania, astfel încât unitățile sovietice au trecut nestingherite trecătorile Carpaților sudici. De pe aliniamentul Bacău - P. Neamț - Chișinău unde se aflau în seara zilei de 23 august, și pînă la 20 septembrie, trupele sovietice au străbătut, aproape fără lupte, între 600 și 800 km până la noua linie a frontului ce urma, în mare, frontiera trasată prin "arbitrajul" de la Viena, în august 1940.

într-o a doua fază, 14 până la 19 divizii românești au cooperat cu armata sovietică pentru eliberarea Transilvaniei de nord și au continuat înaintarea, în Ungaria și Cehoslovacia.

Cu tot efortul masiv de război al României și contrar stipulațiilor Convenției de Armistițiu - continuă memorandumul regelui Mihai I - *Comisia Aliată (Sovietică) de Control a impus o drastică reducere a forțelor române din interiorul țării,* și anume, desființarea a 14 divizii, demobilizarea mai multor unități, scăderea efectivelor unor servicii și școli militare, ale grănicerilor (cu 18%), ale jandarmilor (cu 20%). *Navele militare ale României au fost confiscate,* deși ele nu erau nicicum menționate în Convenția de Armistițiu.

Toate acestea lovesc în însăși starea de spirit a oamenilor de pe front:

"Nici o armată, după patru luni de cooperare și sacrificii, luptând umăr la umăr cu o armată străină, nu

246-259.

ar putea avea moralul foarte ridicat dacă știe că *temeliile însăși ale organizării țării sale sunt suprimate de camarazii ei de arme*[CCXLII] și dacă știe că grănicerilor nu li se permite să-și ocupe posturile la frontierele pentru care ea (= armata română) luptă, sau că pe acel teritoriu n-a fost instalată o administrație română, care să reprezinte cu adevărat idealul pentru care ea a luptat și continuă să lupte".[CCXLIII]

Cea mai mare parte a industriei grele, a arsenalelor armatei, a industriilor textile și de pielărie lucrează pentru armata sovietică. *Comandamentul sovietic a confiscat peste 50% din stocul sanitar al armatei române, inclusiv tot disponibilul de novocainã, indispensabilă oricărei anestezii.*[CCXLIV]

"România a constituit și continuă să formeze o bază de aprovizionare și alimentare de mare importanță pentru toate trupele sovietice care au luptat și luptă în Balcani și Ungaria".

în plus, România a purtat și poartă în continuare războiul "exclusiv cu propriile ei resurse fără a primi nici un sprijin de

nicăieri de la aliați". A avut pe front în permanență 14 divizii. Comunicatele de război din septembrie și octombrie 1944 date de "înaltul Comandament Sovietic care acționează alături de armata română sunt... cea mai bună dovadă că acțiunile trupelor românești au fost luate în vedere..."[CCXLV] Luând în considerare toate evoluțiile începând cu 24 august 1944 și contribuția la cauza aliaților, opinia publică din România speră că reprezentanții celor trei mari puteri vor recunoaște țării "calitatea de cobeligerant''[CCXLVI]

CCXLII Adică de trupele sovietice

CCXLIII *Memoriul regelui Mihai,* p. 247.

CCXLIV *Memoriul regelui Mihai,* p. 248, sublinierile D.C.G.

CCXLV *Idem,* p. 250.

CCXLVI *Ibidem.* Până aici am redat esențialul din

b) Prin articolul 19 al Convenției de Armistițiu, guvernele sovietic, american și britanic sunt de acord ca Transilvania (de nord) (sau cea mai mare parte a ei) să fie retrocedată României. Administrația civilă română urma să se restabilească pe întreg teritoriul transilvan până la o distanță de minimum 50-100 km de la linia frontului (articolul 17).

Cu toate acestea, la 12 noiembrie 1944, scurt timp după ce trupele sovietice și române eliberaseră tot nordul Transilvaniei *"Comisia Aliată de Control a cerut în mod imperativ guvernului român ca întreaga administrație română,* ca și autoritățile românești stabilite pe acest teritoriu, *să fie retrase. Guvernul Român a trebuit să cedeze în fața acestui ordin ..."* (sublinierile D.C.G.), dar a arătat părții sovietice de ce o atare cerere "este în întregime injustă."

Comisia Aliată răspunde că retrocedarea, în principiu, a amintitului teritoriu este recunoscută prin articolul 19 al Convenției de Armistițiu. Totuși "acest articol (19) nu rezolvă problema timpului sau a căii de stabilire a administrației

Guvernul Nicolae Rădescu române pe teritoriul 11
Transilvaniei de Nord. Această problemă trebuie hotărâtă prin discuții între guvernele URSS-ului și României, fapt care este direct legat de toate celelalte probleme referitoare la aducerea la îndeplinire a Convenției din 12 septembrie 1944. "

Comisia Aliată considera că felurite prevederi ale Convenției, îndeosebi acelea din articolul 11, "până acum sunt executate într-un mod nesatisfăcător de Guvernul Român."[CCXLVII]

---

paragrafele I, II, III și IV ale Memoriului regelui Mihai. Presa română a publicat editoriale și comentarii în acest sens, ca de ex.: *România, a patra națiune combatantă,* de Vlaicu Bârna, în *Ardealul, N,* nr. 217, vineri 12 ianuarie 1945, p. 1; *România, a patra națiune combatantă,* de dr. Anton Ionel Mureșanu, în *Ardealul,* V, nr. 226, luni 22 ianuarie 1945, p. 1 și 4...

CCXLVII *Memoriul regelui Mihai,* p. 250, paragraful

In memoriul său, Suveranul României explică în detaliu numeroasele și serioasele nedreptăți produse prin "menținerea arbitrară" a situației create pe acest teritoriu în intervalul 1940-1944.[CCXLVIII]

Concluzia:"... atât interesele de stat și naționale, cât și interesele populației Transilvaniei, cer ca această provincie să revină Statului Român, restabilindu-se acolo, fără întârziere, toate ramificațiile civile administrative. Convenția de Armistițiu din 12 septembrie 1944 stabilește în favoarea României dreptul de a cere acest lucru cu insistență... "[CCXLIX]

în plus, dificultățile "reale create de anumite elemente ale armatei sovietice" împiedică administrația română "să-și reinstalaze în mod satisfăcător funcționarii" în Dobrogea — îndeosebi pe litoral -, pe Dunăre, în apropiere de granița cu Iugoslavia.

Mai mult. Comandamentele militare sovietice sau Comisia Aliată de Control încalcă în continuu atribuțiile administrației române în zonele unde ea mai funcționează. Totodată, activitățile militare sovietice "au interzis cu strictețe grănicerilor români să se instaleze ei înșiși de-a lungul frontierei

româno-sovietice... în sfârșit, un număr de cetățeni români "au fost arestați, judecați și uneori chiar executați de autoritățile sovietice, fără a se ține seama de protestele Guvernului Român..."[CCL]

c) La 11 noiembrie 1944 Comisia Aliată (Sovietică)

IV. Articolul 11 privea reparațiile pe care România urma să le plătească URSS-ului: textele român, rus și englez a Convenției de Armistițiu în: *România. Marele sacrificat al celui de-al doilea război mondial,* vol. I, coordonator Marin Radu Mocanu, Arhivele Statului din România, București, 1994, p. 310-324.

CCXLVIII *Memoriul regelui Mihai,* p. 251-253, capitolul IV.

CCXLIX *Idem,* p. 253.

CCL *Ibidem* (paragraful V).

de Control *a cerut verbal Guvernului Român întoarcerea "în cel mai scurt timp " în Basarabia și Bucovina de Nord a locuitorilor din aceste teritorii și care se află acum în România.*

"Motivarea" invocată era un decret al Prezidiului Suprem al URSS din 8 martie 1941 privind "restabilirea cetățeniei URSS pentru locuitorii Basarabiei și dobândirea cetățeniei sovietice de către locuitorii Bucovinei de Nord. "

Guvernul Român trimite Comisiei Aliate (Sovietice) de Control o notă diplomatică (15 noiembrie 1944), prin care cere dreptul de opțiune pentru locuitorii Basarabiei și Bucovinei, potrivit principiilor dreptului internațional.

"Pentru locuitorii Basarabiei și Bucovinei de Nord n-a existat o opțiune generală și colectivă la 28 iunie 1940...". "întoarcerea" acestor locuitori în amintitele teritorii "este așadar un act de violență împotriva acestor locuitori" precizează memoriul întocmit de Suveranul României.[CCLI]

La 3 decembrie 1944, Comisia Aliată de Control respinge nota Guvernului Român pe motivul că Basarabia a fost "luată cu forța" de la URSS "de către România în 1919" (sic!). Ca atare actul de bază ce determină cetățenia locuitorilor Basarabiei și Bucovinei de Nord este amintitul Decret al Prezidiului suprem al URSS din 8 martie 1945.[CCLII]

Ce s-a întâmplat între timp? Memoriul regelui Mihai arată:

"Totuși, autoritățile sovietice, obligând autoritățile noastre de poliție să adopte măsuri drastice, au procedat neîntâr-

---

CCLI *Memoriul regelui Mihai,* p. 253-255, paragraful VI, sublinierile D.C.G.

CCLII Nota este semnată de "Locțiitorul Președintelui Comisiunii Aliate de Control... general-locotenent Vinogradov" și de Șeful Statului Major al aceleiași Comisii, general maior de gardă Vasiliev. Notă publicată de Marin Bucur în *Cotidianul* nr. 146, vineri 29 noiembrie 1991, p. 5, sub titlul "Calvarul românilor de peste Prut".

Guvernul Nicolae Rădescu ziat la ridicarea cu forța a basarabenilor și bucovinenilor, provocând printre ei panică și grave tulburări. în toate părțile țării s-au înregistrat sinucideri - oameni care n-au vrut să-și abandoneze familiile, care, trăind în România, n-au vrut să-și părăsească țara, care nici măcar nu cunoșteau limba rusă și n-au vrut cu nici un chip să plece pe teritoriul sovietic."

"în câteva județe, locuitorii au fost legați și ținuți timp de câteva zile în trenuri pregătite să fie trimise cu forța în URSS."[CCLIII CCLIV]

Guvernul Rădescu a încercat atunci o interpretare a legii sovietice din 8 martie 1941 și a propus o serie de excepții de la așa zisa "repatriere", de fapt o deportare forțată. Excepțiile priveau pe cei care nu mai trăiau de mult timp pe teritoriul Basarabiei, pe cei ce se născuseră sau se căsătoriseră sub jurisdicția legii românești, copiii adoptați de cetățeni români, oameni bătrâni de peste 60 de ani, invalizi, soldați, funcționari de stat și pensionari care au lucrat pentru Statul Român. Reprezentanții Comisiei Aliate de Control s-au mărginit să transmită la Moscova interpretările părții române. La 30 decembrie 1944, ministrul Savel Rădulescu cere generalului locotenent Vinogradov suspendarea oricărui transport de basarabeni și bucovineni spre URSS, până când excepțiile ridicate de Guvernul român vor fi soluționate.

"Nu se poate - a replicat guvernul sovietic. Mâna de lucru este atât de necesară la noi încât nu putem zăbovi". Savel Rădulescu a făcut un ultim apel - direct, personal - generalului locotenent Serghei Alexandrovici P. Vinogradov. Răs- 163 punsul acestuia: Niet! (Nu).

CCLIII *Memoriul regelui Mihai,* p. 254 (paragraful VI).

CCLIV După Marin Bucur, în articolul citat. Memoriul învățătorilor este reprodus după Mihai Gribincea, *Satul românesc din stânga Prutului în anii postbelici, 1944-1950,* teză de doctorat susținută la Universitatea București, Fac. de Istorie, la 7 aprilie 1995, p. 17, (sublinierile D.C.G.)

Iată și reacția învățătorilor din județul Soroca refugiați în Romanați, în memoriul lor către primul ministru:

"Faptul că ne-am refugiat din Basarabia în interiorul Țării nu constituie un delict pentru ca șefii de post să ne culeagă ca pe borfași și să ne ducă la Caracal, pentru a ne înscrie forțat pentru plecarea în Basarabia, obligându-ne să semnăm declarații că plecăm de bunăvoie...

Faptul că ne simțim români, ne-am născut din părinți români, am crescut românește, am învățat românește, am luptat pentru țara românească și ne-am dedat cauzei românești și ieri și azi, nu constituie un delict pentru șefii de post de a ne aduna ca pe niște criminali.

Faptul că în 1940 am locuit în Basarabia nu constituie un certificat de proprietate asupra noastră din partea sovieticilor...

Noi, învățătorii soroceni refugiați pe teritoriul județului Romanați, protestăm vehement și vestejim măsurile brutale luate de cei în drept, pentru a ne trece în Basarabia, și aceasta cu copii, femei și bătrâni.

în numele umanității, în numele democrației, în numele lui Dumnezeu, *protestăm contra acestui procedeu terorist* de a ne trece în Basarabia. *Cerem cu hotărâre să fim lăsați să trăim în patria noastră România și cerem să ne dea libertate de a ne alege patria.* Hotărârea noastră de a rămâne pe meleagurile acestei țări este atât de mare, încât suntem decișI cu toții să murim imediat aici pe loc, decât să plecăm în Basarabia."

d) La 6 ianuarie 1945 Comisia Aliată de Control

trimitea următoarea "solicitare" - de fapt ordin - către Președintele Consiliului de Miniștri:

"COMISIA ALIATĂ DE CONTROL

6 ianuarie 1945

Nr. 031

CĂTRE PREȘEDINTELE CONSILIULUI

"în conformitate cu decizia înaltului Comandament, noi vă solicităm următoarele:

în perioada 10-20 ianuarie 1945 vă solicităm *să mobilizați pentru muncă toți locuitorii germani apți de muncă, indiferent de cetățenia lor.* Bărbații între 17 la 45, femeile între 18 la 30 ani. Femeile care alăptează copii pînă la 1 an nu vor fi mobilizate.

Cetățenii mobilizați vor fi folosiți la muncă în conformitate cu instrucțiunile date de înaltul Comandament. Cei mobilizați vor avea asupra lor: îmbrăcăminte de iarnă, bocanci, cămăși și lenjerie de pat, cuțit și furculiță și obiecte sanitare și hrană pentru 15 zile, greutatea totală nedepășind 20 Kg.

Inventarul detaliat al acestor obiecte v-a fost înmânat personal.

Cetățenii germani mobilizați vor avea dreptul să scrie și să primească scrisori și colete poștale. în instrucțiunile care le veți emite în acest sens vă solicităm să menționați că cei care nu se vor supune ca și familiile lor și cei care îi ajută să se sustragă ridicărilor vor fi aspru sancționați.

Vă solicităm să alcătuiți o listă specială a celor care, deși intră în această categorie, potrivit Statului Român sau a organelor locale, merită să fie scutiți. Aceste liste vor fi înaintate Comisiei Aliate de Control sau reprezentanților ei locali."

La 18 ianuarie, “solicitarea” autorităților militare sovietice devine publică printr-un comunicat dat presei,[CCLV] care se încheie astfel:

“Ridicarea are un caracter provizoriu, întrucât este vorba de muncă necesară pentru nevoile războiului."

Nu se preciza unde vor merge cei “ridicați” - dar toată lumea știa - cum s-a și adeverit - că destinația era URSS.

Guvernul Rădescu a reacționat de îndată împotriva cererilor Comisiei Aliate (Sovietice) de Control. A arătat rațiunile economice, juridice și umanitare pentru care atari deportări se cuvin oprite.

în Memoriul său către Președintele Franklin Delano Roosevelt, regele Mihai reia aceste argumente:[CCLVI]

"... acești cetățeni (de etnie germană, nota D.C.G.) constituie o parte din existența reală a națiunii române, de care sunt legați în întregime și, prin urmare, a-i lua fie și pentru o scurtă perioadă din gospodăriile lor, ar perturba într-un mod foarte serios toate ramurile de activitate ale țării (stat, armată, industrie, comerț, activitate bancară, agricultură, ș.a.m.d.)".

Deportarea etnicilor germani înseamnă

“o serioasă lovitură dată întregii activități economico-ad- ministrative a statului, într-o perioadă când pierderile noastre pe front, prizonierii noștri ținuți

---

CCLV Nota 031 din 6 ianuarie reprodusă din volumul *Deportarea etnicilor germani din România în Uniunea Sovietică, 1945,* culegere de documente de arhivă întocmită de Hannelore Baier, volum editat de Forumul Democrat al Germanilor din România, Sibiu, 1994, p. 40; Pentru comunicatul din 18 ianuarie: Ardealul, nr. 222, joi 19 ianuarie 1945, p. 3, sublinierile D.C.G.

CCLVI *Memoriul regelui Mihai,* paragraful VII, p. 255-256.

în URSS și efortul nostru de război ridică foarte grava problemă a mâinii de lucru disponibile."[CCLVII]

Evident, guvernul român era gata a lua toate măsurile de securitate în interesul operațiilor efectuate de unitățile sovietice sau române.

în plus, Convenția de Armistițiu nu cuprinde nici o stipulație [167] privind deportarea unor categorii pentru muncă obligatorie.

Erau și considerente umanitare: "... suferința mutării, în plină iarnă, a unei întregi populații la o distanță atât de considerabilă de casele lor sau suferința familiilor despărțite..."[CCLVIII CCLIX]

Liderul Partidului Național Liberal, Constantin I.C. Brătianu, protestează în termenii cei mai categorici împotriva "mobilizării" plănuite (9 ianuarie 1945):

"Nu ne putem permite să fim instrumente în executarea unor măsuri împotriva unei categorii întregi de cetățeni români, în totalitatea ei, indiferent de originea ei etnică și indiferent de faptul că între ei sunt sau nu criminali de război.

Ne întoarcem astfel pe o altă cale la discriminare rasială, a cărei eradicare a fost una din condițiile armistițiului..."

"... Aceste cerințe sunt împotriva condițiilor armistițiului din 12 septembrie 1944 și vin în contradicție cu declarațiile făcute de guvernul rus la

---

CCLVII Idem, p. 255, Pentru intervențiile guvernului român vezi convorbirea dintre C. Vișoianu și Burton Berry la 3 ianuarie 1945: Hannelore Baier, Op. Cit. p.J23.

CCLVIII Art. 2 din Convenția de Armistițiu impunea guvernului român obligația de a interna pe *cetățenii Germaniei sau Ungariei;* cu reședința în aceste două state și aflați în România, la data semnării Convenției (12 septembrie 1944).

CCLIX *Memoriul regelui Mihai,* p. 256.

data respectivă, care afirmă că Guvernul Sovietic nu intenționează să realizeze deportarea pentru muncă în Rusia, un zvon care a fost răspândit la acea dată de propaganda nazistă..."

"... Pe lângă aceste cereri de deportare, există un număr mare de prizonieri români, luați după 23 August 1944, care au fost transferați *de facto* în Rusia..."[CCLX]

12 Guvernarea Rădescu

Generalul Nicolae Rădescu a făcut demersuri către generalul Vinogradov împotriva "mobilizării pentru lucru în URSS", subliniind următoarele:

- cetățenii români de etnie germană sunt stabiliți de șapte secole în Transilvania și două veacuri în Banat;
- ei se află astfel "integrați în complexul de viață al neamului românesc încât alcătuiesc o adevărată parte organică a acestuia...";
- îndepărtarea lor, fie și temporară "ar aduce în toate ramurile de activitate a țării (aparat de stat, armată, industrie, comerț, bănci, agricultură etc.) o gravă și ireparabilă per- turbațiune.";
- dacă înaltul Comandament Sovietic socotește această "mobilizare" ca indispensabilă, a se examina în atare caz, "dacă ea nu s-ar putea efectua pe teritoriul românesc după indicațiunile autorităților sovietice...";
- datoria guvernului român este "de a veghea asupra intereselor tuturor supușilor săi, indiferent de originea lor etnică...";
- Guvernul român recunoaște că bunul mers al operațiunilor militare "poate cere ca anume zone și căi de comunicație să fie garantate contra vreunor

---

CCLX Scrisoarea este adresată Primului Ministru general N. Rădescu. Liderul liberal se referă în final la cei peste 100.000 de militari români luați prizonieri de sovietici după 23 august 1944.

Articolul 6 al Convenției de Armistițiu preciza: "Guvernul român... va desființa orice legislație discriminatorie și restricțiile impuse de această cauză" (adică de originea rasială, nota D.C.G.):

Textul scrisorii de protest al lui Constantin I.C. Brătianu, în Hannelore Baier, *vot. citat,* p. 49-51.

tulburări"; este de aceea de acord cu luarea unor măsuri de securitate.

în concluzie, *Guvernul român "nu poate să fie de acord cu măsurile cerute de Comandamentul Sovietic"* (sublinierea D.C.G.).[CCLXI]

Demersurile părții române au dat câteva rezultate; numărul celor "mobilizați" a fost redus de la circa 80.000 la circa. 69.000 efectiv deportați (vezi în continuare).

- roteste au înaintat și diplomații Statelor Unite. La 12 ianuarie Burton Y. Berry comunică oficial lui Constantin

Vișoianu, ministrul de externe al României că Guvernul Statelor Unite:

- nu a fost înștiințat de guvernul sovietic asupra ridicării cetățenilor români de origine germană;
- "dezaprobă această măsură";
- "că măsura deportării depășește" necesitatea "de a asigura liniștea și securitatea liniilor de comunicație în spatele frontului sovietic";
- "că guvernul Statelor Unite ia răspunderea de a apăra interesele românești pe această chestiune în împrejurările și la momentul cuvenit."

Dar bunele intenții ale autorităților de la Washington nu au depășit faza notelor diplomatice.

în schimb primul ministru al Marii Britanii este de acord cu hotărârea Comandamentului Sovietic:

"Luând în considerare tot ce a suferit Rusia, și atacurile premeditate întreprinse de România împotriva ei, și armatele vaste pe care Rusia le folosește pe front în prezent, și condițiile groaznice ale popoarelor în multe părți ale Europei, *nu înțeleg de ce rușii ar greși dacă cer ca 100 sau 150 mii din acești oameni să*

CCLXI Textul în Hannelore Baier, *Op. cit,* p. 51-53. Cf: Ursula Maurer, *Proteste bleiben erfolglos. Welche zeitgeschichtlichen Umstande fiihrten zur Deportation der Deutschen aus Rumanien in die Sowiet Union im Jahre 1945?, în Neuer Weg* 13 mai 1990, p. 1 și 4.

lucreze în subteranul lor. De asemenea trebuie să ținem minte că am promis să lăsăm destinul României în mare măsură în mâinile rușilor. Eu nu pot să consider că ar fi greșit din partea rușilor *să ia români de orice origine doresc,* ca să lucreze în minele rusești, în lumina celor întâmplate."[CCLXII]

Totuși, în fața protestelor, locțiitorul Comisarului Poporului pentru Afaceri Externe, Vladimir D. Dekanozov declară, la 28 ianuarie 1945, că deportările se datoresc unor considerente de securitate militară, pentru a neutraliza activitatea unor spioni naziști în mijlocul acestor comunități de etnie germană.[CCLXIII] Dar în comunicatul oficial dat presei române și

în nota Comisiei Aliate (Sovietice) de Control se amintea numai de nevoia de mână de lucru. De altfel, măsuri similare pentru lucru în URSS au fost luate de autoritățile sovietice și ' 173
în comunitățile germane din Ungaria și Iugoslavia.

Numărul celor efectiv trimiși în URSS în vagoane de marfă a fost de circa 69.000 - potrivit estimării viceamiralului Bogdenko. Cifra inițială, a spus reprezentantul sovietic, a fost de “aproximativ 80.000 de români-germani", dar 11.000 au fost totuși exceptați

---

CCLXII Textele citate în Hannelore Baier, *Op. cit,* p. 24-25 și 31 (pt. Churchill). Vezi alte demersuri ale USA, *idem,* p. 25-29; cf. Ursula Maurer, articolul citat. Sublinierile D.C.G.

CCLXIII Ursula Maurer, articolul citat.

în urma unui raport special al guvernului român.[CCLXIV] [CCLXV]

Pentru “a satisface cât mai complet cerințele articolului 8 din Convențiunea de Armistițiu din 12 septembrie “, guvernul a publicat în Monitorul Oficial, la 20 februarie 1945, lista, pe localități, cu

"cetățenii germani și unguri, persoanele indiferent de naționalitatea lor" care au reședința în Germania, Ungaria sau teritoriile ocupate de armatele acestor state, inclusiv persoanele care au părăsit România odată cu retragerea armatelor germane.[CCLXVI]

CCLXIV *Sechs Monate nach dem 23 August 1944. Aus dem Nachlaussaufzeichnungen von Hans Otto Roth (1890-1953),* I, II, III și IV în *Karpatenrundsch.au* nr. 39, 40, 41 și 42, Oktober 1992; aceste memorii dau o sumă de detalii asupra svonurilor și acțiunilor premergătoare deportărilor. Din memoriile deportaților germani în URSS: *Russland-Deportiere erinnern sich. Schicksale Volksdeutscher aus Rumănien, 1944-1956,* Verlag der Zeitung *Neuer Weg,* Bukarest 1992; Hermann Rehner, Wir *Waren Sklaven. Tagebuch eines nach Russland Verschleppten,* Bukarest 1993.

CCLXV Dare de seamă a întâlnirii Comisiei Aliate de Control, la 14 februarie 1945, la București: 871.00/3-845, N.A.W, p.l.

CCLXVI *M.O.* (Partea I) nr. 41, 20 februarie 1945, p. 1214-1290; tabelele grupate în 10 anexe. De exemplu: anexa 1 cu 2619 supuși (cetățeni) germani din București; anexa 2 cu 1065 cetățeni germani din mediul urban exceptați de la internare în lagăr; anexa nr. 3 cu 581 "supuși germani" dispăruți din teritoriul urban al României; anexa 4 “tabel de supuși germani internați în lagăr"; anexa nr. 5 - tabel cu cetățenii germani care nu au fost internați (de obicei cehi sau slovaci); anexa nr. 6 cu cetățenii germani aflați în România la 23 august, în prezent dispăruți, etc.

Articolul 8 al Convenției de Armistițiu cuprinde obligația Guvernului și a înaltului Comandament Român de a păstra la dispoziția înaltului Comandament Aliat (Sovietic) bunurile și valorile aparținând Germaniei, Ungariei sau naționalilor lor.

Acum, după cincizeci de ani (1995), deportările la muncă din ianuarie 1945 capătă câteva înțelesuri care merg mai departe, și anume:

- Introducerea și aplicarea principiului incriminării colective. Grupuri, categorii, colectivități sunt sancționate și discriminate ca atare pentru simplul fapt că unii membri ai acestor grupuri au comis fapte ce intră sub incidența legii penale; sau pentru simplul motiv că autoritatea statului a decis să aplice o anume politică represivă împotriva categoriei respective.

- Pentru societatea din România în ansamblul ei, deportările din ianuarie 1945 au prefigurat politica Partidului Comunist Român. începând chiar din 1945 - și mai ales după aceea, sute de mii de oameni au fost spoliați de bunuri, deportați, arestați, discriminați, hărțuiți, pentru simplul motiv că aparțineau unor anume categorii: oameni politici, foști ofițeri, mari proprietari, "chiaburi", întreprinzători de toate categoriile, clerici, dregători ai statului, intelectuali socotiți "reacționari" etc. etc.

Dar atunci, în toamna lui 1944 și iarna lui 1945 opinia publică încă nu înțelegea măsurile luate împotriva românilor basarabeni și a etnicilor germani în toate consecințele lor.[CCLXVII]

e) în memoriul către președintele Franklin Delano

CCLXVII Vezi și un memoriu din iunie-iulie 1945 adresat guvernului dr. Petru Groza, care arată grăitor starea de spirit a cetățenilor români de etnie germană despre deportări: *România. Viața politică în documente, 1945,* coordonator Ioan Scurtu. Culegere întocmită de Tudor Bucur, Marin Radu Mocanu, Ioana Alexandru Negreanu, Silvia Popovici, Ioan Scurtu, Natalia Tampa, - Arhivele Statului din România, București 1994, p. 152-162.

Roosevelt, regele Mihai adaugă:

"Deși Declarația Domnului Molotov din 3 aprilie (de fapt 2 aprilie 1944 nota D.C.G.) garantează independența României și neamestecul URSS în treburile ei interne, ne convingem cu mult regret și cu adâncă îngrijorare de faptul că, în realitate, *un astfel de amestec are loc, fie nemijlocit, fie prin intermediul Partidului Comunist Român, care este direct condus de Moscova în aproape orice domeniu al activității naționale* și, în special, în ceea ce privește propaganda și informarea opiniei publice.''[CCLXVIII]

Un atare amestec, continuă memoriul, se manifestă sub variate forme, astfel:

- instalarea unei administrații "improvizate" în multe zone din Moldova, cu asistența armatei sovietice;

- numirea "forțată" a reprezentanților PCR în administrația locală la Constanța, Brăila, Galați etc, cu colaborarea unităților sovietice;

- controlul integral al mijloacelor de informație; cenzura sovietică verifică și adesea modifică chiar și telegramele corespondenților de presă români și străini; cenzorii sugerează cum ar trebui redactate corespondențele de presă;

- programele de radio sunt controlate în prealabil tot de autoritățile sovietice; acestea decid fără a se mai consulta cu forurile române de resort;

- articolele de presă sunt publicate numai cu aprobarea prealabilă a părții sovietice; hârtia de ziar este distribuită preferențial publicațiilor favorabile extremei stângi; ziarele "care nu sunt bine văzute duc lipsă de hârtie sau obțin o cantitate mult mai mică decât au nevoie."

CCLXVIII *Memoriul regelui Mihai,* p. 256 (cu paragraful VII al Memoriului). Sublinierile D.C.G.

- “orice fel de atac sau chiar aluzie la Partidul Comunist Român sunt sancționate de cenzura sovietică, care, în schimb, nu protestează niciodată împotriva violenței tonului Partidului Comunist împotriva altor personalități politice";

Concluzia?

- "Opinia publică românească este înecată de articole ale partidului politic de extremă stânga și tot mai mult lipsită de articole real democratice și independente".

Care sunt perspectivele politice?

“Partidul Comunist, care reprezintă o foarte mică parte din populația României și care, pe când se țineau alegeri libere, înainte de război, n-ar fi putut niciodată să obțină mai mult de 2 sau 3 deputați, și în mod obișnuit nici unul, preconizează o politică de forță, și în mod sigur va desfășura o activitate opusă ordinii și păcii în țară și într-o proporție complet [17R]
contrară puterii sale electorale."

f) Rețeaua CFR este deplin controlată de Soviete, care au confiscat și flota danubiană și aceea maritimă comercială, precum și toate instalațiile portuare. De altfel liniile ferate române au fost în parte lărgite și adaptate ecartamentului căilor ferate rusești; personalul feroviar sovietic a înlocuit în mare măsură pe ceferiști; aproximativ 12.500 vagoane și 140 locomotive cu abur au fost expediate dincolo de hotarele țării; stocul de cărbune necesar transportului feroviar a fost dramatic redus; comunicațiile prin calea ferată au fost dezorganizate” în mod serios... suprasolicitînd efortul nostru de război ca și traficul intern, periclitând grav aprovizionarea diferitelor [179] părți ale țării cu produsele de strictă necesitate'.

în plus, întreaga flotă dunăreană și toată flota maritimă comercială au fost confiscate, iar toate instalațiile portuare sunt utilizate exclusiv de

autoritățile sovietice. [CCLXIX] [CCLXX]

g) Prin Convenția de Armistițiu, articolul 10, Guvernul Român era obligat "să facă, în mod regulat în monedă românească, plățile cerute de înaltul Comandament Aliat (Sovie- [180] tic), pentru îndeplinirea funcțiunilor sale..."

Memoriul enumeră șapte categorii de plăți efectuate de Guvernul Român potrivit articolului 10 sus-menționat. Ele au totalizat, pe intervalul septembrie 1944 - 15 ianuarie 1945, sume de aproximativ 120 miliarde lei - ceea ce reprezintă "mai mult decât cheltuielile anuale" ale bugetului statului.

Ca urmare, inflația a crescut brusc pentru a face față cheltuielilor. Banca Națională a României, a fost obligată să emită hârtie-monedă, totalul emis sporind cu 50,4%, de la 242 miliarde la 364 miliarde lei, tot în intervalul septembrie 1944 - 15 ianuarie 1945.

în concluzie, cererile sovietice privind îndeplinirea articolului 10 din Convenția de Armistițiu "sunt mult mai mai mari decât cele care rezultă din despăgubirile de război stabilite pentru o durată de 6 ani, la o rată de

---

[CCLXIX] *Idem,* p. 257.

[CCLXX] [179] *Idem,* p. 258.

50 milioane $ pe an."[CCLXXI] [CCLXXII]

*

Guvernul Nicolae Rădescu 12

Memoriul regelui Mihai I n-a ajuns niciodată la președintele Franklin Delano Roosevelt. Secretarul de Stat Edward Stettinius Jr. a trimis - la 21 aprilie 1945 - următoarele instrucțiuni reprezentantului politic al Statelor Unite la București:

"Nu se consideră-oportun să se dea un răspuns formal scrisorii Regelui, având în vedere tonul și conținutul memoriului alăturat, într-o perioadă în care noi căutăm să ajungem la o bază comună cu Guvernul Sovietic în legătură cu situația României. Nu dorim, totuși, ignorând scrisoarea Regelui, să întărim impresia pe care el o poate avea că în Statele Unite nu există înțelegere pentru problema României. Sunteți, prin urmare, autorizat să-i spuneți Regelui că vi s-a comunicat să-l informați că președintele Roosevelt a

---

CCLXXI Articolul 10 continuă astfel: "... jși, în caz de necesitate, va asigura folosința, pe teritoriul românesc, a întreprinderilor industriale de utilitate publică, depozitelor de combustibil, petrol, alimente și alte materiale sau servicii, în acord cu instrucțiunile date de către înaltul Comandament Aliat (Sovietic).

Vasele de comerț românești, care se găsesc în apele românești cât și în cele străine, vor fi supuse controlului operativ al înaltului Comandament Aliat (Sovietic), pentru folosirea lor în interesul general al aliaților"; textul în volumul de documente coordonat de Marin Radu Mocanu, p. 311-312.

Această parte din *Memoriul regelui Mihai* formează paragraful X.

CCLXXII *Memoriul regelui Mihai,* p. 259. Paragraful XI se ocupă de cei 33 membri ai fostelor misiuni diplomatice și consulare germane, ungare și italiene arestați de autoritățile militare sovietice.

primit scrisoarea și că acest guvern (al SUA, nota D.C.G.), privește cu simpatie dorința României de a-și recâștiga locul printre națiunile independente și iubitoare de pace în lume.

Ar trebui să evitați exprimarea oricăror puncte de vedere asupra memoriului, spunând pur și simplu, dacă se pune problema, că documentul a fost remis Departamentului (de Stat) spre studiere."[CCLXXIII] [CCLXXIV]

5. Un raport american privind situația din România

Reprezentantul militar al SUA în Comisia Aliată (Sovietică) de Control, generalul brigadier C.V.R. Schuyler[CCLXXV] a schițat un tablou grăitor al României după aproape șase luni de ocupație sovietică. "Socot că a reieșit în mod evident din telegramele mele" - scrie generalul Schuyler în raportul său datat 25 martie

CCLXXIII Referire la convorbirile tripartite, fără rezultat de altfel, privind impunerea de către autoritățile sovietice, a guvernului proco- munist instalat la 6 martie 1945.

CCLXXIV *Convorbiri cu Mihai I al României,* de Mircea Ciobanu, Ed. Humanitas, București 1991, p. 261-262. Vezi și comentariul Regelui Mihai privind atitudinea Departamentului de Stat, în interviul dat lui Liviu Vălenaș la Versoix în 1994 și publicat în *Evenimentul zilei* nr. 706, 15 octombrie 1994, p. 3.

CCLXXV Se pronunță "Skailer".

1945[CCLXXVI] [CCLXXVII] [CCLXXVIII] [CCLXXIX] - că *dominația economică și politică a țării de către Ruși este acuma foarte puternică...* începe să devină cu totul evident că cererile rusești tot mai mari par să fie parte *dintr-un anume plan de a fărâma structura economică a națiunii (române) pentru ca apoi ea să fie reconstruită* „[187] *strict potrivit conceptelor comuniste."*

Raportul american dă cifre grăitoare.

Autoritățile militare sovietice au cerut - pe temeiul articolului 10 din Convenția de Armistițiu - livrarea, din România, pentru nevoile Frontului 2 Ucrainian, a următoarelor cantități: încălțăminte din piele pentru femei și copii - 40.000 bucăți; ta- ioare și rochii de damă - 20.000; pulovere tricotate - 20.000; ciorapi de iarnă - 30.000 perechi; ciorapi bărbătești 30.000 perechi; lenjerie feminină - 30.000 bucăți; mănuși - 25.000 perechi; stofa de lână - 30.000 metri; țesături din bumbac și mătase - 30.000 [188] metri; săpun de toaletă - 200.000 bucăți; zahăr 30 de tone etc.

Circulația fiduciară a sporit cu 600% între 30 iunie și 30 decembrie 1944, și se ridică la 143 miliarde lei din care 122 mi- [189] liarde - cca. 80% - reprezintă numai cereri sovietice.

Se constată o lipsă acută de cărbune, locomotive și vagoane. Până la 10 ianuarie 1945, 13.773 vagoane CFR au fost trimise dincolo de granițele țării. Au fost impuse nemotivate restricții asupra transportului

---

[CCLXXVI] Raportul, adresat generalului maior J.E. Huli adjunct al șefului de Stat Major, a fost trimis Ministerului de război al USA. Sublinierile D.C.G.

[CCLXXVII] Așa în textul original.

[CCLXXVIII] Arhivele Departamentului de Război, OPT 336TJ. Raportul are 13 pagini dactilografiate și este împărțit în patru capitole: secțiunea aeronautică; situația militară; desfășurări politice; economia României.

[CCLXXIX] Raportul Schuyler, cap. Economia României, pt. 2.

feroviar pentru nevoile popu- 190 lației civile, cu urmări foarte negative asupra economiei.

Reacția Comisiei Aliate de Control față de lipsa acută de cărbune a fost cu totul caracteristică. în interpretarea sovietică, declinul producției de cărbune se datora încercării părții românești de a sabota cu bună știință contribuția țării, așa cum era cerută de Convenția de Armistițiu. Bineînțeles, acuzația de sabotaj nu era demonstrată, ci numai afirmată. Ca urmare, Comisia Aliată (Sovietică) de Control "a ordonat" sporirea producției zilnice de cărbune la 7000 tone din care 4000 tone să fie repartizate la CFR (după unele date, producția medie zilnică de cărbune în anul 1945 a fost de 5700 tone). Ordinul Comisiei Aliate de Control urma să fie îndeplinit în 24 ore!! Totodată, Comisia a aprobat importuri de cărbune din Turcia și Bulgaria.[CCLXXX CCLXXXI CCLXXXII]

Partea română vedea însă lucrurile altfel. în scrisoarea primului ministru Rădescu datată 12 februarie 1945 și adresată Comisiei Aliate (Sovietice) de Control, scăderea producției de cărbune se datora următorilor factori: deportarea în URSS a minerilor de origine germană și ungară; "repatrierea" (forțată) în URSS a românilor originari din Basarabia și Bucovina de Nord; demonstrațiile necontenite cu caracter politic la minele de cărbune. Generalul Nicolae Rădescu preciza că guvernul a și negociat un import zilnic de 1000 - 1500 tone

de cărbune din Bulgaria și a încheiat un contract cu Turcia pentru o cantitate globală de 175.000

CCLXXX *Idem, idem,* pct. 3.

CCLXXXI *Idem, idem,* pct. 3.

CCLXXXII *Idem, idem,* pct. 8. Nota Comisiei Aliate (sovietice) de Control referitoare la cărbune este datată 6 februarie 1945.

tone.[CCLXXXIII]

Raportul generalului C.V.R. Schuyler cuprinde și cifre privind deportările. La ordinul Comisiei Aliate (Sovietice) de Control, Guvernul Român a întocmit liste cu 93.538 etnici germani. Dintre aceștria 80.853 au fost "mobilizați" și anume 41.230 bărbați și 38.853 femei. în cele din urmă 69.332 au fost trimiși forțat în URSS ca "mână de lucru".

în plus, continuă generalul C.V.R. Schuyler, 75.336 români din Basarabia și Bucovina de Nord au fost înregistrați între 20 decembrie 1944 și 15 februarie 1945.

Până la 23 martie 1945, 59.230 persoane fuseseră deja trimise în URSS, iar 16.106 se aflau încă pe "liste de așteptare"![CCLXXXIV]

CCLXXXIII Ibidem.

CCLXXXIV Raportul citat, capitolul Situația militară din România, pct. d și e. Raportul generalului brigadier C.V.R. Schuyler mai amintește la capitolul "Economia României", pt. 10, despre despăgubirile de război datorate de România Uniunii Sovietice; de asemenea, de protocolul sovieto-român semnat la 16 ianuarie 1945, care preciza cantitățile de produse și materii prime ce urmau a fi anual livrate în contul despăgubirilor de război.

După datele Comisiei Române pentru Aplicarea Armistițiului 56450 persoane - basarabeni, bucovineni și români transnistreni - au fost "repatriate" forțat în URSS: Ioan Scurtu, Constantin Hlihor, *Complot împotriva României 1939—1947,* Editura Academiei de înalte Studii Militare, București, 1994, p 147-164

CAPITOLUL II

Sfârșitul unui armistițiu politic de trei săptămâni

Apelul către țară al Frontului Național Democrat, publicat de Anul Nou 1945, a înlăturat orice speranță pentru continuarea unui armistițiu politic. Erau reluate toate învinuirile aduse partidelor tradiționale - îndeosebi celui Național Țărănesc.

Guvernul de coaliție - în care comuniștii și sateliții lor ocupau aproape 50% din posturi - era din nou acuzat de amânări în îndeplinirea termenilor armistițiului. FND cerea imediata aplicare a unei reforme agrare, o epurare generală etc.[CCLXXXV] Statistici fanteziste pretindeau că 32% din suprafața agricolă a țării, circa 3.000.000 hectare, urmau să fie expropriate. (în realitate, exproprierea operată de guvernul Groza, în martie 1945, a cuprins 1.468.000 hectare din care cca 900.000 au fost distribuite țăranilor, iar restul a constituit rezervă a statului.)

La 30 decembrie 1944, premierul Nicolae Rădescu a vrut să se adreseze corespondenților de presă români și străini. Declarația sa, redactată în termeni foarte cumpăniți, cuprindea implicit un apel către Soviete și Aliații Occidentali de a ușura condițiile economice ale Convenției de armistițiu. Altminteri țara era confruntată direct cu foametea și ruina.

Generalul Vinogradov, adjunct al președintelui Comisiei Aliate (Sovietice) de Control, a ordonat confiscarea declarației. Protestele explicite ale primului ministru, inclusiv intenția sa de a demisiona, nu au slujit la nimic.[CCLXXXVI]

CCLXXXV Textul apelului în *R.L.,* III, nr. 131, luni 1 ianuarie 1945, p. 6.

CCLXXXVI *"Development of the Political situation in Romania, December 1944 - January 1945"* (Raport despre evoluția situației politice în România, decembrie 1944 - ianuarie 1945), Londra 5 martie 1945: 871.00/3 -

Până la urmă generalul Nicolae Rădescu a vorbit națiunii prin radio. A evocat cele înfruntate în 1944 și a încheiat astfel:

"Să ne păstrăm deci liniștea și să ne îndeplinim fără șovăire datoria, oricât de grea ne-ar fi povara, să n-avem decât un gând și o vom duce: să învingem muncind din greu, îndepli- nindu-ne cu cinste îndatoririle, luptând cu dârzenie alături de aliați, astfel ca să ajungem cât mai curând să vedem din nou întronându-se pacea în lume."

"Din voia lui Dumnezeu stă în fruntea noastră un Domnitor ca din povești, tânăr și viteaz. El a fost cel care ne-a deschis drumul spre noi orizonturi."

"Cu credință în El și în destinul neamului nostru, să ne avântăm cu îndrăzneală și cu nădejde în anul ce intră acum în viață.

Trăiască Regele!

Trăiască Dinastia!

Trăiască România!"

Și Iuliu Maniu a făcut declarații de Anul Nou, cu urări îndeosebi către "poporul român transilvănean". A criticat aproape toate guvernele și mișcările din trecut, punând pe primul plan partidul propriu:

"După Marea Unire poporul românesc a fost expus unor grele încercări, le-a înfruntat însă pe toate: și averescanis- mul lărmuitor, și fătul minuscul al acestuia, gogismul, legio- narismul dezechilibrat și pervers, antisemitismul absurd, frontul carlist cu ridicolele sale uniforme și tirania aventuroasă antonesciană, au dispărut toate, lăsând neatins sufletul românesc."[CCLXXXVII] [CCLXXXVIII]

545, N.A.W., p. 6-8. Se va cita în continuare *"Raport".*

CCLXXXVII *Ardealul, N,* nr. 211, joi 4 ianuarie 1945, p. 1.

CCLXXXVIII Iuliu Maniu se referea la partidul întemeiat de mareșalul Alexandru Averescu; la acela condus de Octavian Goga; la Garda de Fier (ulterior "Totul pentru

Nici național-liberalii n-au fost uitați:

"A rămas neatins în picioare Partidul Național Țărănesc, reușind cu barca sa, să evite și stânca liberalismului."

Președintele PNȚ s-a referit și la prezent:

"Sunt convins că poporul transilvănean va înfrunta și va lepăda de la sine și recentele încercări ale frontului patriotic, ale Frontului Plugarilor și ale altor fronturi, care sunt toate *camuflări străvezii ale partidului comunist* și sunt menite a fi undițe pentru a prinde pe cei naivi.

Precum însă în trecut poporul românesc din Transilvania a simțit mirosul momelii care înșeală, așa și de data aceasta va ști să respingă tentativa încercată printr-o momeală ușor de recunoscut." (sublinierea D.C.G.)[CCLXXXIX]

Referirile lui Iuliu Maniu numai către "poporul românesc din Transilvania" dau mesajului său o notă aparte. Predomina oare tendința de a privi politica țării numai dintr-o perspectivă regională? Sau liderul PNȚ socotea că baza sa politică se află cu precădere în Transilvania?[CCXC]

Situația internă devenea tot mai apăsătoare după 42 de luni de război (22 iunie 1941 - 31 decembrie 1944), după un război pierdut cu toate consecințele sale, cu

---

Țară"), la Frontul Renașterii Naționale din timpul cârmuirii personale a regelui Carol II și la guvernul Ion Antonescu.

CCLXXXIX *Dreptatea,* S2, anul I, nr. 108, joi 4 ianuarie 1945, p. 1.

Frontul patriotic = Frontul Național Democrat constituit de PCdR;

Frontul Plugarilor, organizația condusă de dr. Petru Groza; "alte fronturi", referiri la Frontul Unic Muncitoresc, Uniunea Patrioților, etc.

CCXC Iuliu Maniu a publicat un articol de Anul nou 1945, și în *Glasul Dreptății,* Sibiu 1945; cf. *Ardealul,* nr. 212, vineri 5 ianuarie 1945, p. 3.

cereri și rechiziții de fiecare zi ale autorităților sovietice. Orașele nu mai aveau nici aprovizionarea minimală. Costul vieții urcase de la 100 în 1939, la 1300 - 1 septembrie 1944 și la 2800 la 25 decembrie 1944. La benzină și uleiuri indexul era de 1050 la 1 septembrie 1944 (în comparație cu 1939) și 3200, la 25 decembrie 1944![CCXCI]

în ultima zi a anului 1944, Gheorghe Gheorghiu-Dej sosea la Moscova. Călătorise într-un vagon special pus la dispoziție de guvernul sovietic. Venea în calitatea sa de ministru al transporturilor și a fost întâmpinat la sosire de omologul său

sovietic. Știrea a fost dată publicității în România la 3 ianuarie 1945 [CCXCII]

După toate probabilitățile, Gheorghiu-Dej a fost primit de ge- neralissimul Iosif Visarionovici Stalin și de Viaceslav Molotov.

Gheorghiu-Dej i-a relatat lui Silviu Brucan întrevederea de la Kremlin:[CCXCIII]

"Te-am chemat - a spus LV. Stalin - ca să discutăm problema conducerii partidului vostru și am să trec direct la subiect."

"S-a oprit din mers - relatează Brucan - și s-a apropiat doar la un pas, privindu-1 pe Gheorghiu în ochi, ca și cum voia să afle ce e în capul lui. Pe moment, spuse Dej, m-am simțit ca în fața procurorului militar, dar Stalin a sesizat situația și coborând tonul, a zis: «Suntem doar între tovarăși și aș vrea să ne spui care crezi că este sarcina cea mai urgentă a partidului vostru?» (adică PCdR)

Gheorghiu-Dej a enumerat două sarcini "egal de urgente": a) mobilizarea tuturor resurselor pentru

---

CCXCI *Raport,* p. 8. (vezi nota 2)

CCXCII *R.L.,* III, nr. 132, joi 4 ianuarie 1945, p. 1.

CCXCIII Silviu Brucan, *Generația irosită. Memorii,* Editurile Univers și Calistrat Hogaș, București 1992, p. 58-59.

asaltul final, “dacă e nevoie până la Berlin” și b) “să punem pe picioare economia țării, ca să asigurăm producția și, totodată aprovizionarea populației. Una fără alta nu merge.”

A intervenit Viaceslav Molotov:

«Da, Iosif Visaronovici, am vorbit ieri la telefon cu tovarășa Ana (Pauker, D.C.G.) și ea a subliniat prioritatea frontului și a spus că lozinca partidului este «Totul pentru Front.»

“Molotov o prefera pe Ana" notează Silviu Brucan.

LV. Stalin a replicat:

«Sigur, sigur, dar trebuie avut grijă și de populație, nu numai de de soldați, iar tovarășul român (Dej, D.C.G.) a pus bine problema. Așa să rămână!»

După o perioadă lungă de tăcere, LV. Stalin a reluat:

«Dragă Viaceslav Mihailovici (Molotov, D.C.G.), Ana e o tovarășă bună, de încredere, dar, vezi tu, ea este evreică și de ori-

gine burgheză, iar partidul din România are nevoie de un conducător din rândurile clasei muncitoare, un adevărat român.»

Generalisimul s-a îndreptat spre Gheorghiu-Dej, i-a întins mâna și a conchis: "Am decis. îți urez succes, tovarășe secretar general!”

Dar Eduard Mezincescu își amintește altfel. Desemnarea provizorie a lui Gheorghiu-Dej ca secretar general a fost făcută de Biroul Politic PCdR, la București.

La sfatul și îndemnul lui Gheorghiu-Dej "Ion Gheorghe Maurer a atras atenția celor de față că Ana Pauker era evreică, iar în România curentele antisemite fuseseră destul de susținute ca să lase urme; că era femeie, într-o țară în care femeile nu se bucurau încă de drepturi politice, și, pe lângă toate acestea, trăise prea mult în emigrație pentru a înțelege și a se orienta în

problematica vieții social-politice a țării."[CCXCIV]

Confirmarea acestei hotărâri - pe atunci cu caracter provizoriu - a avut loc la Conferința Națională a PCR din octombrie 1945. Cât despre întrevederea lui Gheorghiu-Dej cu I.V. Stalin, aceasta ar fi avut loc în 1946, își amintește Eduard Mezincescu.

Oricum vor fi fost lucrurile, cert este că liderii PCdR au privit călătoria tovarășului lor la Moscova cu toată considerația.

La înapoiere (16 ianuarie), Gheorghe Gheorghiu-Dej este salutat la Ploiești de Emil Bodnăraș, Petre Constantinescu-Iași, Iosif Rangheț - toți fruntași ai partidului comunist - și de generalul Vasiliu-Rășcanu, presupus "independent", de fapt afiliat PCdR. Pe peronul Gării de Nord din București îl așteptau Ana Pauker, Vasile Luca și Teohari Georgescu.[CCXCV]

La 20 ianuarie Gheorghiu-Dej convocă o conferință de presă. A subliniat bunăvoința și înțelegerea guvernului sovietic

2 față de unele cereri ale României în domeniul transporturilor. Cooperarea economică bilaterală putea fi extinsă și un acord comercial semnat, de n-ar fi fost "politica îndoielnică și șovăielnică dusă de primul guvern al *așa-numitului Bloc Național Democrat* și continuată de cabinetele următoare". Ministrul transporturilor vorbea ca și cum PCdR nu ar fi făcut parte din toate cele 3 cabinete de până atunci, (sublinierea D.C.G.)

Apoi a declarat: "Prin tărăgănarea măsurilor de îndeplinire a condițiilor de armistițiu am dat serioase

---

CCXCIV Eduard Mezincescu, *Memoria memorialistului. Comentarii pe urmele «Generației irosite»,* în *România Literară,* nr. 6, anul XXVI, 18-24 februarie 1993, p. 14-15.

CCXCV *R.L.* III, nr. 143, joi 18 ianuarie 1945, p. 1 și 3.

motive Uniunii Sovietice să ne privească cu neîncredere. în decursul acestui timp au mai avut de asemenea loc tot felul de manifestări antidemocratice la noi în țară, venite din partea unor reprezentanți de mare răspundere ai partidelor așa zise istorice.”

Gheorghiu-Dej a criticat pe “unii” din Liderii PNȚ (nenominalizați) pentru “atitudinea lor politică în legătură cu dreptul țăranilor de a fi împroprietăriți”, "în legătură cu reforma agrară...; cu drepturile de organizare ale muncitorilor"...; poziția față de naționalitățile conlocuitoare. La care se adaugă faptul că “resturile Gărzii de Fier au găsit ocrotirea unora dintre șefii PNȚ”.

Liderul comunist întreabă retoric: “Oare nu cumva tot datorită acestei politici antidemocratice față de populația Ardealului de Nord, această provincie românească nu s-a legat încă de corpul național?”

Și atunci, ce-i de făcut?

“La această întrebare, noi cei din Frontul Național Democrat răspundem că numai o politică de sinceră prietenie și de loială îndeplinire a condițiilor de armistițiu, o consecventă [CCXCVI]

politică de democratizare a țării poate schimba situația de azi a României.”[CCXCVII]

în ianuarie 1945, “politică de democratizare” însemna preluarea puterii de către PCdR și afiliații săi;

CCXCVI[12] *R.L. III,* nr. 147, luni 22 ianuarie 1945, p. 5. Gheorghiu-Dej face și unele precizări: guvernul sovietic a acceptat să amâne cu doi ani livrarea, în contul reparațiilor de război, a 2000 vagoane CFR și 310 locomotive; cota lunară de petrol destinată consumului intern a fost mărită de la 30.000 la "aproximativ 50.000 tone".

CCXCVII Toate citatele din *Ardealul,* V, nr. 226, luni 22 ianuarie 1945, p. 5.

“antidemo- crat" era oricine și orice partid ce se împotrivea sau exprima critici față de Frontul Național Democrat.

Cât despre legionari, Gheorghe Gheorghiu-Dej trecea cu vederea prezența multora dintre ei și în rîndurile Partidului Comunist din România.

Cât timp Gheorghe Gheorghiu-Dej s-a aflat la Moscova, presa comunistă și-a reluat atacurile împotriva partidelor tradiționale, îndeosebi împotriva lui luliu Maniu și a conducerii Partidului Național Țărănesc. Ideea implicită a comentariilor era ca membrii PNȚ să dea jos actuala lor conducere și să se alăture Frontului Național Democrat.[CCXCVIII]

Ceea ce provocase în continuare atacurile presei comuniste era împotrivirea constantă a Partidului Național Țărănesc la politica de comunizare a țării. Se adăugau însă și unele evoluții recente. PNȚ revendica pentru muncitori libertatea sindicală, posibilitatea lor de a se organiza în sindicate paralele, fără controlul partidului comunist.

Fruntașul țărănist Ilie Lazăr lansase un manifest către muncitorime, afirmând dreptul ei de a-și constitui sindicate libere de orice control politic. O parte din proletariat dorea aceasta. La alegerile sindicale din 19-20 februarie 1945 de la uzinele Malaxa - una din cele mai mari întreprinderi ale

României - candidații procomuniști propuși de

CCXCVIII Câteva exemple de editoriale, toate semnate de Grigore Preoteasa: *Unde duce politica domnului Maniu* în *R.L.,* III, nr. 133, vineri 5 ianuarie 1945, p. 1 și 3; *Domnul luliu Maniu și frământările din Partidul Național Țărănesc, idem,* nr. 134, sâmbătă 6 ianuarie 1945, p. 1; *Domnul Vaida Voevod și frământările din Partidul Național Țărănesc, idem,* nr. 137, joi 11 ianuarie 1945, p. 1; fruntașul comunist Grigore Preoteasa era redactorul șef al ziarului “independent" *România Liberă.*

Confederația Generală a Muncii au întrunit abia 13,4% din voturi, în timp ce 86,6% din muncitori au votat pentru un comitet sindical independent (vezi capitolul V).

Liderii comuniști își dădeau probabil seama că nu au majoritatea muncitorilor de partea lor. De aceea un articol din *Scânteia* califica manifestul lui Ilie Lazăr drept o "manevră" menită să ducă "la ruperea sindicatelor, la formarea organizațiilor paralele galbene".[CCXCIX] Era reluarea formulelor folosite în anii '20 și '30 când partidul comunist ducea o înverșunată campanie împotriva sindicatelor social-democrate susținute de majoritatea absolută a muncitorilor.

Primit în audiență de Suveranul României, Gheorghe Gheorghiu-Dej afirmă că, *deși nu a văzut pe conducătorii sovietici,* "și-a format totuși impresia generală" că un guvern "de stânga" ar avea mai mult succes pentru a obține: cobeli- geranța, întoarcerea prizonierilor de război din URSS, reîntoarcerea administrației românești în Transilvania de Nord și ajutor economic.[CCC CCCI]

Dar tocmai aceste patru puncte fuseseră formulate de ministrul de externe Constantin Vișoianu la semnarea convenției româno-sovietice din 16 ianuarie 1945, privind plata [17] despăgubirilor de război.

Generalul Vinogradov, locțiitorul șefului Comisiei

CCXCIX *Scânteia,* II, nr. 103, 7 ianuarie 1945, p. 1, articol intitulat "Poziția domnului luliu Maniu" vezi și: *23 August 1944 - Documente, 1944-1945,* vol. III, p. 443-445. (vezi și nota 17)

CCC Telegrama nr. 59 din 23 ianuarie 1945, de la Burton Berry către Secretarul de Stat, la Washington D.C.: 871.00B/1-2345, N.A.W.

Audiența lui Gheorghe Gheorghiu-Dej la Suveran *nu* este menționată în Monitorul Oficial. Putem considera drept certă întâlnirea lui Dej cu conducerea sovietică.

CCCI Textul Convenției din 16 februarie 1945 în *23 August 1944, Documente 1944-1945,* vol. III, București 1985, Editura Științifică și Enciclopedică, p. 482-523, ediție de Ion Ardeleanu, Vasile Arimia, Mircea Mușat.

Aliate (Sovietice) de Control, promisese atunci că va comunica la

Moscova cele patru puncte formulate de ministrul român. Câteva zile mai târziu, Gheorghe Gheorghiu Dej relua exact aceleași puncte, dar susținea că ele pot fi soluționate numai de un guvern "de stânga".[CCCII]

Zvonurile au început de îndată.

La 22 ianuarie, Constantin Vișoianu spunea lui Burton Y. Berry[CCCIII CCCIV] că - după o recentă informație - comuniștii români au intenția "să provoace o criză politică în următoarele câteva zile". Prima mișcare va fi publicarea unei platforme FND care va cere imediata legiferare a reformei agrare, dar va renunța la naționalizările anterior preconizate.

Unii comentatori locali bucureșteni, socoteau că "decizia britanică de a sprijini elementele de dreapta în Balcani" (de fapt în Grecia, nota D.C.G.), a "provocat" guvernul sovietic "să sprijine elementele de stânga din România".[CCCV] Interpretarea observatorilor bucureșteni era corectă.

Partea sovietică respectase "înțelegerea" verbală Churchill - Stalin din octombrie 1944, privind Grecia. Acum, în ianuarie 1945, Moscova era hotărâtă să-și impună în România partea ei a înțelegerii. Opinia publică din România nu știa, la acea dată, de împărțirea ariei sud-est europene în sfere de influență. Oricum, legătura dintre evenimentele de la Atena din decembrie 1944 și cele ce se pregăteau la București în februarie 1945 era reală.

Lucrețiu Pătrășcanu nu era de acord, pare-se, cu hotărârea tovarășilor săi din partid. I-a spus lui Constantin Vișoianu, ministrul de externe, că "el (=

CCCII Adică dominat de PCdR.

CCCIII Reprezentantul politic al USA la București.

CCCIV Platforma program din septembrie 1944 înscrisese substanțiale naționalizări. Tel. nr. 59 din 23 ianuarie 1945 a lui Burton Berry către Dept, de Stat: N.A.W. 871.00B/1-2345.

CCCV *Idem.*

Pătrășcanu) nu este în favoarea declanșării unei crize acum și că va lucra pentru amânarea ei."[CCCVI]

Se mai vorbea în București de "un conflict între trimișii Moscovei, Ana Pauker și Luca Laszlo pe de o parte și minis- 23 trul Pătrășcanu pe de altă parte".

Ce gândea și ce ar fi dorit Lucrețiu Pătrășcanu atunci în ianuarie 1945 nu avea prea mare însemnătate.

După toate probabilitățile, Moscova dăduse semnalul pentru impunerea unui guvern dominat și controlat de PCdR. Iar conducerea de atunci a Partidului Comunist din România, indiferent de ciocnirile dintre liderii ei, era doritoare să pună mâna pe putere cât de repede.

Dar partidele tradiționale?

Pentru PNȚ și PNL un guvern de coaliție - așa cum era și cel condus de generalul Nicolae Rădescu - constituia singura modalitate pentru a opri uzurparea totală a puterii de către PCdR. Oamenii politici, ca și opinia publică în general, gândeau că războiul se va sfârși curând.

Odată cu pacea, ei sperau că prezența puterilor occidentale va deveni mai reală în zonele ocupate de trupele sovietice. Principalul era de a câștiga timp, până la încheierea ostilităților.

Speranțele rămâneau însă departe de realități.

Comisia Aliată (Sovietică) de Control era numai formal tripartită, iar reprezentanții Marii Britanii și ai Statelor Unite aveau rolul unor simpli observatori. Erau adesea informați de anume hotărâri sovietice în numele "Comisiei Aliate", numai după ce acestea fuseseră deja comunicate autorităților române. Reprezentanții puterilor occidentale primeau răspunsuri *pro forma* la întrebările lor privind evoluțiile din România.

Partea sovietică nu va lua defel în seamă propunerile occidentale, pentru menținerea unui guvern de coaliție sau pentru oprirea campaniei de violență și ură

CCCVI Generalul Vasiliu-Rășcanu într-o conversație cu generalul Nicolescu, șeful Casei Militare a Regelui, confirmă spusele lui Lucrețiu Pătrășcanu, *ibidem.*

dezlănțuită de PCdR.

Liderii PNȚ și PNL intuiau totuși ce se întâmplă dincolo de declarațiile oficiale.

încă din ultimele zile din octombrie 1944, luliu Maniu ceruse să vadă personal pe vicemareșalul aerului Donald Stevenson, reprezentantul britanic în Comisia Aliată (Sovie- [CCCVII]

tică) de Control. Acesta refuzase! Atunci luliu Maniu trimise un mesaj prin inginerul Rică Georgescu. “Este adevărat" - întrebă luliu Maniu - “că britanicii au de gând să dea România rușilor, legată de mâini și de picioare?"

Dacă lucrurile stau așa, Maniu se arăta gata să preia inițiativa, să pregătească țara și s-o conducă spre comunism și spre Uniunea Sovietică. “Dacă atari evoluții ar fi lăsate pe seama partidului comunist din România” - continua liderul PNȚ - “atunci va fi cu vărsare de sânge și singurul rezultat va fi exploatare și nefericire.”[CCCVIII]

Dacă însă Marea Britanie se opune preluării puterii de către comuniști, atunci “el Maniu este gata să lupte împotriva comunismului".

Liderul PNȚ preciza totodată că a reușit deja să îndepărteze oarecum pe social-democrați și Frontul Plugarilor din coaliția organizată de PCdR. Ca atare, există posibilitatea constituirii unui guvern majoritar, incluzând pe naționali liberali, pe social-democrați și pe naționali-țărăniști; în timp ce comuniștii vor rămâne “practic izolați”.

își făcea luliu Maniu iluzii că ar fi putut constitui un guvern de coaliție fără participarea PCdR? Pare puțin probabil.

CCCVII[23] *Raportul* din 5 martie 1945, vezi nota 2.

CCCVIII Telegrama nr. 1164 din 5 noiembrie 1944, din Caserta (Italia) către Departamentul de Stat, 871.01/12-1344, N.A.W.

Mesajul către reprezentantul britanic era mai curând un sondaj. Răspunsul veni de îndată. Vicemareșalul aerului Donald Stevenson "asigură pe (Rică) Georgescu că *guvernul britanic nu avea defel intenția* anticipată de Maniu".[CCCIX] Cu alte cuvinte, Marea Britanie nu are de gând să dea România "legată de mâini și de picioare" rușilor.

Acestea se petreceau la 1 noiembrie 1944. Curând însă, Londra își informă reprezentantul său politic la București, asupra situației reale.

Foreign Office preciza lui Le Rougetel, la 8 noiembrie:

"... noi trebuie să ne orientăm după faptul că între noi și guvernul sovietic există înțelegerea ca ei să ia conducerea în

România, luând în considerare poziția noastră de conducere în Grecia... Vicemareșalul aerului (Donald Stevenson, nota D.C.G.) trebuie să ceară să fie informat înainte ca Comisia (aliată de Control, nota D.C.G.) să ia o măsură, *însă nu trebuie să insiste pentru o consultare prealabilă..."* (sublinierea D.C.G.)[CCCX]

Lucrurile erau clare între Londra și Moscova: sferele de influență și acțiune erau trasate, iar reprezentantul britanic în Comisia Aliată (Sovietică) de Control urma să fie numai informat în prealabil, dar nu și consultat, asupra feluritelor decizii ale Comisiei.

Maniu reveni cu aceeași întrebare față de Burton Y. Berry la 8 decembrie, la 2 zile după formarea guvernului Rădescu.

"El (= Maniu) mi-a vorbit - telegrafîază Burton Berry la Washington - despre o propunere făcută lui (=

CCCIX *Raport,* (vezi nota 2) Sublinierea D.C.G.

CCCX *23 August 1944. Documente, 1944-1945,* vol. III, Ed. Științifică și Enciclopedică, București 1985, p. 238. Colectivul de coordonare Ion Ardeleanu, Vasile Arimia, Mircea Mușat; Gh. Buzatu, *Românii în Arhivele Americii,* Iași, Editura Moldova 1992, p. 142-143.

Maniu, D.C.G.) de Molotov acum un an, referitoare la relațiile dintre România și Uniunea Sovietică și a explicat că, datorită loialității lui față de puterile democratice, el (= Maniu) nu primise această propunere.

în acea vreme el era convins că puterile democratice vor menține România independentă și suverană. Cu toate acestea totul indică astăzi că nu aceasta a fost intenția acelor puteri.

Din contră, se pare că Rusia sovietică a proiectat în mod deliberat să facă din România o țară comunistă, în timp ce puterile democratice priveau în liniște...

Cu deosebită emoție Maniu a întrebat dacă America și Marea Britanie doreau ca România să devină o parte a Uniunii Sovietice: «Dacă asta se dorește, sfatuiește-mă în consecință, întrucât aceasta poate fi ușor aranjată spre un avantaj mai mare pentru România decât o pot face comuniștii români».

Apoi el (= Maniu) a repetat că dacă intenția noastră este de a abandona România, noi (= Statele Unite și Marea Britanie)

avem obligația să i-o spunem, iar el datorează poporului să-i asigure cele mai bune condiții".

Răspunsul reprezentantului Statelor Unite a fost același cu acela al colegului său britanic: “declarația lui Molotov din primăvara trecută și articolele din armistițiu arătau că cei trei principali aliați anticipau ca România să fie un stat independent și suveran."[CCCXI CCCXII]

CCCXI Tel. nr. 52 din 9 decembrie 1944, Burton Y. Berry către Dept. de Stat: *23 August 1944, Documente, 1944-1945,* vol. III, ed. citată, p. 338-339. O traducere, cu unele diferențe, în Ioan Chiper, Florin Constantiniu, Adrian Pop, *Sovietizarea României. Percepții anglo-americane,* Ed. Iconica, București 1993, p. 100-101.

CCCXII *23 August 1944, Documente, 1944-1945,* vol. III, p. 834 (ediția citată).

în timp ce zvonurile “rele" se adunau, orice semn “pozitiv” dinspre vest dădea oamenilor speranțe. Ca de exemplu, declarația ambiguă a premierului Winston Churchill la dezbaterile din Camera Comunelor, la 18 ianuarie 1945:

“Recent, Bulgaria și România au trecut sub controlul autorităților militare sovietice. Secretarul de stat al afacerilor externe (Anthony Eden, nota D.C.G.), atunci când a fost la Moscova, a ajuns *la o înțelegere* cu mareșalul Stalin, *potrivit căreia Marea Britanic și Uniunea Sovietică vor urmări o politică comună în aceste două țări.*

Această înțelegere nu ridică *nici o chestiune a împărțirii teritoriilor sau a stabilirii unor sfere de influență după război.* Scopul este de a se evita în cursul acestor zile critice orice fricțiune între marii aliați. Eu am schimbat personal, în numele guvernului britanic, telegrame cu mareșalul Stalin asupra dificultăților care se ridică și asupra a ceea ce trebuie făcut pentru evitarea lor. Președintele Roosevelt a fost permanent informat." (sublinierile D.C.G.)

“Politica comună” la care se referea premierul britanic era tocmai împărțirea sferelor de influență, stabilită la Moscova

în Octombrie 1944. Evident, deputății britanici nu fuseseră informați asupra acestor aranjamente. Ascultătorii de la București din ianuarie 1945 reținuseră - cu satisfacție - că “Marea Britanie și Uniunea Sovietică vor urmări o politică comună" în România și Bulgaria!

Cu speranță de mai bine fusese primită și o Declarație BBC de la Londra, în limba franceză, la 7 ianuarie 1945, orele 15:30:

"Primul ministru al României a declarat că România are acum 14 divizii care luptă efectiv pe front împotriva germanilor. Majoritatea acestor trupe luptă la

Budapesta și în Cehoslovacia."

Comentând această declarație, un redactor al ziarului «Sunday Times» consacră un articol României și arată că din punct de vedere al efectivelor, România este a patra națiune europeană angajată împotriva Germaniei. Ziarul scoate în evidență Divizia "Tudor Vladimirescu", compusă din prizonieri români și care a jucat un rol important în luptele de la Debrețin."[CCCXIII]

Una erau aprecierile "pozitive" privind armata română și alta era politica efectivă urmărită de Soviete și de PCdR la București.

Intr-un scenariu mai optimist unii observatori din Capitală se întrebau dacă proiectata criză politică nu era menită să ducă la o nouă sporire a puterii comuniștilor în guvern, așa cum fusese în toamna lui 1944, menținând totuși un cabinet de coaliție.[CCCXIV]

Lucrurile se vor precipita însă.

Comuniștii erau hotărâți de astă dată să elimine din guvern și administrație pe toți reprezentanții partidelor tradiționale și să preia întregul control. Pentru moment însă era important ca unele temeri să fie micșorate și platforma FND să obțină mai mult sprijin.

Și astfel, la 22 ianuarie la o adunare a ceferiștilor, ministrul transporturilor, Gheorghe Gheorghiu-Dej vorbi dintr-o dată și în favoarea patronilor care sprijineau efortul de răz- boi.' S-a renunțat, deocamdată, la cererile de naționalizare a băncilor și industriilor de bază, așa cum fuseseră incluse în platforma FND din septembrie 1944.

"Guvernul actual *trebuie* schimbat" (sublinierea D.C.G.), a spus Gheorghiu-Dej unor colaboratori la 26 ianuarie sau puțin înainte. Se aștepta din zi în zi

---

CCCXIII *Idem,* p. 446-447 (ediția citată).

CCCXIV Telegrama nr. 59 din 23 ianuarie 1945. (vezi nota 16)

publicarea unui manifest FND către țară.[CCCXV] [CCCXVI] [CCCXVII] [CCCXVIII]

în penultima zi din ianuarie 1945, reprezentantul SUA la București comunica Departamentului de Stat că ministrul justiției, Lucrețiu Pătrășcanu, "care conduce aripa comunistă moderată", n-a izbutit să oprească noua criză politică. Același observator consemna și existența unei "împotriviri" pasive, a unei "șovăieli" în interiorul Frontului Național Democrat față de presiunile comuniste.

In stadiul actual al informației este greu de precizat dacă, afară de Lucrețiu Pătrășcanu, a existat o "aripă moderată" a PCdR, în ianuarie 1945. Vor mai fi fost poate unele persoane, dar nici una nu s-a manifestat public. Nici n-o puteau face de altfel.

"Șovăiala" sau "împotrivirea" pasivă veneau, cel mai probabil, de la social-democrați. Mărturie stă scrisoarea adresată de Titel Petrescu, în numele C.C. al PSD, tovarășilor din C.C. al PCdR, către finele lunii februarie 1945 (vezi capitolul VIII).

Oricare vor fi fost împotrivirile sau ezitările individuale sau de grup, ele vor fi repede curmate sub impactul acțiunilor de forță orchestrate de partidul comunist.

[CCCXV] Telegrama nr. 61 din 24 ianuarie 1945, din București, Burton Berry către Departamentul de Stat, 871.01/1-2445, N.A.W.

[CCCXVI] Telegrama nr. 62 din 26 ianuarie 1945, Burton Berry din București către Departamentul de Stat, 871.01/1-2645, N.A.W.

[CCCXVII] *Idem.*

[CCCXVIII] Telegrama nr. 81 din 30 ianuarie 1945: 871.01/1-3045 și telegrama nr. 68 din 26 ianuarie 1945: 871.01/1-2645 N.A.W.

CAPITOLUL III

începutul unei noi crize politice

La 24 ianuarie, la București a avut loc ședința Consiliului Frontului Național Democrat. Ordinea de zi:

a) o informare asupra celor discutate de ministrul Comunicațiilor la Moscova;

b) Noul manifest - program al FND și declanșarea unei crize politice care să ducă la răsturnarea guvernului de coaliție prezidat de generalul N. Rădescu.

Au participat 16 persoane reprezentând PCdR, PSD, Sindicatele Unite, Uniunea Patrioților, Frontul Plugarilor și un redactor al ziarului *Scânteia}* Vocile dominante au fost acelea ale lui Vasile Luca și Gh. Gheorghiu-Dej.

Gh. Gheorghiu-Dej a făcut unele precizări despre cele discutate la Moscova. Numai un guvern FND va readuce administrația românească în Transilvania de Nord și va rezolva: întoarcerea prizonierilor de război, importul unor materii prime strict necesare, scoaterea elementelor "profasciste" "din instituții, din întreprinderi și în special din armată", reforma agrară.

Stenograma ședinței, publicată recent pentru întâia oară, cuprinde câteva idei și aspecte ce se cuvin reținute.

[1] Anume: PCdR - Vasile Luca, Gh. Gheorghiu-Dej și Teohari Georgescu; PSD - Theodor Iordăchescu, Lotar Rădăceanu și Șerban Voinea; Sindicatele Unite - V. Brătfăleanu, Al. Sencovici, Prof. Gh. Nicolau, Chivu Stoica; Uniunea Patrioților - Constantin Agiu și Vlădescu-Răcoasa; Frontul Plugarilor - Petru Groza, Romulus Zăroni, Gh. Micle; *Scânteia* - Ilie Zaharia.

[2] în volumul: *România. Viața politică în documente. 1945,* coordonator Ioan Scurtu, culegere întocmită de Tudor Bucur, Marin Radu Mocanu, Ioana Alexandru

Regimul constituțional al României

Vasile Luca-. "... De altfel am mai spus că noi nu avem o Constituție, ci ne orientăm pe cea din trecut. Condițiunile actuale sunt de așa fel încât nu ne putem pierde în discuții juridice, ci să facem lucruri care trec peste cele cuprinse în Constituție, iar starea de fapt de acum o vom trece în Con- stituția viitoare."

Care va fi viitorul regim politic?

Vasile Luca: "La noi muncitorimea nu este numericește cea mai tare, dar rolul ei nu trebuie subestimat. Ea este aceea care trebuie să meargă în frunte... puterea muncitorimii, în alianță cu țărănimea, garantează că *democrația populară va fi cea dominantă* și va lua măsuri" (sublinierea D.C.G.).[CCCXIX CCCXX CCCXXI]

Este momentul potrivit pentru răsturnarea guvernului?

Este nevoie de o motivare pentru declanșarea crizei?

Șerban Voinea: "Se pune întrebarea... dacă e bine ca noi (= FND, nota D.C.G.) să fim aceia care să deschidem această criză. Din punct de vedere tactic nu găsesc că e bine.

Pentru a atrage în luptă toate elementele, nu e bine a provoca o criză printr-un manifest (= Platforma program FND, nota D.C.G.), care nu se leagă de un eveniment politic."[CCCXXII]

CCCXIX Mărguța Dumitrescu - Arhivele Statului din România, București 1994, p. 80-93.

CCCXX *Idem,* p. 87.

CCCXXI *Idem,* p. 91.

CCCXXII *Idem,* p. 85.

Replica lui Vasile Luca| “Nu avem nevoie de un eveniment politic special, ci în orice moment se poate trece la o criză pe motiv că guvernul actual este unul care nu se bucură de încrederea aliaților, sistemul de coaliție, cu reacționari, e fals și nu rezolvă problemele țării, deci o schimbare e nece-

sară, căci altfel nu putem scoate țara din greaua situație în care se găsește.

... Privind în acest fel chestiunea nu mai trebuie să ne g întrebăm pe ce chestiuni putem răsturna guvernul.

Replica lui Vasile Luca nu răspundea de fapt obiecțiilor lui Șerban Voinea. Fruntașul comunist face aprecieri pe care le consideră ca adevăruri ce nu mai trebuiesc demonstrate cu fapte. De altfel, aceasta era atitudinea întregii conduceri PCdR și a aliaților ei.

Lotar Rădăceanu: "în privința motivului pe care trebuie să-l găsim pentru declanșarea crizei, cred că putem întrebuința tocmai chestiunea agrară, spunând că fără realizarea reformei producția e compromisă... Aceasta ar fi o temă favorabilă și la țară, unde țăranii vor pământ, și la oraș unde lu- mea se teme că va fi lipsită de pâine."

Reforma agrară

Expropriere cu plată sau naționalizare (confiscare) pur și simplu?

Șerban Voinea: "... dacă facem exproprierea fără plată nu obținem această liniștire. E bine ca țăranul *să plătească statului* pentru pământul primit, căci țăranul ține să aibă pământ plătit, cu zapis la mână..." (sublinierea D.C.G.).

Gheorghe Gheorghiu-Dej: "Dacă nu știe cât are de plătit,

nu se consideră *proprietar asupra pământului.*"[8]

Petru Groza: "Cred că efectul cuvântului confiscarea asupra celor cari nu sunt interesați de reforma agrară, va fi că ei se vor teme că le va veni rândul și lor.

... Eu sunt pentru cuvântul «expropriere»."[9]

---

[6] *Idem,* p. 91.

[7] *Idem,* p. 87.

** Idem,* p. 86.
[9] *Idem,* p. 91 și 92.

Vor fi expropriate și pământurile bisericii?

Romulus Zăroni: "Și biserica noastră are păduri multe. Să nu credeți că ați atins latura religioasă a țăranilor, atunci când expropriați biserica și dați pământ țăranilor"...

Gheorghiu-Dej'. "Țăranul are un sentiment religios, că e periculos să-l ridicăm împotriva noastră.".

Vasile Luca: "Popii au multă influență asupra țăranilor."[CCCXXIII]

Petru Groza-, "Zilele acestea a fost la mine o delegație de preoți din U.P., neliniștiți. După venirea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej am fost la Patriarh și i-am spus că moșiile bisericești nu vor fi atacate. Atunci s-au liniștit."[CCCXXIV]

Dar colhozurile?

C. Agiu: "Sunt unii țărani care spun că ar vrea să se facă colhozuri. Ce putem noi să le răspundem în această privință?"

Vasile Luca: "Nu e necesar să discutăm despre această chestiune, care nu este de actualitate."[CCCXXV] [CCCXXVI]

De reamintit că patru ani mai târziu, la 3-5 martie 1944, colectivizarea agriculturii și desființarea proprietății țărănești vor deveni politică oficială.

Dar naționalizarea industriilor, anunțată în Programul FND din septembrie 1944?

Vasile Luca: "Vom renunța la naționalizare. în ultimul

CCCXXIII *Idem,* p. 83.
CCCXXIV *Idem,* p. 92.
CCCXXV *Idem,* p. 89.
CCCXXVI *Idem,* p. 91.

timp am început de altfel să explicăm că nu vrem confiscarea industriilor, ci numai punerea lor sub control... Dacă moșierii se vor opune, burghezia va pune problema că ei trebuiesc sacrificați, ca să câștige astfel timp. Decât să riște totul, încearcă mai bine să salveze ce pot."[1]

Politica externă: cu Uniunea Sovietică sau alături de puterile din Vest?

Petru Groza: "Noi am arătat pe vremuri că situația noastră geo-politică, cum spunea Titulescu, indică o alianță cu Uniunea Sovietică și prietenie cu democrațiile apusene."

în programul FND se precizează "... baza noastră de acțiune și de orientare" - este alianța, inclusiv un pact de asistență mutuală economică, politică și militară cu Uniunea Sovietică. "Dar din când în când să pomenim și pe aliați, ca să nu trezim sensibilitatea și gelozia unor cercuri, care ar putea fi exploatată."[CCCXXVII]

Gheorghiu-Dej: "Să subliniem (= în programul FND, nota D.C.G.), legăturile ce trebuie să le avem cu URSS pentru a câștiga încrederea lor, deoarece până acum nu avem nici situația de cobeligerant... Trebuie să ajungem să avem și noi un pact, așa cum are Cehoslovacia..."[CCCXXVIII]

Vasile Luca: "... România trebuie să se așeze hotărâtă unde-i este locul, nu să caute vecinătatea Angliei sau Americii, ci o politică de prietenie cu URSS, și alianța cu aceasta... Trebuie să arătăm că singura perspectivă de existență a țării noastre este prietenia cu URSS punând punctele pe care le putem cuceri imediat, dacă avem un guvern care să se bucure de încrederea URSS... Speranțele noastre nu pot fi puse în Anglia și America, și politica de sabotaj economic se face aici cu planul de înfometare a țării și vânzare a ei capitalismului anglo-american."[CCCXXIX]

CCCXXVII *Idem,* p. 82.
CCCXXVIII *Idem,* p. 89.
CCCXXIX *Idem,* p. 90.

Atari aprecieri ale relațiilor și nevoilor României cu ajutorul unor clișee ideologice vor domina regimul comunist din România ani de-a rândul, de fapt până în decembrie 1989.

Duminică 28 ianuarie 1945 Frontul Național Democrat dă publicității Programul său de guvernare în 9 puncte.

într-un preambul afirmă — fără nici o dovadă de altfel - că toate greutățile din țară se datoresc elementelor "reacționa-

începutul unei noi crize politice re" din 15 conducerea partidelor Național Țărănesc și Național Liberal cât și celor 3 guverne de după 23 august "în care domină elementul reacționar".

Programul propriu-zis cuprinde, pe plan extern: participarea cu maximum de forțe alături de Națiunile Unite; îndeplinirea "riguroasă" a condițiilor armistițiului; legături de prietenie "sinceră și durabilă", "cu toate țările democrate" și îndeosebi cu Uniunea Sovietică, "marea noastră vecină"; schimburi comerciale, mai ales cu URSS și țările vecine.

Se prefigura astfel intrarea României în sfera sovietică.

Pe plan intern se înscriu în primul rând aplicarea "unei politici democratice și de înfrățire între națiunile conlocuitoare ale țării" aceasta fiind o precondiție pentru "încadrarea Transilvaniei de Nord" în statul român.

De notat formularea ambiguă "națiunile conlocuitoare ale țării", înglobând pe toți, fără vreo referire la statul "național unitar și indivizibil", așa cum era înscris în articolul 1 al Constituției din 1923.[CCCXXX]

Partidul comunist se opunea atunci, în numele internaționalismului, conceptului de minoritate

---

CCCXXX Ioan Muraru, Gheorghe Iancu, Mona-Lisa Pucheanu, Comeliu Liviu Popescu, *Constituțiile României. Texte. Note. Prezentare comparativă,* Editura autonomă Monitorul Oficial, București 1993, p. 71.

națională.

Felul de a gândi al conducerii PCdR este limpede redat de Alexandru Sencovici în discuțiile din 24 ianuarie 1945 privind Programul de guvernare, punctul reintegrarea Transilvaniei de Nord.

"... «acest pământ românesc este despărțit de restul țării». Ar fi mai bine: «această parte a țării noastre este despărțită.» Nu este numai pământ românesc acolo. Sunt un milion de secui care spun că este pământul lor, pe care stau. Și de ce să ne angajăm noi (FND, PCdR, nota D.C.G.) că este pământ românesc, când putem spune: partea țării noastre. Pentru că românii vor spune: acesta este pământul nostru, și în jumătate de sate sunt români și în cealaltă jumătate a satului,

unguri. Sunt împletiți. Tocmai acestea sunt probleme de bază ale Transilvaniei. *Și de ce să-l declarăm pământ românesc?"*[CCCXXXI] (sublinierea D.C.G.)

Alte puncte ale programului FND de guvernare cuprindeau: imediata legiferare a reformei agrare; măsuri severe împotriva sabotorilor și speculanților; sprijinirea "factorilor economici", inclusiv "industriași, comercianți, meseriași, etc."; ridicarea nivelului economic, cultural și sanitar al muncitorilor și tuturor salariaților; reorganizarea armatei "în spirit democratic"; arestarea și judecarea criminalilor de război, curățirea aparatului de stat "de toate elementele fasciste și profasciste".

Și o ultimă promisiune: "grabnica reîntoarcere a prizonierilor de război" din URSS. (Revenirea în țară a acestor prizonieri va dura ani de zile, iar o parte din ei vor fi ținuți în închisori de autoritățile comuniste române).

Reforma agrară, în concepția Programului FND se baza pe "confiscarea" pământurilor, care vor fi "date"

CCCXXXI *România. Viața politică în documente. 1945,* coordonator Ioan Scurtu, Arhivele Statului din România, București 1994, p. 84.

țăranilor. Aceștia, la rându-le, vor plăti statului (nu foștilor proprietari!) o sumă egală cu valoarea recoltei pe un an.[CCCXXXII]

Programul FND *nu* era destinat unei dezbateri publice în contradictoriu. Era menit să fie numai difuzat și repetat de vorbitori, oriunde și oricând.

Două cuvinte aveau un înțeles special: “democrație - democratic" și "fascist”.

“Democratic” sau “democrație adevărată (reală)” însemna orice persoană sau faptă - eveniment care ajuta la uzurparea puterii de către Partidul Comunist. Persoane cu un trecut “compromițător” erau binevenite, dacă erau gata să lucreze necondiționat pentru programul FND.

“Fascist” devenea orice persoană ce se opunea comuniștilor, indiferent de atitudinea sau acțiunea sa împotriva Reich-ului nazist.

Criteriul principal de apreciere devenea dorința de a se supune și a acționa potrivit ordinelor sau directivelor noului regim, condus de Partidul Comunist.

De îndată au reînceput atacurile violente împotriva partidelor politice tradiționale.

“Elementele reacționare din cercurile conducătoare” ale PNȚ și PNL erau acuzate că au dus “o politică de duplicitate față de URSS", și anume “prin sabotarea și tergiversarea împlinirii condițiunilor de armistițiu”, atât înlăuntrul cât și în afara guvernului.

"Cercurile reacționare” au împiedicat stabilirea unor legături “sincere” și durabile cu URSS și alte țări “democratice”; ele “împiedică reala democratizare a țării”; au împiedicat țara să-și dobândească locul, “în rândurile popoarelor iubitoare de pace și libertate".[CCCXXXIII]

CCCXXXII Textul programului în *R.L.* III, nr. 153, luni 29 ianuarie 1945, p. 3; idem și în *România... 1945,* p. 93-96 (vezi nota 2).

CCCXXXIII Citatele din "Programul de guvernare FND"

Toate acestea rămâneau simple afirmații.

Programul de guvernare al FND nu aducea dovezi în sprijinul acuzațiilor sale. Pentru PCdR important era să repete aceleași și aceleași învinuiri, până când o parte din opinia publică se va obișnui cu ele.

Ce credeau oamenii cu adevărat despre PNȚ, PNL și despre situația politică în general nu avea pentru PCdR și afîli- ații săi nici o însemnătate.

Dar, mai mult. Manifestul FND confirma indirect, prin înșeși violentele sale atacuri, faptul că activitatea partidelor tradiționale împiedica, de fapt, controlul integral al țării de către PCdR.

Gheorghe Gheorghiu-Dej a ținut și o conferință de presă, întrebat de ce era nevoie de un guvern FND, liderul comunist răspunde - tot ca o simplă afirmație, fără dovezi - că "problemele fundamentale" ale țării nu au putut fi rezolvate de nici unul din guvernele în funcție după lovitura militară de la 23 august 1944.[CCCXXXIV]

Dar relațiile cu monarhia? Care este atitudinea FND?

Gheorghe Gheorghiu-Dej:

"Va fi aceeași atitudine pe care componenții FND-ului, cât și FND-ul, au avut-o consecvent, și anume atitudinea de aleasă colaborare cu M.S. Regele Mihai, în vederea democratizării țării, a luptei neșovăitoare împotriva fascismului, și pentru redresarea economică a României."

"Recunoscând rolul important al M.S. Regelui ca factor constituțional în actul de la 23 august 1944, FND este hotărât să conlucreze în mod loial cu Majestatea Sa în marea operă de redresare a țării, operă ce urmează a fi realizată pe baza programului de guvernare elaborat de FND."[CCCXXXV]

---

vezi nota 19.

CCCXXXIV Interviu în *R.L.*, III, nr. 155, joi 1 februarie 1945, p. 3.

CCCXXXV *Ardealul, N,* nr. 233, joi 1 februarie 1945, p.

Cu alte cuvinte, liderul comunist invită pe Suveran să sprijine și și să susțină programul formulat de partidul comunist sub egida Frontului Național Democrat. Monarhia să sprijine comunizarea țării.

La acest sfârșit de ianuarie 1945, problema nr. 1 era următoarea: cum să se declanșeze o criză politică majoră așa încât partidele tradiționale să fie îndepărtate din guvern și să fie impusă o cârmuire dominată net de PCdR?

Desigur, comuniștii făcuseră importante progrese în acapararea puterii, în toamna lui 1944, datorită intervenției directe și/sau implicite a Comisiei Aliate (Sovietice) de Control și a ocupării întregii țări de Armata Roșie. Mai mult, cenzura foarte strictă a Sovietelor împiedica orice critică efectivă împotriva FND. Cu toate acestea, cabinetul condus de generalul Nicolae Rădescu reprezenta o coaliție în care autoritatea centrală era împărțită de PNȚ, PNL și PCdR-PSDR.

Cum să se meargă mai departe?

Cum să pui la cale o situație "explozivă" care să "motiveze" intervenția autorităților sovietice și ca urmare impunerea unui guvern exclusiv F.N.D.?

După publicarea "Programului de guvernare", Consiliul F.N.D. s-a întrunit la 31 ianuarie, orele 20, sub președinția

începutul unei noi crize politice lui Vasile Luca: 19 15
persoane reprezentând PCdR, PSD, CGM, Uniunea Patrioților, Frontul Plugarilor.[CCCXXXVI]

3.

CCCXXXVI Stenograma ședinței publicate în *România. Viața politică In documente. 1945,* (vezi supra nota 1). De la PCdR: Ana Pauker, Vasile Luca, Gheorghiu-Dej, Teohari Georgescu, Lucrețiu Pătrășcanu; de la PSD: Lotar Rătăceanu, Ștefan Voitec, Theodor Iordăchescu, N. Deleanu; C.G.M.: Chivu Stoica, Victor Brătfăleanu, Gh. Nicolau; U.P.: Gh. Vlădescu-Răcoasa, Constantin

Toți cei prezenți, fără excepție, sprijineau integral platforma redactată de partidul comunist.

Obiectivul central: acțiunile pentru "răsturnarea guvernului Rădescu și pentru instaurarea unui guvern FND."[CCCXXXVII]

Discuțiile au câteva trăsături dominante.

Prima - cei prezenți consideră răsturnarea cabinetului de coaliție ca un fapt absolut cert; nici o ezitare, nici o ipoteză despre un posibil eșec.[CCCXXXVIII]

A doua trăsătură - reacția violentă față de partidele și persoanele care nu acceptau și se împotriveau constituirii unui guvern dominat de partidul comunist.

Persoanele din opoziție sunt calificate în termeni de evidentă grosolănie și vulgaritate. Nici vorbă - în decursul ședinței - de o expunere, nicidecum de o analiză a incriminărilor aduse partidelor de opoziție.

Interesa numai eliminarea și distrugerea opozanților.

în al treilea rând - discuțiile s-au purtat aproape exclusiv pe tema lărgirii Frontului Național Democrat cu unele orga-

nizații profesionale, cu dizidenții din PNȚ - dacă se poate - și cu alte personalități politice.

A patra caracteristică - modalitățile practice de declanșare a crizei politice.

Agiu; F.P.: Petru Groza, Romulus Zăroni, Gh. Micle, Baicu, loviță Dumbravă. Trimiterile se referă în continuare la acest document.

CCCXXXVII *Idem,* p. 98.

CCCXXXVIII Atitudinea reprezentanților P.C. se înțelege astăzi. Răsturnarea guvernului de coaliție avea aprobarea și sprijinul deplin al autorităților sovietice așa cum dovedesc documentele, acum binecunoscute.

în plus, Moscova știa că Londra nu va reacționa efectiv la instalarea la București a unui guvern dominat de partidul comunist. Statele Unite al Americii *nu* aveau interese politice în zonă și, ca atare, Moscova se aștepta cel mult la o reacție moderată, pe canalele diplomatice obișnuite.

în sfârșit, din discuții rezultă că liderii PCdR considerau programul FND ca o etapă cu totul provizorie. Din rațiuni tactice, de politică internă și internațională, Frontul Național Democrat avea nevoie să apară ca o coaliție reprezentativă a opiniei publice. Ulterior, persoanele care nu mai conveneau urmau să fie eliminate.

Iată principalele subiecte ale discuțiilor din 31 ianuarie 1945:

Despre rege (“Factorul constituțional”)

a) "M-am dus astăzi (31 ianuarie 1945 - D.C.G.) la Rege și am avut o discuție și asupra situației generale... Regele a fost foarte rezervat în discuție... a subliniat că el este de părere că un guvern de coaliție și-a dovedit competența” (Lucrețiu Pătrășcanu).[26]

b) “Regele a luat acum un soi de atitudine: ... îi este frică de agitație... și în al doilea rând, argumentul constituțional că trebuie să fie reprezentate toate partidele care au influență în țară. Cu alte cuvinte, în țară nu și-au exprimat încă dorința să ne aibă pe noi. Este un argument foarte rău pentru ei, întrucât noi îi vom da peste cap. Noi nu avem timp să așteptăm și de bătut în loc."(Ana Pauker)[27]

c) “Noi nu putem veni acum cu chestiunea că nu recunoaștem factorul constituțional, cu acțiuni de răsturnare prin forță... Și atunci luăm o figură liniștitoare și dovedim că în afecțiunea (sic) noastră vrem să fim loiali cu Regele și vrem să hicrăm”(Vasile Luca).[28] CCCXXXIX CCCXL CCCXLI

Despre Opoziție

CCCXXXIX[26] *Idem,* p. 103.
CCCXL[27] *Idem,* p. 110.
CCCXLI[28] *Idem,* p. 106.

a) Despre PNȚ și liderii săi:

- "Ați văzut că partidele istorice au trecut la atac violent și isteric, pur și simplu. De la «istoric» au trecut la «isteric». Mai ales Partidul Național Țărănesc are o atitudine de provocare, ceea ce înseamnă că am lovit bine..."(Vasile Luca; liderul PCR nu face nici un fel de exemplificări).[CCCXLII]

- "Acum vedeți că Partidul Național Țărănesc, de furie, de isterie, ia poziție de clasă și spune clasa burgheză să nu se lase înșelată de program și de platformă (= a FND, nota D.C.G.), program mai ieftin decât cel din trecut, cum spun ei, este o momeală de care clasa burgheză trebuie să se apere"(Vasile Luca).[CCCXLIII] [CCCXLIV]

Despre N. Lupu:

- "Lupu a vorbit acolo și a spus că nu înțelege să meargă cu FND, pentru că FND l-ar folosi pe el în scopul ruperii partidului (= PNȚ) și după aceea l-ar da peste gard. Așa că s-ar putea ca Lupu să treacă în fruntea luptei împotriva noas- tră"(Vasile Luca).[CCCXLV] [CCCXLVI]

- "Lupu, porcul acela bătrân, stă încă acolo și dovedește încă o dată că locul lui este la cimitir" (Gheorghiu-Dej).

"Ai găsit un calificativ foarte bun" (profesor Nicolau).

"în timpul războiului, Tătărescu n-a avut atitudinea lui Maniu și amicului Lupu, care era - să zic că face acum în pantaloni - care a făcut pe codoșul ducând scrisorile lui Maniu și ale lui Antonescu încoace și încolo"(Ana Pauker).[CCCXLVII]

Despre luliu Maniu:

"Vă pot declara deschis că la Moscova nu se face nici

CCCXLII *Idem,* p. 98.

CCCXLIII *Idem,* p. 100.

CCCXLIV La ședința Delegației Permanente a PNȚ din ziua de 30 ianuarie 1945.

CCCXLV *Idem,* p. 103.

CCCXLVI *Idem,* p. 105.

CCCXLVII *Idem,* p. 112.

*este aici și el (= Maniu) va fi judecat de popor^* (sublinierea D.C.G.).

Să nu-și închipuie că va putea să se ascundă sub masca democrației. Noi (= PCdR) nu am fost în stare să arătăm rolul lui pe lângă Antonescu și cum a deschis drumul dictaturii la noi în țară. Maniu a lucrat intens, făcând un pact de neagresiune cu Garda de Fier.

Dar câte nu sunt!" (Gheorghiu-Dej).[CCCXLVIII CCCXLIX]

- "Banditul acesta (= luliu Maniu, nota D.C.G.) vorbește despre inima lui, dar în același timp cere: «bărbieriți-1, omo- râți-1, deși în intimitatea mea mă doare că trebuie să facem acest lucru.[CCCL CCCLI] Eu (= luliu Maniu) nu propovăduiesc condam- . „38
narea cu moartea».

b) Despre PNL - Brătianu:

"Atitudinea liberalilor împotriva programului este de brutală respingere și critică"(Vasile Luca - nu arată de fel în ce constă critica PNL).[CCCLII]

Politica FND. Principii generale

Lărgirea FND. Consiliul examinează posibilitatea lărgirii FND: prin obținerea unor adeziuni din partea inginerilor agronomi, a "sfatului negustorilor";[CCCLIII] prin

---

CCCXLVIII De fapt de conducerea partidului comunist; "procesul" va fi înscenat în octombrie 1947.

CCCXLIX/dem,p. 102-103.

CCCL Referire la faptul că luliu Maniu a insistat ca Gh. Tătărescu să fie trecut pe lista celor răspunzători de dezastrul țării. Reprezentantii PC s-au opus la aceasta.

CCCLI^{8} *Idem,* p. 105.

CCCLII *Idem,* p. 98.

CCCLIII *Idem,* p. 99.

dizidențe, mai ales de la PNȚ[CCCLIV]; "posibilitatea ca anumiți industriași care nu

începutul unei noi crize politice sunt în partide sau organizațiuni să intre în FND"[CCCLV]; aderări de la Industria textilă[CCCLVI]...

Aplicarea pe față a luptei de clasă este lăsată de o parte — deocamdată:

"Credeți că este bine să începem numai cu lupta de clasă, să punem accentul pe lupta de clasă, și nu pe lupta de eliberare națională, independență națională, de ridicarea întregii economii naționale...?" (Vasile Luca)[CCCLVII].

Colaborarea FND cu Gheorghe Tătărescu a ocupat un loc proeminent în discuțiile Consiliului FND din 31 ianuarie 1945.

De ce o atare colaborare?

"Sunt *păreri din locuri foarte competente,* care ne indică *necesitatea de a-l apropia pe Tătărescu,* nu de a-l respinge..." (Gheorghiu-Dej, sublinierea D.C.G.)[CCCLVIII].

După ce s-a întors de la Moscova Gh. Gheorghiu-Dej s-a întâlnit cu Gh. Tătărescu, la cererea acestuia. Fruntașul liberal nu-și făcea iluzii în posibilitatea unui conflict între aliați:

"Domnule - a spus Tătărescu lui Gheorghiu-Dej - eu cunosc cercurile din care fac parte și ele[CCCLIX], nu în majoritatea lor, dar în bună parte se leagănă în iluzia unui conflict între anglo-americani și ruși. Dar nu se poate mai mare greșeală decât aceasta. [CCCLX] Trebuie să fii într-adevăr un cârpaci politic să crezi că după atâtea

---

CCCLIV *Idem,* p. 105.

CCCLV *Idem,* p. 100.

CCCLVI *Idem,* p. 111.

CCCLVII *Idem,* p. 107.

CCCLVIII *Idem,* p. 102.

CCCLIX Așa în text! Din context nu rezultă la cine se referă cuvintele "ele" și "lor".

CCCLX Iuliu Maniu insistase ca pe lista celor vinovați de dezastrul țării să figureze și Gh. Tătărescu.

succese obținute de URSS, după ce și- a întărit atât de puternic poziția internațională, ar mai îndrăzni Anglia și America să intre în conflict"[CCCLXI].

Cu prilejul acelei discuții Tătărescu s-ar fi declarat gata să participe la un guvern F.N.D., cu condiția ca luliu Maniu să nu fie parte.

“El (= Tătărescu), pezevenghiul, spunea că este foarte recunoscător, mie și d-lui Pătrășcanu și Partidului Comunist că i-am luat apărarea." (Gheorghiu-Dej)[CCCLXII]

Ștefan Voitec se opune net colaborării: "... o conlucrare cu Gh. Tătărescu este o imposibilitate. El este un farseur mare, dar din punct de vedere politic nu reprezintă nimic. Din punct de vedere economic reprezintă și mai puțin. Partidul Național Liberal, care reprezintă economia, stă grupat în jurul lui Dinu Brătianu, iar Tătărescu, dacă acceptă alianța cu F.N.D., o face pentru ca să-și refacă situația politică și să iasă la suprafață”[CCCLXIII] . Fruntașul liberal - opinează Șt. Voitec - este "mai mult decât o canalie"[CCCLXIV]

Dar Constantin Agiu, fruntaș al partidului comunist, are altă părere.Văzuse personal o întrunire a aderenților lui Tătărescu la Giurgiu: “Când am văzut ce a realizat (Tătărescu) la Giurgiu - continuă C. Agiu - nu mi-a venit să cred ochilor. A organizat o întrunire mai populară decât a F.N.D.-ului, la care au participat foștii primari și numeroși locuitori din satele județului Vlașca. Am văzut personal acest lucru”.[CCCLXV]

“în Goij el are mult” - intervine Geoi'ghiu-Dej. "Și în multe alte părți”, adaugă C. Agiu: "Rămâne deci ceea ce

---

CCCLXI *Idem,* p. 101.

CCCLXII *Idem,* p. 101.

CCCLXIII *Idem,* p. 103-104.

CCCLXIV *Idem,* p. 112.

CCCLXV *Idem,* p. 109.

a spus tov. Pătrășcanu ca noi să fim vigilenți, să fim așa cum ne cere momentul politic în care ne aflăm, urmând să-l folosim noi pe el[CCCLXVI], nu el să ne folosească pe noi."[CCCLXVII]

Dar trecutul politic al lui Gh. Tătărescu?

începutul unei noi crize politice 16

"Eu nu mă uit la Tatar Bunar, într-o situație ca aceasta, ci mă uit la ce ar putea face Tătărescu, la ceea ce am putea să-l determinăm să facă în interesul F.N.D.[1'] (Gheorghiu-Dej).[CCCLXVIII]

Ce anume ar aduce prezența aderenților lui Gh. Tătărescu într-un guvern F.N.D.?

"... noi trebuie să fim puțin mai diplomați și să mai turnăm puțină culoare în guvernul pe care îl facem. Acesta nu înseamnă că noi vom renunța la vreunul din principiile noastre de luptă sau din ceea ce trebuie să realizăm" (Vasile Luca).[CCCLXIX]

Și tot Vasile Luca:

"Noi nu trebuie să ne speriem de ceea ce a fost Tătărescu. Toți știm cine a fost. Dar, dacă cu Tătărescu putem sparge Partidul Liberal, dacă Tătărescu înțelege că singura cale este prietenia cu URSS - și el pare serios și înțelege că nu este altă cale - atunci să tratăm cu el".

Dacă Gh. Tătărescu participă la o guvernare F.N.D. acest fapt va da "un cadru burghez" și "va da o încredere imediată... fabricanților, forțelor economice din țară. Aceste forțe își vor spune că, dacă este vorba de Tătărescu, nu poate fi vorba de confiscarea averilor

---

CCCLXVI Adică Gheorghe Tătărescu.

CCCLXVII Toate citatele, *ibidem.*

CCCLXVIII *Idem,* p. 105. O revoltă locală pusă la cale de activiști comuniști la Tatar Bunar la 12-17 septembrie 1924, a fost repede lichidată, subsecretar la interne fiind Gh. Tătărescu: Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *România după Marea Unire,* II, 1, Editura Științifică și Enciclopedică, București 1986, p. 780-785.

CCCLXIX Stenograma ședinței din 31 ianuarie 1945, vezi nota 22.

și astfel vor avea mai mult curaj să lucreze cu noi" (Vasile Luca).[CCCLXX CCCLXXI]

Dar dacă fruntașul liberal ar adopta ulterior o altă atitudine?

"Și linia Tătărescu o putem combate mâine. îl putem și aresta dacă încearcă să danseze în altă parte" (Vasile Luca).

Așa încât Consiliul FND a conchis în favoarea colaborării cu fracțiunea liberală condusă de Gh. Tătărescu.

*

Același Consiliu a decis și asupra acțiunilor practice pentru amplificarea crizei politice.

Modalitatea principală: întruniri în întreaga țară, chiar începând de duminică 4 februarie: la București, pe sectoare, în județele Ilfov, Prahova, Dâmbovița, Romanați, Vlașca, Teleorman, Ialomița, în orașe ca Galați, Tumu Severin, Târgoviște etc.[50] Se vor face afișe "ca să vină intelectuali și tot felul de lume."[CCCLXXII CCCLXXIII CCCLXXIV]: "generali, profesori universitari, preoți, meșteșugari, să ia toți cuvântul" (Vasile Luca); "ofițeri, soldați, funcționari" (Ana Pauker).

întrunirile vor fi "în numele F.N.D."; vor lua cuvântul "oameni din aceia din care au hotărât" (Lotar Rădăceanu);

[61] "vom pune oameni pregătiți din aceștia" (Vasile Luca)

*

* *

Urmând calea folosită în octombrie - noiembrie 1944, presa controlată de PCdR atacă zilnic "opoziția", pe "reacționari", pe cei ce adăposteau "elemente fasciste" în instituțiile centrale și locale. Editoriale după

CCCLXX *Idem,* p. 107.

CCCLXXI *Ibidem.*

CCCLXXII *Idem,* p. 112-113.

CCCLXXIII *Idem,* p. 112.

CCCLXXIV *Idem,p.* 112-113

editoriale repetau nevoia unui guvern F.N.D.

Ce motive erau invocate pentru o atare schimbare? Nici unul de fapt. Presa procomunistă repeta mereu și mereu felurite prevederi ale platformei - program F.N.D., odată cu cele mai grele învinuiri aduse opoziției, socotită aprioric "fascistă"[CCCLXXV]

Aceeași presă susținea că numai un guvern F.N.D. putea obține statutul de cobeligeranță pentru România și întoarcerea mai grabnică a prizonierilor români din URSS.[CCCLXXVI] După

6 martie 1945, după instalarea guvernului dominat de PCdR, cobeligeranța n-a fost în nici un fel acordată. Cât despre prizonierii de război, aceștia au fost "eliberați" foarte încet - chiar și după 1950 -, o parte din ei fiind preluați de securitatea română și ținuți în închisoare, ani la rând!

Deocamdată însă, suntem în ianuarie - februarie 1945, și chestiunea prizonierilor de război se cuvenea ținută în atenția cititorilor.

Ca urmare, articole de presă arătau, cu amănunte, tratamentul de care beneficiau ostașii români prizonieri în URSS.[CCCLXXVII CCCLXXVIII]

CCCLXXV *Scânteia, România Liberă, Libertatea* (oficiosul PSDR - deși în mai mică măsură), Frontul Plugarilor au publicat atacuri zilnice împotriva PNȚ și PNL cu cele mai felurite născociri.

CCCLXXVI De exemplu: *"Garanția statutului de cobeligeranță: un guvern F.N.D."* - editorial de N. Moraru, în *R.L.,* III, nr. 158, Duminică 5 februarie 1945, p. 1 și 3

CCCLXXVII *"Prizonierii de război în URSS",* în *R.L.,* III, nr. 156 vineri 2 februarie 1945, p. 1 și 3; *"Când se vor întoarce prizonierii de război români din URSS?",* articol de Tini Dumitru, *idem,* nr. 157, sâmbătă 3 februarie p. 1 și 3 și nr. 158, duminică 4 februarie; *"Așteptând întoarcerea prizonierilor de război"* de Mihai Apostolescu, *idem.,* nr. 165, luni 12 februarie, p. 1 și 2.

CCCLXXVIII *R.L.,* III, nr. 155, joi 1 februarie 1945, p. 1 și 2. La fel și în *Scânteia,* II, nr. 126, joi 1 februarie, p. 1

După modelul din toamna anului 1944, au fost organizate mitinguri și demonstrații de stradă - menite să arate, sprijinul “popular" pentru programul F.N.D. Lucrările Congresului General al Sindicatelor s-au încheiat printr-un miting în Piața Universității, unde participanții “au cerut un guvern F.N.D."

Câți oameni au fost de față?

"Aproape 300.000" anunță *România Liberă* cu litere de-o șchioapă, pe prima pagină.^ Piața Universității, însă, are în jur de 13.800 mp (inclusiv spațiile care se întind spre biserica Colței). Socotind câte 2,5 persoane pe metrul pătrat, obținem cel mult cca. 34.500 participanți, adică 11,5% din totalul afirmat de presa procomunistă.

Așa va fi de altfel timp de decenii sub regimul comunist. Cifrele vor fi totdeauna potrivite așa încât să “demonstreze” concluziile oficialităților. Oamenii erau aleși și supravegheați de activiști. (Ulterior se vor iscăli și convocatoare la miting!)

La amintitul miting din Piața Universității, Gheorghe Apostol, secretar general al Confederației Generale a Muncii,

a condamnat “politica criminală dusă de cercurile fasciste în frunte cu Maniu”, la care participanții - relatează *Scânteia* - au strigat "Jos Maniu!”

Comentariul *Scânteii* - ca de altfel mai toate editorialele și reportajele presei comuniste și afiliate PCdR - îndeamnă și incită la ură și la violență. Un exemplu de felul cum este redat amintitul miting:

”Și masa aceasta a poporului și-a arătat ura înverșunată împotriva elementelor reacționare în frunte cu Maniu.”

"... acest *întunecat reacționar* a fost răstignit pentru totdeauna de *protestul uriaș* și de *pumnii vânjoși* ce s-au ridicat din mulțime când tov. Gheorghe Apostol i-a citat numele” (sublinierile D.C.G.)[CCCLXXIX]

și 5.

CCCLXXIX Reportaj de Silviu Brucan, în *Scânteia,* II,

Se inaugura astfel, pentru aproape 45 de ani, sistemul reportajelor oficiale, *telecomandate,* în care manifestanții cer exact ceea ce partidul comunist hotărâse, manifestă “puternic”, "entuziast", “cu convingere", pentru partid și regim.[CCCLXXX]

Scânteia prezintă un grupaj al manifestațiilor pro-F.N.D. din 10 februarie. Numărul total al participanților este estimat la "peste 100.000... în diferite localități''[CCCLXXXI CCCLXXXII CCCLXXXIII]

Comentariul începe cu fraza “Mișcarea populară din întreaga țară pentru un guvern F.N.D. capătă tot mai multă amploare”[60]

Ce însemna cifra de "peste 100.000”, presupunând că ea exprima realitatea? Sindicatele muncitorilor de la orașe

"numără 750.000", subliniază un apel al Frontului Plugarilor, care adaugă: "trei sferturi de milion de frați ai voștri, muncitori din uzine, fabrici și mine, fac și ei parte din Frontul Național Democrat”.[CCCLXXXIV] Luând drept adevărată și cifra de 750.000, rezultă că aproximativ 13,3% din muncitorii sindicalizați sub egida

---

nr. 126, joi 1 februarie 1945, p. 1 și 5.

CCCLXXX Vezi și *R.L.,* III, nr. 159 din 5 februarie p. 3 și 5; nr. 160 din 7 februarie, p. 5; nr. 162 din 9 februarie, p. 1 și 3; idem nr. 166, 167, 169 etc.

CCCLXXXI *Scânteia,* II, nr. 137 din 12 februarie 1945, p. 1 și 4: textul în *România. Viața politică în documente 1945,* p. 129-135 (vezi mai sus nota 2) Citatele se reproduc din acest volum.

CCCLXXXII Idem, p. 129.

CCCLXXXIII Cifra se cuvine luată cu mare rezervă, dată fiind tendința constantă a propagandei partidului comunist de a prezenta evenimen- tele cât mai favorabil politicii PCdR fără nici un fel de reticențe în modificarea adevărului.

CCCLXXXIV Apelul este datat 10 februarie 1945; a fost publicat înR.L., II, 164 din 11 februarie, p. 1.

Confederației Generale a Muncii[CCCLXXXV] participaseră la manifestațiile pro-FND.

Telegramele arată de altfel cum s-au obținut cifrele. Astfel delegatul FND din comuna Țintea - Băicoi trimite o adeziune în numele tuturor locuitorilor comunei "de circa 24.000, organizați în sindicate, Frontul Plugarilor, Uniunea Patrioților...".[CCCLXXXVI]

Celelalte telegrame sunt mai laconice:

"locuitorii comunei Ceamurlia de Sus, jud. Tulcea"; "plugarii din comuna Beidaud, Jud. Tulcea"; "lucrătorii fabricii «Albina» prin organizația sindicală"; "țăranii din comuna Gherghița"; "locuitorii din comuna Mihai Bravu, jud. Tulcea"; "reprezentanții aleși a 3000 muncitori metalurgiști din Galați..." etc. etc. Adunând numărul total al locuitorilor comunelor, a membrilor sindicatelor amintite, adăugând estimările corespondenților *Scânteii* - exemplu 35.000 la Timișoara - s-ar putea ajunge și la cifra de "peste 100.000". Ce gândeau și ce voiau de fapt, în realitate, acești oameni? Din formulele reproduse în presă nu se poate afla nimic altceva decât cererea pentru un nou guvern.

De fapt, în campania de presă a FND, cifrele nu aveau cine știe ce însemnătate. Din relatări trebuia să reiasă însă un singur lucru: anume că "țara" cere un guvern F.N.D.! In fiecare zi trebuiau tipărite cât mai multe asemenea știri. *Scânteia,* din 10 februarie relatează despre adunările cetățenești din orașele: Timișoara, Sânnicolaul Mare, Târgoviște și

Arad; urmează telegramele către Consiliul F.N.D., venind de la: 14 uzine timișorene, 8 comune rurale, 2 fabrici (fără indicarea localității), metalurgiștii din Galați, plus o adunare a medicilor democrati în București, plus felurite sindicate _. 74 ' din Constanța

In aceste texte, cererea pentru constituirea unui

CCCLXXXV Aflată sub controlul PCdR.

CCCLXXXVI Idem, p. 131.

guvern F.N.D. este repetată de 38 (treizeci și opt) de ori! Telegramele erau semnate fie de "Comitetul Frontului Plugarilor" din comuna respectivă, fie de "comitetele de fabrică", fie de către un delegat sindical sau de un președinte de sindicat - de exemplu sindicatele marinarilor, cel alimentar, alimentar - secția biscuiți(l), secția morari, secția brutari, muzicanți instrumentiști - toate din Constanța.

Relatările și telegramele sunt foarte succinte. Dar se arată și cine sunt vorbitorii: la Timișoara au fost 8 reprezentând: Sindicatele Unite, Frontul Plugarilor, Uniunea Patrioților, Femeile Democrate, P.S.D.[CCCLXXXVII] [CCCLXXXVIII] La Arad au luat cuvântul 5 persoane din care 2 de la PCdR, și câte una pentru PSD, Frontul Plugarilor și Sindicate.[CCCLXXXIX]

Atari știri erau date aproape în fiecare zi. Ele au fost reluate în ansamblu de presa sovietică. Așa încât în final, A.I. Vâșinski va declara regelui Mihai, la 27 februarie, la București, că guvernul Rădescu nu este capabil să conducă țara în ordine și liniște, nu are încrederea și sprijinul maselor largi ale poporului...[CCCXC]

Manifestările pro - F.N.D. reprezentau opinia unei restrânse minorități. Zeci de mii de cetățeni, scoși de repetate ori la manifestații de activiștii F.N.D. și ai sindicatelor, nu însemnau defel țara întreagă.

Din perspectiva Partidului Comunist și a Uniunii Sovietice asemenea manifestații erau însă de absolută trebuință pentru:

- a conferi o așa-zisă "legitimitate" viitorului guvern;

- pentru a da prilejul unei intervenții directe a guvernului sovietic, așa cum va face A.I. Vâșinski începând cu 27 februarie;

CCCLXXXVII Vezi relatarea din *Scânteia,* în *voi. citat,* p. 129-136.

CCCLXXXVIII Idem, p. 130.

CCCLXXXIX Idem, p. 134.

CCCXC Proces verbal al audienței, în Mircea Ciobanu, *Convorbiri cu Mihai 1 al României,* Ed. Humanitas, București 1995, p. 236.

- pentru a rescrie istoria, potrivit cu versiunea Partidului Comunist, singura versiune ce va fi trecută, an de an, în manualele școlare și în alte lucrări, singura versiune ce va fi cunoscută în viitor de populația României.

*
* *

Teohari Georgescu, subsecretar de stat la Interne, se adresă presei la 5 februarie.

Guvernul actual (de coaliție) “nu poate și nu vrea” să rezolve problema criminalilor de război, a celor vinovați de dezastrul țării și nici “curățirea țării de elementele fasciste și legionare”. In prezent,aparatul de stat este “infectat de spiritul fascist”.

Răspunzătoare de această stare de lucruri sunt "elementele reacționare din Partidul Național Țărănesc”.

Ce trebuie făcut?: “este nevoie de o operație radicală în aparatul de stat și mai cu seamă în aparatul polițienesc”.

Cum procedăm? “Să ne uităm la țara vecină nouă, Bulgaria...”

Prin "curățirea țării”, liderul comunist înțelegea îndepărtarea tuturor celor ce se împotriveau comunizării. Referirea la Bulgaria era cu tâlc: acolo, începând din octombrie 1944, “tribunalele poporului” pronunțaseră sute de condamnări la moarte, cu sentințe executate îndată.[CCCXCI]

în noaptea de duminică 4 spre luni 5 februarie, s-ar fi produs, potrivit relatărilor *Scânteii,* o încercare de atentat asupra lui Miron Constantinescu redactor șef al ziarului, în momentul când, către miezul nopții, se întorcea cu o mașină

CCCXCI[18] *“Declarațiile tov. ministru Teohari Georgescu",* în *Scânteia,* II, nr. 132, miercuri 7 februarie 1945, p. 3, cf. *R.L.* din 7 februarie 1945.

de serviciu, de la sediul redacției către casă. încercarea ar fi avut loc în zona Piața Paris - strada Eliza Filipescu.

S-au tras dintr-o altă mașină șase focuri de revolver; nimeni n-a fost rănit. Comentariul din *Scânteia* nu arată dacă s-a deschis vreo anchetă oficială asupra incidentului. Susține însă că faptul "face parte dintr-un plan diabolic" de a provoca neliniște și că este "o verigă criminală la lanțul [79] sabotorilor războiului antihitlerist..."

Au urmat, firește, moțiunile de protest.[80]

Agitația a cuprins și câteva comune rurale. Din inițiativa unor activiști comuniști, unii țărani au inițiat un fel de îm- [81]
părțire a pământurilor, fără promulgarea unei legi. Cazurile rămân izolate și imensa majoritate a țărănimii așteptă să vadă cum se vor desfășură lucrurile.

Comunicatul PNȚ privind criza declanșată de F.N.D.

Programul FND a primit replica Partidului Național Țărănesc. Un comunicat al PNȚ accentuează asupra următoarelor:

1. "Lipsa de seriozitate la Frontul Național Democrat" manifestată prin: renunțarea grabnică la etatizările și naționalizările anunțate cu mare publicitate în programul FND din septembrie 1944;

[79] *"Un mișelesc atentat neizbutit împotriva tovarășului Miron Constantinescu..."* comentariul este semnat de Silviu Brucan: *Scânteia,* II, nr. 132, miercuri 7 februarie 1945, p. 1.

[80] *Scânteia,* II, nr. 133, joi 8 februarie p. 1, și nr. 135, sâmbătă 10 februarie, p. 1.

[81] *R.L.,* III, nr. 166, 167, 168, 169 și 170, din februarie 14-18, 1945; *idem,* nr. 175 din 24 februarie, p. 3; nr. 180 din 1 martie, p. 6; nr. 181 din 2 martie, p. 3.

[82] Comunicatul datat "februarie 1945" este publicat în *România... 1945,* p. 156-158 (vezi nota 2). El se

păstrează la Arhivele Statului, Arhiva CC al PCR, fond 103, dosar 8190, F. 23-24. Citatele date în continuare sunt după textul publicat în volumul indicat mai sus.

2. Atitudinea reprezentanților FND în guvernele de după 23 august 1944: "nerespectul înțelegerilor, *duplicitatea de guvernanți și opozanți în același timp-,* autotorpilarea și denigrarea propriei guvernări, aruncând răspunderea pe partidele celelalte cu care în guvern semnau aceleași legi și luau aceleași măsuri" (sublinierea D.C.G.).

3. Pretenția PCdR de a fi deținător unic al încrederii aliaților:

"Dar ceea ce este cu desăvârșire unic și excepțional în istoria politică a poporului românesc este ca un partid politic minuscul «să se prezinte» pe sine ca unic deținător al încrederii aliaților" și "să tindă a denigra guvernul țării, afirmând că acesta ar urmări sabotarea alianțelor și angajamentelor..."

Comunicatul PNȚ continuă:

"Indignarea politică este cu atât mai mare, cu cât, din meschine calcule de partid, se caută a se da impresia, pe cât de dăunătoare țării, pe atât de falsă, că partidele ce reprezintă imensa majoritate a țării - Partidul Național Țărănesc mai întâi - nu sunt sincere față de aliații noștri..."

De altfel, stabilirea unor relații prietenești cu URSS nu este o atitudine de conjunctură. Această politică a fost urmărită de PNȚ încă din anul 1919, cât și ulterior.

4. Țelul PCdR este de a pune mâna pe putere: "Conștienți că de jos în sus nu pot dobândi încrederea opiniei publice, toată strădania lor (= PCdR și aliații săi, nota D.C.G.) se desfa- șoara pentru a cuceri puterea și a stapam țara de sus injos.

5. Poziția PNȚ cuprinde 3 puncte esențiale: executarea loială a condițiilor de armistițiu, cu

respectarea angajamentelor internaționale; efortul de război dus “până la limita maximă a puterilor țării"; "cât mai strânse relații, nu numai juridice, ci și cât mai prietenești cu toți aliații, și mai ales cu URSS”.

[83] Așa cum, de altfel, se vor desfășura evenimentele îh continuare.

Cât privește “confiscarea” pământurilor de peste 50 de hectare anunțată de Programul F.N.D., punctul de vedere al Partidului Național Țărănesc va fi în curând exprimat “printr-o comunicare specială".

Comunicatul se încheie astfel:

"Partidul Național Țărănesc nu poate primi lecții de democrație de la acei care au luat sub aripa lor ocrotitoare pe criminalii politici,[CCCXCII] care au introdus organizația fascisto-hitle- ristă în statul român prin *ocrotirea* Constituției din 1938, simplă imitație a principiilor totalitare fascisto-hitleriste, generatoare de politici antidemocratice rasiale și filo-germane, care ne-a îndepărtat de vechii noștri abați și a dus țara la dezastru."

Se cuvine remarcat că stilul folosit în acest ultim paragraf al comunicatului PNȚ, este asemănător cu acela al polemicilor din *Scânteia* sau din presa afiliată Partidului Comunist.

Dar replica dată de PNȚ nu a putut fi difuzată prin presă.

Procedeul a fost foarte simplu: sindicatul tipografilor, aflat sub controlul Partidului Comunist a

---

CCCXCII Aluzie la faptul că reprezentanții FND din guvernul N. Rădescu s-au opus includerii lui Gh. Tătărăscu și altor foști demnitari în lista celor răspunzători de dezastrul țării.

interzis tipărirea.

Iată *Comunicatul* publicat la 3 februarie 1945:

“Comitetul sindical al muncitorilor și muncitoarelor din Industria Grafică din Capitală, luând în discuție — pe de o parte - atacurile pe care reacțiunea le-a dezlănțuit în ultimul timp împotriva Frontului Național Democrat și a programului său de guvernare... iar, pe de altă parte, hotărârea muncitorilor de la atelierele «Curierul» de a nu mai lucra ziarul *Dreptatea,* atâta vreme cît face jocul anumitor elemente reacționare din Partidul Național Țărănesc prin înverșunate atacuri dușmănoase, hotărăște să lanseze următorul apel către muncitorimea grafică din Capitală:

Exemplul muncitorilor de la «Curierul» trebuie urmat de întreaga muncitorime grafică din Capitală, astfel că oriunde reacțiunea Qaută să strecoare atacurile, în broșuri, în presă sau manifeste, *muncitorii* să-și încordeze toată atențiunea și *să refuze a lucra tot ceea ce constituie un atac la adresa noastră"* (sublinierea D.C.G.)

Se mai precizează că "peste 300” comitete de fabrică din București au fost "într-un singur glas... de acord” ca hotărârea să fie dată publicității.[CCCXCIII]

Cenzura tipografilor, conduși de lideri comuniști, se adăuga astfel cenzurii riguroase instituite de autoritățile sovietice prin Comisia “Aliată” de Control.

Manifestarea unor opinii contrare determina întotdeauna la liderii, ca și la activiștii partidului comunist, o reacție de distrugere a opoziției. *Una din obsesiile Partidului Comunist a fost eliminarea oricărei împotriviri venind* dinafara *sau* dinăuntrul *sistemului.*

CCCXCIII *Timpul,* IX, nr. 2761 din 3 februarie 1945, p. 5. Textul reprodus după volumul *România... 1945,* p. 119-120 (vezi nota 2).

Regimul comunist de tip sovietic — introdus și în România — a respins permanent soluțiile și politicile alternative, fiindcă aplicarea acestora putea duce și la schimbarea echipei conducătoare.

Deocamdată, în ianuarie - februarie 1945, PCdR oprea prin toate mijloacele ca opinia publică din țară să fie cu adevărat informată, să cunoască realitatea. De aceea, devenea prioritară eliminarea presei Partidelor Național Țărănesc și Național Liberal.

Ca urmare a hotărârii liderilor sindicali comuniști *Dreptatea* n-a apărut două zile.

Intervine dr. Petre Groza, vicepreședintele Consiliului de miniștri, cu declarații împăciuitoare:

"...înțeleg să intervin personal pentru a restabili libertatea scrisului și afirmării ideologiilor politice a tuturor grupă-

rilor politice, ce nu pot fi împiedicate în libera manifestare a convingerilor lor. Voi interveni personal în cazul ziarului *Dreptatea."^*

Se fac cercetări la fața locului, la tipografia "Curierul". Ion Mihalache discută cu primul ministru.

Ca urmare, începând de sâmbătă 3 februarie ziarul *Dreptatea* va apărea din nou - anunță *Ardealul* care adaugă în final: "... sindicatul lucrătorilor tipografi de la "Dacia Tra- iana" au declarat că înțeleg și respectă convingerile politice ale tuturor cetățenilor și sunt gata să tipărească ziarul *Dreptatea."^*

Dar liderii comuniști din Comitetul Sindicatului pe Capitală nu au fost de acord. Ei dau o dezmințire și susțin că tipografii de la "Dacia Traiana" nu vor tipări *Dreptatea.* (De reținut că dezmințirea este dată de liderii Comitetului Sindical pe București și nicidecum de comitetul muncitorilor din imprimeria "Dacia Traiana").

Formula folosită de conducerea comunistă a Comitetului amintit a fost foarte simplă: redacția

Dreptății să dea asigurări "că nu vor mai ataca muncitorimea, reforma agrară și programul de guvernare al FND..." în caz contrar "acest ziar nu va mai fi lucrat de nici un muncitor tipograf."[CCCXCIV] [CCCXCV] [CCCXCVI] [CCCXCVII]

Reacția imediată a liderilor sindicaliști comuniști era de așteptat. *Obiectivul principal rămânea interzicerea presei de opoziție.*

Numai așa opinia publică putea fi dirijată, lipsind-o de orice informație alternativă, de cunoașterea realității faptelor.

Unii tipografi au avut totuși curajul să nu se supună ordinelor.

Un comunicat al Sindicatului muncitorilor și muncitoarelor din Industria Grafică din Capitală anunță excluderea din sindicat "a patru agenți provocatori și legionari" , și anume: Ion Panga - mașinist; Gheorghe Bădoiu - legător; Vasile Marin - mașinist și Constantin Niculescu - legător. Cei patru, muncitori autentici, rămâneau astfel fără slujbă, fără mijloc de trai.

Motivul excluderii: "... Activitatea provocatoare care au dus-o pentru spargerea unității sindicale", "propagandă fascistă", ' terorizarea" comitetului sindical - citim în Declarația comitetului sindical al Uniunii Tipografilor. în plus, "mașinistul Panga Ion a provocat în ultimele zile un scandal la sediul sindicatului și - mai mult decât atât - a lovit pe dl. Mitică

[CCCXCIV] *"Ziarul Dreptatea va apare mâine. Declarațiile dlui. dr. Petru Groza..." în Ardealul,* V, nr. 235, sâmbătă 3 februarie 1945, p. 3.

[CCCXCV] Ibidem.

[CCCXCVI] Comitetul Sindicatului Muncitorilor și Muncitoarelor din Industria Grafică din Capitală.

[CCCXCVII] *Dezmințire,* în *Scânteia,* II, nr. 129, duminică 4 februarie 1945, p. 3.

Săracu , membru în Comitetul Executiv al Confederației Generale a Muncii.”

Ca în orice relatare a presei comuniste, se foloseau formule generale. Nu se arată ce voiau de fapt acești muncitori.

A spune *nu* unei decizii a liderilor sindicali comuniști, însemna "spargerea unității”, însemna să devii agent provocator și legionar!

“Acțiunea provocatoare" era, de fapt, opoziția împotriva controlului sindicatului de către comuniști. Prin excluderea celor patru muncitori și pierderea locului de muncă, PCdR dădea un clar avertisment tuturor lucrătorilor, să nu mai îndrăznească să se opună politicii ordonate de partidul autointitulat “avangarda clasei muncitoare”. CCCXCVIII CCCXCIX CD

17 Guvernarea Rădescu

La 14 februarie 1945 a venit rândul ziarului *Viitorul,* al Partidului Național Liberal. Și în acest caz muncitorii au refuzat - citim în relatarea *Scânteii* - să tipărească articole pe care “elementele cele mai reacționare ale partidului liberal încercau să le strecoare, urmărind să defăimeze și să insulte muncitorimea sindicalizată și organizațiile democratice." Ca urmare, primul delegat al comitetului de fabrică “tov. Manea" a fost sechestrat și amenințat cu concedierea de legionari camuflați în tineretul liberal”. Apoi “tovarășul" Manea a fost dezbrăcat și lăsat gol în cameră! Tipografii au părăsit atunci atelierele, deoarece - continuă *Scânteia* - refuzau “să lucreze sub teroarea derbedeilor fasciști, a

CCCXCVIII[90] *Scânteia,* II, nr. 129, duminică 4 februarie 1945, p. 3.

CCCXCIX[91] Dumitru Săracu. acuzator public în “procesul” mareșalului Ion Antonescu.

CD[92] *R.L.*, III, nr. 158, duminică 4 februarie 1945, p. 2.

jandarmilor și poliției” . Aceeași relatare adaugă că încă de duminică 11 februarie, 200 de jandarmi au “blocat” imprimeriile "Viitorul", “pentru a intimida pe muncitori".

Relatarea rămâne confuză. înțelegem că “tovarășul" Manea, mai marele peste muncitori, era de acord cu cenzura instituită de conducerea comunistă a sindicatului. Dintr-o altă corespondență a *Scânteii* aflăm că unități militare au fost trimise la trei tipografii: “Viitorul”, “Carol Gobi” și “Finanțe și Industrie”.[CDI] [CDII] [CDIII]

Prezența lor era menită mai curând să îngăduie unor tipografi ce nu se supuneau ordinelor sindicatului, să continue lucrul.

O dovadă în acest sens este ediția din 15 februarie a *Viitorului-,* apărut într-o singură pagină, tipărită de 6 voluntari din care cinci tipografi calificați. Unul din ei era

începutul unei noi crize politice mașinistul Ion Pangă - pe care corespondentul *Scânteii* se grăbește să-l califice “agent provocator notoriu, abia eliberat din ospiciul de nebuni și dat afară din sindicat.” Ediția din 15 februarie era socotită, evident, “fițuică murdară.”

Reține formularea “abia eliberat din ospiciul de nebuni"; este oare o anticipare a practicii de mai târziu, când regimul comunist trimitea pe unii dizidenți și opozanți în spitalele de psihiatrie unde li se administrau cu forța felurite tranchilizante?

[CDI] “Mârșava faptă a huliganilor de la *Viitorul.* Protejați de jandarmi «câinii turbați» au bătut doi muncitori și două muncitoare din tipografie”, în *Scânteia,* II, nr. 141, vineri 16 februarie 1945, p. 3.

[CDII] Ibidem.

[CDIII][90] "Atitudinea dușmănoasă a generalului Rădescu față de muncitori. Comunicatul sindicatului tipografilor din Capitală", în *Scânteia,* II, nr. 143, duminică 18 februarie 1945, p. 3.

Oricum, orice fel de ocară era socotită potrivită împotriva celor ce nu se supuneau politicii PCdR.

Același incident ne este relatat însă și de Adriana Georgescu, șefa de cabinet a generalului Nicolae Rădescu:

"Când sosesc în dimineața aceea la *Viitorul,* găsesc redacția întoarsă pe dos. Mihai Fărcășanu[CDIV] [CDV] telefonează în dreapta și în stânga, Gheorghe discută cu niște muncitori, ușile se trântesc, alerg la Fărcășanu, care îmi explică între două convorbiri telefonice ce s-a întâmplat."

"Niște muncitori tipografi comuniști s-au transformat, cu de la sine putere, în cenzori și, cum unele articole nu le conveneau, au refuzat să le tipărească și au decis în ședința de noapte să suprime ziarul."

"N-avem nici măcar timp să ne indignăm. Trebuie să ne grăbim..."

"După încă o oră, cele două încăperi ale redacției sunt pline de voluntari. Cobor cu ei toți la subsol unde își împart lucrul..."

"A doua zi *Viitorul* este tipărit și asist la plecarea echipelor de voluntari care îi asigură distribuirea."[CDVI]

O fotografie din *Scânteia* (duminică 18 februarie) ne sugerează cam cum se petreceau lucrurile, cum se obținea refuzul muncitorilor de a tipări presa partidelor

---

CDIV "Cu cine s-a tipărit ieri *"Viitorul",* Tineri de 80 de ani și agenți provocatori care și-au vândut conștiința huliganilor", în *Scânteia,* II, nr. 142, sâmbătă 17 februarie 1945, p. 7.

CDV Directorul ziarului *Viitorul.*

CDVI Adriana Georgescu, *La început a fost sfârșitul. Dictatura roșie la București,* ediție îngrijită de Micaela Ghițescu. Prefață de Monica Lovinescu, Humanitas, București 1992, p. 48.

de opoziție. Este înfățișată o delegație de tipografi care s-a prezentat la primul ministru (vezi mai jos). în stânga imaginii, un muncitor robust, în plină putere, cu un aer sigur pe sine. în rest, o sumă de tineri și tinere cu figuri triste sau ușor absente. Fac parte din contingentul de muncitori care nu au cunoscut defel viața politică dinainte de război. Era destul de lesne ca un lider sindicalist autoritar să le spună ce au de făcut.

De altfel, la fel se vor lua toate hotărârile adunărilor sindicale după 1945 și mai cu seamă odată cu instaurarea "republicii populare".[CDVII]

Incidentul de la tipografia "Viitorul" a avut două urmări.

Mai întâi, un comunicat al Sindicatului Tipografilor din Capitală, care dădea o altă versiune incidentului: nu muncitorii de la "Viitorul" au încetat lucrul (vezi *Scânteia* din 16 februarie!) ci "ei au fost izgoniți din tipografie de elemente huliganice". în plus, o delegație de tipografi a avut o întrevedere cu primul ministru la 16 februarie.

în relatarea *Scânteii* "dialogul" a fost următorul:

"D. general Rădescu a declarat că bine au făcut acei care au provocat scandalul și bătaia din Piața Palatului[CDVIII], că aceia sunt adevărații patrioți, iar cetățenii pașnici care au fost însângerați de huliganii sunt împotriva păcii."

CDVII Orice salariat din acei ani, fie de mai târziu din anii '70 sau '80, își amintește cum "adunările oamenilor muncii" și ale sindicatului aprobau automat hotărâri și dispoziții venite pe cale ierarhică. Unele din ele aveau consecințe ample, ca de exemplu, obligația fiecărui angajat de a da lunar o cotă din salariu pentru părțile sociale ale întreprinderilor.

CDVIII Vezi în continuare capitolul IV.

"Primul ministru a amenințat delegația că va face ca în Grecia și le-a strigat că le declară război, va scoate armata și va da ordin să tragă în muncitori."[CDIX CDX]

După toate probabilitățile, relatarea *Scânteii* era un fals evident. Intr-o țară ocupată și strict controlată de armatele sovietice este imposibil de imaginat că primul ministru va fi rostit atari amenințări. De altfel *generalul Rădescu va da ordine stricte armatei să nu tragă în manifestanți* la demonstrația din 24 februarie 1945 (vezi mai jos, capitolul VII).

De ce atunci o atare relatare?

Pentru ca sindicatul muncitorilor tipografi să protesteze "cu vehemență - citim în același comunicat - împotriva atitudinii provocatoare și antidemocratice" a primului ministru. Peste câteva zile Andrei Ianuarievici Vâșinski va declara regelui Mihai că generalul Rădescu nu mai are încrederea maselor! (vezi capitolul XI).

A doua urmare a incidentului de la *Viitorul* a fost intervenția directă a autorităților sovietice. *Comisia Aliată (Sovietică) de Control a ordonat încetarea tipăririi ziarului Viitorul (PNL)* cu începere de la 17 februarie 1945. Motivul? Publicarea unui text ce contravenea prevederilor Convenției de Armistițiu.

Ce cuprindea textul incriminat?

Era o carte poștală trimisă Președintelui Partidului Național Liberal de un țăran din județul Iași. Cenzorul sovietic pretindea că scrisoarea cuprindea un mesaj cifrat. Din ancheta efectuată de partea română a rezultat că interpretarea sovietică nu avea nici un temei. Comisia aliată (Sovietică) își 102 menținu învinuirea și *Viitorul* își încetă apariția.

CDIX *Atitudinea dușmănoasă a generalului Rădescu față de muncitori. Comunicatul sindicatului tipografilor din Capitală,* în *Scânteia,* II, nr. 143, duminică 18 februarie 1945, p. 3.

CDX Telegrama nr. 125 din 19 februarie 1945, Burton Berry către Departamentul de Stat: 871.00B/2-1945, N.A.W.

Concomitent, un editorial al *României Libere* cerea un control sever al presei și o epurare serioasă a ziariștilor.[CDXI]

Tot acum, Constantin Vișoianu se întâlni cu reprezentantul politic al Statelor Unite la București.

"în ce privește presa — spuse ministrul de externe al României - situația este astăzi de departe mai rea decât sub regimul mareșalului Antonescu" iar *"autoritățile sovietice se amestecă direct în afacerile interne ale României și aceasta duce, de fapt, direct la distrugerea statului."*[CDXII]

Controlul complet al presei era esențial pentru acapararea puterii de către partidul comunist.

Prima etapă era suprimarea celor două ziare ale PNȚ și PNL. Foarte curând, spre finele lunii februarie 1945, va urma radioul. în acest fel, locuitorii nu mai aveau la dispoziție decât știri strict controlate, inclusiv informații prefabricate.

CDXI *R.L.,* III, nr. 168, vineri 16 februarie 1945, p. 1.

CDXII Telegrama nr. 125 din 19 februarie, citată anterior (nota 97).

CAPITOLUL IV

Cuvântarea premierului Rădescu în sala ARO, 11 februarie

La 9 februarie sunt descoperite arme și muniții adunate și ascunse - după cât se pare - cu știrea și aprobarea vicepreședintelui guvernului, dr Petru Groza, și a generalului Virgil Stănescu, subsecretar de stat la interne. Armele urmau să fie folosite în cazul unei lovituri de forță pentru instaurarea unui guvern FND.

Generalul Nicolae Rădescu cheamă de îndată pe reprezentanții comuniști, social - democrați și ai sindicatelor din guvern. Le cere, indignat, demisia celor implicați. Reprezentanții stângii își afirmă dorința de a continua guvernul de coaliție!

Atitudinea și răspunsul acestora este foarte greu de explicat. De peste zece zile, FND organiza mitinguri după mitinguri pentru îndepărtarea cabinetului de coaliție. Acum, aceiași reprezentanți FND afirmau contrariul! în cele din urmă, primul ministru ar fi acceptat să considere pe dr. Petru Groza „în concediu pe termen nelimitat", iar pe generalul Stănescu „în concediu de boală"[CDXIII]. Zvonuri despre o lovitură de stat circulau de mai multe zile.

Vineri 26 ianuarie la amiază, dr. Petru Groza primise pe Bebe Brătianu - ministrul înzestrării armatei, Mihail Rom- niceanu - ministrul finanțelor și pe Ion Lapedatu, guvernatorul Băncii Naționale.

Am fost întrebat „foarte serios" - a spus dr. Petru Groza - „dacă am cunoștință de o proiectată lovitură de stat pentru cucerirea puterii și confiscarea tezaurului".

Cuvântarea premierului Rădescu în sala ARO, 11 februarie

CDXIII Tel. nr. 111 din 12 februarie 1945, p. 1; Burton Berry din București către Departamentul de Stat: 871.00/2 - 1245 - 08/EG, N.A.W.

Răspunsul vicepremierului:

„De lovitură de stat și de revoluție, nu aveți încă a vă teme. Reformele necesare într-un regim de libertăți cetățenești și de dreptate socială se realizează la timpul lor și prin voința unitară a tuturor".

„D. Bebe Brătianu a stăruit în temerea sa. Am răspuns categoric că FND nu va întreprinde nici o acțiune decât în spirit democratic și în asentimentul maselor"[CDXIV].

„Spiritul democratic" în concepția Frontului Național Democrat, se va manifesta prin:

Manifestațiile unei minorități sub îndrumarea activiștilor PCdR; dezorganizarea vieții publice și frecvente întreruperi ale lucrului; înlocuirea prin forță a autorităților legale la prefecturi și primării; dezarmarea tuturor trupelor române din interior - la ordinul Comisiei Aliate (Sovietice) de Control; ocuparea Bucureștilor de către unități sovietice inclusiv formațiuni speciale NKVD; în sfârșit, prin ultimatumul dat de Andrei lanuarievici Vâșinski la 27 și 28 februarie 1945[CDXV].

Se mai spunea că premierul Rădescu se gândea la o remaniere guvernamentală cu îndepărtarea tuturor reprezentanților Frontului Plugarilor și înlocuirea unor miniștri PNȚ cu alți titulari, dar tot din același partid. luliu Maniu este chemat la București pentru consultări[CDXVI].

înainte de a trece la remaniere, șeful guvernului a ținut să informeze opinia publică. Locul adunării - cinematograful Scala; ziua - duminică 11 februarie 1945.

în noaptea de 10 spre 11 februarie, aderenții FND au umplut până la refuz cinematograful și holul de intrare, gata să manifesteze împotriva primului ministru.

CDXIV *Ardealul,* V, nr. 234, vineri 2 februarie 1945 p. 3. Declarațiile au fost făcute de dr. Petru Groza la o conferință de presă, miercuri 31 ianuarie, la locuința sa.

CDXV Vezi capitolele următoare.

CDXVI Tel. 111 din 12 februarie 1945, p. 2, vezi nota 1.

înștiințat din timp, generalul Rădescu și-a rostit cuvântarea în sala alăturată, la cinematograful ARO (azi sala Patria). A fost primit cu aprobări și aplauze susținute și repetate.

Sindicatul tipografilor, condus de activiștii comuniști, a refuzat tipărirea cuvântării. Dar lumea l-a auzit pe primul ministru în direct, la radio.

Generalul Nicolae Rădescu a reamintit că nu este om de partid; că este un democrat din convingere; că nu vrea să intre în polemică cu nimeni; că dorește în schimb să informeze țara asupra situației și să-i ceară părerea despre ce face guvernul.

Programul său cuprinde trei țeluri principale: continuarea războiului „cu toată puterea" până la înfrângerea totală a hitlerismului; îndeplinirea „cu loialitate și fără șovăire" a armistițiului; păstrarea ordinii pentru a munci cât mai intens, a mări producția și a face astfel față și obligațiilor asumate prin convenția de armistițiu.

Se ridică însă glasuri care încearcă să *discrediteze fără încetare activitatea guvernului* [CDXVII]*:*

„Patimile politice au fost totdeauna, la noi, în mare cinste... Sunt apoi oameni cărora le convine haosul, fiindcă în haos oricine își găsește loc de uneltit."

Atari oameni - continuă primul ministru… aruncă tot felul de învinuiri absurde...; se insinuează că pretutindeni nu-i decât rea-voință, sabotaj, rea-credință, că toți cei aflați în locuri de răspundere sunt naziști, fasciști, hitleriști și tot felul de alte lighioane, cuvinte ajunse de un banal ridicol..."[CDXVIII].

Campania de denigrare depășește orice limite:

„Se vor fi găsind și câțiva mărunți nemernici care să caute să încurce lucrurile, dar de acolo până a face din miniștri sabotori, reacționari - îndrăzneala depășește

---

CDXVII Textul cuvântării în Dinu C. Giurescu, *Cum a fost înlăturat guvernul Rădescu,* în *Magazin istoric,* XXVII, nr. 2(311), februarie 1993, p. 24 - 28. Citatele se dau în continuare din acest text.

CDXVIII *Idem, p. 25.*

măsura."

„... Mă simt dator să protestez împotriva învinuirilor ce se aduc colaboratorilor mei. Nici unui ministru nu i se poate arunca epitetul de sabotor sau reacționar."[CDXIX] învinuirile în problema judecării criminalilor de război sunt fără temei. O

Cuvântarea premierului Rădescu în sala ARO, 11 18 februarie

comisie interministerială, cu reprezentanți ai tuturor partidelor din guvern, a întocmit listele celor incriminați. Listele au fost aprobate în unanimitate de Consiliul de miniștri. De ce se aruncă atunci vina asupra uneia sau alteia din grupările politice?[CDXX]

Libertatea de expresie: „Este vorba de dreptul la exprimarea gândirei prin scris, de care nimeni, într-un regim democrat, nu trebuie și nu poate să fie lipsit"[CDXXI].

Iată însă că, recent, lucrători tipografi s-au transformat „în cenzori ai scrisului". Au refuzat tipărirea unor comunicate și comentarii care nu corespund părerilor lor politice[CDXXII]; în plus „au decretat pur și simplu suspendarea apariției unui ziar"[CDXXIII].

Generalul Rădescu nu s-a sfiit să spună lucrurilor pe nume:

„Muncitorimea se socotește doar democrată... și tocmai ea *să suprime atributul cel mai de seamă al democrației — libertatea?* Cum rămâne cu dictatura și cu nazismul?" (sublinierea D.C.G.).

„Care este deosebirea între ce se făcea sub regimul lui Antonescu, când nu se scria decât din ordin, și ce fac muncitorii acum?"[CDXXIV]

CDXIX *Ibidem.*

CDXX Referire la agitația continuă a presei precomuniste, cât și la Programul de guvernare FND.

CDXXI *Idem,* p. 26.

CDXXII Care nu corespundeau de fapt politicii preconizate de PCdR!

CDXXIII Tipografii de la *Curierul,* la porunca liderilor sindicali comuniști, au refuzat să mai tipărească *Dreptatea* ziarul central al PNȚ (vezi cap. III).

CDXXIV Ibidem.

Ceea ce dă totuși speranță este faptul că numai o minoritate s-a autoîmputemicit să devină cenzori:

„Fapta lucrătorilor tipografi n-a găsit aprobarea nicăieri, nici chiar la majoritatea camarazilor lor care ne-au declarat că nu este vorba decât de niște răzvrătiți."[CDXXV]

Soluția pentru a face față greutăților extreme prin care trece țara este colaborarea tuturor forțelor politice; altfel spus, un guvern de coaliție: „Unirea tuturor într-un mănunchi, fără considerații de ordin politic, este singurul nos-

tru mijloc de salvare. Pentru certuri, pentru ciocniri de ideologii, pentru răfuieli - va fi destulă vreme mai târziu".[CDXXVI]

Criteriile primului ministru - care reprezentau de fapt normalitatea - se ciocneau direct cu țelurile prioritare ale PCdR care urmărea înlăturarea guvernului de coaliție și eliminarea Partidelor Național Țărănesc și Național Liberal.

Cât privește *reforma agrară,* nu există divergențe asupra necesității ei. Dar momentul nu este potrivit; se cuvine așteptat până la finele războiului. De ce? Pentru că ostașii - țărani se află pe front și se tem că beneficiarii împroprietăririi vor fi cei rămași în interior și mobilizați pentru lucru[CDXXVII].

A fost cerută cu stăruință o *lege a sindicatelor.* Ea a fost aprobată și pusă în vigoare. Care este menirea acestor organizații?

„Sindicatele sunt intitulate însă profesionale. Să se ocupe deci cât mai puțin de politică și cât mai mult de treabă... Orice agitație trebuie să înceteze, fiindcă astfel se pune în primejdie însăși ființa țării. Pentru satisfacerea de ambiții politice, este criminal să se împingă întreg neamul la pierzanie."[CDXXVIII]

CDXXV Vezi și mai sus, cap. III.

CDXXVI *Idem,* p 25.

CDXXVII *Idem,* p. 27.

CDXXVIII *Idem,* p. 26.

Aici generalul Nicolae Rădescu se opunea iarăși direct politicii comuniste. Sindicatele erau un instrument esențial prin care activiștii partidului comunist scoteau muncitori în stradă și la mitinguri pro-FND. De altfel, după acapararea puterii, sindicatele vor constitui o simplă curea de transmisie pentru îndeplinirea planurilor de producție. Niciodată până în decembrie 1989, organizațiile sindicale, n-au formulat vreo cerere care să fie socotită ca o contestare, fie ea cât de îndepărtată, a „liniei partidului".

Controlul sindicatelor și folosirea lor pentru acapararea completă a puterii erau elemente centrale ale politicii PCdR în 1944 - 1945.

In sfârșit, primul ministru a făcut o referire și la dreptul de recunoaștere a statutului de cobeligeranță și la reintegrarea Ardealului de Nord în corpul țării. Cobeligeranță, „atunci când

Cuvântarea premierului Rădescu în sala ARO, 11 februarie

17

ne va fi dată" , va fi pe temeiul aportului militar al României. Iar intrarea administrației române în partea de nord a Transilvaniei este „un drept al nostru de nimeni contestat"[CDXXIX] [CDXXX].

Generalul Rădescu vorbea în limitele normalității. Cârmuirea de la Moscova decise însă că revenirea Transilvaniei de Nord sub administrația românească să aibă loc numai după constituirea unui cabinet FND[CDXXXI].

Generalul Rădescu nu s-a referit direct la Partidul Comunist. Dar a spus limpede că se împotrivește agitației continue, artificial întreținute de PCdR; împotriva campaniei de calomnii duse zilnic de presa procomunistă; împotriva folosirii sindicatelor ca masă de manevră; împotriva reformei agrare imediate lansată

CDXXIX De fapt nu va fi acordată.

CDXXX *Idem, p. 27.*

CDXXXI Textul cuvântării primului ministru este publicat și în volumul *România - Viața politică în documente 1945,* coordonator Ioan Scurtu, Arhivele Statului din România, București 1994, p. 138 - 144.

ca lozincă demagogică; împotriva cenzurii ilegale impuse de liderii sindicali ai PCdR. *Primul ministru spusese, de fapt, că nu poate admite ca România să devină stat comunist. De aici și înverșunarea, violența și ura cu care a fost urmărit.*

Oamenii din întreaga țară au ascultat cuvântarea la radio, în direct. Pentru prima dată după august 1944, șeful guvernului se pronunța deschis, public, împotriva acaparării prin forță a puterii de către PCdR și afiliați săi.

Primul ministru a încheiat astfel: … să ne îndreptăm gândurile către acela care a dat toate dovezile de cavalerism, vitejie și dragoste de tară nemărginită - către Majestatea Sa Regele Mihai I"[CDXXXII].

Cuvintele generalului Nicolae Rădescu au fost însoțite de o „entuziastă demonstrație" pentru Suveran: „Noi vrem libertate"; „Trăiască libertatea"; „Regele și patria"; a fost intonat imnul național - „Trăiască regele în pace și onor".

în jurul cinematografului ARO se aflau mulți sprijinitori ai partidelor tradiționale și ai primului ministru. Dinspre

cinematograful „Scala", situat la 300 metri pe bulevardul Brătianu (azi N. Bălcescu), veneau partizanii FND aflați acolo încă din seara precedentă pentru a huidui pe primul ministru. Rezultatul? Bătaie între cele două tabere, obișnuitele schimburi de pumni și picioare, îndeosebi când spiritele sunt înfierbântate. Incidentele s-au extins și în Piața Palatului Regal, unde susținătorii partidelor tradiționale au manifestat pentru Suveran, pentru ordine, pentru stabilitate.

Duminică 11 februarie, lucrurile evoluaseră altfel decât gândiseră liderii comuniști.

De aceea, a doua zi, reacția presei comuniste a fost foarte sumară, sub titlul „O manifestare liberală huliganică. Elementele democrate din PNL au

---

CDXXXII Textul din *Magazin istoric* p. 28 reproduce pe acela din *Viitorul,* 19 februarie 1945.

cuvântul"[2] .

Marți 13 februarie, la 48 ore după cuvântarea generalului Rădescu, s-a dezlănțuit atacul general al presei procomuniste. *începea rescrierea istoriei în versiunea stabilită de PCdR,* sub titlul: „Manifestația huliganică de duminică. Ihe Lazăr, Comaniciu și Fărcășanu[CDXXXIII CDXXXIV] în fruntea bandelor de fasciști și legionari".

Relatarea presei procomuniste urmează astfel:

încă de sâmbătă 10 februarie au fost răspândite în Capitală manifeste chemând pe cetățeni să asculte pe generalul Rădescu, a doua zi, în sala cinematografului Scala.

A doua zi sala era plină cu cetățeni care așteptau acolo încă „din zori".

Către orele 12 sosesc și oficialități. Dar în loc să apară primul ministru, se aude numai vocea sa, transmisă „dintr-o altă sală".

„Stupoare. Farsă... Explicații, vociferări". Intervine Lucrețiu Pătrășcanu: „Nu putem decât să evidențiem spiritul de desconsiderare a poporului, care a condus pe generalul Rădescu să nu vorbească în această sală, preferând o sală plină de huligani..."

Cuvântarea premierului Rădescu în sala ARO, 11 februarie 19

… Ne vom duce pe străzi și vom demonstra împotriva acestor farse."

Același ton, mai apăsat, la Gheorghe Apostol, președintele Confederației Generale a Muncii: „... elementele reacționare din conducerile partidelor istorice nu vor ca problemele vitale ale țării să fie rezolvate așa cum cere poporul..."

„... Ceea ce s-a petrecut astăzi constituie încă o

CDXXXIII *R.L.,* III, nr. 165, marți 13 februarie 1945, p. 3 (numărul astfel datat a apărut luni 12 februarie).

CDXXXIV Horațiu Comaniciu, fost comandant legionar, care în septembrie 1944 anunțase oficial dizolvarea Legiunii. O parte din legionari se îndreptaseră spre partidele tradiționale, alții spre partidul comunist. Mihai-Fărcășanu, șeful Tineretului Național Liberal.

dovadă că rămășițele gardiste cuibărite în partidele istorice îl antrenează pe dl. prim-ministru într-o acțiune care este contrară intereselor poporului nostru..."[CDXXXV].

După care, cei prezenți la „Scala" ies pe stradă unde „coloanele FND se îndepărtează pașnic"[CDXXXVI].

Dar ce se întâmplă între timp la ARO?

Iată versiunea presei comuniste:

„... în fața unei săli departe de a fi plină dl. general Rădescu vorbește."

„Nu se poate pătrunde decât pe baza unor misterioase invitații... Comisari, polițai, jandarmi, ofițeri".

„Balcoanele sunt ocupate de legionari: scindați de circumstanță în Tineret Național Țărănesc sau Liberal, agită drapele prevăzute cu bețe mult mai puternice decât ar fi fost necesare".

Dar după încheierea întrunirii?

„La ARO, unde ceata istoricilor se simte tare, începe lanțul provocărilor și agresiunilor huliganice...". începe „maltratarea ... celor ce prin exteriorul lor mai modest nu inspirau încredere huliganilor".

Apoi, în Piața Palatului, „legionarii camuflați în «tineretul partidelor istorice», manifestează pentru «Rădescu și ordine» trecând la agresiuni sângeroase contra grupurilor izolate de cetățeni suspectate de FND-ism".

în sfârșit, circa 500 de „băieți" s-au adunat în fața redacției *Scânteii*[CDXXXVII] și au dat foc unor exemplare ale cotidianului PCdR.

Către orele 15 agitația se potolește. Incidentele - minore de altfel, după propria relatare a presei comuniste - s-au desfășurat între orele 13 (după

CDXXXV *R.L.* III, nr. 166, miercuri 14 februarie 1945, p. 3 și 4.

CDXXXVI *Idem.*

CDXXXVII Aflată atunci în clădirea cotidianului *Curentul,* ce-și încetase apariția după august 23. Clădirea se află pe strada Eforie, colț cu Domnița Anastasia. Ulterior, imobilul a fost repartizat Ministerului de Interne.

încheierea cuvântării de la ARO) și 15.

Importantă însă era rescrierea istoriei. Ea începe la două zile de la producerea evenimentelor. Versiunea aceasta va fi reluată, repetată, trecută în manuale și articole, așa încât adevărul să nu mai fie cunoscut.

Atmosfera de dușmănie și ură trebuia însă încinsă și mai mult. Comitetul județean Ilfov al F.N.D. cheamă pe toți, „la marea adunare populară", marți 13 februarie, orele 16, în Piața Națiunii:

„... După ce au ascultat și au subliniat prin zbieretele lor atacurile împotriva muncitorilor, țăranilor, ostașilor și a intelectualilor democrați, banda de huligani exaltați și-a continuat îndeplinirea misiunii ei pe străzile capitalei...; au trecut la agresiuni..." Sprijiniți de „poliția care până azi nu a fost epurată, au bătut și rănit grav zeci de cetățeni".

„Setoase de sânge, fiarele fasciste au încercat apoi să devasteze redacția *Scânteii* și să masacreze pe redactorii ei" .

Recitită azi, la cinci decenii de la evenimente, reacția partidului comunist apare de-a dreptul paranoică. Ea era însă caracteristică mentalității liderilor PCdR. Oricine se împotrivea acaparării puterii de către PCdR era de îndată calificat cu cele mai violente și grosolane epitete și cu toate amenințările de rigoare.

Cum presa era în întregime controlată de cenzura sovietică, iar liderii sindicali comuniști ai tipografiilor impuseseră și propria lor cenzură, primul ministru se adresă din nou națiunii prin radio, a doua zi, 12 februarie, la orele 13.

De astă dată spuse lucrurilor pe nume.

Convocase publicul pentru o consfătuire, la cinematograful Scala, duminică 11 februarie. Dar încă de sâmbătă seara, sala fusese ocupată „de circa 1000 de persoane din gruparea FND, care au rămas în sală și în timpul nopții, astfel că nimeni nu putea să intre din publicul ce ar fi voit să vină la

Cuvântarea premierului Rădescu în sala ARO, 11 februarie

adunare, în afară de acei cărora li se lăsa accesul liber de [27]
către cei din sală"

Gândul primului ministru era să stea de vorbă „cu români din toate clasele și din toate partidele". La Scala se aflau însă numai „reprezentanții unui partid, instalați cu forța, tocmai ca să împiedice pe alții să vină".

De aceea, adunarea s-a ținut și s-a transmis prin radio din sala apropiată a cinematografului ARO (azi Patria).

De la sindicat - a continuat primul ministru: „lucrătorii tipografi au primit ordin să nu lase să se imprime nimic cu privire la adunare, mai bine zis la consfătuirea de ieri".

Reacția generalului N. Rădescu la cenzura ilegală a fost ordinul de a se da libertate presei:

„Eu am dat ordin cenzurii presei să nu interzică nimic din ceea ce voiesc să publice ziarele, care se bucură din partea sindicatului de întreaga libertate, chiar de ar fi să se arunce insulte asupră-mi."

În încheiere, primul ministru se adresează muncitorilor: să nu vă lăsați amăgiți de alții, a căror coadă de topor ați ajunge, ci să vă vedeți cu stăruință de lucru, ceea ce este de covârșitoare importanță în vremea de față.

Desigur, muncitorii n-au ajuns cozile de topor ale altora; în schimb, au constituit o masă de manevră. După instaurarea guvernului FND la 6 martie 1945, ca și în toți anii regimului comunist", *"clasa muncitoare"* a trebuit să îndeplinească ordinele și dispozițiile conducerii partidului. *Participarea ei la o autentică viață politică și sindicală a fost simplă formalitate.* Puterea a aparținut unui nucleu conducător, unui aparat birocratic de partid și securității. „Contractul social" (nescris) între PCR și *muncitorimea* de la orașe a avut alte cuprinderi.

Incidentele minore de duminică 11 februarie, au slujit drept pretext pentru escaladarea tensiunii. Sindicatele își mobilizează lucrătorii în Piața Națiunii, marți 13 februarie.

[27] Textul în *Magazin Istoric",* XXVII, nr. 2(311) februarie 1993, p. 28 - 29 (vezi și nota 5).

[28] Duminică 11 februarie.

[29] Textul din *Magazin Istoric* (vezi nota 5) reprodus după ziarul *Viitorul* (PNL) din 14 februarie 1945, tipărit de voluntari. (Sublinierea D. C. G.)

A doua zi *România liberă* titrează cu litere de-o șchioapă: „Ca răspuns bandelor fasciste, o jumătate de milion au demonstrat: pentru democrație și libertate; pentru reforma agrară; pentru pedepsirea fasciștilor; pentru guvern FND“ .

Bucureștii aveau în februarie 1945, j[ur] de 1.000.000 locuitori socotind și comunele suburbane[CDXXXVIII CDXXXIX]. Nici vorbă să înghesui jumătate din populația Capitalei într-o piață unde, cu străzi adiacente cu tot, încăpeau 50 - 60.000 maximum.

„Au participat aproximativ 25.000 persoane" telegrafia la Washington reprezentantul militar al Statelor Unite în Comisia Aliată (Sovietică) de Control[CDXL].

După mitingul din Piața Națiunii (azi Unirii), participan- ții au mărșăluit pe Calea Victoriei până la Palatul Regal unde s-au împrăștiat, fără incidente.

La mitingul FND din Piața Națiunii s-au strigat 12 lozinci: două cereau împroprietărirea țăranilor și a ostașilor; alte două lăudau *Scânteia* și pe muncitorii tipografi „apărători ai democrației". Celelalte opt lozinci (66%) cereau toate arestarea și condamnarea fasciștilor, arestarea lui Comaniciu, a lui Fărcășanu, a lui Țețu, Jos Hudiță...". Represiune, represiune înainte

---

CDXXXVIII *R.L.* III, nr. 168, joi 15 februarie 1945, p. 1-2, ziarele apărute miercuri 14 februarie erau datate, potrivit practicii de atunci, joi 15 februarie.

CDXXXIX 992.536 la recensământul din 9 aprilie 1941 și 1.041.807, la acela din ianuarie 1948.

CDXL Tel. M 420 din 14 februarie 1945, din București. Aceeași cifră de 25.000 și în raportul generalului brigadier C.V.R. Schuyler către generalul maior J.E. Huli, adjunctul șefului Statelor majore ale armatei americane, 25 martie 1945, p. 4: Arhiva Ministerului de război a USA, N.A.W.

de toate.

Principalul vorbitor: Gheorghe Georghiu-Dej. Ministrul Comunicațiilor a calificat cuvântarea primului ministru din sala ARO ca „un act de ostilitate la adresa poporului nostru întreg, un act de provocare adresat tuturor democraților și bunilor români din țara noastră, un act de ostilitate chiar față de marii noștri aliați și în primul rând față de Uniunea Sovietică[CDXLI]*.

Cuvântarea premierului Rădescu în sala ARO, 11 19 februarie

Gheorghiu-Dej se adresează țăranilor ca „în mod hotărât, să aplice în practică" reforma agrară; altfel spus, să treacă la împărțirea moșiilor.

Liderul comunist încheie cu un îndemn direct la ură și violență:

„Cetățeni să nu aveți nici un pic de șovăială față de acești câini turbați. Unde-i întâlniți, loviți-i cu toată hotărârea, striviți-i. Demascați pe oricine încearcă să apere pe acești bandiți hitleriști."

în relatarea presei comuniste, „mulțimea hotărâtă strigă: jos fasciștii, moarte fasciștilor"[CDXLII CDXLIII].

Ani și ani de zile, începând cu 1945, oamenii din România vor fi oficial îndemnați la ură, răzbunare, delațiune și violență împotriva a zeci și zeci de mii de semeni ai lor, socotiți „dușmani ai poporului" de către regimul comunist.

Primul exemplu îl dă Gheorghiu-Dej.

Adunarea a votat și o moțiune. Ea condamnă - cu formulările cunoscute - incidentele de duminică 11 februarie; cuvântarea generalului este „antidemocratică", „o demagogie".

Moțiunea cere, evident, „un guvern care să introducă un regim de democrație reală .

Demonstrații pro-FND au loc și la Ploiești, Moreni,

CDXLI *R.L.* III, nr. 168, joi 15 februarie 1945, p. 2.

CDXLII Ibidem. Pentru Gheorghiu-Dej și conducerea PCdR oricine se împotrivea politicii FND devenea fascist, aderent al Gărzii de Fier.

CDXLIII Ibidem.

Târgoviște...[CDXLIV] [CDXLV].

Pentru accentuarea tensiunii, atacuri sunt îndreptate și împotriva unor miniștri din cabinet.

Profesorul Ioan Hudiță, lider al PNȚ, ministrul agriculturii, este acuzat de s_abotarea însămânțărilor de primăvară, de înfometarea țării! ' De fapt Ioan Hudiță se opunea acapa-

rării Ministerului Agriculturii de către aderenții Patidului Comunist; de unde și reacția repetată și violentă a *Scânteii .*

Reprezentanții FND se retrag din Comisia pentru reforma agrară și afirmă că „FND n-are însă încredere că guvernul actual va înfăptui reforma agrară"[CDXLVI] [CDXLVII].

Erau simple pretexte. Partidul Național Țărănesc cerea exproprierea tuturor terenurilor arabile ce depășeau 30 hectare, în timp ce platforma-program a

---

CDXLIV Ibidem.

CDXLV *„Ministrul Hudiță sabotază însămânțările de primăvară. Un important comunicat al Consiliului FND",* în *R.L.* III, nr. 161, joi 8 februarie 1945, p. 1. „O *nouă ispravă reacționară a lui Hudiță lovește elementele democrate de la Ministrul agriculturii"*: idem, III, nr. 162, vineri 9 februarie 1945, p. 1 și 3: „dacă țara va fi înfometată, vinovatul e Hudiță!" Vezi și *R.L* nr. 164, duminică 11 februarie, p. 5.

CDXLVI *JSă înceteze sabotajul. Să plece Hudiță!"* editorial de Ilie Zaharia; Comitetul Central al salariaților publici; Comunicat: *.Salariații publici vor lupta până la scoaterea lui Hudiță din guvern"; ;,Declarație de solidarizare a inginerilor agronomi"* - în *Scânteia,* II, nr. 134, vineri: 9 februarie 1945, p. 1, cf. p. 4; *„Un caz tipic - Hudiță"* editorial de Miron Constantinescu, în *Scânteia,* II, nr. 135, sâmbătă 10 februarie 1945, p. 1; *„Confederația generală a Muncii înfierează gestul lui Hudiță",* în *Scânteia,* II, nr. 136, duminică 11 februarie 1945, p. 1; *.Actul lui Hudiță constituie o încercare de asasinare a maselor înfometate" - Comunicatul Uniunii salariaților Comunali din România,* în *Scânteia,* II, nr. 137, luni 12 februarie 1945, p. 3 etc.

CDXLVII *R.L.* III, nr. 165, luni 12 februarie 1945, p. 3.

FND prevedea un plafon de 50 ha. Proiectul PNȚ ar fi oferit mai mult teren de împărțit țăranilor.

între cele două proiecte de reformă agrară deosebirea era însă esențială.

Partidul Național Țărănesc considera proprietatea particulară, drepturile și libertățile individuale ca fundamentale pentru alcătuirile sociale și economice. Pentru Partidul Comunist din România, „reforma" era o simplă mișcare tactică spre scopul real: dictatura comunistă și colectivizarea pământurilor. Patru ani mai târziu, plenara CC al PMR din 3-5 martie 1949 va formula politica oficială „pentru transformarea socialistă" a agriculturii prin eliminarea proprietății individuale țărănești și înființarea colhozurilor de tip sovietic.

Atacurile de presă au fost îndreptate și împotriva unui alt lider PNȚ - Aurel Leucuția, ministrul economiei[CDXLVIII]. Teohari

Cuvântarea premierului Rădescu în sala ARO, 11 februarie 19

Georgescu, subsecretar de stat la interne, își prezintă demisia din Comisia ministerială de epurare în semn de protest împotriva incidentelor din 11 februarie 1945.

Incidentele erau incompatibile - considera dânsul - cu un regim democratic, în timp ce „elemente fasciste reacționare" activau încă în poliție. De fapt, Partidul Comunist dorea să controleze cât de repede poliția și pretextul pentru eliminarea adversarilor era „epurarea fasciștilor".

Activitatea guvernului era practic blocată. Continuau demonstrațiile de stradă și mitingurile din fabrici, convocate de activiști comuniști.

CDXLVIII *„Ce se petrece la Ministerul Economiei Naționale. Câteva aspecte din avantagiile pe care le oferă țării convenția încheiată de D. Leucuția în favoarea UGIR-ului. Ce interese apără d. Leucuția"* — comentariul de Alexandru Corbu, în *R.L.* III, nr. 163, sâmbătă 10 februarie 1945, p. 3.

Premierul Nicolae Rădescu își dădea foarte bine seama că situația este pe punctul de a scăpa de sub controlul autorităților legale. Este exact ceea ce urmărea PCdR.

Luni 19 februarie, primul ministru informă pe reprezentantul politic al Statelor Unite asupra a patru recente desfășurări:

1) din dispoziția subsecretarului de stat FND de la agricultură, activiștii FND au început împărțirea pământurilor în județele Botoșani și Constanța;

2) la finele săptămânii, grupuri de aderenți FND (dar fără social-democrați) au încercat să ocupe prin forță sediul prefecturilor la Craiova și Turnu Măgurele;

3) la Consiliul de Miniștri din 18 februarie, încercarea primului ministru de a obține îndepărtarea din guvern a vice- premierului dr. Petru Groza, a dat greș;

4) din ordinul Comisiei Aliate (Sovietice) de Control, toate tancurile românești, inclusiv cele cinci de tip vechi ce păzeau palatul regal, urmează să fie retrase din București[CDXLIX].

Generalul Nicolae Rădescu reacționa în continuare. Prin decret regal, cele trei posturi de subsecretari de stat la Ministerul de Interne sunt desființate. Era vizat în primul rând Teohari Georgescu.Primul ministru a dat dispoziții ca biroul respectiv să fie sigilat și să nu se mai îngăduie intrarea în minister a lui Teohari Georgescu.[CDL] Acesta a vrut să intre cu forța, dar a fost repezit de

---

CDXLIX Tel. nr. 124 din 19 februarie 1945, Burton Berry din București către Departamentul de stat: 871.00/2 - 1945, CS/EG, N.A.W. în februarie 1945 câteva mii de hectare de teren arabil au fost luate cu de la sine putere de activiști comuniști și distribuite unor familii de țărani săraci în județul Constanța; R.L. III, nr 173, miercuri 21 februarie 1945, p. 3.

CDL *Monitorul Oficial,* vol. CXIII, nr. 41, (P.I.), marți 20 februarie 1945, p. 1204, Decretul-Lege nr. 493 din 19 februarie; relatarea d-lui Grigore Olimp Ioan care lucra atunci, în februarie 1945, la serviciul de presă al Ministerului de Interne.

portar (fost plutonier major de jandarmi). Știind că PCdR are sprijinul integral al autorităților și armatei sovietice, Teohari Georgescu trimite prefecților următoarea telegramă:

„Conform hotărârii Consiliului Frontului Național Democrat sunt și rămân la postul ce mi s-a încredințat.

Vă atrag atențiunea în modul cel mai categoric de a nu executa ordinele îndreptate contra poporului date de generalul Rădescu, care prin acțiunea sa dictatorială s-a dovedit a fi dușmanul poporului nostru.

Nu luați în considerare amenințările venite din partea generalului Rădescu, ci continuați a lucra în interesul poporului, sprijinind acțiunea de înfăptuire pe teren a reformei agrare și de așezare a elementelor democrate în fruntea treburilor obștești."

..Ministrul subsecretar de Stat la Departamentul afacerilor Interne (ss) Teohari Georgescu."[CDLI]

Curând, două noi evenimente vor spori confruntarea dintre FND și primul ministru. Lucrurile trebuiau să ajungă la un stadiu care să ofere autorităților sovietice un pretext pentru o intervenție directă.

CAPITOLUL V

Incidentele de la uzinele “Nicolae Malaxa”

CDLI *R.L.* III, nr. 175, sâmbătă 24 februarie 1945, p. 3.

Marți 20 februarie *România Liberă* și *Scânteia* anunțau cu litere de-o șchioapă în ediții speciale că secretarul general al Confederației Generale a Muncii, Gheorghe Apostol a fost „împușcat de fasciști":

„Un grup de fasciști înarmați cu mitraliere și arme automate au încercat să pună mână pe Uzinele Malaxa". Către orele IO[CDLII] ei au tras asupra delegaților C.G.M. Grav rănit, Gheorghe Apostol a fost dus în grabă la spital. Muncitorii, sprijiniți de „cetățeni patrioți" au înconjurat și dezarmat pe fasciști.

Ediția specială mai adăuga că luni 19 februarie, „un grup de legionari și fasciști au încercat să schimbe cu forța comitetul de fabrică" al uzinei, dar că au fost „împiedicați de majoritatea covârșitoare a muncitorilor".

România Liberă mai afirmă că „generalul Rădescu n-a luat nici o măsură" și adaugă: „în timp ce trăgeau, legionarii strigau «Rădescu și Ordinea». Evenimentele sângeroase și de o gravitate excepțională de astăzi sunt urmarea acțiunii întreprinsă de generalul Rădescu prin discursul de la *ARO,* urmat de manifestațiunile huliganice și fasciste".

Comentariul *României Libere* făcea simple afirmații. Nu aducea nici o dovadă. Spunea că „Maniu, Ilie Lazăr și ceilalți sprijinitori ai generalului Rădescu sunt autorii înarmării și împingerii la asasinat..."

Concluzia?

„Generalul Rădescu trebuie să-și dea demisia..."

CDLII[1] *R.L.* ediție specială, III, nr. 172, miercuri 21 februarie 1945, p. 1-2.

A doua zi, presa comunistă vine cu o versiune mai detalia- tă. Un grup de „legionari" conduși de Mărculescu , inginerul Gherca' și alții, ar fi voit să schimbe, cu forța și prin surprindere, comitetul sindical în funcție. Luni 19 februarie, ei au procedat la un „simulacru" de votare folosind buletine gata ștampilate. Două plutoane de jandarmi comandate de maiorul Diaconu au sosit Ia uzinele Malaxa, în timp ce căpitanul lorgu Popescu de la Curtea de Justiție Militară a procedat la sigilarea urnei. A doua zi (20 februarie), continuă versiunea presei procomuniste, „legionarii" au continuat „provocările" lor și au sechestrat pe membrii comitetului sindical în sala mare de conferințe. La orele 8[10] dimineața, Gheorghe Apostol însoțit de Victor Brătfâleanu și Emilian Angheliu, veniți toți din partea Comitetului Executiv al Confederației Generale a Muncii, au cerut să intre incinta uzinelor. Ei au fost opriți la poartă de „câțiva legionari" care strigau «Nu recunoaștem nici o Confederație a Muncii». Ceferiștii au sosit la uzinele Malaxa în ajutorul tovarășilor lor „asediați și maltratați" de „legionari" - continuă relatarea presei procomuniste.

Gheorghe Apostol și grupul său, inclusiv ceferiștii, au reușit în cele din urmă să întrerupă curentul electric, să deschidă astfel poarta și să pătrundă în incintă. Ei s-au îndreptat spre clădirea administrației centrale unde au eliberat pe membrii comitetului sindical închiși în sala de conferințe. Dar „mai multe sute de fasciști", înarmați cu bâte și pietre, înaintau spre clădirea administrației centrale și strigau "Rădescu și ordinea". Grupul lui Gheorghe Apostol a început atunci să se retragă. Pe când se apropiau de Poarta nr. 2, s-au tras focurile de armă. Gheorghe Apostol a fost lovit de un

glonte în stomac și transportat repede la Spitalul Elias. [CDLIII] [CDLIV]

Noi grupuri de ceferiști sosite „în ajutor" au dezarmat „bandele fasciste": „S-au găsit arme de toate felurile - continuă reportajul *României Libere* - de toate calibrele, pistoale automate, puști mitraliere, răngi etc.“

La fața locului au sosit Gheorghe Gheorghiu-Dej, Lotar Rădăceanu, Bebe Brătianu, toți trei miniștri în guvernul Rădescu, un reprezentant al Ministerului de Interne, Tănăsescu și colonelul Oreste Dobrotescu de la Parchetul militar.

în jur de 100 persoane au fost reținute și interogate. în timpul incidentelor, un muncitor a fost ucis și alți nouă răniți.[CDLV] Comentariile presei procomuniste au acuzat violent pe luliu Maniu, pe „reacționarii" din Partidul Național Țărănesc și pe generalul N. Rădescu pentru incidentele de la Malaxa. Mitinguri organizate *ad-hoc* de activiștii C.G.M. au cerut, firește, pedepsirea făptașilor și demiterea primului ministru.

Consiliul Frontului Național Democrat se grăbește să dea un comunicat care, din nou, face simple afirmații - fără nici o dovadă - dar introduce și un concept nou: „România este împinsă la *război civil,* prin cuvântul și fapta generalului Rădescu, a lui luliu Maniu și a tuturor celor care, direct sau indirect, înarmează și sprijină elementele fasciste și legionare rămase în plină activitate".[CDLVI] [CDLVII]

Primul ministru desființase prin decret cele trei posturi de subsecretar de stat la Ministerul de Interne .

CDLIII Nu se dau prenumele celor citați.

CDLIV *Idem.*

CDLV *R.L.,* III, nr. 173, joi 22 februarie 1945 paginile 1 și 3.

CDLVI *Idem* pag. 1.

CDLVII Vezi capitolul IV; *M.O.* din 20 februarie 1945.

Consiliul FND protestează, firește, întrucât măsura viza îndeosebi pe Teohari Georgescu; altfel spus, îndepărta un lider comunist de la Interne.

De aceea comunicatul Consiliului FND califică decretul amintit ca „un act dictatorial", „anticonstituțional și antide-

mocratic", „o provocare în plus și o gravă încălcare a acordu- «7 lui politic care a stat la baza formării actualului guvern" .

Asemenea texte arată până unde poate merge cinismul și reaua credință. Când jumătate din membrii guvernului Rădescu pornesc o campanie fără precedent pentru răsturnarea primului ministru, faptul este prezentat ca un act firesc, dorit și cerut de „popor". Când primul minstru desființează - potrivit atribuțiilor sale - trei posturi de subsecretari de stat, faptul este calificat, de aceeași presă comunistă, ca un act „anticonstituțional" etc.

în concluzie, Frontul Național Democrat se declară gata să-și asume deplina răspundere a guvernării.

Confederația Generală a Muncii dă, de îndată, un comunicat asemănător. Textul cuprinde o avalanșă de formulări de felul: „bande de asasini și legionari... asasini, asasinate, bande de asasini care turbează de furie, provocare sângeroasă și criminală, ... stârpiți și ultimele semințe de fascism din țara noastră" etc, etc.

Din nou simple afirmații și calificative, iarăși afirmații fără dovezi și insulte.

Concluzia?

Organizatorii și provocatorii sunt „luliu Maniu, Ilie Lazăr și celelalte elemente reacționare din țară".

Autorul moral „al acestor provocări și asasinate" este generalul Rădescu. Primul ministru și „toate elementele re- g acționare să plece din guvern!" .

Privită din perspectiva timpului, reacția PCdR nu surprinde. Primul Ministru era hotărât să păstreze ordinea. Avea de partea lui pe studenți, intelectuali și cea mai

mare parte din clasa de mijloc, și, în plus, chiar o parte din muncitorime. Cuvintele "Rădescu și Ordinea", rostite de toate aceste categorii, reprezintă o realitate a opiniei publice la începutul lui 1945.

---

[7] *Ibidem.*

[8] *R.L.,* III, nr. 173, joi 22 februarie 1945 pag. 1.

în cazul uzinelor “Nicolae Malaxa" miza pentru Partidul Comunist era esențială. Dacă muncitorii reușeau să impună votul secret și să aleagă un comitet sindical ieșit de sub controlul comunist, exemplul de la Malaxa - una din cele mai mari întreprinderi ale țării - putea fi urmat și de alte fabrici.

De aceea reacția atât de dură și imediată; de aceea tot torentul de acuzații și invective; de aceea calificativele de „legionari și fasciști", repetate cu fiecare frază; de aceea ehiar ideea de "război civil".

O confirmare directă o aduce chiar Chivu Stoica, președinte al Uniunii Sindicatelor din CFR: “Dar nu putem tolera ca banditul Ilie Lazăr[CDLVIII] să facă la Malaxa un cuib legionar *prin care să distrugă unitatea de a luptă clasei muncitoare.* Gardiștii[CDLIX] spun: “Să avem sindicatele noastre”, “să nu facem politică”[CDLX]. Prin “unitate de luptă a clasei muncitoare", Chivu Stoica și liderii comuniști înțelegeau controlul muncitorimii de către PCdR.

Cum se desfășuraseră de fapt lucrurile la uzinele Nicolae Malaxa, la 19 — 20 februarie 1945?

S-a început o anchetă oficială, condusă de Parchetul

CDLVIII Fruntaș PNȚ care începuse formarea unor organizații PNȚ ale muncitorilor.

CDLIX Adică legionarii!

CDLX Sublinierea D.C.G., *R.L.,* III, nr. 173, joi 22 februarie 1945 pag. 3.

Comandamentului Militar al Capitalei. Din comisie făceau parte un reprezentant al Parchetului Tribunalului Ilfov, directorul general al uzinelor Malaxa, și câte un delegat al lucrătorilor, al funcționarilor uzinei, precum și al Confederației Generale a Muncii[CDLXI]. Numele victimelor a fost dat publici-

„împușcat mortal": Dragu Stan lăcătuș; „răniți grav": Dicu Ion, Ștefan Haralambie, Andrei Gheorghe, Echim Nicolae, Stancu Grigore, Munteanu Zamfir, Sate Panait, Stir Alexandru, Mârza Ion, Max Vocinski (casierul sindicatului C.G.M.)[CDLXII].

Nu se știe - în stadiul actual al informației - dacă ancheta oficială a fost dusă până la capăt.

A rămas totuși o relatare a evenimentelor în ziarul *Dreptatea.* Ea diferă substanțial de versiunea comunistă.

Muncitorii de la Malaxa erau nemulțumiți de „afacerile și necinstea" autoproclamatului comitet sindical condus de Vasile Mauriciu. Lucrătorii ceruseră alegerea unui nou comitet.

în ziua fixată pentru alegeri, luni 19 februarie, Vasile Mauriciu și oamenii săi au bătut grav pe un reprezentant al muncitorilor, Mărculescu. Aceasta a fost în cele din urmă scos din mâinile agresorilor. Au urmat alegerile, prin vot secret. Rezultatul?

Circa 4500 voturi pentru noul comitet sindical independent și circa 700 pentru comitetul condus de comuniști.

între timp “delegați autorizați ai fabricii" au cercetat locuința lui Vasile Mauriciu, unde au descoperit un

---

CDLXI *Ibidem.* Niciunul din reprezentanții autorităților menționate nu este nominalizat, afară de inginerul Korcinski, director general al uzinelor Malaxa.

CDLXII *Ibidem.*

revolver, 500.000 lei și două bilete în valoare de 200.000 lei pentru participare la curse de cai.

După acest prim vot, adunarea generală a muncitorilor a formulat următoarele cereri: 1) să se procedeze la alegerea unui comitet sindical sub supravegherea unui magistrat civil sau militar; 2) eliberarea imediată a muncitorilor reținuți arbitrar de un grup FND[CDLXIII]; 3) îndepărtarea din funcție a

inginerului Korcinski care a preluat conducerea fabricii fără aprobarea muncitorilor[CDLXIV].

Marți, 20 februarie, camioane cu muncitori de la CFR și UCB[CDLXV] au sosit în fața porții uzinelor Malaxa, pentru a da o „mână de ajutor" lui Vasile Mauriciu, îndepărtat din funcție de muncitorii uzinei, cu o zi înainte.

Procomuniștii s-au luat la încăierare cu ceilalți muncitori.

Cei veniți din afară au tras focuri de armă asupra muncitorilor uzinei, iar un glonte a lovit și pe Gheorghe Apostol. *România Liberă* anunțase că Dragu Stan, lăcătuș la Malaxa, a fost ucis de un glonte. *Dreptatea* vine cu o precizare: Dragu Stan era un membru al Partidului Național Țărănesc![CDLXVI CDLXVII]

CDLXIII Nu sunt până în prezent informații în ce împrejurări și când, muncitori de la Malaxa au fost reținuți de activiști FND,anterior datei de 19 februarie.

CDLXIV Relatarea evenimentelor în *Dreptatea,* S2, nr. 135, joi 22 februarie 1945.

CDLXV UCB = Uzinele Comunale București, devenite ulterior ICAB.

CDLXVI Ibidem și nr. 138, duminică 25 februarie 1945, p. 2. *Scânteia,* II, nr. 147, joi 22 februarie p. 1 publică în chenar negru, un comen- tar cu titlul: ‚A murit în luptă tov. Dragu Stan".

CDLXVII Precizări DCG.

Comparând cele două relatări, aceea din *Dreptatea* este mult mai coerentă și cu mult mai explicită decât aceea din presa procomunistă.

Cine a tras? Nu s-a publicat vreodată un raport de anchetă oficial asupra incidentelor. Presa procomunistă n-a revenit cu detalii, altele decât cele date publicității la 20 și 21 februarie.

Un raport al reprezentantului militar USA pe lângă Comisia Aliată (Sovietică) de Control, confirmă faptele principale, în sensul celor relatate în *Dreptatea.* Confirmă că o primă încercare de a ține alegeri sindicatele prin vot secret a avut loc luni 19 februarie. A doua zi, "când se vedea că elementele de stânga din uzină sunt pe punctul de a fi înfrânte (în alegeri) mai multe sute de muncitori înarmați au venit de

la fabrici din zonă și au demonstrat în fața uzinei (Malaxa) Când (noii veniți) au încercat să intre, a avut loc un schimb de focuri de armă cu muncitorii din interiorul (uzinei), și ei

Incidentele de la uzinele „Nicolae Malaxa" posesori de arme. în cursul învălmășelii, liderul sindical Apostol a fost serios rănit"[CDLXVIII].

Reprezentantul politic al SUA la București trimise, la i, un raport similar Departamentului de Stat . rându-

Ce s-a întâmplat cu muncitorii arestați, circa 100,

CDLXVIII[19] Raport din 25 martie 1945 al generalului brigadier C.V.R. Schuyler către generalul maior J.E. Huli, adjunct al șefului Statelor Majore ale Statelor Unite; incidentele de la Malaxa sunt în capitolul „Desfășurări politice în România", p. 5: Arhiva Ministerului de Război, N.A.W.

[20] Burton Y. Berry cărte Departamentul de Stat, la 13 martie 1945: 871.00/3 - 1345, p. 1 - 2, N.A.W.

[21] Tel. a reprezentantului militar al Statelor Unite în Comisia Aliată (Sovietică) de Control către Comandamentul Aliat la Caserta, Italia, la 16 martie 1945; Arhiva Departamentului de război, N.A.W.

potrivit relatării din *România Liberă?*

Către mijlocul lunii martie, 42 de muncitori de la Malaxa și 16 tipografi de la *Dreptatea* se aflau în continuare în celulele Prefecturii Poliției Capitalei. Nici o acuzație nu era înscrisă oficial împotriva lor în registrele poliției. O notă menționa că toți sunt deținuți din ordinul ministrului de interne, liderul comunist Teohari Georgescu.

Reprezentanți occidentali ai Comisiei Aliate (Sovietice) de Control au reușit totuși să schimbe câteva cuvinte cu doi din tipografii arestați de la *Dreptatea.* Erau vizibil marcați de brutalitățile îndurate. Ei au confirmat că fuseseră închiși de către civili ai Frontului Național Democrat și că arestații erau mereu supuși unor brutalități .

Din cele știute până în prezent se pot desprinde următoarele:

a) FND și PCdR au aruncat de îndată întreaga răspundere a incidentelor asupra premierului Nicolae Rădescu și a lui luliu Maniu. Nu au adus nici un fel de dovezi ci numai acuzații violente, însoțite de o versiune tip.

b) Faptele au fost denunțate ca un început de „război civil", pregătit din timp. Este pentru întâia dată când concep-

tul de „război civil" este vehiculat de presa comunistă. El va căpăta noi proporții după incidentele de sâmbătă 24 februarie (vezi capitolul VII,).

c) Prin arestarea și deținerea ilegală *a* zeci de muncitori se dădea un avertisment oricui ar mai fi îndrăznit să se opună controlului comunist.

CAPITOLUL VI

Spre ultima etapă. Guvernul sovietic se pregătește să intervină direct

în urma incidentelor de la uzinele Malaxa, PCdR - FND cheamă cetățenii la un miting de protest, sâmbătă 24 februarie orele 14, în Piața Națiunii.

Manifeste incendiare, măsluind fără rușine faptele, sunt răspândite în oraș (miercuri 21 februarie): "Generalul Rădescu, luliu Maniu, Ilie Lazăr, în cârdășie cu rămășițele fasciste, împing țara spre dezastru. Dușmanii poporului doresc să instaureze o nouă dictatură după modelul regimului dezastruos și sângeros al călăului Antonescu". Frontul Național Democrat cheamă pe toți — "tineri și vârstnici, orășeni și țărani, bărbați și femei, din toate păturile sociale, civili și militari" să demonstreze împotriva "elicei trădătoare", pentru un guvern FND: "Jos cu Rădescu! Moarte fasciștilor!"[CDLXIX]

Vineri 23 februarie, noi manifeste. Frontul Unic Muncitoresc își îndeamnă aderenții "să răspundă cu lovituri înzecite la o lovitură a fasciștilor"[CDLXX]. în aceeași zi, *Scânteia* publică apelurile FND către femei, către "ofițeri, subofițeri și soldați": "luliu Maniu, generalul Rădescu și ceilalți din jurul lor" caută să folosească armata "drept unelte oarbe pentru scopurile lor criminale și pentru asuprirea poporului român". Aceiași "... trimit ofițeri și soldați să organizeze sabotajul producției de război în fabrici"!

Acuzația este atât de absurdă, încât nimeni n-ar fi îndrăznit s-o formuleze în împrejurări cât de cât normale. Propaganda comunistă socotea orice mijloc potrivit pentru a discredita pe cei ce se opuneau uzurpării puteriii de către PCdR!

Manifestul Consiliului FND către militari continuă:

CDLXIX *Scânteia,* II, nr. 147, joi 22 februarie 1945, p. 1.

CDLXX Manifestele, în traducere engleză, sunt anexate la raportul nr. 152 trimis de Burton Berry, din București, către Departamentul de Stat, la 13 martie 1945: 871.00/3 - 1345 - CS, N.A.W.

"Rădescu trimite unități ale armatei să apere moșiile boierești."

Frontul Național Democrat ascundea deliberat proiectul Partidului Național Țărănesc de a expropria moșiile până la limita de 30 ha la șes, deci de a da mai mult pământ țăranilor; programul FND fixase plafonul exproprierii la 50 de hectare.

“Plini de ură - scrie manifestul - ...Rădescu, Maniu și ceilalți reacționari împing țara spre un război civil."

Ideea de “război civil" trebuia cât mai des repetată pentru a da o aparentă “motivație" intervenției sovietice (vezi capitolul XI).

în sfârșit, armata este îndemnată să nu se supună autorităților legale:

"Refuzați cu hotărâre executarea ordinelor date de Rădescu și de oamenii lui, împotriva poporului."

Ofițerii sunt îndemnați să lupte pentru “condiții de viață corespunzătoare" rangului lor; subofițerii, pentru “sporirea soldelor" care astăzi îi lasă “muritori de foame", iar soldatii “pentru hrană și cazare omenească" .

Suveranul țării nu era defel amintit de ziarele comuniste. Dar la 23 februarie au fost distribuite chemări ale FND către armată cu "Trăiască Regele, comandantul suprem al oștirii!".

Propagandiștii PCdR au socotit că presa nu trebuie să exprime vreun elogiu Suveranului; manifestele volante, care oricum se pierdeau, puteau însă cuprinde și numele Regelui.

Consiliul FND dă publicității și o "chemare" către “Femei, gospodine, mame, soții[CDLXXI CDLXXII]":

"Reacționarii din guvern în frunte cu generalul Rădescu duc o politică de distrugere a gospodăriilor

---

CDLXXI Manifestul FND, este datat 22 februarie 1945, București și a fost publicat de *Scânteia,* II, nr. 149, sâmbătă 24 februarie, p. 5.

CDLXXII *Scânteia,* II, nr. 149, sâmbătă 24 februarie 1945, p. 5.

voastre... Ei favorizează specula..."

Nici un cuvânt, firește, despre cauzele reale ale inflației și lipsurilor: pierderea războiului, ocupația sovietică și cererile

zilnice ale trupelor de ocupație și ale Comisiei Aliate (Sovietice) de Control.

Aceiași guvernanți “asmut pe copii împotriva părinților, pe frați împotriva fraților[CDLXXIII]"; în plus, socot că locul femeii “e numai la bucătărie".

Un guvern FND va aduce: “stârpirea speculei și a scum- petei", întoarcerea "fiilor, soților și fraților voștri prizonieri în URSS" și “drepturi egale pentru femei, ca și pentru bărbați".

De reamintit că specula și scumpetea vor continua cel puțin doi ani și jumătate; că prizonierii s-au întors după ani și ani, unii din ei fiind imediat arestați de autoritățile comuniste române; că drepturile “egale" au fost asigurate, dar că femeile au fost nevoite să-și ia o slujbă și pentru faptul că, în noul regim, salariul bărbatului nu mai acoperea nevoile minimale ale unei familii.

In declarații separate, social-democrații și "Frontul Plugarilor"[CDLXXIV] [CDLXXV] își exprimă adeziunea la programul FND.

La a 27-a aniversare a Armatei Roșii, Consiliul FND se adresează lui LV. Stalin "omului de geniu, conducător al armatei eliberatoare"; se angajează să lupte “din răsputeri" pentru “nimicirea rămășițelor

---

CDLXXIII Aluzie probabil la încercările guvernului de a apăra ordinea și legile țării împotriva acțiunilor de forță conduse de PCdR.

CDLXXIV Apelul Frontului Plugarilor este datat 24 februarie 1945.

CDLXXV[1] *Scânteia,* II, nr. 149, 24 februarie 1945, p. 1. Vezi și telegrama PSDR către I.V. Stalin: *Libertatea,* II, nr. 162, duminică 25 februarie 1945, p. 1.

hitleriste" din România; pentru “aplicarea sinceră a armistițiului mărinimos și a hotărârilor istorice ale Conferinței din Crimeea"; pentru “prietenia eternă a României cu Uniunea Sovietică" .

Comitetul Central al Partidului Comunist din România se adresează mareșalului Stalin "salvatorul progresului omenirii, organizatorul și conducătorul victoriilor istorice asupra fascismului". II asigură că “poporul român va purta în veci

recunoștință Armatei Roșii și Domniei Voastre personal”, o precum și “marelui popor sovietic" .

Propaganda comunistă aruncă din plin un torent de neadevăruri, speculații, invective și calificative împotriva partidelor tradiționale.

“Ne aflăm în fața unui asalt fascist" scrie Grigore Preoteasa. Generalul Rădescu “a început tot mai mult să întrebuințeze metode dictatoriale fasciste care împing țara spre o nouă catastrofa", spre "o lovitură de forță după cel mai curat model hitlerist", spre "lupte de stradă și război civil"[CDLXXVI] [CDLXXVII].

Această ultimă etapă în impunerea unui guvern FND arată cum funcționa campania de propagandă și dezinformare orchestrată de PCdR. Mai întâi, faptele reale sunt răstălmăcite, transformate sau chiar inventate. Intervine totodată barajul de presă menit să acrediteze versiunea comunistă a evenimentelor. Concomitent este împiedicată, de la început, orice încercare de a spune și analiza ceea ce s-a petrecut cu adevărat. Cenzura sovietică oprea până și relatările corespondenților de presă străini, care cuprindeau alte informații decât cele aprobate și apreciate de autoritățile comuniste sovietice și române.

CDLXXVI *Scânteia,* II, sâmbătă 24 februarie 1945, p. 1.

CDLXXVII Editorial în *R.L.,* III, nr. 176, 25 februarei 1945, p. 1 și 3.

Această "versiune oficială" va fi, an de an, repetată, reprodusă în editoriale, comentarii, articole, manuale școlare și universitare. Cu trecerea timpului, scădea, firește, și numărul martorilor care ar fi contrazis vocea stăpânirii. Opinia publică, mai ales noile generații, sfârșeau prin a considera ca "adevărată" versiunea comunistă.

în ianuarie - februarie 1945 Partidul Comunist din România a avut un patron și un aliat a căror intervenție a fost decisivă pentru acapararea puterii:

Guvernul sovietic și Armata Roșie.

La 22 februarie *Pravda* publică un amplu articol asupra evenimentelor din România[CDLXXVIII]. Sunt relatate principalele secvențe, așa cum apăruseră în *Scânteia* și presa afiliată. Oficiosul Partidului Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice scrie că Programul - platformă FND[CDLXXIX CDLXXX CDLXXXI] "a fost unanim aprobat de masele largi populare". "O parte însemnată a presei românești" a sprijinit acuzațiile formulate de Teohari Georgescu împotriva guvernului Rădescu: "purificarea aparatului de stat de elementele fasciste se face foarte încet și se izbește de sabotajul unor funcționarii influenți".

CDLXXVIII Articolul din *Pravda* reprodus de *Scânteia,* II, nr. 149, sâmbătă 24 februarie 1945, p. 1. Toate citatele se dau în continuare din acest articol.

CDLXXIX Publicat la 29 ianuarie 1945.

CDLXXX Vezi mai sus, cap. IV.

CDLXXXI *Pravda* mințea fără rușine. Prin reforma agrară legiferată de guvernul român în 1921, 6.125.000 hectare au fost expropriate de la marii proprietari și distribuite țăranilor. A fost cea mai amplă expropriere a pământului din istoria României. A fost precedată de aceea efectuată sub Alexandru Ioan Cuza la 1864: 2.038.640 hectare împărțite la 511.896 familii țărănești. După procedeul obișnuit

Cuvântarea generalului Rădescu din 11 februarie în sala ARO “prin conținutul și tonul ei, a ascuțit și mai mult situația". Primul ministru a acuzat pe muncitori “că se ocupă prea mult de politică".

Adaugă *Pravda-.* "înlăturarea muncitorilor de la participarea la viața publică este o trăsătură a unui regim fascist și nu a unuia democrat".

Refuzul generalului Rădescu de a efectua de îndată reforma agrară, intenția sa de a aștepta până la finele ostilităților, sunt asemănătoare promisiunilor făcute după primul război mondial: “și atunci s-a făgăduit reforma agrară «după război», «la momentul oportun», dar momentul acesta n-a mai venit niciodată".

“Țăranii români au fost crâncen înșelați" continuă articolul .

Spre ultima etapă 21

Nu au fost uitate nici incidentele de stradă din 11 februarie. In versiunea *Pravdei,* în fața cinematografului ARO a avut loc “maltratarea barbară a demonstranților de către fasciști. Poliția ... sprijinea pe huligani și bandiți".

Oficiosul sovietic explică și conceptul de “libertate a presei". Susține că “ziarul *Dreptatea* s-a năpustit asupra Frontului Național Democrat... cu învinuirile cele mai murdare și mai calomnioase". Ca atare, "muncitorii au refuzat să tipărească această murdară gazetă".

Concluzia *Pravdei?*

“Libertatea presei există, dar nu pentru hitleriști și agenții lor. “[CDLXXXII] [CDLXXXIII]

Altfel spus, libertatea presei există numai pentru cei ce sunt de acord cu politica PCdR.

Incidentele de la Malaxa - continuă editorialul - arată că guvernul Rădescu “se simte lipsit de sprijinul

---

CDLXXXIIal presei sovietice, *Pravda* trece complet sub tăcere aceste realități și afirmă exact contrariul!

CDLXXXIII Sublinierea *Pravdei.*

maselor populare" și este incapabil "de a crea prin măsuri democratice o puternică ordine de Stat în România".

în final vine și ideea centrală, pentru care a fost publicat de fapt tot articolul:

"Opinia publică sovietică nu poate privi impasibilă la această luptă internă între elementele democratice și cele fasciste din România. *Aceasta nu este numai o chestiune internă a României.* Războiul încă nu s-a terminat...

Noi nu putem uita nici o clipă că România este spatele Frontului Armatei Roșii[CDLXXXIV] [CDLXXXV] și în acest spate al frontului trebuie să fie lichidată dominația elementelor profasciste. Aceasta o cer hotărârile istorice ale Conferinței din Crimeea" .

Intervenția *Pravdei* avea un dublu țel.

Pe de o parte, dădea "greutate" versiunii vehiculate de presa comunistă din România.

Pe de altă parte, pregătea intervenția directă a guvernului sovietic. Exact aceleași "motivații" vor fi reluate, peste câteva zile, de Andrei Ianuarievici Vâșinski când va formula ultimatumul Moscovei.

Oficiosul în limba română al Armatei Roșii publică la 23 februarie un editorial cu aceeași temă centrală: ordinea trebuie să domnească în spatele liniilor Armatei Roșii.

Față de barajul continuu al propagandei comuniste, mărturiile privind reacția majorității absolute a opiniei publice și a partidelor tradiționale sunt mai restrânse. Faptul este explicabil: cenzura sovietică devenea tot mai strictă, iar activitatea Comisiei Aliate (Sovietice) de Control, tot mai acaparatoare.

CDLXXXIV Linia frontului se afla la cel puțin 600 km de București în februarie 1945.

CDLXXXV *Scânteia,* II, nr. 149, sâmbătă 24 februarie 1945, p. 1 (sublinierea DCG).

Se adăuga impactul ocupației sovietice, factor psihologic de primă mărime. Din octombrie 1940 și până în august 1944, România nu cunoscuse un regim de ocupație propriu-zis.

Berlinul considera România ca o țară aliată și dăduse Wehrmacht-ului instrucțiuni în acest sens.

Armata sovietică venise ca învingătaore. Cererile ei zilnice de aprovizionare, încartiruire, transport etc, erau direct simțite de covârșitoarea majoritate a populației. In plus, opinia publică - la orașe mai ales - constata în direct că Armata Roșie este "aliată" partidului comunist din România pentru acapararea puterii centrale și locale.

Partidele tradiționale erau de asemenea confruntate cu o situație total diferită față de anii '20 și '30 (până în 1938).

Țelul ultim al partidului comunist era monopolul puterii politice, concomitent cu înlăturarea și anihilarea oricărei opoziții.

Nici vorbă de alternarea la guvernare prin alegeri.

Și în anii '20 - '30 avuseseră loc repetate campanii de presă împotriva adversarilor politici. Nici una nu folosise însă torente de insulte ca în 1944 - 1945; nici una nu incita la ură și violență ca acuma; nici una nu ridicase minciuna și falsificarea realității la rang de normă obligatorie.

•Spre ultima etapă 21

Anterior existase totdeauna posibilitatea de a răspunde la atacurile oponentului. în 1944/45 cenzura sovietică, dublată de aceea a sindicatului comunist al tipografilor, redusese considerabil, anulase de fapt, dreptul la replică.

în trecut, manifestațiile de stradă, desfășurate obișnuit în ordine și la intervale, marcau adeziunea participanților la gruparea politică respectivă.

Acum, repetatele manifestări și mitinguri urmăreau dezorganizarea vieții publice și a întreprinderilor,

amplificarea unei atmosfere de temere, suspiciune, insecuritate.

Acum, în 1944/1945, apărătorii ordinei și autorității legale erau numiți de presa comunistă fasciști, huligani, infractori, criminali.

Cei ce recurgeau la forță și violență erau proclamați "de- mocrați" și “patrioți".

Respectul pentru lege devenise infracțiune; încălcarea legii devenise regula de drept. Normalitatea vieții politice era complet răsturnată.

Și totuși în atari împrejurări, tinerii, oameni de vârstă mijlocie, ca și veteranii politicii, au reacționat, s-au opus, au încercat să spună *nu,* dictatului comunist.

La formarea guvernului Nicolae Rădescu, liderii Patidului Național Țărănesc adoptaseră o atitudine mai curând de expectativă. Posibil ca luliu Maniu — numit de adversarii săi “opoziționistul permanent" - să fi considerat și acest guvern tot de scură durată[CDLXXXVI]. Liderul PNȚ va fi urmărit să-și păstreze forțele pentru următoarea fază a confruntării cu comuniștii. Primul ministru, la rându-i, părea să fie oarecum nedumerit de atitudinea lui luliu Maniu.

După cuvântarea generalului N. Rădescu de la sala ARO (11 februarie), atitudinea conducerii PNȚ devine mai fermă. "Generalul a vorbit foarte bine" - spuse luliu Maniu unor apropiați ai săi; dar situația politică din România nu este

destul de “coaptă" pentru o confruntare directă. Maniu considera că premierul greșise politic când propusese efectuarea reformei agrare la încheierea războiului. Date fiind însă calomniile și campania virulentă pentru un guvern FND, Partidul Național Țărănesc considera acum necesar să stea ferm, împreună cu Partidul

CDLXXXVI[17] Al doilea cabinet C. Sănătescu a durat 26 de zile, de la 6 noiembrie la 2 decembrie 1944.

Național Liberal, alături de primul ministru[CDLXXXVII].

La 22 februarie un editorial al *Dreptății* dă în vileag, fără menajamente, țelurile PCdR.

“Adversarii Partidului Național Țărănesc - începe editorialul - continuă fără încetare campania lor de ură și provocare împotriva tuturor elementelor de ordine, care nu admit - și nu vor admite niciodată - că vremea unei dictaturi care a dominat țara și a ruinat poporul, ar putea fi readusă în orice formă, de oricine.

Țara și oamenii ei doresc să trăiască într-un regim democratic adevărat.

Adversarii noștri doresc toate aceste atribute ale democrației numai pe hârtie și numai pentru ei.

Asta nu poate fi:

"Noi"[CDLXXXVIII] [CDLXXXIX], spunem: deplină libertate a exprimării, în cadrul legal existent.

“Ei" spun: deplină libertate, cu condiția să se scrie ceea ce dorim noi.

“Noi", spunem: împărțirea pământului către țărani, potrivit acordurilor intervenite, (între partide), cu respectarea legii și a procedurilor cerute de împrejurările actuale.

“Ei" spun: împărțirea pământurilor prin încălcarea drepturilor proprietarilor și prin confiscarea proprietății, înainte de aplicarea legii.

“Noi" spunem: o administrație legală, stabilită de autoritatea statului, cu reprezentanți ai administrației răspunzători față de națiune.

"Ei" spun: o administrație aleasă arbitrar, prin hotărârea câtorva sute de indivizi, fără nici o

---

[CDLXXXVII] .Atitudinea domnului Maniu în timpul recentei crize politice"; raport confidențial al lui Burton Y. Berry din București, către Departamentul de Stat, nr. 161, din 10 martie 1945: 871.003/-1245

[CDLXXXVIII] “Noi" = PNȚ - PNL

[CDLXXXIX] “Ei" = PCdR - FND

formalitate, instalată prin forță, împotriva voinței cetățenilor.

“Noi" spunem: muncă constructivă a tuturor, pentru mărirea producției, pentru îndeplinirea termenilor armistițiului și asigurarea traiului populației.

“Ei" spun: producție cât de mult posibilă; dar în loc de activitate în întreprinderi și instituții, “ei“ organizează demonstrații de stradă fără noimă și părăsesc lucrul la mijlocul zilei, pentru a merge la demonstrații.

“Noi" spunem: pedepsirea tuturor celor răspunzători de război și a traficanților cu bunurile statului.

"Ei“ spun: moarte fasciștilor, dar ... pe alese, fiindcă unii din ei sunt acuma adăpostiți în birourile presei lor.

Toate acestea nu pot fi.

Ipocrizia, reaua credință, minciuna, calomnia, defăimarea sunt distrugătoare.

Urmările lor sunt dezintegrarea societății și dezastrul țării.

Ele sunt caracteristice guvernelor autocratice, dictatoriale...

Nu sunt pentru noi. Iar Partidul Național Țărănesc va lupta împotriva lor, ca și în trecut, cu toată puterea”[CDXC].

Frontul Național Democrat și Partidul Comunist din România nu erau direct nominalizate. Dar cititorul de atunci, deopotrivă și cel de astăzi, înțeleg că editorialul ataca direct dictatura pregătită de PCdR.

Vineri 23 februarie sunt împărțite manifeste. Ele cheamă pe “toți românii" la o demonstrație a Partidului Național

---

CDXC Exemplarul din 22 februarie 1945 al ziarului *Dreptatea* lipsește din colecția Bibliotecii Academiei Române. Am reprodus ideile principale după traducerea engleză a acestui editorial anexat la raportul nr. 152 din 13 martie 1945 *a* Misiunii americane din București către Departamentul de stat: 871.00/3 - 1345 - CS, N.A.W.

Țărănesc, în Piața Palatului Regal, sâmbătă 24 februarie orele 13. Studentii sunt înștiințați că “luliu Maniu va răs- punde celor ce pervertesc adevărul" .

Date fiind împrejurările, PNȚ evitase până atunci să treacă la demonstrații de stradă. Avea loc acum o schimbare reală, în favoarea unei confruntări directe, pe teren? Sau era vorba mai curând de o manevră tactică, așa cum socoteau unele “surse bucureștene... demne de încredere?" . Pentru a nu spori tensiunea, conducerea PNȚ a contramandat, în ultimul moment, demonstrațiile de protest din București și alte centre.

Tot vineri 23 februarie, presa procomunistă anunță cu mare publicitate că “ramura democratică din Partidul Național-Ță- rănesc" aderă la programul de guvernare FND"[4].

“Manifestul" este asemănătr editorialelor din *Scânteia.* Dizi- denții acuză liderii PNȚ că au finanțat Garda d<> Fier “din fonduri secrete"; că, în timpul războiului, aceiași lideri au nădăjduit într-un conflict între “marii aliați"; că “au refuzat cu îndărătnicie să ia legături directe cu URSS; că au evitat formarea unui guvern politic ; că au primit în rândurile lor pe foștii aderenți ai Legiunii[CDXCI] [CDXCII] [CDXCIII] [CDXCIV] [CDXCV], că au

---

CDXCI Două asemenea manifeste sunt anexate, în traducere engleză, la raportul nr. 152 din 13 martie 1945 (vezi nota nr. 21).

CDXCII Raport nr. 161 din „martie 1945“, Burton Berry din București către Secretarul de Stat, la Washington D.C., 871.0031/-1245.

CDXCIII Apelul lansat de această „ramură democratică" în R.L., III, nr. 176 din 25 februarie 1945, p. 1 și 5.

CDXCIV[2o] Primul guvern Sănătescu a avut de fapt sprijinul politic direct al PNȚ, PNL, PSDR și PCdR.

CDXCV Și Partidul Comunist primise în rândurile sale un număr de legionari.

continuat “lupta odioasă împotriva democratizării reale a țării"[2]; că deschid astfel “porțile unui catastrofal război civil".

Spre ultima etapă 22

Mai mult, aceiași lideri PNȚ "încearcă să solidarizeze pe M.S. Regele cu acțiunea" lor, și “astfel, să-L despartă de rolul Lui firesc, în nădejdea de a găsi prin aceasta un sprijin mai temeinic de rezistență[CDXCVI]".

Ținând seama de toate acestea, un grup de 11 membri ai PNȚ au luat inițiativa constituirii unui PNȚ - “democratic[CDXCVII CDXCVIII]".Nici o personalitate marcantă din Partidul Național Țărănesc nu a semnat apelul. Noul “partid" afirma că își va păstra independența, programul și semnul electoral, dar va adera la "programul minimal de guvernare" al FND.

Sunt cunoscute astăzi și preliminariile constituirii grupului dizident PNȚ - Anton Alexandrescu'[10].

Vasile Luca și Teohari Georgescu s-au întâlnit sâmbătă 17 februarie cu Anton Alexandrescu, Aurel

---

Ceea ce înseamnă că, de fapt, PNȚ se opunea unui guvei i dominat și controlat de PCdR.

CDXCVI *R.L.,* III, nr. 176 din 25 februarie 1945, p. 5.

CDXCVII Inițiatorul era Anton Alexandrescu „fost secretar general al tineretului țărănist din România"; mai semnează: Aurel Potop, conferențiar la Facultatea de științe a Universității din Iași; Tiberiu Tomescu, fost senator; avocații Ioan D. Ioan, I. Raiciu, Ion Simion, Eugen Ionescu, Alexandru lorgulescu și Mircea Nicolescu, profesor C. Lăpușneanu și Gh. Cristescu, președintele sindicatului brutarilor patroni din București.

CDXCVIII Cristian Popișteanu și Marian Ștefan, *Stenograma Ședinh- din 17 februarie 1945 cu național - țărăniștii* în *Magazin Istorii* S.n. XXVIII, nr. 5 (326), mai 1994, p. 21 - 28. Toate citatele se dau în continuare din acest document. Vezi și comentariul lui Cristian Popișteanu la pag. 21 - 23.

Vijoli, “Mazilescu" și alti "național-țărăniști". Câți erau? Stenograful nu-i cunoște: îi numește numai “Țărănist 2, 3, 4, 5 și 6!"

Anton Alexandrescu începe discuția: “Dictatura de partid e la noi (= PNȚ) unde domnește dictatura unei caste de oameni de circa 70 de ani, încăpățânați".

Pe plan extern, continuă Anton Alexandrescu, “dacă alia- ții au luat hotărâri asupra Poloniei conform intereselor sovietice, dar asupra României, care a fost dușmana lor?"

Cât privește grupul dizidenților PNȚ, Anton Alexandrescu adaugă:

“Noi care suntem oameni mai tineri decât conducerea noastră și *mai avem un viitor,* trebuie să manifestăm public ce credem, să arătăm că suntem contra provocărilor ce i se aruncă URSS. *Nu vreau să mă duc să pasc oile în Urali de dragul lui Maniu."* (subinierile D.C.G.).

“Aici ai spus ceva bine" a replicat Vasile Luca. Ce aderenți au dizidenții din PNȚ?

“Țărănist 5“:

“Am luat contact cu prietenii din Argeș, Olt, Dolj, Roma- nați și am dat dispoziție să se ia legătura cu Goij și Mehedinți. Am discutat cu ei despre poziția noastră..." Ei sunt de acord să se efectueze de îndată reforma agrară, să se înlăture "cârdășia cu liberalii".

Acești “prieteni" cer să fie convocați telefonic “pentru ca împreună să luăm o rezoluție, pe care să o înaintăm partidului nostru (= PNȚ) cu un ultimatum de 24 ore cerând să ne spună dacă sunt de acord să-și schimbe politica și să colaboreze cu FND “[CDXCIX D DI].

Dar Teohari Georgescu este de altă părere: pentru elementele de stânga din PNȚ "sarcina imediată" este

---

CDXCIX *Idem,* p. 24 - 25.

D *Idem,* p. 26.

DI *Idem,* p. 27.

“de a rupe cu această clică reacționară trădătoare a partidului (= PNȚ) și a țării și aceasta în mod curajos, fără să căutati să vă pur- tați cavalerește, punându-le încă un ultimatum" .

Teohari Georgescu insistă. Arată avantajele unei rupturi imediate a grupului de stânga din PNȚ: “Vor veni delegați din Oltenia, Goij, Romanați, Rm. Vâlcea".

Conferința lor va duce la “unitatea acestor organizații" Vor avea astfel posibilitatea “să se scoată o gazetă, să-și creeze un birou central, așa ca prin manifestările lor să reprezinte o forță...". Organizațiile dizidente PNT vor avea posibilitatea "să se dezvolte și să crească, așa cum n-au putut până acum" .

Nu mai are rost să se stea de vorbă cu “elementele din conducere (= PNȚ, nota D.C.G.), *dacă acestea n-au ținut cont de radio Moscova",* adaugă Teohari Georgescu (sublinerea D.C.G.).

Vasile Luca este, la rându-i categoric: “Nu colaborăm cu elementele reacționare din partidele istorice. Cerem un guvern FND. E imposibil ca ei să nu înțeleagă că trebuie să plece...". "Rădescu va pleca și noi nu primim să facem iar un ghiveci[DII] [DIII]. Noi vom face un altfel de ghiveci, așa cum știm noi" .

Grupul dizident PNȚ are totuși ezitări. Anton Alexandrescu le spune pe față:

“Alt aspect este că extrema stângă utilizează elementele burgheze și apoi le aruncă ca pe măsele stricate".

Și atunci oamenii se întreabă: “oare nu va face așa cu noi? și de ce să nu ne înscriem individual la ei (= la partidele existente în FND, nota D.C.G.) și scăpăm de eventualitatea de a fi aruncați?"[DIV] [DV]

DII Adică un guvern de coaliție cu PNȚ și PNL!

DIII *Magazin Istoric,* nr. citat, p. 27.

DIV *Idem,* p. 26.

DV *Idem,* p. 28, sublinierea D.C.G.

Vasile Luca dă însă asigurări că nu va fi așa: “In privința faptului că unii se tem că acum îi primim, dar mai târziu vor fi dați peste bord, aceasta este o naivitate..."

Desigur, în viitor "... clasa muncitoare, intelectuală și țărănimea vor avea un singur partid" (adică PCR, nota D.C.G.).

Dar, în acest caz “cei care merg înainte, cu vremea, vor găsi în acest partid un loc, care nu vor cădea în luptă" a adăugat Vasile Luca.

Ca un ultim argument, liderul comunist reamintește că “Uniunea Sovietică prea puțin se amestecă în Italia, Franței i-a ajutat să devie o mare putere... *Aici însă, la granițele ei,* [37] *URSS nu va lăsa pe nimeni să se amestece..."*

In concluzie, Anton Alexandrescu anunță "conferința", adică întrunirea aderenților săi, în prima de “marți", adică la 20 februarie 1945.

A urmat manifestul PNȚ - Anton Alexandrescu, amintit mai înainte.

Dizidenta PNȚ a fost însă un eșec de proporții, astfel încât după “alegerile" de la 19 noiembrie 1946 PNȚ - Anton Alexandrescu nu a mai fost reprezentat în guvern. Deputății săi vor continua, firește, să voteze automat pentru legile propuse de “coaliția" condusă de PCR.

CAPITOLUL VII

Sâmbătă 24 februarie 1945

în dimineața zilei de 24 februarie, o nouă chemare în *Scânteia.* Tensiunea, artificial întreținută, trebuia neapărat sporită. Veniți cu toții în Piața Națiunii, la orele 14; “Muncitori, țărani, ofițeri, subofițeri, soldați, funcționari, liber-pro- fesioniști, femei, tineri și bătrâni[DVI] [DVII] [DVIII]... drepturile nu se apără și nu se câștigă decât prin luptă" .

Mitingul a început la ora fixată. „Câți participant? Peste g
600.000", titra a doua zi presa comunistă . Cifra este fantezistă. 600.000! însemna că în Piața Națiunii se înghesuise 60% din populația Capitalei!

Observatorii misiunii Statelor Unite aflați la fața locului evaluează numărul la circa 50.000[DIX]. Cifra este cu mult mai aproape de realitate, ținând cont de suprafața de atunci a Pieței Națiunii.

S-a adoptat o "moțiune", "în unanimitate", firește. "Cetățenii Capitalei și din județul Ilfov", înfierau “cu adâncă indignare opera lui Maniu și Rădescu de ocrotire și încurajare a bandelor fasciste - teroriste, agenturi ale lui Hitler".

Moțiunea salută aplicarea directă a reformei agrare de către țărani; protestează împotriva "încurajării de către gu-
Sâmbătă 24 februarie 1945 vernul Rădescu a 22
speculei și scumpetei"[0]; cere: “imediata înghețare

DVI Categoriile socio-profesionale sunt enumerate potrivit cu însemnătatea lor pentru politica PCdR.

DVII *Scânteia,* II, nr. 150, duminică 25 februarie 1945, p. 1.

DVIII *R.L.,* III, luni 26 ianuarie 1945, p. 1; *Scânteia,* II, nr. 151, luni 26 februarie 1945, p. 1.

DIX Raportul nr. 152 din 13 martie 1945 (vezi cap. VI, nota 2); vezi și Raportul reprezentantului militar al Statelor Unite, de pe lângă Comisia Aliată (Sovietică) de Control din București, către adjunctul Șefului Statelor Majore la Washington D.C., la 25 martie 1945, capitolul „Situația politică", pt. 5 (vezi cap. V, nota 19).

a prețurilor și sporirea salariilor"[DX] [DXI].

Concluzia?

"Jos guvernul Rădescu! Trăiască guvernul FND! Moarte fasciștilor!"[DXII]

Demonstranții s-au îndreptat apoi spre Palatul regal, cu drapele, lozinci și portretele lui Stalin, Roosevelt, Churchill și regelui Mihai.

Ce a urmat?

Iată versiunea comunistă.

în timp ce înaintau pe Calea Victoriei, demonstranții au fost întâmpinați cu "focuri de armă din clădirea Teatrului Național"; urmate de "rafale de gloanțe" din palatul Ministerului de Interne și mai apoi și "din Palatul Regal". *România Liberă* mai susține că "focul" a fost deschis "pe întreaga Cale a Victoriei, de la Prefectură până la Athenee Palace precum și din alte puncte izolate".

Relatarea adaugă totuși: "cele mai multe salve au fost trase în aer. Altele, mai puține, au fost îndreptate împotriva mulțimii".

După primele momente de panică, "mulțimea care s-a întors în Piața Palatului, a început să strige «Jos fasciștii, moarte lor!»; «Jos Rădescu, asasinul!».

Pe o platformă improvizată deasupra unui camion iau cuvântul: Constantin Doncea "eroul de la Grivița", Lucrețiu Pătrășcanu, Gh. Gheorghiu-Dej, Pătrașcu, Lotar Rădăceanu.

DX în 1945, 1946 și 1947 propaganda comunistă va afirma mereu că prețurile mari la alimente și alte bunuri de consum sunt opera speculanților. în afară de seceta din 1945 și 1946 - care nu avea cum să nu fie amintită - propaganda oficială destinată „maselor populare" nu a explicat vreodată cauzele reale ale inflației și ale lipsurilor acute de bunuri de consum.

DXI „Rezoluția FND" acredita cumva ideea că prețurile pieții pot fi „stabilizate" prin decrete guvernamentale.

DXII *Scânteia,* II, nr. 151, luni 25 februarie 1945, p. 4.

Toți afirmă același lucru: "am fost provocați", noi demonstram pașnic și am fost întâmpinați cu focuri de arme. Toți liderii comuniști “știau" dinainte că guvernul a tras în mulțime! Aceiași lideri cer “doborârea ace guvern incapabil"; “Criminalul Rădescu... a tras cu mitraliera în noi...“ . Vorbitorii cer participanților să părăsească Piața palatului și să aștepte noi ordine.

Ce s-a întâmplat de fapt? Trei cercetări făcute de magistral militari români, cât și două rapoarte ale unor observatori ai Statelor Unite, cuprind destule elemente pentru reconstituirea faptelor, cât mai aproape de realitatea lor.

La 24 februarie orele IO[30] dimineața, locotenentul magistrat Florin Olteanu, procuror al Curții de Justiție militară a Comandamentului militar din București, a instruit pe colonelul Rădulescu, comandantul batalionului special de jandarmi[DXIII DXIV], asupra regulilor de urmat în caz de tulburări. Unitatea colonelului Rădulescu a fost instruită *să nu tragă asupra demonstranților, orice ar face aceștia, și* să aștepte ca locotenentul magistrat Florin Olteanu să fie prezent la fața locului. La rândul său, locotenentul FI. Olteanu primise ordinul ca, în caz de tulburări, să ia de îndată legătura cu delegații FND ai manifestanților. Comenduirea militară a Bucureștilor a emis ordine clare, anume ca *focurile de armă să fie trase numai în aer în semn de avertisment și numai după somațiile legale,* tocmai pentru a evita orice incident sângeros. Dacă demonstranții ar încerca să intre cu forța în clădirea Ministerului de Interne[DXV] procedura de urmat

---

DXIII *R.L.,* III, nr. 177, luni 26 februarie 1945, p. 1 și 2.

DXIV Care avea paza Ministerului de Interne.

DXV Construcția clădirii Ministerului de Interne (viitorul sediu al C.C. al P.C.R.), situată vis-ă-vis de Palatul Regal, nu era încă terminată. Din cele trei corpuri de clădire, unul era însă dat în folosință.

era aceea prevăzută pentru unitățile de pază[DXVI].

Sâmbătă 24 februarie 1945 22

Spre orele 16[30] coloane de demonstranți au început să intre în Piața Palatului, venind în ordine pe Calea Victoriei dinspre sud. Alte grupuri intraseră în Piața Palatului cu aproximativ 15 minute mai devreme. în jurul statuii regelui Carol I s-a produs o scurtă învălmășeală, dar calmul a fost repede restabilit .

Demonstranții s-au așezat în grupuri, în diferite locuri, începând de la hotelul Athenee Palace în partea de nord a Pieței și până spre Ministerul de Interne, la sud. Către orele 17^' întreaga zonă din fața Ministerului de Interne era ocupată de mulțime[13].

Un prim incident are loc către orele 17. Câteva autobuze cu soldați înarmați, comandați de un căpitan, au oprit aproape de clădirea Ministerului de Interne venind dinspre strada Academiei. Văzând autobuzele, unii demonstranți au început să strige. Locotenent-colonelul magistrat Creste Dobrotescu ieși dintr-unul din autobuze și ceru mulțimii să se depărteze de intrarea în Ministerul de Interne. Dintre manifestanți unii au replicat, cu țelul vădit de a incita mulțimea: [DXVII]

DXVI Locotenentul magistrat procuror Florin Olteanu a întocmit un raport oficial asupra evenimentelor. Raportul este datat 24 fe-

DXVIIbruarie 1945, orele 22[30] „și a fost scris" în clădirea Ministerului de Interne. Este cea mai amănunțită relatare a faptelor și va fi menționat, în continuare *„Raportul Olteanu".* Cele constatate în *.Raportul Olteanu"* (datele principale), sunt confirmate de două rapoarte ale unor observatori militari ai Statelor Unite, precum și de o sinteză întocmită de locotenent - colonel Oreste Dobrotescu, adresată Comenduirii Pieței București.

"Trăiască justiția militară, veniți să vedeți cum se face dreptate, armata a venit să ne ucidă pe noi, care venim neînarmați..."[DXX]

Locotenent-colonelul Dobrotescu a explicat participanților că trupa nu va interveni decât în cazul când mulțimea va refuza să se îndepărteze de clădirea ministerului. Ca urmare, unii demonstranți au început să plece, iar It. col. Dobrotescu a ordonat căpitanului să țină trupa în autobuze pentru a evita alte incidente. Apoi It. col. Dobrotescu a intrat în clădirea Ministerului unde a raportat primului ministru - generalul Rădescu - și unde a primit, de altfel, ordinul generalului Oncică de a trimite autobuzele cu ostași înapoi la Comendui- rea militară a Capitalei.

în momentul când It. col. Creste Dobrotescu iese din clădire — din nou agitație și strigăte. Un maior de grăniceri ordonase căpitanului care comanda detașamentul să scoată ostașii din autobuze. Atunci It. col. Dobrotescu se adresă lui Gheorghe Gheorghiu-Dej

---

DXVIII Statuia ecvestră a regelui Carol I, operă a sculptorului Ivan Mestrovici, fusese inaugurată în 1939 cu ocazia centenarului nașterii primului rege al României. Statuia se afla pe un soclu înalt, între clădirea Fundației Carol I (devenită ulterior Biblioteca Centrală Universitară, incendiată la 22 decembrie 1989), și incinta Palatului Regal. Statuia regelui Carol I, ca și clădirea Fundației Carol I despărțeau oarecum Piața Palatului Regal în două zone, una spre Ministerul de Interne (viitorul C.C. al P.C.R.) și a doua spre Hotelul Athenee Palace. Ambele zone se opreau la grilajul înalt al curții Palatului Regal.

DXIX *Raportul Olteanu,* pt. 2 și 3.

DXX Raportul sinteză alcătuit de locotenent-colonel procuror militar Oreste Dobrotescu a fost încheiat în noaptea de 24 spre 25 februarie 1945, după orele 1 noaptea. Va fi menționat, în continuare *Raportul Dobrotescu.*

aflat în apropiere, rugându-1 să îndemne pe demonstranți să se îndepărteze, tocmai pentru a evita o confruntare. Sosi și un ofițer sovietic, care se declară de acord cu punctul de vedere al It. col. Dobrotescu și ceru maiorului de grăniceri să trimită pe ostași înapoi în autobuze. Ordinul se îndeplini de îndată și odată cu plecarea autobuzelor, agitația și strigătele încetară[DXXI] [DXXII].

Incidentele sângeroase încep după orele 17 . Primele focuri de armă automată sunt trase din blocul Ilfov, aflat vis-â-vis de Ministerul de Interne .

Unii demonstranți încep să fugă. Crezând că armata a deschis focul, alți demonstranți scot revolverele și trag spre clădirea Ministerului de Interne. Gloanțe pătrund prin feres-

primului ministru[DXXIII] și ale unui subsecretar de stat[DXXIV].

In învălmășeală, dintre demonstranți unii se îngrămădesc pe strada Wilson și încearcă să forțeze intrarea în clădirea Internelor printr-o poartă secundară. Soldații de pază trag focuri de avertisment în aer și reușesc să împingă grupul înapoi.

Alte rafale de armă automată, îndreptate împotriva trupei ce păzea Internele, vin dinspre blocul Boteanu, aflat la intersecția dintre strada Wilson[DXXV] și strada Boteanu. A doua zi, circa 20 de urme de gloanțe puteau fi văzute pe peretele exterior al clădirii Internelor ce dă spre străzile Wilson - Boteanu. Un glonte rătăcit a nimerit până la clădirea Subsecretariatului de Stat al

---

DXXI *Raportul Dobrotescu,* p. 2.

DXXII *Raportul Olteanu,* p. 3.

DXXIII Generalul Rădescu era și Ministru al Afacerilor Interne.

DXXIV *Raportul Olteanu,* pt. 3.

DXXV De la ferestrele blocului Boteanu se putea trage foarte bine asupra clădirii Internelor (partea dinspre strada Wilson).

Aerului și Marinei[DXXVI] [DXXVII] [DXXVIII] unde a rănit un soldat aflat în post. La scurt timp după aceasta alte focuri simt trase în mulțimea demonstranților, dinspre blocurile "Generala" și "Wilson" .

Un raport oficial asupra evenimentelor de la 24 februarie întocmit de colonelul Rădulescu, comandantul batalionului special de jandarmi, și de locotenent magistrat Florin Olteanu și adresat Comendurii militare a Bucureștilor (= "Comendu- irea Pieței" în denumirea vremii), arată explicit că *focurile asupra manifestanților au fost trase din patru blocuri și ' [29] anume: Ilfov, Boteanu, Generala și Wilson.*

A urmat învălmășeală mare. Unii demonstranți încep să se împrăștie. O mie de oameni încearcă să forțeze poarta de intrare spre Ministerul de Interne, - fațada din Piața Palatului. Reușesc să deschidă poarta[23] și să intre în zona din fața clădirii propriu-zise, strigând și amenințând compania de jandarmi comandată de căpitanul Teodorescu. Tot aici se afla o placardă pe care scria: "Stopl Cine depășește acest punct, se va trage asupra sa fără alt avertisment".

Lt. magistrat Florin Olteanu, aflat la fața locului, încearcă, fără rezultat, să vorbească cu oricare din responsabilii FND sau cu ministrul Lucrețiu Pătrășcanu.

DXXVI Clădirea se află în spatele Ministerului de Interne (viitorul C.C. al PCR) și are fațada spre bd. Bălcescu (în 1945 bd. Brătianu), cam la jumătatea distanței între strada Ioan Câmpineanu (fostă Carol în 1945, apoi 13 Decembrie) și strada Wilson (azi Dem.I. Dobrescu).

DXXVII Blocul Wilson se află la intersecția străzii Dem.I. Dobrescu (fost Wilson) cu bd. Bălcescu (fost Brătianu). Una din laturile blocului se află chiar pe strada Wilson. De aici, din interiorul clădirii, se putea ușor trage asupra demonstranților aflați pe stradă.

DXXVIII Se va cita, în continuare, *Raportul către Comenduire.*

Acționând potrivit regulamentului în vigoare, compania căpitanului Teodorescu *trage în aer o salvă de avertisment.* Unii demonstranți dau înapoi, dar cei mai mulți rămân, decișI să continue.

Lt. magistrat Olteanu se îndreaptă spre manifestanți, discută cu doi dintre conducătorii lor. Nu izbutește să-i determine să dea înapoi. Cum grupul pătrunsese în curte circa 25 de metri spre clădirea Internelor, lt. Olteanu, asistat de maiorul Georgescu, de căpitanul Ionescu și de un șir de ostași, încearcă din nou să convingă pe demonstranți să se îndepărteze.

La ordin, soldații *trag tot în aer, a doua salvă de avertisment.* Rândurile atacatorilor s-au subțiat și ostașii au reușit să-i scoată din incintă și să închidă din nou porțile. "Am fost ajutați să îndepărtăm pe demonstranți de un ofițer sovietic și de unul britanic" scrie lt. Florin Olteanu în raportul său[DXXIX] [DXXX].

în timp ce lucrurile se linișteau oarecum la intrarea principală a Ministerului de Interne, lt. magistrat Florin Olteanu a fost chemat afară de Constantin Agiu. Liderul comunist comunică magistratului militar că sunt morți și răniți printre demonstranți. "Vreau să-i văd" - spune Olteanu. “Au fost deja trimiși la spital” - replică Agiu. Olteanu observă că, la început, demonstrația FND a decurs normal. Dar, odată cu primele focuri de armă, a izbucnit dezordinea; mulțimea a

început să strige, să amenințe armata “și chiar să tragă asupra soldaților"[DXXXI]. Locotenentul Olteanu reafirmă cu toată certitudinea că *soldații nu au tras asupra participanților;* că trupa a primit ordin *să tragă numai în aer* “în autoapărare, și aceasta numai după somațiile

---

[DXXIX] Clădirea propriu zisă a Internelor era precedată de o zonă cu iarbă și, înconjurată de gard, cu poartă de intrare.

[DXXX] *Raportul Olteanu,* pt. 5.

[DXXXI] *Raportul Olteanu,* pt. 6.

legale"[DXXXII] [DXXXIII]. Constantin Agiu păru oarecum pe gânduri după cele comunicate de It. magistrat Olteanu și se îndepărtă.

între timp, în partea de nord a Pieții Palatului, spre Athenee Palace, se rosteau scurte cuvântări. Aria era oricum la adăpost de focul trăgătorilor ascunși în blocurile Ilfov, Boteanu, Generala și Wilson, care încadrau numai piața din fața clădirii Ministerului de Interne.

Cam în același timp, circa 500 persoane încearcă din nou să forțeze poarta principală, spre clădirea Internelor. După somațiile legale, *soldații au tras, tot în aer, două salve de avertisment* și grupul s-a retras. Se cuvine menționat că în timpul celor două încercări ale unor manifestanți FND de a forța intrarea în Ministerul de Interne, patrule ale armatei sovietice au ajutat la oprirea și chiar la îndepărtarea demonstranților .

în timp ce constata urmele lăsate în zidul Ministerului de Interne de către gloanțele trase din blocul Boteanu, locotenent magistrat Olteanu a văzut cum mai mulți manifestanți FND au alergat după un automobil în care se afla un ofițer superior și au tras patru focuri de pistol după el.

Focurile de armă ale unor indivizi ascunși în blocurile Ilfov, Boteanu, Generala și Ilfov au fost constatate direct de: locotenent magistrat Florin Olteanu; de maior Georgescu, comandantul gărzii Ministerului de Interne; de comandanții batalioanelor speciale de gardă nr. 2 și 4; de ofițeri, subofițeri și ostași ai unui regiment de jandarmi repartizați în zonă, precum și de doi ofițeri - neidentificați nominal - ai armatei Statelor Unite[DXXXIV].

Cum a fost ziua de 24 februarie la Ministerul de Interne, unde se afla generalul Rădescu?

DXXXII *Ibidem.*

DXXXIII *Raportul Olteanu,* pt. 7.

DXXXIV *Raportul către Comenduire.*

își amintește Adriana Georgescu, șefa de cabinet a generalului:

«Directorul de cabinet îmi întinde receptorul.

Primește dumneata mai departe comunicările, *toate prefecturile din țară sunt atacate.* Avertizează-1 succesiv pe general..."

Aici Craiova. Prefectura e atacată..."

Prefectura din Focșani. Se trage asupra noastră..."

Intru alergând la general. Este în picioare și privește pe fereastră. Se întoarce spre mine: "Ce e?"

- Craiova, Focșanii sunt...

Generalul îmi lansează:

La pământ! Aruncă-te la pământ!"

Două ferestre sunt sparte. Gloanțele s-au înfipt în perete. Generalul stă tot în picioare... Toată lumea aleargă, telefonul sună într-una. Mă scol ca să mă duc să răspund. Fac doi pași, alt zgomot de sticlă spartă.

La pământ!"

Am ajuns în fine la telefon, dar abia aud.

Prefectura Brăilei. Suntem atacați."

De alături disting vocea comandantului corpului de gardă.

Domnule general, echipe de șoc încearcă să ia cu asalt intrarea din strada Wilson."

Ordonă gărzii să nu tragă. Repede."

Telefonul:

Prefectura de Roman. Se trage asupra noastră..."

Deodată, o detunătură ne încremenește pe toți. îl aud pentru prima oară pe general strigând:

Cine a dat corpului de gardă ordin să tragă?"

Nimeni domnule general... Domnule general, armele erau încărcate cu gloanțe oarbe."»[DXXXV]

[DXXXV] Adriana Georgescu, *La început a fost sfârșitul. Dictatura roșie la București,* Ed. Humanitas, 1992, p. 58 - 59.

Către orele 18[DXXXVI] [DXXXVII] - 19[00] grupurile de demonstranți FND se retrag strigând contra primului ministru.

Dar ziua de 24 februarie nu se încheiase. Spre 20 circa 500 de persoane adunate în fața Ministerului de Interne își exprimă deschis sprijinul pentru ordine, pentru primul ministru și pentru Rege. Focuri de armă sunt din nou trase asupra oamenilor tot din blocul de apartamente Ilfov (ca și în timpul după-amiezii). Câteva minute mai târziu, un automobil cu farurile stinse vine din piața Palatului și se îndreaptă spre clădirea Ministerului de Interne, înspre strada Academiei. Ajuns în apropierea demonstranților, automobilul - care purta numărul de înmatriculare *B - 17094* - a încetinit. Farurile se aprind și o rafală de armă automată este îndreptată direct asupra grupului de manifestanți. Unul dintre aceștia a fost vârât cu sila în automobil[30].

Cum a fost văzută această a doua manifestație din interiorul Ministerului de Interne?

[31]

Din nou relatarea Adrianei Georgescu:

"S-a înserat. De câtva timp, biroul este puțin mai calm... aud un cântec urcând dinspre stradă. Mă reped la geam urmată de toți cei care se află în birou. Deschidem larg fereastra și cioburi de sticlă cad pe jos. Văd o masă nemișcată care intonează imnul național în Piața Palatului. In spatele meu, cineva reia refrenul. în dreapta mea, un coleg plânge. E o melodie, o simplă melodie, dar melodia asta ne ajută de câteva luni să ținem capul sus, să rezistăm în țara ocupată. Spațiul mare care se întinde de la grilajul Palatului Regal până la Ministerul de Interne este plin de bărbați și femei care nu au venit cu camioanele și nu poartă pancarte. Un strigăt puternic: “Trăiască Regele", reluat în cor. Mi se pare că zăresc, agățat de grilaj, pe Mihai Fărcășanu

---

DXXXVI *Raportul către Comenduire; Raportul Dobrotescu,* pt. 6; *Raportul Olteanu,* p. 8.

DXXXVII Adriana Georgescu, *Op. cit.,* p. 60 - 61.

și nelipsita sa haină de piele. Face un gest, pesemne că vorbește, fiindcă

mulțimea nu mai strigă, nu mai cântă. Și din nou, într-un singur glas: «Trăiască Rădescu». în încăperea alăturată, generalul a deschis și el fereastra. Imnul național este reluat, și deodată un automobil despică mulțimea, care se desparte în două valuri rapide. Aud răpăituri și țipete. Mașina trece din nou. Mitraliază mulțimea în dreapta și în stânga. Țipetele se întețesc. Nu mai văd mașina. Radu Ionescu lansează un ordin. Cineva strigă:

- Comuniștii trag în mulțime!

Generalul dă fuga pe culoar. îl urmăm în pas alergător și ieșim și noi în Piață. Oamenii fug în dreapta și în stânga, înnebuniți. în mijlocul Pieței, generalul lansează niște ordine soldaților. încercăm să ridicăm răniții și suntem curând înlocuiți de echipe sanitare. Ambulanțele transportă răniții: bărbați, femei și copii, care se opriseră o clipă pe stradă ca să cânte imnul național. Grupurile se încheagă din nou, tot mai dense. Ambulanța lângă care mă aflu este curând înconjurată de tineri ce privesc cu dinții încleștați răniții pe care echipele sanitare îi urcă pe tărgi. O femeie plânge. Alta leagănă un mort în brațe, și, puțin câte puțin, cântecul se reia în toată piața. Tenace, dur, puternic.

Cineva mă apucă de mână.

- Vino, să mergem înapoi. Te căutam.

E directorul cabinetului. Cât timp am stat să cânt cu ei?

- Unde-i generalul?

- Tocmai a plecat și el.

Pe scară, mă încrucișez cu Radu Ionescu; mi-aruncă:

- Sus e o comisie rusească. Du-te repede. De astă dată, vor să te vadă pe dumneata.

Mi-arată un pachețel alb pe care îl ține în mână:

- Primele expertize realizate pe răniți. Gloanțe de

calibru rusesc.

Coboară două trepte și se întoarce iar spre mine:

- Am identificat mașina. Mâine o să ne acuze că am vrut să masacrăm poporul.

Și, cum rămân împietrită pe scară:

- Haide, urcă odată! Rușii te așteaptă."

Dar versiunea comunistă a secvențelor din seara zilei de 24 februarie?

“Câteva bande de câte 40 - 50 de huligani au ieșit pe străzile centrale strigând lozinci antisemite" și dând foc unor exemplare din *Scânteia.* Nici un singur sergent pe stradă nu [32]
a oprit pe “băieții dragi ai lui Rădescu".

Câteva concluzii asupra evenimentelor din 24 februarie 1945, la București:

1. Demonstrația FND în piața Palatului Regal s-a desfășurat inițial în relativă liniște.

2. Indivizi neidentificați, ascunși în blocurile Ilfov, Boteanu, Generala și Wilson, au tras asupra demonstanților.

3. Crezând că armata a deschis focul, oamenii din piață au reacționat cu strigăte, insulte și focuri de pistol trase asupra clădirii Ministerului de Interne și asupra Palatului regal.

4. Armata a folosit armele numai când manifestanții au intrat în curtea Ministerului de Interne. Salvele de avertisment au fost trase *numai în aer* pentru a îndepărta mulțimea. Au fost de față un reprezentant al Curții de Justiție militară și un ofițer superior.

5. Cum au început focurile de armă ale indivizilor neidentificați, organizatorii manifestației FND au și acuzat pe primul ministru ca autor al represiunii. Evenimentele erau în plină desfășurare, dar liderii comuniști “știau" deja pe cine să arunce vina. Așa a

început versiunea inventată a zilei de

[32] *R.L.,* III, nr. 177, luni 26 februarie 1945, p. 2. Reportajul este caracteristic pentru felul cum presa comunistă își informa cititorii. Singurul adevăr din versiunea comunistă este faptul că a avut loc o manifestație sâmbătă seara 24 februarie. In rest - locul demonstrației, numărul participanților, ce doreau aceștia - totul este măsluit sau chiar inventat. Nici un cuvânt - evident - despre focurile de armă trase din blocul Ilfov și din automobil.

24 februarie, pentru ca mulțimea să fie întărâtată și pornită împotriva generalului N. Rădescu.

6. După impunerea guvernului de la 6 martie, nu a avut loc - după câte se știe - continuarea anchetei oficiale asupra celor întâmplate.

7. Focurile de armă din după amiaza zilei de 24 februarie au urmărit să facă victime, dar în principal să declanșeze panica și să întărâte mulțimea împotriva șefului guvernului, a "fasciștilor și reacționarilor", a lui luliu Maniu.

8. In seara zilei de 24 februarie s-a tras cu alt scop: cât mai multe victime.

Iată cifrele: 2 morți și 16 răniți la circa 50.000 demonstranți în după amiaza de 24 februarie; 2 morți și 11 răniți la 500 de manifestanți în seara aceleași zile. A mai fost rănit și un locotenent sovietic.

Numele victimelor au fost de îndată identificate, anume:

A. Victimele din după amiaza zilei de sâmbătă 24 februarie 1945, între orele 17— și 18—.

Uciși:

1. Ștefanescu Voicu, comuna Viforâta, jud. Dâmbovița.

2. Pașcanu Nicolae, ceferist.

Răniți:

3. Pascu Ștefan, 19 ani, din București, șoseaua Ștefan cel Mare nr. 126; “a primit primele îngrijiri și a fost trimes acasă".

4. Dima Angela, 32 ani; “rana ei a fost pansată și lăsată să plece".

5. Ștefan Piele, mecanic, 39 ani, rănit în piciorul drept, în fața Ministerului de Interne; aparține Frontului Național Democrat.

6. Tara Bucur, 26 ani, muncitor la Rudeni - Reșița, rănit în splină, în fața Ministerului de Interne, aparține FND.

7. Chirică Grigore, 39 ani, din București, strada Constanța nr. 15, rănit în picior, aparține FND.

8. Velea Petre, 25 ani, dulgher, din București, str. Locotenent Ganovici nr. 52, rănit la umăr pe strada Wilson.

9. Vaida Bella, “ungur, refuză să-și arate identitatea"; rănit în spate; “potrivit informației primite, aparține FND“.

10. Stănescu Gh., 26 ani, croitor, căsătorit, din București, str. Popa Soare nr. 8, rănit la gât.

11. Carol Leborix, 32 ani, instalator, din București, str. Pascalului nr. 88, “rană de glonte în zona zigomatică dreaptă".

12. Nicolae Iordan, 30 ani, topitor la Malaxa, din București, str. Murgului nr. 12; a fost împușcat în laba piciorului; glonțul a pătruns și a ieșit prin al patrulea deget al piciorului.

13. Rosian Alexandru, 49 ani, plugar, din București, str. Dosoftei nr. 58; “rană ovală de glonte, pe piciorul drept, sub genunchi".

14. Luiza Nicos, 34 ani, casnică, din București, str. Crân- gași nr. 6, “rană fără importanță".

15. Sanda Dumitrescu, 28 ani, funcționară, din București, str. Dosoftei nr. 30, a căzut și este rănită la ambele picioare.

16. Dumitrache Ispas, 31 ani, proprietar a unui magazin de încălțăminte, din Ploiești, a căzut și s-a tăiat

la cap.

17. Patre Toscicu, "rănit grav".

18. Basil Ladislau, "rănit grav în timpul după amiezii"[DXXXVIII].

B. Victimele din seara zilei de 24 februarie 1945, către orele 21[DXXXIX].

Uciși:

1. Ciulea Nicolae, soldat; asupra sa s-a găsit un bilet de externare din spitalul de la Aiud, fiind trimis la București.

2. Inginer - inspector Boghiceanu Gheorghe, din București, strada Caragea Vodă (a murit la Spitalul Brâncove- nesc), lovit de glonte în cap.

Răniți:

3. Radoslav Radu elev de liceu, în vârstă de 17 ani, din București, strada Bolintineanu nr. 5.

4. Albu (Alb) Nicolae[DXL], contabil, rănit grav în spate

DXXXVIII Datele sunt reproduse după raportul generalului I. Teodo- rescu, vezi nota 35.

DXXXIX Lista este anexată la procesul verbal întocmit de locotenentul colonel magistrat Oreste Dobrotescu în ziua de 24 februarie 1945, privind evenimentele din această zi. Lista a fost transmisă la Washington D.C. ca anexă la raportul lui Burton Berry din București, către Departamentul de Stat, sub nr. 152 din 13 martie 1945: 871.00/3- 1345, N.A.W.

DXL Există o a doua listă cu *toți* cei răniți și uciși în după amiaza și în seara zilei de 24 februarie. Lista cuprinde 32 nume și este semnată de generalul I. Teodorescu, comandantul militar al Capitalei. A fost trimisă cu adresa nr. 24696 din 25 februarie 1945 către Primul Ministru. Este anexată la același raport al lui Burton Berry nr. 152 din 13 martie 1945 (vezi nota 34). Albu Nicolae este identificat ca polițist din circa 19 în lista întocmită de col. Oreste Dobrotescu; în lista generalului I. Teodorescu, figurează cu numele de Alb Nicolae, contabil.

și la ambele picioare, în fața Ministerului de Interne.

5. Mălureanu Nicolae, elev de liceu, 19 ani, domiciliat în București, strada Cuza Vodă nr. 159, rănit grav în spate, în fața Ministerului de Interne.

6. Dobrescu Adam, cizmar, 28 ani, din București, strada Evrica nr. 19, rănit grav.

7. Fieraru Panait, operator la cinematograful Tivoli, domiciliat în București, strada Aeroportului nr. 27 bis, rănit serios.

8. Banu Gheorghe, pietrar, 37 ani, din București, strada Antim nr. 31.

9. Vătășescu Ștefan, sergent din corpul de jandarmi, compania mitraliere; rănit în picior pe când se afla de pază în fața Ministerului de Interne: *"declară că focurile de armă au fost trase din imobilul aflat vizavi de Minister"* (sublinierea D.C.G.).

10. Abramovici Herman, funcționar comercial, 22 ani, din București, strada Minotaurului nr. 24.

11. Pârvescu Aurel, șofer, 31 ani, din București, str. Cireșoaia.

12. Dogaru Gică, șofer, 31 ani, din București, str. Ziduri Moși nr. 13.

Sâmbătă 24 februarie 1945 24

13. Un bărbat (neidentificat) rănit ușor, s-a pansat la Ministerul de Interne, apoi s-a dus singur acasă.

Elevi de liceu, un cizmar, un pietrar, șoferi, un sergent de jandarmi aflat în post, un contabil, un inginer, un operator de cinema, oameni din toate categoriile sociale, aproape toți tineri. Acești toți au avut curajul să manifesteze, alături de alte câteva sute de persoane, pentru liniște, ordine, lege, pentru primul ministru și pentru Rege. Pe aceștia *Scânteia* și presa afiliată ei îi numește huligani, fasciști, bandiți etc.

C. Militar sovietic rănit

1. "Grigorion Sidorovici, 22 ani, locotenent dintr-o unitate militară. împușcat în picior; i s-a extras un

fragment dintr- un glonte de revolver de 6 mm"[DXLI] [DXLII] [DXLIII].

Ziua de sâmbătă 24 februarie a mai cunoscut și alte desfășurări. Către orele 17[40], în timp ce indivizi neidentificați își continuau tirul, la intervale, asupra demonstranților, Comandantul militar sovietic al orașului București trimite următorul ordin generalului Nicolae Rădescu, ministrul de interne: "Generalul Moskvitin știe că s-au folosit arme de foc în zona Ministerului de Interne, a Prefecturii Poliției (Capitalei), strada Clemenceau și Calea Victoriei. S-au folosit și mitraliere și grenade de mână. Comandantul sovietic și Comisia Aliată de Control consideră acest incident ca o necuviință și cer încetarea imediată a focurilor de armă. Veți purta întreaga răspundere, dacă comandamentul militar român și prefectura poliției nu iau de îndată măsuri. Vom fi nevoiți să intervenim cu forțele noastre armate, dacă tirul de arme nu încetează de îndată.

Așteptăm un răspuns la orele 18 " (adică peste 20 minute!).

Ordinul era voit redactat în termeni ambigui. Citindu-1, poți înțelege că oficialitățile militare române sunt răspunzătoare!

Generalul Moskvitin nu și-a mai pus în aplicare amenințarea deoarece manifestația s-a încheiat între orele ÎS[30] și 19.

La orele 22, generalul Nicolae Rădescu se adresează prin radio națiunii. A fost ultima cuvântare rostită liber de un prim-ministru român. Faptul nu se va mai repeta aproape 45 de ani!

DXLI Din raportul generalului I. Teodorescu, vezi nota 35.

DXLII Ordinul sovietic este anexat, în traducere engleză, la raportul

DXLIIInr. 152 din 13 martie 1945 (vezi nota 34).

Țara a auzit adevărul, în cuvinte încărcate de emoție:[38]

"Frați români,

Cei fără neam și fără Dumnezeu, așa cum i-a botezat poporul[39] , au pornit să aprindă focul în țară și s-o înece în sânge. O mână de inși, conduși de doi venetici, Ana Pauker și ungurul Luca, caută prin teroare să supună neamul. Vor cădea striviți.

Acest neam care a știut întotdeauna să-și apere ființa nu se va lăsa acum îngenunchiat de câțiva neisprăviți.

Sub masca democrației, democrație pe care la fiecare pas o calcă în picioare, aceste hiene fioroase nădăjduiesc să ajungă în stăpânirea țării. Sunt nenumărate blestematele lor fapte, pe tot cuprinsul țării. Voi avea în curând prilejul să vă vorbesc de toate.

Astă seară voi spicui, în treacăt, numai pe cele petrecute astăzi, fiindcă vreau să spulber toate infamiile care au și DXLIV DXLV

Sâmbătă 24 februarie 1945 început să fie 24 aruncate asupra mea și asupra armatei, în scopul de a ascunde odioasele lor crime.

Din informațiile mele de până acum, în urma celor petrecute în provincie și în capitală, vă aduc la cunoștință următoarele:

DXLIV[38] Textul în *România. Viața politică in documente,* 1945, coordonatori Ioan Scurtu, Arhivele Statului, București 1994, p. 149 - 150. Versiunea în limba engleză aflată în Arhivele Naționale din Washington D.C., a fost prezentată în limba română în *Magazin Istoric,* S.n., 2, februarie 1993, p. 29 - articolul Dinu C. Giurescu,

DXLV *luni și 15 zile;* Textul redat în acest volum reprezintă, în principal, versiunea tipărită de Arhivele Statului, amendată cu aceea din *Magazin Istoric* și cu aceea redată de Adriana Georgescu, *Op. cit.,* p. 63 - 64. Apelul Generalului N. Rădescu din seara zilei de 24 februarie nu a fost tipărit de presa română, controlată de cenzură.

[w] în februarie 1945, în opinia publică, FND însemna: „Fără Neam și Dumnezeu".

In Craiova, grupuri armate au atacat puternic prefectura și au luat-o cu asalt.

La Caracal, mica dar viteaza garnizoană a rezistat cu îndârjire atacului dat, astfel că prefectura a putut fî salvată.

în Brașov au devastat o cooperativă.

în Capitală crimele lor nu vor putea fi cunoscute în întregime decât mâine. Au tras focuri și în Palatul Regal, două gloanțe pătrunzând în cabinetul mareșalului palatului. Au tras și în Prefectura Poliției Capitalei și au atacat și Palatul Ministerului de Interne, unde mă găseam, un glonte pătrunzând lângă masa mea de lucru. Acum trei sferturi de oră, un grup ce manifesta simpatie și adeziune a fost atacat cu focuri de arme dintr-o mașină și sunt 2 (doi) morți și 11 (unsprezece) răniți.

Acestea sunt pe scurt faptele petrecute astăzi. Criminalii care săvârșesc aceste nelegiuiri nu au măcar curajul faptelor lor. Vor căuta să arunce vina asupra armatei, care, după spusele lor, ar fi la originea provocărilor. Afirm cu toată tăria că nu poate fi o insinuare mai infamă. Armata a avut ordinul meu categoric să nu atace decât dacă este atacată și ea a făcut ceva mai mult: peste tot unde armata a fost atacată, a tras în aer numai în scop de intimidare."

"în ceea ce mă privește am făcut tot ce este cu putință ca să împiedic orice tulburare. Am interzis adunarea populară proiectată de național - țărăniști și am lăsat liberă demonstrația de stradă a FND-ului, anunțată dinainte.

Sufletul negru al celor fără neam și Dumnezeu nu a șovăit însă să se încarce cu noi păcate.

Acestea sunt faptele, aceștia sunt oamenii care le-au săvârșit!

Putem însă să ne mulțumim numai să constatăm acest lucru, fără ca să ne vină atunci pedeapsa de la Dumnezeu?

Fără îndoială că nu; ca un singur om trebuie să ne ridicăm și să facem față primejdiei.

Eu și cu armata ne vom face datoria până la capăt.

Fiți și voi cu toții la posturile voastre."

Comisia Aliată (Sovietică) de Control reacționă de îndată. La orele 23 un colonel sovietic vine la Ministerul de Interne și cere generalului Rădescu să se prezinte la Comisie "într-o chestiune urgentă și importantă ce nu suferă amânare".

însoțit de aghiotantul său și de locotenentul magistrat Creste Dobroescu, primul ministru s-a dus la Comisia Aliată (Sovietică). S-a întors de acolo către orele 1 noaptea (duminică 25 februarie)[DXLVI].

Vicepreședintele Comisiei Aliate (Sovietice) de Control, generalul Vinogradov și viceamiralul Bogdenko au cerut primului ministru al României să explice: de ce a vorbit la radio fără aprobarea prealabilă a Comisiei? (de fapt a Sovietelor).

"O severă cenzură sovietică" a fost impusă a doua zi asupra tuturor comunicațiilor radio românești. Cenzorii sovietici au refuzat pur și simplu să dea drumul la orice relatare a corespondenților străini de presă, diferită de versiunea evenimentelor recente lansată de Partidul Comunist din România[DXLVII].

Faptele enumerate de primul ministru al României în alocuțiunea sa radio cât și interpretarea lor erau riguros exacte.

Lipsea un lucru totuși. Comuniștii "etnici" români stăteau fermi alături de Ana Pauker și Vasile (Laszlo) Luca. "Românii" Gheorghe Gheorghiu-Dej, Constantin Doncea, Gheorghe Vasilichi, Petre Constantinescu-Iași, Emil Bodnăraș, Gh. Vlădescu-Răcoasa, Miron Constantinescu, Paul Niculescu-Mizil sau Nicolae Ceaușescu, ca și alți lideri, erau toți la fel de grăbiți și doritori, ca și Ana Pauker sau Vasile Luca, să impună

DXLVI *Raportul Dobrotescu,* pt. C.

DXLVII Telegrama M 488 din 28 februarie 1945: reprezentantul militar al Statelor Unite pe lângă Comisia Aliată (Sovietică) de Control, către Comandamentul Aliat de la Caserta (Italia), Arhivele Departamentului de război, N.A.W.

țării, prin orice mijloace, regimul comunist.

Guvernul de la 6 martie 1945 a uzurpat puterea prin acțiunea metodică, tenace și fără scrupule a unui nucleu de comu-

Sâmbătă 24 februarie 1945 *niști, indiferent de* 24
obârșia lor etnică, acțiune la care autoritățile și armata sovietică au avut o participare directă și esențială.

Reacția Partidului Național Liberal a urmat curând. "Partidul - citim într-un comunicat difuzat pe foi volante[DXLVIII] - a urmărit cu extremă neliniște evenimentele ultimelor două săptămâni culminând cu sângeroasele incidente de sâmbătă 24 februarie.

Au fost călcate în picioare:

- Libertatea de organizare sindicală prin teroarea exercitată de o minoritate agresivă asupra muncitorilor doritori să-și apere interesele profesionale în libertate și în cadrul legii.

- Libertatea de expresie, suprimată prin instituirea unei cenzuri anonime, clandestine și ilegale, exercitată de sindicate ce nu au fost alese de muncitorii tipografi, pentru a împiedica difuzarea ideilor și opiniilor politice și pentru a sugruma libertatea presei prin măsuri odioase și dictatoriale.

- Libertatea de întrunire și de exprimare prin acuzații absurde și fără vreun temei, astfel încât luptătorii pentru democrație sunt înfățișați în solda fascismului; prin agresiuni organizate împotriva celor de altă părere, prin care intoleranța merge până la vărsare de sânge și crimă.

Partidul Național Liberal nu va îngădui instaurarea unei noi dictaturi sub aparența unei democrații golită de principiile ei esențiale: libertatea și ordinea. PNL protestează cu indignare și determinare împotriva violențelor comise asupra reprezentanților legali ai statului, cât și împotriva violării conștiinței publice.

DXLVIII Comunicatul, în traducere engleză, formează anexa nr. 7 la raportul nr. 152 din 13 martie 1945, al misiunii americane din București către Departamentul de Stat (vezi nota 34).

PNL deplânge victimele agresiunii din 24 februarie.

Partidul Național Liberal condamnă aceste metode caracteristice dictaturii legionare de acum patru ani și avertizează națiunea asupra pericolului unor atari metode pentru însăși existența și viitorul țării.

Partidul aprobă măsurile luate pentru asigurarea legii și ordinei; este ferm hotărât, acum ca și în trecut, să dea întregul său sprijin unirii partidelor democratice, singurele în sta-

re să asigure, potrivit deciziilor de la lalta, un regim democratic clădit pe ordine, lege și libertate.

Partidul Național Liberal este determinat să lupte pentru realizarea marilor reforme sociale pe care le reclamă nevoile claselor muncitoare din orașe și sate. Se pronunță ferm pentru programul de lucru stabilit de comun acord, la formarea acestui guvern.

Facem apel la toți românii cu conștiință să se identifice cu apărarea principiilor democratice, pentru care soldații noștri își dau sângele, alături de eroicele armate aliate."[DXLIX]

In fața dezordinei și violențelor declanșate de Partidul Comunist sub firma FND, singurul răspuns posibil, atunci, în februarie 1945, era afirmarea fără echivoc a primatului și respectului libertății, legii și ordinii. Este ceea ce exprima și comunicatul Partidului Național Liberal.

Evenimentele din 24 februarie sunt confirmate de rapoartele reprezentanților civili și militari ai Statelor Unite aflați la București.

"Din informațiile obținute de misiunea (Statelor Unite) apare limpede că armata (română) nu a tras primele focuri; că atunci când trupa a tras, ea a tras mai întâi în aer", conchide reprezentantul politic al Statelor Unite la București.

“ ...Apare cu claritate că împușcăturile au început dinspre marginile masei de oameni, de la demonstranții înșiși și de la o patrulă rusească; aceasta socotindu-se

---

DXLIX Pentru reacția PNȚ, vezi capitolul VI.

provocată, a tras, rănind mai mulți. Faptul pare confirmat de tipul de rană, provocată de pistoale cu un calibru ce *nu* aparține armatei române." Același raport adaugă:

"Doctorii ce au îngrijit pe cei răniți seara (= în seara zilei de 24 februarie) au declarat în mod accentuat unor informatori de încredere că rănile erau provocate de pistoale și arme de alte calibre, ce nu sunt folosite în armata română."[DL]

CAPITOLUL VIII

în urma gloanțelor...

[DL] Raportul nr. 152 din 13 martie 1945 (vezi nota 34).

Duminică 25 februarie 1945. Reacția presei comuniste față de evenimentele din ziua precedentă merge până la isterie. Versiunea vehiculată de Frontul Național Democrat este reluată, repetată până la obsesie și însoțită de cele mai înverșunate acuzații și calificative.

„Călăii poporului să-și primească pedeapsa" își intitulează Nicolae Moraru editorialul din *România Liberă.* Articolul folosește următoarele cuvinte și expresii[DLI] [DLII] [DLIII]: „clica reacționară; s-a tras mișelește; atac mișelesc, premeditat; provocări și asasinate; bandele de legionari, huligani «istorici», reacțio- nari; respingătoarea maltratare a antifasciștilor ; huliganii și naziștii îmbrăcati în haine militare; rămășițele fasciste coali- [1] ' 2 zate; asasinul Rădescu; Rădescu, Maniu, generalul Negulescu , generalul Anton[DLIV], Ilie Lazăr și ceilalți bandiți prohitleriști; minciuni sfruntate și provocări nerușinate; mârșăviile și crimele săvârșite; Rădescu, care a pășit pe drumul călăului Antonescu; fiara hitleristă ascunsă sub masca «democratului» luliu Maniu și galoanele «patriotului» Rădescu; ..."

Pentru presa din România un asemenea vocabular, repetat și sporit an de an, constituie o premieră absolută de vulgaritate, violență, obscenitate și incitare la ură.

DLI *R.L.* III, nr. 177, luni 26 februarie 1945, p. 1 și 2. Citatele se dau în ordinea în care se află în textul editorialului.

DLII Referire la încăierările din ziua de 11 februarie 1945, vezi cap. IV.

DLIII Ministrul de Război.

DLIV Comandantul Jandarmeriei.

In următoarele zile limbajul va fi reluat și amplificat.

Prea puține elemente noi sunt incluse în versiunea comunistă a evenimentelor.

In urma gloanțelor... 24

Un redactor al *României Libere* scrie că în după amiaza zilei de 24 februarie a interceptat o convorbire telefonică între un ofițer neidentificat și un destinatar neprecizat: ofițerul chema de la Palatul Regal și spunea că garda trage asupra demonstranților[DLV DLVI DLVII].

A doua zi, Ministerul producției de război dă publicității un comunicat cu următoarele precizări: patru ofițeri se aflau în clădirea ministerului (nu a Palatului Regal cum afirma R.L.); unul din ofițeri a chemat la telefon pe generalul Diaco- nescu la numărul 536.32, dar din greșeală a format 537.32 la care a răspuns un redactor al ziarului *România Liberă.* Ofițerul a spus la telefon că „se aud focuri de armă în zona Palatului Regal".

Redacția *România Liberă* respinge însă comunicatul Ministerului producției de război și susține, în continuare, că garda palatului regal a tras . Pentru FND era de maximă importanță să spună că guvernul a fost cel care a declanșat represiunea împotriva demonstranților, că focurile de armă au venit dinspre clădirea Ministerului de Interne și dinspre Palat, fără nici un fel de provocare din partea manifestan- ților FND. Cum alte „dovezi" noi nu au fost aduse, presa pro-comunistă și-a susținut afirmațiile prin comentarii și insulte.

Editorialul semnat de Miron Constantinescu subliniază: „ordinul călăului poporului Rădescu...; instigațiile lui luliu Maniu...; fasciștii provocatori Rădescu și ceilalți vor distrugerea României...; fasciștii

---

DLV *R.L.* III, nr. 177, luni 26 februarie 1945, p. 3.

DLVI *R.L.* III, nr. 180, joi 1 martie 1945, p. 3.

DLVII *Scânteia,* II, nr. 151, luni 26 februarie, p. 1. Vezi și raportul - comentariu semnat de Silviu Brucan, *ibidem.*

Rădescu, Negulescu, Anton și eminența lor cenușie care este luliu Maniu, se ridică împotriva hotărârilor de la lalta...; Rădescu și banda sa trebuie să fie demiși și trimiși în fața Tribunalelor Poporului..." .

„La pașnica demonstrație a peste *600.000 de cetățeni antifasciști,* criminalul Rădescu a răspuns cu rafale de mitrali-

g
eră“, titrează cu litere de-o șchioapă, *România Liberă* (sublinierea D.C.G.).

Lotar Rădăceanu dă un interviu unui redactor „F“ al oficiosului PSD *Libertatea:*

am asistat de la început până la sfârșit la evenimentele din Piața Palatului... Cine îndrăznește să afirme că s-ar fi produs din partea vreunui manifestant cea mai mică agresiune este un mincinos ordinar..."

După ce descrie versiunea FND a manifestației, Lotar Rădăceanu conchide:

„Ei bine, martor direct al evenimentelor, vă spun că nu poate să existe nici o îndoială că totul a decurs după un plan bine stabilit. Generalul Rădescu a vrut să-și arate forța, a vrut să ne intimideze și deci a dat ordin să se atace cu focuri de armă manifestația noastră pașnică."

„O altă explicație a acestor atacuri mârșave și lașe, împotriva unor oameni pașnici, repetate cu diabolică stăruință, nu există și nici nu poate exista"[DLVIII DLIX].

Dumitru Negel, mareșalul palatului, dădu un comunicat oficial: nici o unitate a armatei nu s-a aflat în Palat în timpul demonstrației de la 24 februarie; nu există nici cea mai mică dovadă că focuri de armă au fost trase din Palat; dimpotrivă, două gloanțe venite dinspre demonstranți s-au oprit chiar în biroul de lucru al mareșalului palatului. Comunicatul a fost cenzurat și

---

DLVIII *R.L.,* III, nr. 177, luni 26 februarie 1945, p. 1. Pentru cifra de 600.000, vezi cap. VII.

DLIX *Libertatea,* II, nr. 164, miercuri 28 februarie 1945, p. 3.

reprodus într-o formă prescurtată în formularea: „nici un singur foc nu a fost tras din Palatul Regal."[DLX] *Scânteia* însă nu renunță. Susține, în continuare, că focurile de armă au venit din clădiri guvernamentale și „înainte de toate din Palatul Regal"[DLXI]. Alocuțiunea radiodifuzată a primului

ministru reprezintă „un scurt discurs, fascist, șovin, criminal, mincinos, care îl demască pentru totdeauna ca unul dintre cei mai periculoși agenți fasciști și dușman al poporului"[DLXII]

Orice adjectiv și orice minciună erau potrivite pentru campania dezlănțuită împotriva premierului, care îndrăznea să se opună acaparării puterii de către PCdR.

Tot la 25 februarie, Consiliul Frontului Național Democrat susține: „împotriva demonstrației pașnice organizată de FND în Capitală, s-a tras din clădirea Ministerului de Interne, de la Prefectura de Poliție și de la ferestrele Palatului Regal cu arme și mitraliere".

Afirmă: „Generalul Rădescu este autorul direct al asasinatului în masă săvârșit în Capitala țării."

Cere: „demiterea imediată a lui Rădescu și imediata lui arestare".

Cheamă: „masele populare din întreaga țară la lupta de distrugere fără cruțare a fascismului și a tuturor uneltelor și proteguitorilor lui - începând cu Rădescu, luliu Maniu, general Negulescu ministru de război, general Anton, Ilie Lazăr și toți ceilalți din clicile reacționare..."

încheie: „Moarte fasciștilor"[DLXIII]

Furia liderilor PCdR era cu atât mai mare cu cât

DLX *R.L.,* III, nr. 180, joi 1 martie 1945. Comunicatul necenzurat se află anexat la raportul nr. 152 din 13 martie 1945 (capitolul VI, nota 2).

DLXI *Scânteia,* II, nr. 150, marți 27 februarie 1945, p. 1.

DLXII *R.L.,* III, nr. 177, luni 26 februarie 1945, p. 2.

DLXIII Comunicat FND în R.L., III, nr. 177, luni 26 februarie 1945, p. 1.

primul ministru se adresase direct țării prin radio și relatase adevărul despre ziua de 24 februarie. Presa comunistă și radioul - acum deplin controlat de cenzura sovietică - urmărea să anuleze efectele apelului lansat de generalul Rădescu, prin- tr-un baraj zilnic de comentarii violente. Totodată era oprită tipărirea oricăror informații care infirmau sau anulau afirmațiile fără acoperire ale FND.

România Liberă și *Scânteia* publică și o telegramă de protest trimisă „M.S. Regelui" de către cei nouă miniștri FND din guvern[DLXIV]. Ei „protestează cu indignare împotriva asasi-

nării cetățenilor pașnici" și cer „demiterea imediată a guvernului condus de călăul Rădescu și arestarea și sancționarea vinovaților" răspunzători „de acest masacru".

Peste câteva zile, Andrei lanuarievici Vâșinski va relua afirmațiile liderilor PCdR și FND și va cere, la fel, demiterea premierului.[DLXV]

Cercuri autorizate ale Palatului au precizat însă că Suveranul *nu* a primit telegrama, tipărită de fapt tot pentru nevoile propagandei, pentru a spori campania de presă.[DLXVI]

Consiliul FND dă publicității un al doilea comunicat: socotește „criza politică declarată"; „apreciază ca necesară... demisia lui Rădescu" și „formarea unui guvern pe baza platformei FND". Comunicatul adaugă: „Consiliul FND *constată unitatea și coeziunea cea mai perfectă* între toate partidele și organizațiile

---

DLXIV „Petru Groza, Gh. Gheorghiu-Dej, Lotar Rădăceanu, Lucrețiu Pătrășcanu, Ștefan Voitec, G. Vlădescu-Răcoasa, ing. Nicolau, Teohari Georgescu, Romulus Zăroni: *R.L.,* III, nr. 177, luni 26 februarie 1945, p. 1.

DLXV Vezi capitolul XI.

DLXVI Raportul nr. 152 din 13 martie 1945, vezi cap. VI, nota 2.

componenete ale FND-ului, *în ciuda tuturor insinuărilor.* De această unitate se vor izbi toți fasciștii și ocrotitorii lor. *FND-ul unit cu întregul popor va nimici fără cruțare bestiile fasciste. Moarte fasciștilor".* [DLXVII DLXVIII]

De ce acest nou comunicat?

„Surse demne de încredere" semnalau că o parte din so- cial-democrați nu erau de acord cu politica PCdR și do- - 18 reau sa i se opună.

Atari zvonuri aveau un temei. In zilele evenimentelor din februarie, Constantin Titel Petrescu își exprimă direct, în scris, nemulțumirea și obiecțiile sale față de practicile partidului comunist.

în numele Comitetului Central, președintele Partidului Social-Democrat trimite o scrisoare Comitetului Central al PCdR.

Dificultăți și frecușuri continuă din cauza atitudinii sectare și chiar deschis ostile a numeroși tovarăși comuniști față de partidul nostru - scrie Titel Petrescu. [DLXIX DLXX DLXXI DLXXII DLXXIII DLXXIV DLXXV]

Această atitudine, continuă scrisoarea, se manifestă

DLXVII *Libertatea,* II, nr. 164, miercuri 28 februarie 1945, p. 3, *Scânteia,* II, nr. 153, joi 1 martie 1945, p. 1.

DLXVIII Vezi și tel. M488 din 28 februarie, reprezentantul politic al SUA la București, către Cartierul geneneral Aliat, Caserta, Italia; Arhiva Departamentului de Război, N.A.W.

DLXIX Scrisoarea are patru pagini dactilografiate; traducerea în

DLXXlimba engleză este anexată la-raportul nr. 158 din 15martie 1945,

DLXXIal Misiunii Statelor Unite la București către Secretarul de Stat,

DLXXIIla Washington: 871.00/3 - 1545, N.A.W.

DLXXIII[20] Potrivit căreia cele două partide vor colabora cât mai strâns

DLXXIVîn toate problemele de ordin politic și sindical.

DLXXVCel Social Democrat.

prin tendința *de a elimina pe social democrați* din fabrici, ateliere, sindicate și alte poziții publice; prin *arestarea lor* — cazuri la Oltenița, Ploiești și în județul Dâmbovița; *prin amenințarea social - democraților cu „deportarea in Siberia" sau cu închisoarea* - de exemplu la Societatea Tramvaielor București, la câmpurile petrolifere de la Moreni, la minele de cărbuni din Valea Jiului (sublinierile D.C.G.). Atari acțiuni se cuvin de îndată oprite, altminteri Frontul Unic Muncitoresc „nu-și poate îndeplini menirea".

Ținând seama de cele mai sus arătate, Comitetul Central al Partidului Social Democrat făcea următoarele propuneri:

Partidul Comunist să ia măsurile necesare pentru ca mem-

brii săi să respete rezoluția comună din 2 octombrie 1944.

Numirile pentru comitetele Frontului Unic Muncitoresc să se facă, așadar, de comun acord în toate centrele „și înde- osebi în București". Decizii unilaterale când *„un partid este pus de către celălalt*[DLXXVI] *în fața faptului împlinit, trebuie să înceteze.* " (sublinierea D.C.G.). Această situație este resimțită mai ales la București unde „unii tovarăși ai Partidului Comunist sabotează sistematic Frontul Unic Muncitoresc cu intoleranță și sectarism".

De aceea, continuă Titel Petrescu, "pentru a pune capăt tuturor plângerilor, frecușurilor și neînțelegerilor, *toate comitetele sindicale de fabrică și de uniune ar trebui realese.* Alegerile să se facă pe liste comune, dar cu o reprezentare adecvată a ambelor partide. Dacă nu se ajunge la un acord, atunci *alegerile să se desfășoare pe liste separate, prin vot secret* (sublinerea D.C.G.). Noile comitete se vor constitui

---

DLXXVI PCdR.

atunci proporțional cu voturile obținute de fiecare partid. *Partidul Comunist să nu se mai amestece în treburile sindicale"* (sublinierea D.C.G.).

Scrisoarea Comitetului Central al Partidului Social Democrat continuă astfel:

Vânzarea ziarului *Libertatea*[3] în unele fabrici „este oprită cu forța de tovarășii comuniști". Această practică trebuie de asemenea să înceteze.

în plus, Frontul Național Democrat „slujește interesele de partid"[DLXXVII DLXXVIII DLXXIX]. FND ar trebui să fie „o formă de colaborare între partide" și nu „un suprapartid impus". Social-democrații și comuniștii urmează să-și mențină individualitatea, întrucât programul FND constituie numai un răspuns la nevoi imediate ale țării.

Anume recente desfășurări reclamă o rezolvare. *„Din pricina secretarismului și intoleranței unor organizații județene comuniste,* au fost impuși prefecți și primari comuniști" prin „acțiuni populare". Atari impuneri s-au efectuat „fără o dreaptă împărțire a posturilor administrative între cele două partide".

în plus, social-democrații se opun cenzurii necontrolate a presei de către tipografi. Cenzura se cuvine exercitată numai de un organ central al FUM. Cât despre reforma agrară, o lege trebuie de îndată întocmită.

Scrisoarea se încheia prin propunerea unei întâlniri comune pentru a formula principiile mai sus exprimate cât și directivele de a le pune în aplicare.

Ce dorea să realizeze Titel Petrescu prin trimiterea acestei scrisori în numele Comitetului Central al PSDR? Dacă propunerile ar fi fost puse în practică, atunci social-demo- crații ar fi preluat conducerea în toate sau în mai toate comitetele și uniunile sindicale. PCdR nu

DLXXVII Cotidianul oficial al PSDR.

DLXXVIII Adică interesele PCdR.

DLXXIX Adică între PSDR și PCdR.

admitea ca social-demo- crații să treacă pe locul întâi. Comuniștii erau hotărâți să nu cedeze nici un pas, știind, de altfel, că Guvernul sovietic și Armata Roșie erau alături de ei.

Scrisoarea era, oricum, un prim pas. Era Constantin Titel Petrescu hotărât să meargă mai departe? în 1945 el și-a manifestat opoziția față de dictatul PCdR, fie verbal, fie în scris - ca în exemplul de mai sus, dar fără publicitate. Un an mai târziu, Titel Petrescu și sprijinitorii săi vor fi excluși din Comitetul Central și din PSDR, de conducerea procomunistă a PSDR (martie 1946).

Scrisoarea din februarie 1945 avea oare asentimentul întregului Comitet Central al PSDR?

Scrisoarea a exprimat mai curând vederile „aripii" Titel Petrescu sprijinită, din câte se știe, de o mare majoritate a membrilor de rând PSDR. în schimb, în organele de conducere, social - democrații procomuniști aveau destulă preponderență pentru a bloca, în 1945, orice încercare de a scoate PSDR de sub dominația exercitată asupră-i de Partidul Comunist din România.

Oricum va fi fost, propunerile din scrisoarea semnată de Constantin Titel Petrescu în numele Comitetului Central al PSDR, au rămas fără urmare. Singura reacție a PCdR pare să fi fost comunicatul dat publicității la 27 februarie și care afirma că între partidele și organizațiile FND se constată „cea mai perfectă unitate și coeziune".

Ca de repetate ori, formulările în termeni generali ale presei comuniste ascundeau o realitate contradictorie și dură.

Barajul FND continuă cu intensitate.

Marți 27 februarie 1945 zece ofițeri superiori declară: „ne desolidarizăm de acțiunea și de declarațiile d-lui G-ral Rădescu Nicolae, considerând pe amândouă dăunătoare intere-

selor armatei și ale țării. *Suntem și rămânem devotați M.S. Regelui Mihai 1 și poporului român căruia i-am jurat credință"* (sublinierea redacției).

Semnează: general de divizie Constantin Vasiliu Rășcanu, comandantul Corpului 5 Teritorial; general de brigadă Ilie Crețulescu, subșef al Marelui Stat Major; general de brigadă Ștefan Bardan, subșef al M.St.M.; general de brigadă Septimiu Pretorian, din M.St.M.; general de brigadă Constantin Popescu, Comandantul Pieței București; general de brigadă adjutant Dumitru Dămăceanu, fost adjutant regal; colonel adjutant Radu Rusescu, fost adjutant regal; colonel Alexandru Batcu, ajutor comandant al Comenduirii Pieții București; colonel Ion Lupașcu, de la Comenduirea Pietii 26 * București; maior Popescu Nicolae, din M.St.M.

De remarcat că semnatarii afirmau că rămân devotați Regelui, dar că au jurat credință poporului român.

Zece ofițeri superiori, din câteva mii câți număra armata română în februarie 1945, au luat parte FND.

România Liberă jubilează: „Fruntașii armatei își spun astăzi cuvântul împotriva politicii și acțiunii lui Rădescu, alături de popor, pe linia de la 23 august. Trăiască Armata Română!"[DLXXX] [DLXXXI]

Dreptatea, oficiosul Partidului Național Țărănist, dă replica:[DLXXXII]

„Gestul ofițerilor e susceptibil de interpretări diverse, fiindcă pune problema - nu a dreptului ofițerilor de a face politică - ci a unui «drept» mai curios, și anume acela de a ataca pe șeful guvernului..."

„Nu credem că nu va fi nici o minte echilibrată care să admită atacurile unor ofițeri împotriva reprezentantului puterii civile, funcționând legal, în

---

DLXXX *R.L.,* III, nr. 179, miercuri 28 februarie 1945, p. 1.

DLXXXI *Ibidem.*

DLXXXII *Dreptatea,* S2, I, nr. 141, 1 martie 1945, p. 1. Este ultimul număr al ziarului în 1945. A fost tipărit pe o singură foaie și probabil fără știrea cenzurii.

prevăzute de lege - căci s-ar crea un precedent cu urmări dintre cele mai neprevăzute."

Concluzia comentariului (nesemnat) din *Dreptatea-.*

„Cât privește pe semnatarii manifestului ținem să observăm că nici unul dintre acești ofițeri nu s-a «desolidarizat», de acțiunea mareșalului Antonesci, atunci când a pornit războiul împotriva Uniunii Sovietice!''

Cum însă, prin lege, armata nu participa la viața politică, Ministerul de Război a luat a doua zi, 28 februarie, măsura corespunzătoare enunțată astfel:

„Ofițerii activi de mai jos au fost puși în retragere din oficiu pe data de 27 februarie a.c.[DLXXXIII] [DLXXXIV] pentru motivul că au întreprins o acțiune de politică personală, fapt prevăzut și sancționat de legile militare. (Art. 48 lit. h 1A)"[DLXXXV]

Guvernul sovietic va reacționa însă de îndată. Andrei lanuarievici Vâșinski, în audiența din 28 februarie orele 15 declară regelui Mihai că generalul Rădescu, „face lucruri inadmisibile... și-a permis să scoată din armată pe cei 10 generali care au luat poziție de partea poporului, contra generalului Rădescu".

„Noi (= guvernul sovietic, D.C.G.) cerem ca această măsură să fie anulată. Rog răspunsul Majestății Sale".

Regele-. „Am să iau contact cu cei competenți."

Vâșinski: „Rog un răspuns mai precis. Rog pe Majestatea Sa să-mi spună dacă este de acord cu anularea scoaterii din armată a generalilor. Rog răspunsul imediat."

DLXXXIII Adică cei 10 ofițeri mai înainte amintiți.

DLXXXIV Data la care cei amintiți dăduseră publicității declarația lor de desolidarizare.

DLXXXV Comunicatul a fost publicat în *Dreptatea,* S2, I, nr. 141, 1 martie 1945, p. 1.

Regele: „Va fi făcut."[DLXXXVI]

Era nevoie și de solidarizarea cu FND a unor intelectuali și universitari.

încă de la mijlocul lunii februarie, în jur de 60 de universitari și-au exprimat adeziunea la FND și cereau „venirea la cârmă a unui guvern care să fie expresia tuturor elementelor democratice ale țării".[DLXXXVII] între semnatari: Dr. C.I. Parhon; Simion Stoilov; A. Myller; Traian Săvulescu; Constantin Georgescu; C. Bordeianu; Constantin Daicoviciu; Dr. M. Kembach; Petre Constantinescu-Iași; Mihai Ralea; Alexandru Rosetti; George Oprescu; Mircea Florian; Dr. D. Mezincescu; Dr. Ștefan Nicolau; S. Sanielevici; G. Demetrescu; Grigore Moisil; ing. N. Profiri; Emil Condurachi; lorgu Iordan; Constantin Balmuș; Andrei Oțetea; dr. V. Rășcanu; dr. Mârza; ing. Davidescu; dr. D. Bagdasar; dr. M. Enăchescu; ing. Traian Gheorghiu; Emil Petrovici; Liviu Rusu; Aurel Potop; Nicolae Corivan; I. Creangă; Al. Roșea; Dumitru Macrea; ing. Șt. Tache; M. Nădejde; G.C. Nicolescu; Traian Chelaru; Ai. Sanielevici; Florica Mezincescu; arh. Pompiliu Macovei; arh. G. Pătrașcu; arh. G. Lichiardopol; arh. Mircea Alifanti; dr. Eduărd Mezincescu; dr. Kreindler; dr. Ștefan Milcu; M. Beniuc; Barbu Zevedei etc.

Printre semnatari sunt nume cunoscute ale vieții științifice și universitare, personalități formate în școlile și tradiția culturii europene. Ca efect imediat, demersul lor dădea sprijin direct Frontului Național Democrat.

în perspectiva timpului, efectele au fost diferite. Aflați în anii ’60 și ’70 la catedrele universitare, în institutele de cercetare, la Academie, semnatarii din februarie 1945 au format noi generații de cercetători și

---

DLXXXVI Procesul verbal al audienței din 28 februarie, în Mircea Ciobanu, *Convorbiri cu Mihai 1 al României,* Editura Humanitas, 1991, p. 241.

DLXXXVII *Scânteia,* II, nr. 141, vineri 16 februarie 1945, p. 5.

cadre didactice; au reluat tradițiile cercetării în sensul european (firește în limitele impuse de regim); au reușit să refacă și să extindă legăturile cu colegii lor din lumea apuseană.

La 27 februarie, opt membri ai Academiei Române „profesori universitari și foști sfetnici ai Tronului" supun Regelui „cu profund respect", dezaprobarea lor „hotărâtă, față de mo-

dul sângeros în care a fost reprimată manifestarea pașnică a voinței cetățenești în ziua de 24 februarie, precum și față de declarațiunile cu desăvârșire necorespunzătoare sentimentului general al țării, făcute de d. Președinte al Consiliului de Miniștri, în seara aceleiași zile".

Semnează, „cu profund respect, ai Majestății Voastre devotați": Prof. Dr. C.I. Parhon, Mihail Sadoveanu, Mitiță Constantinescu, Traian Săvulescu, Prof. Dr. D. Mezincescu, S. Stoilov, Dr. N.Gh. Lupu și Prof. Dr. Hortolomei.[DLXXXVIII]

Opt din 114 membri ai Academiei Române [DLXXXIX] și-au exprimat astfel sprijinul pentru FND.

Scânteia mai publică și o scrisoare a fiului generalului Rădescu, prin care își denunță tatăl pentru recentele sale atitudini.[DXC]

Două cuvinte revin până la obsesie în aproape toate comentariile și declarațiile FND *.provocare premeditată* și *începutul unui război civil.* Răspunzători erau, firește, primul ministru, liderii PNȚ și PNL, îndeosebi luliu Maniu, precum și toți „reacționarii" și „fasciștii".

Cele două concepte - provocare și război civil - fuseseră și anterior rostite, după incidentele de la

---

DLXXXVIII Telegrama este datată 27 februarie 1945.

DLXXXIX Inclusiv membrii corespondenți.

DXC Scrisoarea este datată 28 februarie: *Scânteia,* II, nr. 155, vineri 2 martie 1945, p. 1.

uzinele Malaxa din 19 - 20 februarie[DXCI] [DXCII]. Dar, în acele zile, faptele invocate încă nu răspundeau deplin scenariului plănuit. Acum, la un interval de o săptămână, după ce doi oameni fuseseră uciși și 16 răniți , lucrurile erau „pregătite".

„Război civil" și/sau „provocare premeditată" au fost reluate și repetate în: două declarații ale Consiliului FND, în telegrama FND trimisă regelui Mihai și în comentariile viru-

lente și otrăvite ale presei: „Rădescu a încercat declanșarea războiului civil..."; „un *pronunciamento* militar..."[DXCIII]

Faptul cel mai izbitor este atitudinea liderilor PCdR aflați printre demonstranți, în după-amiaza de 24 februarie. împușcăturile indivizilor ascunși abia începuseră, armata trăsese salve de avertisment numai în aer, *dar liderii comuniști „știau"chiar atunci, către orele 18, sâmbătă 24 februarie, cine sunt autorii!*

Câteva declarații ale unor fruntași PCdR sunt deplin lămuritoare:

Constantin Doncea: „Rădescu a tras cu mitraliera în muncitori ca să-și salveze situația..."

Lucrețiu Pătrășcanu: „Gloanțele trase împotriva demonstranților FND, dovedește (sic) că în fruntea guvernului se află un criminal care nu mai trebuie să stea acolo... Guvernul acesta trebuie să cadă... Tovarăși, cetățeni! Toți acești criminali vor răspunde cu capul lor..."

Constantin Doncea (a doua oară): criminalul

DXCI Vezi capitolul V.

DXCII în după amiaza zilei de 24 februarie, vezi cap. VIL

DXCIII *R.L.,* III, nr. 177, luni 26 februarie 1945, p. 1; nr. 180, joi 1 martie 1945, p. 1. La fel în *Scânteia* și - mai redus oarecum - în *Frontul Plugarilor, Libertatea* etc.

Rădescu
trebuie să plece..."

Gh. Gheorghiu-Dej: „Tovarăși, cetățeni, am fost provo- cați... S-a tras în dvs. N-ați dat nici un motiv de provocare... Nu vom înceta lupta nici o clipă... până la doborârea .acestui guvern incapabil..."

Pătrașcu (fără prenume, în relatarea de presă): „a fost o provocare lașă împotriva poporului. Criminalul Rădescu... a tras cu mitraliera în noi... Acest act laș din partea asasinului Rădescu..."[DXCIV]

Repetarea, până la obsesie, a formulărilor: *provocare, provocare premeditată, război civil* avea un țel foarte precis. Enumerările erau asociate cu *„epurarea fasciștilor"* și *„îndeplinirea completă* și *sinceră a termenilor armistițiului",* acum „sabotată" de „reacțiune". *Aceștia au fost termenii - cheie în*

scenariul pregătit și pus în aplicare de PCdR pentru acapararea puterii. Cu cât atari afirmații erau repetate mai des în public, cu atât se grăbea intervenția sovietică directă pentru impunerea unui guvern FND, condus de fapt de partidul comunist.

Și totuși... Din interiorul partidului comunist, unii își dădeau seama de realitate, dincolo de scenarii.

Iosif Szraer, secretar general la Ministerul de Interne discută — confidențial - cu principele Barbu Știrbey, îndată după împușcăturile din ziua de 24 februarie.[DXCV] Cei doi se întâlniseră prima dată pe la finele anului 1943 sau în 1944 - înainte de plecarea principelui Știrbey la Cairo.[DXCVI]

Szraer îi spuse deschis lui Știrbey următoarele:

1. Comuniștii știu prea bine că termenii armistițiului au fost mai mult decât îndepliniți, începând din

---

DXCIV Toate citatele din *R.L.,* III, nr. 177, luni 26 februarie 1945, p. 2.

DXCV Cel mai probabil între 25 și 27 februarie.

DXCVI înainte de martie 1944.

septembrie 1944. Ei afirmă însă contrariul, ca o armă politică eficientă împotriva guvernului de coaliție condus de Rădescu.

2. Generalul Rădescu este „un patriot cinstit și un om capabil". Există un plan deliberat al comuniștilor de a-1 compromite. De aceea presa controlată și radioul acuză țipător pe primul ministru calificându-1 „criminal".

3. Conducerea comunistă știe că armata *nu* a tras împotriva demonstranților la 24 februarie. Totuși s-a lansat o campanie frenetică afirmând că trupele au deschis focul.

4. Comuniștii sunt mai bine înarmați decât se crede în general.[DXCVII]

Mass-media sovietice se alătură fără rezerve Partidului Comunist din România. Reluau, repetat, aceeași versiune falsificată asupra evenimentelor din București și alte localități.

26 Guvernarea Rădescu

Venirea neașteptată a lui Andrei Ianuarievici Vîșinski în Capitala României este însoțită de radio Moscova cu comentariile cunoscute - aceleași ca în *Scânteia* - cu atacuri virulente la adresa primului ministru Nicolae Rădescu și „clica sa, în frunte cu Maniu".[DXCVIII]

Reprezentantul militar SUA în Comisia Aliată (Sovietică) de Control transmitea Departamentului de

DXCVII Telegrama nr. 143 din 28 februarie 1945, Misiunea Statelor Unite din București, către Departamentul de Stat: 871.00/2 - 2845, N.A.W. Prințul Barbu Știrbey a luat dejunul cu Burton Y. Berry la 27 februarie.

DXCVIII *R.L.,* III, nr. 180, joi 1 martie 1945, p. 1. Vezi și corespondența agenției TASS despre manifestările din 24 februarie, reprodusă în Scânteia, II, nr. 152, 27 februarie 1945 - Cf. *România, Viața politică in documente 1945,* coordonator Ioan Scurtu, Arhivele Statului, București, 1994, p. 150.

război la Washington, la 28 februarie: „între timp, presa sovietică a publicat o dare de seamă complet falsă asupra dezordinilor[DXCIX], acuzând că guvernul român controlat de fasciști a tras cu bună știință asupra muncitorilor ce demonstrau pașnic."[DC]

Și *Graiul Nou,* ziarul Armatei Roșii din România, a susținut fără rezerve versiunea PCdR privind ziua de 24 februarie. Editorialul afirmă că este vital ca „fasciștii" să fie epurați, iar guvernul Rădescu înlocuit printr-unul capabil să înfăptuiască reformele necesare. Evenimentele - adaugă *Graiul Nou* - constituie o gravă preocupare pentru Uniunea Sovietică.[DCI]

Două zile mai târziu, un editorial al aceluiași ziar sovietic îndeamnă la epurarea armatei române de ofițerii conservatori, pentru a nu se produce acte de sabotaj în spatele liniilor frontului.[DCII]

Pentru a da și mai multă „greutate" evenimentelor din România și a da impresia unei crize efective, presa din Moscova publică la 1 și 2 martie cinci reportaje ale agenției TASS și un comentariu al ziarului Armatei *Steaua Roșie.*

Toate condamnă dur politica guvernului Rădescu și subliniază nevoia unui guvern FND.[DCIII]

în acele zile de februarie starea de spirit a opiniei publice trecea repede de la speranță la îndoială, de la neliniște la temere și frică.

Presa din România publicase „Comunicatul

DXCIX De la București.

DC Telegrama M488 din 28 februarie 1945, p. 4, Arhiva Departamentului de Război, N.A.W.

DCI *Graiul Nou,* II, nr. 25(65), joi 1 martie 1945, p. 1.

DCII *Graiul Nou,* nr. 26(66), sâmbătă 3 martie, p. 1.

DCIII Telegrama nr. 606 din Moscova, Averell Herrriman, ambasadorul USA, către Departamentul de Stat, Washington: 871.00/3 - 245, N.A.W.

Conferinței Stalin - Roosevelt - Churchill" din Crimeea.[DCIV] Lumea citise cu mare atenție partea a V-a: „Declarația cu privire la Europa eliberată". Marea majoritate, foarte mulți, credeau într-o viață politică normală - în sensul democrațiilor apusene și al monarhiei constituționale din România (până în 1938).

Pentru aceștia „Declarația" avea înțelesuri clare, precise. Cei trei aliați erau de acord să-și „coordoneze politica" lor privind „popoarele eliberate", ca și „popoarele fostelor state satelite".

La fel, cele trei guverne - ale URSS, Marii Britanii și Statelor Unite ale Americii - „vor ajuta în comun" la constituirea, în țările respective, a unor „organe provizorii de guvernare, care să reprezinte în mod larg toate elementele democratice ale populației". Guverne care, la rândul lor, vor fl „obligate" să organizeze „alegeri libere" din care să rezulte „guverne care să corespundă voinței poporului".

Mai mult: „Când, după părerea celor trei guverne, situația în vreun stat european eliberat sau vreunul din fostele state satelite ale Axei în Europa va face necesare astfel de acțiuni, ele se vor consulta imediat cu privire la măsurile care se impun pentru realizarea răspunderii comune, stabilită în prezenta Declarație."[DCV]

Coordonarea politicii celor trei aliați; guverne care reprezintă în mod larg toate elementele democratice; alegeri libe-

re; răspunderea comună a celor trei aliați, toate aceste formulări îndemnau la speranță, la o viață normală o dată cu încheierea războiului.

Pentru partea sovietică, pentru Partidul Comunist din România și afiliații săi „Declarația" avea cu totul

---

DCIV *Scânteia,* II, nr. 140, joi 15 februarie, p. 1 și 4.

DCV Textul integral al Declarației de la lalta: *Sfera Politicii,* IV, nr. 25, februarie 1995, p. 14 - 15.

alte înțelesuri. în primul rând ei reținеau și dădeau prioritate absolută paragrafului următor: „La stabilirea ordinii în Europa și transformarea vieții social - economice trebuie să se ajungă pe calea care va permite popoarelor eliberate să nimicească ultimele urme ale nazismului și fascismului și să creeze instituții democratice conform propriei lor opțiuni".[02]

în interpretarea Moscovei și a PCdR, oricine și orice partid ce se opuneau instaurării regimului comunist devenea de îndată fascist și ca atare trebuia nimicit, înlăturat.

O dată cu „Declarația cu privire la Europa eliberată", presa comunistă din România dezlănțuia o campanie de ură și incitare la violență, niciodată cunoscută în istoria modernă și contemporană a țării.

în zilele ce au urmat, s-a văzut în direct la București că „Declarația" nu avea nici un efect pentru restaurarea cât de cât a unei vieți normale.

Un raport diplomatic al reprezentantului politic al Statelor Unite la București consemnează clar pesimismul tot mai accentuat al opinei publice.[DCVI DCVII]

CAPITOLUL IX

Comisia Aliată (Sovietică) de Control despre situația din România

9

DCVI *Ibidem.*

DCVII Raport nr. 158 din 15 martie 1945, Burton Y. Berry către Departamentul de Stat, p. 5 - 6: 871.00/3 - 1545, N.A.W.

Când, unde, de către cine a fost stabilit scenariul evenimentelor din februarie? Țelul principal al Frontului Național Democrat condus de PCdR era înlăturarea guvernului de coaliție și înlocuirea sa cu un cabinet FND. Desfășurările trebuiau astfel înfățișate, încât să arunce toată răspunderea și „vina" asupra primului ministru și a partidelor tradiționale.

Criza artificial declanșată de Partidul Comunist avea loc pe fundalul unui război pierdut, cu toate consecințele sale; a ocupației complete a țării de trupele sovietice; a cenzurii stricte impuse radioului și presei de puterea învingătoare, dublată de cenzura tipografilor, la ordinul liderilor sindicali comuniști; la care se adăuga faptul esențial: țelul ultim al Moscovei de a impune țărilor „eliberate" un regim după model sovietic.

Ce rol avea Comisia Aliată (Sovietică) de Control?

Teoretic, reprezenta pe cei trei aliați, era un organism tripartit. Predominanța Uniunii Sovietice fusese de la început exprimată chiar prin textul Convenției de armistițiu. CASC era, în realitate, un instrument extrem de eficace al guvernului de la Moscova.

Reprezentanții din vest aveau rolul de simpli observatori.

In atari condiții, discuțiile din Comisia Aliată n-au avut vreodată un rezultat practic. Ele arată totuși că:

1. reprezentanții Marii Britanii și Statelor Unite erau deplin informați asupra sensului și conținutului evenimentelor;
2. partea sovietică s-a mulțumit să dea răspunsuri formale sau să nege realitatea;
3. autoritățile sovietice au sprijinit și - după toate probabilitățile, au conceput - liniile generale ale

acțiunilor FND.

La 14 februarie 1945 generalul Cortland Van Rensselaer Schuyler - reprezentând Statele Unite - s-a întâlnit, în cadrul
Comisia Aliată (Sovietică) de Control „Comisiei 26
Aliate", cu contraamiralul sovietic V.L. Bogdenko
și cu A.P. Pavlov, consilier politic. Aproximativ un ceas au discutat situația curentă din România.

Câteva opinii sunt semnificative.

Schuyler. „Deși există multe deosebiri de păreri între diferitele grupuri, problema principală constă în diferența fundamentală dintre două puncte de vedere opuse: pe de o parte partidele din Frontul Național Democrat doresc să înlocuiască actualul guvern printr-un altul, în care alte partide, afară de cele din FND, să nu fie reprezentate; pe de altă parte, guvernul în funcție dorește ca națiunea să fie condusă de un cabinet de coaliție în care toate partidele să fie reprezentate".[DCVIII]

Pavlov: .Aceeași problemă a fost recent discutată, în detaliu, cu generalul Rădescu și cu dl. Vișoianu. Acești domni au fost informați că (această) Comisie Aliată de Control nu are nimic de-aface cu conducerea treburilor politice interne de către diferitele partide în România sau cu atitudinea sau acțiunile regelui în raporturile sale cu partidele. In nici-un caz Comisia Aliată de Control nu va fi parte în aceste afaceri interne."

„Totuși, *dezordinea nu poate fi lăsată să izbucnească în spatele Armatelor Sovietice..., nici nu pot fi îngăduite activități fasciste în interiorul statului român"*

DCVIII „Procesul verbal al discuției din 14 februarie între amiralul Bogdenko, dl. Pavlov și generalul Schuyler" (Resume of the Conference of 14 February between Admiral Bogdenko, Mr. Pavlov and General Schuyler). Citatele sunt în continuare din acest document sub forma *Proces verbal:* National Archives, Washington D.C., 871.00/2 - 845, p. 1-2.

(sublinierea DCG).

A.P. Pavlov adaugă: „A[7];/ *cred că există o criză serioasă între partidele FND și actualul guvern;* iar o atare criză nu s-ar produce, *afară de cazul când însuși generalul Rădescu , -o provoacă. “*

Consiliul sovietic inlreub.i retoric: „Ce dorește de fapt poporul român?" și tot dânsul răspunde pe loc: „... actualul guvern nu înțelege, în multe privințe, adevărata dorință a

poporului...; iată, ca dovadă, atitudinea lui Rădescu față de reforma agrară."

A.P. Pavlov continuă: … în actualul guvern sunt încă multi fasciști și simpatizanți fasciști deținători de importante poziții... Poporul român așteaptă ca guvernul însuși să îndepărteze aceste elemente fasciste."

Comisia Aliată (Sovietică) de Control socoate că „dacă atari chestiuni nu pot fi rezolvate de guvern, *ele vt>r fi rezolvate de poporul însuși"* (sublinierea DCG).

Exact la fel vorbeau și scriau presa și liderii PCdR.

Interveni generalul brigadier C.V.R. Schuyler.

Făcu referiri la „Declarația privind Europa eliberată" adoptată la lalta. Popoarele au dreptul „de a-și alege forma de guvernământ în care vor trăi", cu „restabilirea drepturilor suverane și administrație proprie pentru acele popoare care au fost lipsite prin forță de aceste drepturi...". Cei „trei mari" rea- firmaseră adeziunea lor la principiile Chartei Atlanticului.

Ca atare, a continuat reprezentantul militar al Statelor Unite, revine Comisiei Aliate de Control răspunderea de a asigura existența unui guvern de coaliție în care toate partidele să fie reprezentate. Dată fiind tulburarea politică existentă, „o declarație publică asupra atitudinii Comisiei Aliate de Control în această

problemă[DCIX] [DCX] ar avea un evident efect stabilizator".

Răspunsul consilierului *A.P. Pavlov.*

„O asemenea declarație, în acest moment, ar fi o mare greșeală întrucât, printr-o atare declarație, Comisia Aliată de Control ar recunoaște că există instabilitate (în România)...; *în prezent, nu există nici o situație critică* și ca atare nu e nevoie de nici un fel de comunicat."[DCXI] (sublinierea DCG).

Comisia .Miatâ (Sovietică) de Control 26

Generalul Schuyler mai făcu o ultimă încercare. Care ar fi atitudinea Comisiei Aliate (Sovietice) „dacă un partid politic sau o grupare de partide din România ar încerca să obțină prin forță controlul guvernului?"

Consilierul Pavlov: „întrebarea este pur academică; cred că n-ar trebui să încercăm să-i răspundem aici. Nu cred că există primejdia vreunei lovituri de stat"[DCXII].

Recapitulând, partea sovietică vedea situația la mijlocul lunii februarie 1945, astfel:

a. *Nu este criză politică în România.*

Realitatea era exact contrarie: De la finele lunii ianuarie, Frontul Național Democrat declanșase, artifirin[1]. o criză politică și cerea, violent, demisia primului ministru și a guvernului de coaliție.

b. *Criza politică ar apărea numai dacă ar fi provocată de generalul Rădescu.*

Afirmația consilierului sovietic cuprinde în sine tot scenariul elaborat de PCdR în februarie 1945.

c. *Comisia Aliată (Sovietică) de Control nu se*

DCIX Dată publicității la 14 august 1941 de Franklin Delano Roosevelt și Winston S. Churchill. Textul „Declarației" de la lalta în *Sfera Politicii,* IV, nr. 25, februarie 1995, p. 15. Așa cum vor atrăta curând evenimentele din România, fiecare din cei trei semnatari de la lalta dădea acestor formulări o interpretare diferită.

DCX Adică: asigurarea în continuare a unui guvern de coaliție.

DCXI *Proces verbal,* p. 3.

DCXII *Idem,* p. 4.

amestecă în treburile interne ale țării.

Dar chiar în declarațiile sale consilierul A.P. Pavlov critică direct și apăsat guvernul Rădescu; mai mult, anticipează că „poporul" va rezolva chestiunile în suspensie!

d. *Primul ministru Rădescu se opune reformei agrare.*

Partidul Național Țărănesc propusese o lege de expropriere mai radicală decât aceea din programul FND. Premierul Rădescu, în cuvântarea din sala ARO (11 februarie) fusese de părere ca împroprietărirea să aibă loc la întoarcerea soldaților de pe front - ceea ce ar fi însemnat în toamna 1945.

e. *Dezordinea nu poate fi tolerată în spatele frontului Armatelor Sovietice.*

Consilierul A.P. Pavlov „uitase" că agitațiile și dezordinea din fabrici și de pe stradă se datorau exclusiv activiștilor FND și CGM care scoteau, săptămână de săptămână, pe muncitori la mitinguri și demonstrații. Bucureștii se aflau la cel puțin 600 - 700 km depărtare de front.

f. *Guvernul român trebuie să elimine pe fasciști și simpatizanta acestora.*

Consilierul A.P. Pavlov omitea să precizeze că în toate declarațiile Frontului Național Democrat și ale PCdR, oricine se opunea unui guvern FND și politicii promovată de partidul comunist era considerat „fascist".

g. întrebarea despre *posibilitatea acaparării guvernului de către „un grup de partide"* (adică FND) are, potrivit consilierului sovietic, un caracter *„pur academic".* Și în această privință, realitatea se afla exact la polul opus. Partidul comunist din România urmărea, după un plan foarte bine articulat, să impună un guvern alcătuit numai din formațiunile FND, dominat în întregime de PCdR.

Afirmația consilierului A.P. Pavlov că, în nici o împrejurare, Comisia Aliată (Sovietică) de Control nu va fi parte în afacerile interne ale României, reprezintă o

culme a cinismului și ipocriziei politice.

Discuția din Comisia Aliată (Sovietică) de Control din 14 februarie 1945, aduce dovada că *întreaga acțiune și campania declanșată de PCdR erau în totală concordanță cu politica autorităților sovietice și - foarte probabil - instrumentate de acestea.*

A doua zi, generalul Schuyler comunică prin cifru la Washington un rezumat al ședinței din 14 februarie. încheie astfel:

„Am plecat după discuții cu impresia limpede că rușii consideră că numai partidele de stânga exprimă dorințele marii majorități a poporului român; tot ei socotesc că partidele istorice și armata au tendințe fasciste, dăunătoare în cel mai înalt grad efortului de război, și primejdioase Națiunilor Unite în general și Rusiei Sovietice îndeosebi."

Ceea ce spune de fapt reprezentantul militar al Statelor Unite este că Sovietele sunt numai de partea FND și a partidului comunist și consideră pe oponenții acestora ca având tendințe fasciste.

Concluzia generalului C.V.R. Schuyler vine oarecum neașteptată: „Se cuvine subliniat în mod special că punctul de vedere rusesc exprimat de dl. Pavlov este complet în contradicție cu impresiile dobândite recent de români, ca urmare a discuțiilor purtate de generalul Vinogradov cu lideri ai guvernului român."[DCXIII DCXIV]

Au adoptat reprezentanții sovietici o atitudine oarecum conciliantă în întâlnirile lor cu unii oficiali

---

DCXIII Telegrama M425 din 15 februarie 1945 de la generalul Schuyler din București către Comandamentul Forțelor Aliate, la Caserta, Italia: War Department, Military Archives, Washington D.C. Telegrama rezumă discuțiile din Comisia Aliată de Control din 11 februarie (vezi nota 1).

DCXIV Procesul verbal al întâlnirii Comisiei Aliate de Control din 20 februarie a fost înaintat adjunctului șefului Statelor Majore ale Forțelor armate americane, la War Department, la 22 februarie; același text a fost trimis Departamentului de Stat la 8 martie 1945: 871.00/3 - 845, National Archives, Washington D.C.

români? Și, concomitent. aceiași reprezentanți ai URSS să fi încurajat și sprijinit atitudinea dură și violentă a PCdR - FND?

Este foarte posibil.

O nouă întâlnire a Comisiei Aliate de Control are loc la 20 februarie la prânz. Sunt prezenți generalul locotenent Serghei Alexandrovici Vinogradov, vicepreședinte al Comisiei Aliate de Control; contraamiralul V.L. Bogdenko; Donald Stevenson, vicemareșal de aviație - reprezentantul britanic și generalul brigadier Cortland Van Rensselaer Schuyler, reprezentantul Statelor Unite al Americii.'

între problemele discutate a fost și aceea a libertății presei, într-o exprimare foarte precaută, vicemareșalul Stevenson s-a referit la suprimarea unor ziare de către Comisia Aliată de Control: în realitate, rezultatul este îngrădirea posibi
lității de exprimare a unor importante partide politice în țară în timp ce... nici unul din ziarele FND nu au fost vreodată suprimat". Cenzura sovietică „s-a extins întrucâtva și pare a fi cam părtinitoare"; „are loc o adevărată suprimare ale unor ziare de partid[DCXV], cu excepția acelora ale FND". în consecință,

ar trebui acordate autorizații de apariție a ziarelor în toate locurile unde sunt cerute, astfel încât diferitele partide
politice să-și poată exprima părerile".[DCXVI]

Donald Stevenson făcea referire la câteva binecunoscute cazuri. *Viitorul,* cotidianul Partidului Național Liberal, fusese suprimat de Comisia Aliată (Sovietică) „... pentru rațiuni nu foarte importante".

Sindicatul tipografilor a refuzat, după 11 februarie, să mai tipărească *Dreptatea,* ziarul Partidului Național Țărănesc. Refuzul era, desigur, inspirat de liderii

DCXV *Idem.,* p. 1-2.

DCXVI *Idem,* p. 3.

comuniști ai Confederației Generale a Muncii. Cotidianul independent *Curierul* fusese suprimat de la 11 ianuarie, pe motiv că nu s-ar fi conformat regulilor cenzurii.

Generalul Vinogradov răspunde prompt: „Orice ziar care ar porni o propagandă fascistă în această țară va fi suprimat... în mai multe cazuri au fost tipărite articole pe care noi le-am socotit atât de dezgustătoare încât periodicele au trebuit oprite." Vicepreședintele Comisiei Aliate de Control n-a dat nici un fel de exemplu. De altfel termenul de „propagandă fascistă" era așa de vag și nedefinit, încât putea fi aplicat oricând.

Reprezentanții celor trei puteri în Comisia Aliată (Sovietică) de Control, au discutat mult despre o scrisoare din Moldova tipărită în ziarul *Dreptatea.* Cenzorii sovietici socotiseră că include „un mesaj cifrat".[DCXVII]

Dar incidentele de la Uzinele Malaxa care aveau loc în aceeași zi (20 februarie)? Comisia Aliată nu trebuie să se amestece, declară general locotenent Serghei Alexandrovici Vinogradov, aprobat de îndată de colegii săi britanic și american.[DCXVIII] Totuși doi ofițeri ruși au fost trimiși la fața locului pentru a evalua situația și a trimite implicit un semnal autorităților românești: „Dacă doi ofițeri ruși s-au deplasat

Comisia Aliată (Sovietică) de Control acolo - 27 accentua generalul Vinogradov - atunci ei (= guvernul român, DCG) își vor da seama că suntem interesati de 12 ' această problemă și-și vor mai da seama de câte ceva."

Cu o zi înainte, (19 februarie) primul ministru fusese chemat la Comisia Aliată (Sovietică) de Control.

I s-a comunicat că Sovietele *„nu ar îngădui în nici o împrejurare un război civil în România,* întrucât ar

---

DCXVII *Idem,* p. 3 - 4.

DCXVIII Discuțiile despre incidentele de la Uzinele Malaxa, *idem,* p.5, 6 și 7.

dăuna în general războiului purtat împotriva lui Hitler" (sublinirea DCG).

In ședința Comisiei din 20 februarie, general-locotenent Serghei Alexandrovici Vinogradov și-a exprimat deopotrivă „temerile" sale privind România: „Situația acestei țări este foarte, foarte încordată; pericolul este mare. Primul ministru a dat ordin să se tragă asupra demonstranților. Dacă așa stau lucrurile, *aceasta înseamnă începutul unui război civil.* Ei l-au întrebat foarte limpede pe Rădescu dacă el dorește război civil. A răspuns că nu vrea. *Unele evenimente ar putea duce la război civil. Primul ministru spune că el nu vrea acest lucru, dar dacă împrejurările duc la așa ceva, atunci nu mai este nimic de făcut. In atari împrejurări, el (= Rădescu) nu ar mai putea cârmui țara"* (sublinierea DCG).

Potrivit părerii generalului sovietic, „problema agrară" - adică împroprietărirea - este problema principală „din care de- rivă toate celelalte neînțelegeri". Apoi adăugă: „nici o singură persoană din Frontul Național Democrat nu dorește război civil". Spre sfârșitul întâlnirii, un nou avertisment: „Dacă primul ministru (= Rădescu) îngăduie izbucnirea unui război civil în țară, tare mă îndoiesc dacă el este un ministru corespunzător. Nu știu. Dumneavoastră, domnilor, mai gândiți-vă".

Și astfel, de la 20 februarie, reprezentantul sovietic în Comisia Aliată de Control formulează ideea unui război civil în România din cauza „slăbiciunii"primului ministru.

Acuzația de „război civil" va fi vehement lansată peste cinci zile de presa comunistă, după incidentele din 24 februarie. [DCXIX] [DCXX]

Aceeași învinuire va fi reluată de Andrei lanuarievici Vâșinski, când, la 28 februarie, cere - sub formă de

[DCXIX] [12] *Idem.,* p. 7 - 8.
[DCXX] [13] *Idem.,* p. 10-11.

ultimatum - regelui Mihai, demisia generalului Rădescu și a cabinetului de coaliție.

Oricum, generalul Serghei Alexandrovici Vinogradov formula, cu anticipație, evoluția posibilă a evenimentelor.

General brigadier Schuyler trece la un alt subiect: în unele localități „grupuri de oameni" au încercat „să preia ilegal funcțiile guvernului național". Era vorba de înlocuirea prin forță a primarilor și prefecților în funcție. Procedeul era cunoscut; fusese frecvent aplicat, încă din octombrie - noiembrie 1944: demonstranții pătrundeau în localul primăriei sau prefecturii și impuneau persoana desenmată de FND.

Reprezentantul Statelor Unite a propus și textul unei declarații a Comisiei Aliate (Sovietice) de Control, menită să contribuie efectiv la stabilitatea politică a țării. Iată punctele ei principale:

1. Potrivit termenilor acordului de la lalta, Comisia Aliată de Control are răspunderea asigurării unui guvern de coaliție în care să fie reprezentate toate partidele.

2. în condițiile date, statul român, sub cârmuirea Regelui său, are deplina libertate să-și aleagă reprezentanții guvernamentali. Un atare guvern trebuie să fie capabil să mențină ordinea internă și să îndeplinească termenii arminstițiului.

3. Orice încercare a unor persoane sau partide de a răsturna prin forță guvernul sau organele sale va fi considerată de Comisia Aliată de Control drept un act de sabotare a efortului de război. Astfel de încercări nu vor fi tolerate. Demonstrații politice sau de altă natură în timpul orelor de lucru nu sunt bine privite de Comisia Aliată de Control. Mitingurile de masă și „manevrele politice" n-ar trebui îngăduite, pentru a nu stânjeni efortul de război.[DCXXI]

DCXXI *Ibidem.*

în numele guvernului britanic, vicemareșalul aerului Donald Stevenson se declară „total de acord cu fiecare punct enunțat de generalul Schuyler".

O asemenea declarație, o dată oficial adoptată în numele Comisiei de Control, ar fi oprit sau întârziat considerabil asalturile organizate de PCdR asupra primăriilor și prefecturilor; ar fi întărit totodată un guvern de coaliție, de felul celui condus de generalul Nicolae Rădescu.

Poziția reprezentantului sovietic din Comisie a rămas neschimbată. ‚Am vorbit cu generalul Rădescu despre o asemenea declarație" - răspunse generalul locotenent Vinogradov. „Voi examina sugestia (dvs.) și desigur vă voi da un răspuns... Poate că actualul guvern nu satisface poporul... Adevărat, cabinetul cuprinde toate partidele, „dar vor mai trece 25 de ani până când va funcționa (efectiv)".[DCXXII] De altfel, la 20 februarie, reprezentantul sovietic îl și vedea demis pe generalul Rădescu: „e nevoie acolo (= la guvern, DCG) de un om tare care să se ocupe cu astfel de treburi, așa cum Dvs. Domnilor, ați fost aici (= în Comisie, DCG) de acord să se prevină un război civil. Un astfel de om ar trebui să fie în fruntea guvernului."

întâlnirea Comisiei Aliate (Sovietice) de Control s-a încheiat fără rezultat. Partea sovietică a rămas inflexibilă. Nu putea admite nici libertatea presei (de opoziție) și nici un guvern de coaliție adevărat.

Prioritară devenise impunerea unui guvern dominat de partidul comunist.

Moscova câștigase războiul. Trecea acum la aplicarea programului ei în Europa de Răsărit, controlată de trupele ei. Poziția reprezentantului sovietic în Comisia de Control era la fel cu aceea a Partidului Comunist din România.

A doua zi, 21 februarie 1945, o nouă întâlnire de 45 minute, la orele $2O^{40}$, la cererea, pare-se, a generalului

---

DCXXII *Ibidem.*

Schuyler.[DCXXIII]

Reprezentantul american a cerut din nou să publice, în numele Comisiei Aliate de Control, declarația propusă de dânsul cu o zi înainte. O astfel de declarație „ar asigura păstrarea unui grad de stabilitate satisfăcător în guvern (român)".

Generalul Schuyler a arătat colegilor săi editorialul *Scânteii* din acea zi (21 februarie 1945), care cuprindea versiunea PCdR a incidentelor de la uzinele Malaxa din 19 - 20 februarie (vezi capitolul V). Editorialul, aprecia generalul american, este o „incitare a oamenilor de a ridica și provoca, de fapt, o revoluție". Iată câteva extrase:

„Moarte criminalilor fasciști... Rădescu și Maniu sunt organizatorii direcți ai asasinatelor, ai devastărilor și ai introducerii măsurilor de teroare dictatoriale în țară...; reacționarii ascunși sub fraze democratice au pornit la atac, dând drumul din zgardă câinilor turbați legionari..."

„Muncitori, țărani, toți patrioții și democrații devotați cauzei progresiste a României strângeți rândurile... Strângeți rândurile și loviți fără milă în toți fasciștii, în toți dușmanii poporului român. *Nimiciți-i oriunde îi întâlniți. Nici o milă pentru asasini.* Numai astfel vom putea termina cu vi- [17]
pera hitleristă... Moarte fasciștilor criminali!"

Deasupra editorialului, *Scânteia* titra cu litere mari: „Criminala încercare a bandelor legionare la uzinele Malaxa.

Un grup de elemente fasciste înarmate cu rângi, grenade și pistoale automate, inspirate de Maniu și instigate de Rădescu, au încercat să pună mâna cu forța

---

DCXXIII *„Procesul verbal al întâlnirii dintre reprezentanții principali rus, britanic și american, Comisia Aliată de Control, România, la*

Tovarășul Gheorghe Apostol, grav rănit. Intervenția eroică a muncitorilor din Capitală."[DCXXIV] [DCXXV]

Ce fapte erau complet trecute sub tăcere de editorialul *Scânteii!* Anume că 4.000 din 4.700 muncitori votaseră, cu o zi înainte, împotriva Comitetului Sindical susținut de Conferința Generală a Muncii, controlată de partidul comunist. „Fasciștii", „criminalii", „bandiții fasciști" la care se referă *Scânteia* fără a-i nominaliza, însă, reprezentau de fapt pe cei aproape *85% din totalul muncitorilor care votaseră împotriva candidaților propuși de PCdR.* Atunci, în 1945 și în anii următori, oricine se opunea politicii partidului comunist primea de îndată calificativele cele mai acuzatoare, de la „reacționar" la „fascist", la „dușman" și până la „criminal".

Generalul brigadier C.V.R. Schuyler își întreabă colegii: „Nu credeți că ar trebui făcut ceva, acum, pentru a preveni publicarea în continuare a unor articole provocatoare de acest fel?"

Răspunsul generalului locotenent Vinogradov a fost cel așteptat: n-a citit editorialul. Nu are împuternicirea să ia o hotărâre de unul singur. Propunerea generalului Schuyler privind o declarație comună a Comisiei Aliate de Control, a fost înaintată la Moscova: „Acum aștept răspunsul; Moscova cunoaște și urmărește atent situația politică de aici" (din România).

Reprezentantul sovietic s-a referit în continuare la „Declarația" adoptată de cei „trei mari" la lalta privind țările eliberate și pe cele foste satelite. A dat citire paragrafului privind cooperarea celor trei aliați pentru constituirea unor guverne provizorii în țările amintite,

---

DCXXIV *Scânteia,* II, nr. 147, joi 22 februarie 1945, p. 1.

DCXXV Toate citatele sunt din procesul verbal datat 21 februarie 1945 (vezi nota 16).

guverne „care să reprezinte în mod larg toate elementele democratice ale populației".

După care general-locotenent Vinogradov adăugă: „este excepțional de bine redactat. Pornind de aici, Conferința din

Crimeea a fixat, după a mea părere, politica generală de urmat în astfel de cazuri. Este o politică larg cuprinzătoare".

Reprezentantul sovietic avea de ce să fie mulțumit. Felul în care fusese redactată „Declarația privitoare la Europa eliberată", îngăduia fiecărui semnatar să-i dea o altă interpretare. Pentru partea sovietică, persoanele, organizațiile sau partidele care sprijineau politica partidului comunist erau „democratice".

„Declarația" se referea la guverne alcătuite din reprezentanți ai tuturor elementelor democratice ah' populației. Formulare ambiguă: nu era deloc obligatoriu • □ toate partidele importante ale unei țări să fie parte în guv< ■ nul provizoriu.

Ambiguitatea formulărilor nu se oprea aci. „Răspunderea comună" și acțiunea celor trei aliați în \ reun stat eliberat sau fost satelit se va materializa prin consultări tripartite imediate „cu privire la măsurile care se impun".

Cu alte cuvinte consultările celor trei guverne trebuiau să preceadă acțiunea în comun. Dar dacă unul din cei trei aliați nu găsea oportun sau necesar să se consulte cu ceilalți doi, pentru „realizarea răspunderii comune"?

Exact aceasta a fost reacția Moscovei.

Departamentul de Stat analizase situația din România. Un memorandum, datat 24 februarie, a fost trimis lui Burton Y. Berry și generalului C.V.R. Schuyler la București.

Documentul sublinia: necesitatea menținerii în România a unui guvern de coaliție - reprezentând toate partidele politice și clasele sociale și având la dispoziție

mijloacele de a menține ordinea internă; libertatea presei; libera circulație în România a corespondenților de presă străini; reluarea legăturilor de comerț cu alte țări.[DCXXVI]

Departamentul de Stat trimisese instrucțiunile corespunzătoare ambasadorului Statelor Unite la Moscova, Averell

Harriman. Instrucțiunile insistau asupra „responsabilității comune" - declarate la lalta. Propuneau consultări prealabile; o dată stabilite anumite principii generale de aplicat în cazul României, urma să se constituie un Comitet Politic General Tripartit - aparte de Comisia Aliată (Sovietică) de Control - pentru punerea în aplicare a principiilor preconizate.

La 27 februarie, Moscova respinge propunerile Departamentului de Stat. Comisia Aliată (Sovietică) de Control din București - răspunde Viaceslav Molotov - trebuie să vegheze ca ordinea și stabilitatea să fie restabilite în România, aflată în spatele frontului sovietic, și ca prevederile armistițiului să fie împlinite întocmai.[DCXXVII]

După instalarea guvernului de la 6 martie 1945 - va veni și răspunsul oficial sovietic (17 martie) la propunerile Statelor Unite. Constituirea unui Comitet Politic General Tripartit lovește în esența „Declarației" de la lalta, este total inacceptabilă și face inoportună Comisia Aliată (Sovietică) de Control. De altfel, adăugă Molotov, chestiunea este închisă prin constituirea, la

DCXXVI întreaga analiză și documentație la Liliana Saiu, *The Gr>at Powers and Romania 1944 - 1946. A study the early cold war .* East European Monographs, no. CCCXXXV, Boulder, Distributed by Columbia University Press, New York, 1992, p. 98 - 104.

DCXXVII Liliana Saiu, *Op. cit.,* p. 101.

București, a unui „guvern de concentrare a forțelor democratice", care a restabilit ordinea și liniștea.[DCXXVIII DCXXIX]

Ne întoarcem însă la București, la întâlnirea Comisiei Aliate (Sovietice) de Control din 21 februarie 1945.

General-locotenent Serghei Alexandrovici Vinogradov ține să precizeze: „Răspunderea pentru menținerea ordinii în țară revine lui Rădescu, în calitatea sa de șef al guvernului... Comisia Aliată (Sovietică) de Control nu-i va da nici o recomandare, cum să procedeze în această direcție. El trebuie să decidă cum s-o facă. Dacă problemele interne ale guvernului ar trebui rezolvate toate de Comisia Aliată de Control, atunci am putea să ne lipsim de guvern și să lăsăm Comisia Aliată de Control să administreze țara... Aceasta este o problemă

internă și Comisia Aliată de Control *nu* are de g;-nd să se amestece în politica internă".[DCXXX DCXXXI DCXXXII]

La 2 aprilie 1944, după intrarea trupelor sovietice pe teritoriul României, Viaceslav Molotov făcuse o declarație, unde, între altele, se afirma: „Guvernul sovietic declară că nu urmărește să anexeze vreo porțiune oarecare din teritoriul românesc la Uniunea Sovietică și nici să modifice în vreun fel [25] stările existente actualmente în România."

DCXXVIII *Idem,* p. 106 - 107; Declarația de la lalta: textul român în *Sfera Politicii,* IV, nr. 25 februarie 1945, p. 15.

DCXXIX Menținerea ordinii în țară.

DCXXX Procesul verbal din 21 februarie 1945, p. 5 - 6.

DCXXXI[20] *România... Documente,* I coordonator Marin Radu Mocanu, Arhivele Statului, București 1994, p. 180.

DCXXXII[2,1] Consultări *tripartite prealabile* pentru a găsi o soluție.

Acum, în februarie 1945, declarația guvernului sovietic din 2 aprilie 1944 își găsea cea mai originală interpretare. Pe de o parte, PCdR și asociații săi, în deplină înțelegere cu autoritățile sovietice de ocupație, organizau, cu fiecare zi, tot mai multe demonstrații și tulburări publice, cu scopul de a înlătura guvernul de coaliție și de a prelua controlul autorităților în județe. Pe de altă parte, punctul de vedere oficial sovietic, exprimat în Comisia Aliată de Control, era că răspunderea pentru lege și ordine revenea primului ministru; mai mult, că generalul Rădescu îndemna la război civil, că nu era în stare să-l prevină!

Intervine reprezentantul britanic, vicemareșalul aerului Donald Stevenson: evenimentele din România sunt tipice pentru situațiile specificate prin Declarația de la lalta: „Socot că propunerea de declarație prezentată de generalul Schuyler a evidențiat un principiu foarte important, anume că, în cazul oricărui nou incident, Comisia Aliată de Control este aceea chemată să pună în aplicare politica la care m-am re- 26
ferit chiar acum."

Generalul Serghei Alexandrovici Viongradov n-a fost deloc impresionat de argumentarea colegilor săi americani și britanic: „întreaga țară (= România), națiunea însăși se află în cumpănă și problema trebuie trimisă guvernului de la Moscova.

Comisia Aliată (Sovietică) de Control 28

Nu putem lua o decizie aici[DCXXXIII] [DCXXXIV]... La timpul cuvenit, vor fi luate go hotărârile corespunzătoare. Măsurile luate între timp sunt suficiente. Guvernul a fost încunoștințat și nu mai e nimic de făcut, ci doar de așteptat hotărârea guvernului de la Moscova."

Hotărârea n-a întârziat de altfel. A fost adusă chiar de Andrei Ianuarievici Vâșinski, Comisar Adjunct al Poporului pentru Afaceri Externe al URSS.

Reprezentantul britanic a mai făcut o încercare. A sprijinit sugestia generalului Schuyler de a reacționa

DCXXXIII Adică în Comisia Aliată de Control.
DCXXXIV De către Comisia Aliată de Control.

față de editorialul provocator din *Scânteia.* Iată un motiv întemeiat de a lua o măsură împotriva ziarului, fapt care „va avea de bună seamă un efect pozitiv și nu va aduce în țară nimănui nici un prejudiciu", Donald Stevenson propune suprimarea temporară a *Scânteii.*

Generalul Vinogradov: „Pentru trei sau patru zile?"

Vice mareșalul aerului Stevenson: „Ei bine, chiar și pentru o zi, efectul ar fi bun"

Generalul Vinogradov a făgăduit ca va citi editorialul din *Scânteia.* Rațiunea principală pentru a opri apariția unor ziare rămâne „propaganda fascistă și nazistă". N-a explicat ce se înțelege printr-o atare propagandă.

Generalul Schuyler: „Orice persoană care scrie un articol incendiar, menit să incite la răscoală într-un moment critic, este de fapt unul din acei oameni gata să stânjenească efortul de război al aliaților."[DCXXXV]

Cu acestea, întâlnirea Comisiei din 21 februarie seara a luat sfârșit.

Reprezentantul britanic a reluat „discuția", sub altă formă. A trimis părții sovietice o notă asupra incidentelor de la Uzinele Malaxa (19 - 20 februarie 1945, vezi cap. V). Ceea ce s-a petrecut acolo, n-a fost altceva „decât o dezordine la scară redusă, așa încât autoritatea civilă a fost în stare s-o poto-

lească". Autoritatea civilă'[DCXXXVI] a procedat cum trebuia și a restaurat ordinea. „Asemenea fapte... sunt obișnuite în țările industrializate din Europa." De vreme ce au fost rezolvate în mod satisfăcător, „guvernul

DCXXXV Procesul verbal din 21 februarie 1945, p. 9.

DCXXXVI Adică guvernul N. Rădescu.

Majestății Sale[DCXXXVII] [DCXXXVIII] [DCXXXIX]" consideră că atari incidente *„nu trebuiesc considerate ca o stare de război civil și nici ca o amenințare adusă securității liniilor de comunicatii ale Armatei Roșii ce trec prin România"* (sublinierea DCG).

La rândul său, generalul brigadier C.V.R. Schuyler a mai făcut o încercare. A trimis o notă scrisă pentru a informa partea sovietică asupra punctului de vedere al Statelor Unite privind evenimentele din România, anume:

1. Cea mai bună modalitate de a avea o administrație reprezentativă în România este un guvern de coaliție, care să cuprindă toate grupurile politice și clasele sociale.

Până la ținerea unor alegeri libere, guvernul Statelor Unite nu dorește să vadă în România un guvern alcătuit exclusiv de Partidul Național Țărănesc sau de Frontul Național Democrat și ar dezaproba îndeosebi folosirea sau manifestarea ostentativă a forței pentru a aduce orice partid la putere.

2. Nu poate fi tolerată nici o încercare de a aduce schimbări în administrația locală sau centrală, prin forță sau alte mijloace răzvrătitoare.

DCXXXVII Guvernul britanic.

DCXXXVIII Scrisoarea reprezentantului britanic către Comisia Aliată de Control..., anexată la Procesul verbal al Comisiei Aliate de Control din 28 februarie 1945: 871.00/3 - 2145, Departamentul de Stat. National Archives, Washington D.C.

DCXXXIX O copie a acestei note a reprezentantului britanic a fost adresată generalului locotenent Vinogradov. A fost anexată procesului verbal al Comisiei Aliate de Control din 21 februarie 1945. Același cuprins în tel. M483 din 28 februarie 1945, a generalului Schuyler din București către Comandamentul Aliat de la Caserta, Italia; War Department, Military Archives, National Archives, Washington D.C.

3. Nici un partid politic sau organizație nu este autorizat să dispună de unități înarmate. „Toate mijloacele de constrângere să se afle numai la dispoziția guvernului. Autoritățile legale să poată dispune de mijloace adecvate pentru [33] menținerea ordinei interne.'"

Comisia Aliată (Sovietică) de Control 28

La 20 februarie 1945, după o atentă evaluare a întregii informații disponibile, generalul brigadier C.V.R. Schuyler trimite Ministerului de Război din Washington D.C., o lungă telegramă asupra situației din România:

„Rusia Sovietică urmărește un program precis, gândit cu grijă și menit să ducă, mai curând sau mai târziu, la dezintegrarea partidelor politice istorice'[DCXL] din România și la crearea unei situații când numai un guven de extremă stângă va fi în măsură să mențină ordinea și să conducă treburile țării". Țelul final este *„transformarea României intr-un stat comunist separat, care să fie prieten și economic dependent de Rusia".*[DCXLI]

In această fază, continuă generalul Schuyler, lucrurile sunt treptat pregătite pentru numirea unui guvern de stânga bazat pe cererea „populară". Mai multe evoluții îndreaptă spre această concluzie:

1. Atacurile continue din presa comunistă loca'ă și sovietică împotriva lui luliu Maniu și a altor lideri ai Partidului Național Țărănesc.

2. Suprimarea mai multor periodice PNȚ și introducerea unei „cenzuri stricte", așa încât publicul să primească știrile numai prin media pro - comuniste.

3. Cenzura sovietică „extrem de strictă" asupra tuturor telegramelor de presă trimise din România, ca și refuzul Comisiei Aliate de Control de a acorda vize de intrare în România coresondenților de presă americani sau britanici.

DCXL Adică PNȚ și PNL.

DCXLI[3j] Telegrama M444 din 20 februarie 1945, a generalului Schuyler din București către Comandamentul Aliat, Caserta, Italia: War Department, Military Archives, National Archives, p. 1; (sublinierea D. C. G.).

4. Reducerea treptată a forțelor armate române din interior - la ordinele sovietice ale Comisiei de Control - până la punctul când aceste forțe n-ar mai fi în stare să suprime tulburări bine pregătite și organizate.

5. Relații oficiale continue ale ofițerilor și diplomaților sovietici superiori cu liderii comuniști sau asociații acestora, în contrast cu refuzul lui Andrei lanuarievici Vâșinski de a acorda o audiență lui luliu Maniu.

6. Continuarea politicii dure a Sovietelor care duce la dezorganizarea realităților tradiționale economice și sociale românești. Cele mai recente exemple sunt deportarea brutală a germanilor și a românilor basarabeni, precum și stabilirea unei rate de schimb, arbitrare și anormale, între rublă și leu.[DCXLII] [DCXLIII] în plus, autoritățile sovietice nu au anunțat o dată certă pentru reintroducerea administrației române în Transilvania de Nord, pentru eliberarea prizonierilor români - inclusiv a celor peste 100.000 luați după lovitura de la 23 august - pentru începutul unor relații comerciale între România și alte țări.

Comisia Aliată de Control - continuă generalul Schuyler în telegrama sa către Ministerul de Război din Washington D.C. - este de fapt o reprezentanță care transmite guvernului român toate cererile și directivele sovietice. Aceste ordine sunt formulate fără vreo aprobare sau măcar o încunoștințare prealabilă a reprezentanților Statelor Unite și Marii Britanii. Mai mult, opinia publică românească crede că guvernele Statelor Unite și Marii Britanii au partea lor de contribuție la politica elaborată și pusă în aplicare de Comisia Aliată de Control. Nu-i de mirare, conchide generalul Schuyler, că de- 37 primarea, incertitudinea și frica apasă pe oameni.

DCXLII *Idem,* p. 2, 3 și 4.

DCXLIII *Idem, p.* 4 și 5.

La 19 februarie 1945 regina - mamă Elena se adresează generalului Schuyler: „partidele de stânga vor încerca în curând un fel de lovitură de stat sau vor dobândi controlul guvernului în vreun alt mod".[DCXLIV]

Evoluția ar putea duce la o situație critică și înseși viețile familiei regale ar putea fi amenințate. Regina Elena a cerut aliaților din Vest să acorde protecția lor pentru sine și regele Mihai.

Răspunsul generalului brigadier Schuyler a fost rezervat, neutru. Totuși a cerut instrucțiuni de la Washington întrucât își dădea seama că „în orice moment situația se poate deteriora rapid".[DCXLV]

Câteva zile mai târziu și de acord cu Burton Y. Berry - reprezentantul politic al Statelor Unite la București - generalul Schuyler a sugerat forurilor sale superioare ca, „în eventualitatea unor tulburări serioase locale", să acorde azil în clădirile din București ocupate de misiunile Statelor Unite, acelor persoane „pe care le socotim că au avut o contribuție deosebită la cauza aliaților sau care și-au pus în primejdie viața dând ajutor prizonierilor de război americani."[DCXLVI]

Răspunsul secretarului de stat ad-interim Joseph S. Grew cuprinde o referire la Declarația de la lalta privind țările eliberate și ex-satelite din Europa; de asemenea, la declarația oficială a lui Viaceslav Molotov din 2 aprilie 1944 (vezi mai sus).

Dacă Partidul Comunist din România încearcă să

DCXLIV Generalul Schuyler din București către Comandamentul Aliat, Caserta, Italia, telegrama M448 din 20 februarie 1945, p. 1: War Department, Military Archives, National Archives, Washington D.C.

DCXLV *Idem,* p. 2.

DCXLVI Telegrama M467 din februarie 1945, de la generalul Schuyler din București către Comandamentul Aliat, Caserta, Italia: War Department, Military Archives, National Archives, Washington D.C.

acapareze puterea - continuă Grew - „acest fapt constituie o preocupare pentru toți cei trei mari aliați. Dacă siguranța personală a Regelui (Mihai) sau a Reginei - mamă ar fi amenințate, răspunderea pentru apărarea lor — oferindu-le fie azil, fie mijloacele de a părăsi România - ar fi să revină Comisiei Aliate de Control". Guvernul Statelor Unite nu ar trebui să ofere unilateral protecție. Generalul Schuyler nu este autorizat să protejeze familia regală română dincolo de atribuțiile sale ca reprezentant al Statelor Unite în Comisiei Aliate de Control.[DCXLVII]

Secretarul de stat ad-interim știa, foarte probabil, că în Comisia Aliată de Control de la București, reprezentanții Statelor Unite și Marii Britanii aveau rol de figuranți. Prin referiri la declarații oficiale, pe care partea sovietică și PCdR le interpretau potrivit intereselor majore ale Moscovei, Joseph S. Grew evita, de fapt, să dea un răspuns.

Poziția oficială a Statelor Unite privind evoluțiile din România a fost transmisă Comisiei (Sovietice) Aliate de Control la 27 februarie 1945. în aceeași zi sosea la București Andrei lanuarievici Vâșinski.

DCXLVII Secretarul de stat ad-interim Grew către War Department, Washington D.C. Telegrama nr. 86 din 24 februarie 1945.

CAPITOLUL X

Desființarea, demobilizarea și dezarmarea forțelor armate române din interior

La 23 august 1944, armata română operativă avea 29 de divizii și anume: 18 de infanterie, una de gardă, 4 de vânători de munte, 5 de cavalerie și o divizie de blindate. Convenția de armistițiu semnată la Moscova, la 12 septembrie 1944, prevedea participarea României în războiul contra Reich-ului nazist, cu cel puțin 12 divizii.[DCXLVIII] Delegația română, sosită în capitala sovietică pentru semnarea armistițiului, a propus semnarea unei convenții militare între cele două armate.

Replica lui Viaceslav Molotov: „Cred că militarii vor fi însărcinați să precizeze colaborarea militară și nu cred că vor fi divergențe. Ei vor discuta chestiunile militare."[DCXLIX DCL]

Diferitele propuneri ale delegației române privind cooperarea dintre cele două armate nu au fost incluse în Convenția de armistițiu: „la această chestiune s-a opus dl. Molotov, zicând că vor face obiectul unor convențiuni militare ce se vor încheia ulterior" (declarația generalului Dumitru Dămăceanu în Consiliul de miniștri din 15 - 16 septembrie 1944).

în intervalul 24 august - 12 septembrie, adică până la semnarea armistițiului, comandamentul sovietic a luat peste 100.000 prizonieri români. Pretextul: starea de război nu încetase oficial, pe plan juridic, între URSS și România.

Restul unităților române combatante au fost integrate frontului 2 Ucrainian sub comanda

---

DCXLVIII Articolul 1 al Convenției de arminstițiu; textul în *România... Documente,* I, coordonator Marin Radu Mocanu, Arhivele Statului, București 1944, p. 310.

DCXLIX *Idem,* p. 299.

DCL *23 August 1944. Documente. 1944 - 1945,* vol. III, coordonatori: Ion Ardeleanu, Vasile Arimia, Mircea Mușat, Editura științifică și Enciclopedică, București 1985, p. 31.

mareșalului Rodion Malinovski. în lunile ce au urmat, ele au avut mari pierderi care, la

rândul lor, reclamau tot mai mulți oameni pentru completarea unităților.

La 25 septembrie, comandantul sovietic prezintă un proiect de protocol care prevedea desființarea tuturor marilor unități ale armatei române din interiorul țării. Proiectul sovietic lăsa numai trei divizii române ca rezervă strategică, iar nu zece, așa cum ceruse Marele Stat Major român. Delegația română respinge ordinul sovietic. „Discuțiile" s-au întrerupt.

Ele sunt reluate la 23 octombrie 1944. Două zile mai târziu, comandantul sovietic comunică părții române că prevederile protocolului sunt definitive și nu pot fi schimbate. Dacă nu sunt acceptate, consecințele ar fi grave, „până la demobilizarea și chiar desființarea de către forțele sovietice a tuturor marilor unități române care nu sunt necesare frontului."

Șeful Marelui Stat Major român, generalul Gheorghe Mihail[DCLI] își prezentă demisia, la 15 octombrie 1944, socotind inacceptabilă „convenția" propusă de partea sovietică.

Motivul unei atari exigențe a comandantului sovietic? Temerea mareșalului Malinovski - notează generalul Gheorghe Mihail - „ca în spatele frontului să nu existe nici o divizie românească, de teamă ca nu cumva la un moment dat, când nu le-ar fi convenit românilor ceva, să reacționeze cu aceste divizii pe care le aveau în interior, în rezervă. îi era teamă... Nu avea siguranță, nu avea încredere în armata română."

Va fi fost desigur preocuparea sovietică de a avea complet sub control toate liniile de comunicații din România. întoarcerea armelor operată de armata română la 23/24 august fusese extraordinară, depășind cele mai optimiste scenarii elaborate de factori de decizie de la Moscova, Londra sau Washington.

DCLI Fusese numit în această funcție prin înalt Decret Regal, în seara zilei de 23 august 1944.

Repetarea unei asemenea operațiuni, după ce frontul sovietic ajunsese dincolo de Oradea și Satu Mare, era însă practic imposibilă, din considerente și militare și politice.

Rămâne de examinat dacă obiectivul real al guvernului ?i a înaltului comandament sovietic nu era de fapt altul. Anume: de a dezarma și desființa orice unitate militară română

care ar fi slujit menținerii puterii legale existente în România și ar fi asigurat ordinea internă. Măsura era menită să lipsească orice guvern autentic de coaliție de forțele minim necesare pentru a reacționa la dezordini „populare", bine plănuite și orchestrate.

Atari manifestații - demonstrații de stradă, mitinguri în uzine, ateliere și instituții, întreruperi frecvente ale lucrului - susținute de o presă agresivă, violentă și de o mare vulgaritate, toate acestea făceau parte din planul pus în aplicare pentru acapararea puterii politice de către PCdR. Ele erau menite să „dovedească" ineficiența și/sau lipsa de voință a guvernului de coaliție pentru menținerea ordinii. O reducere, în continuare, a forțelor de poliție și jandarmerie însemna un semnal vizibil pentru tulburări sporite, dinainte bine pregătite.

Generalul Nicolae Rădescu, noul șef al Marelui Stat Major, a semnat, din ordin, protocolul, la 26 octombrie 1944.

Până la 1 decembrie 1944 urmau să fie desființate: 14 divizii[DCLII], comandamentul Armatei a 3-a și alte comandamente.

Până la aceeași dată urmau a fi demobilizate la efective de pace: trei divizii de infanterie sau munte, comandamentul corpului 5 armată și acela al trupelor de vânători de munte.

Iscălind „Protocolul", generalul adjutant Nicolae Rădescu a apecificat, în scris: „Semnez cu rezerva din nota adițională și adresa nr. 2748 a Comisiei române

---

DCLII[D] 10 de infanterie și munte, o divizie motomecanizate, 3 divizii de munte.

pentru aplicarea armistițiului".

„Nota adițională" spunea explicit că desființarea și demobilizarea marilor unități române la ordinul Comisiei Aliate (Sovietice) de Control (CASC) nu derivă „din obligațiile impuse României prin Convenția de armistițiu din 12 septembrie 1944 (art. 1, art. 18, anexa la art. 18), condițiuni ce nu pot fi modificate prin acest protocol".

Șeful Marelui Stat Major român încheie astfel: *„Protocolul* îl semnez ca *fiindu-ne impus de Comisia aliată (sov.) de control* și în scopul de a evita consecințele dăunătoare operațiilor comune contra Germaniei și Ungariei" (sublinierea DCG).

Adresa nr. 2748, amintită mai sus, era trimisă de Ion Șerban Christu, președintele Comisiei române pentru aplicarea armistițiului:

„Această Comisie este de părere că textul citat (articolul 1 din Convenția de armistițiu, nota DCG), *nu poate fi interpretat în sensul că se impune desfiiintarea și demobilizarea diviziilor române rămase în interiorul țării"* (sublinierea DCG).

La întâlnirea din 14 februarie 1945 a Comisiei Aliate (Sovietice) de Control (CASC), generalul brigadier C.V.R. Schuyler a semnalat că autoritățile române au primit mai multe directive ale CASC pentru a opera noi reduceri ale forțelor armate din interior, îndeosebi jandarmi și grăniceri.

„Numeroși români" mi-au spus, a continuat generalul, că unitățile armate aflate în țară „nu sunt suficiente pentru a face față unor tulburări serioase sau organizate".[DCLIII DCLIV]

DCLIII Marian Ștefan și Alesandru Duțu, *România în al doilea război mondial,* (V), în *Magazin Istoric,* S.n., 10, octombrie 1991, p. 37; Alesandru Duțu, *Protocolul militar româno - sovietic din 26 octombrie 1944,* în *Revista de istorie militară,* nr. 4,1990, p. 20 - 22 și 41.

DCLIV Procesul verbal din 14 februarie 1945, p. 4 (vezi cap. IX, nota 1).

Consilierul sovietic A.P. Pavlov a fost de altă părere. Reducerile de efective „au fost hotărâte de comun acord cu guvernul român și nu s-a primit nici un protest serios împotriva acestor reduceri"[DCLV]. De altfel, „dorința vizibilă a unor români de a dispune de forțe mai numeroase în spatele frontului este o indicație că astfel de români au de gând să folosească o atare forță împotriva poporului român însuși".[DCLVI] Afirmațiile consilierului A.P. Pavlov au fost îndată reluate de viceamiralul V.L. Bogdenko.[DCLVII]

29 Guvernarea Rădescu

Faptul că la 23 octombrie 1944 partea sovietică prezentase un ultimatum pentru desființarea a 14 divizii românești; faptul că șeful Marelui Stat Major român, generalul Gheorghe Mihail, își prezentase demisia fiindcă nu voia să aducă la îndeplinire ordinul sovietic; faptul că noul șef al Marelui Stat Major, generalul adjutant Nicolae Rădescu, protestase în scris împotriva protocolului militar impus de soviete; faptul că o atare reducere *nu* era în nici un fel menționată în Convenția de armistițiu — toate acestea erau considerate de reprezentanții sovietici în CASC drept o hotărâre „de comun acord cu guvernul român"!

Potrivit evaluărilor sovietice, armata română dispunea de 14 divizii aflate pe front, cu un total de 123.000 oameni; 3 divizii de rezervă pentru front; „în plus trupe de rezervă și altele", cu un efectiv de

---

DCLV După opinia consilierului Pavlov nu au existat opinii contradictorii între reprezentanții români și sovietici privind semnarea „Protocolului" militar din 26 octombrie 1944 (vezi supra nota 5). Faptul esențial a fost că partea sovietică a adresat părții române un adevărat ultimatum ca să obțină semnarea „Protocolului". De altfel guvernul român nu avea nici un fel de alternativă.

DCLVI Procesul verbal din 14 februarie 1945, p. 4 (vezi cap. IX, nota 1).

DCLVII Atașat naval pe lângă mareșalul Rodion Malinovski, președintele CASC.

308.000; în total, 503.000 oameni:

„Cifra în sine - a continuat consilierul A.P. Pavlov - arată că unii ofițeri superiori români sabotează de fapt îndeplinirea protocolului militar[DCLVIII] și pătrează forțe enorme[DCLIX DCLX] în spatele (frontului), probabil pentru scopuri infame. Atari forțe ar putea fi folosite împotriva poporului român însuși sau împotriva Națiunilor Unite. Cum, evident, atari întrebuințări sunt de negândit într-un stat democratic, suntem nevoiți să conchidem că această situație se datorează unei influențe fasciste... Sunt atât de multi ofițeri în București încât ei umplu străzile și se împiedică unul de altul. Această situație este lamentabilă".[DCLXI]

Viceamiralul V.L. Bogdenko: prezența „a peste 100 de tancuri" în București, este un alt indiciu al existenței unor „sim- patizanți fasciști" în armata română, care, „plănuiesc probabil" ceva „împotriva poporului român sau chiar împotriva aliaților, mai târziu".

însemnările generalului Constantin Sănătescu, șef al Marelui Statului Major, confirmă starea de spirit a Comandamentului sovietic:

„16 ianuarie 1945... După masă, la ora 15, mareșalul Malinovski... mi-a comunicat fără înconjur că nu are încredere deplină în noi și de aceea trebuie să-și ia măsuri ca să nu aibă trupe române în spate, luându-ne orice posibilitate de reacțiune. După lungi dezbateri, am reușit să ne mai lase câteva școli militare și ceva efective la părțile sedentare, aceasta pentru a putea

---

DCLVIII Semnat la 26 octombrie 1944, vezi mai sus, în acest capitol.

DCLIX „Huge forces" în textul englez.

DCLX Noi, partea sovietică, nota DOG.

DCLXI *Idem,* p. 4 - 5. Un rezumat al Procesului verbal în telegrama M425 din 16 februarie 1945, a generalului C.V.R. Schuyler, din București către Departamentul de război al Washington D.C.: The War Dept., Military Archives, National Archives, Washington DC.

alimenta frontul."[DCLXII] [DCLXIII]

Misiunea militară americană dispunea de alte cifre. în februarie 1945 efectivele armatei române erau de 417.000, față de 866.000, înainte de 23 august 1944.

Totalul de 417.000 era alcătuit din:

a. 174.000 pe front și anume - armata I, 49.000; armata a IV-a, 71.000; eșaloane de rezervă, 10.000; unități de tranzit, 24.000; pontonieri, 2.000; constructori de drumuri, 4.000; unități de căi ferate, 6.000; răniți 8.000.

b. Restul de 243.000 se afla în România și anume: rezerve pe lângă depozite 69.000; Marele Stat Major și Centrul militar București, 11.000; armata a IlI-a, 25.000; școli militare, 55.000; jandarmi, 32.000; grăniceri, 26.000; ministerul producției de război, 4.000; răniți 29.000.

Cifrele diferă *per total,* cu un plus de 20% în estimările delegaților sovietici la CASC. Ceea ce partea sovietică dorea în mod repetat să sublinieze era însă „realitatea" unei „amenințări fasciste", a pregătirii unor acțiuni „dușmănoase" împotriva poporului român, poate chiar împotriva „Națiunilor Unite", dezordini, tulburări în spatele liniei frontului.

în vocabularul oficial sovietic și al PCdR, oricine se împotrivea acaparării puterii de către partidul comunist era etichetat „fascist". Prin „popor român" aceleași foruri înțele-

geau: activiștii partidului și asociații lor, precum și miile, în unele cazuri zecile de mii de demonstranți, cei mai mulți dintre ei de bună-credință - pe care activiștii sindicali și ai Frontului Unic Muncitoresc îi scoteau la

---

[DCLXII] Constantin Sănătescu, *Jurnal,* cu o prefață de Simona Ghițescu - Sănătescu, Ed. Humanitas, București 1993, p. 185.

[DCLXIII] Telegrama nr. 9413 din 14 februarie 1945, generalul C.V.R. Schuyler din București către generalul J.E. Huli prin Comandamentul Forțelor Aliate la Caserta, Italia: War Department, Military Archives, National Archives, Washington DC. Nu am putut verifica aceste cifre cu sursele militare românești.

mitinguri și demonstrații de stradă, împotriva guvernului de coaliție.

De ce atâta insistență a părții sovietice asupra unor posibile turburări, dezordini, în spatele liniei frontului, aflat atunci la peste 600 km de București? Pentru a îngădui reprezentanților URSS să invoce prevederile Convenției de Armistițiu și să impună demisia guvernului Rădescu. Exact așa va proceda Andrei Ianuarievici Vâșinski la 27/28 februarie.

Că atari dezordini erau numai incidente de stradă, puse la cale și orchestrate de Partidul Comunist din România, faptul nu avea nici o importanță. Principalul era ca ele să aibă loc. Presa comunistă le prelua apoi și le amplifica dincolo de orice închipuire. Presa liberă - câtă mai era în februarie 1945 - nu avea voie să arate cum stăteau în realitate lucrurile. Cenzura sovietică oprea orice știre care venea în contradicție cu versiunea oficială a PCdR și a Comisiei Aliate (Sovietice) de Control.

La următoarea întâlnire a CASC - 20 februarie 1945 - viceamiralul V.L. Bogdenko a repetat cifrele efectivelor armate române pe front și în interior: „In fiecare colț din București găsești câte cinci ofițeri. In restaurante sunt 30 de ofițeri. Aceste cifre vă dau o idee de felul cum românii duc războiul."[1]

Atari „plângeri" ale părții sovietice au fost exprimate și cu alte prilejuri. La 25 martie 1945, generalul Schuyler comunica la Washington: reprezentanții sovietici în Comisia
Aliată (Sovietică) de Control susțin că moralul acestor unități (române) este foarte jos și că cei mai multi, ofițeri și trupă, nu mai au interes în purtarea războiului."[1]

Reprezentantul Statelor Unite explică însă și de ce, pe baza informațiilor Misiunii militare a Statelor Unite la București: „multe din diviziile românești (de pe front) sunt într-o

[17] Procesul verbal din 20 februarie 1945, p. 13 (cap. IX, nota 7).

[18] Raportul a fost înaintat generalului maior J.E. Huli adjunct al Șefului Statelor Majore, la Pentagon - ministerul de război, la Washington. Raportul are patru

capitole: „aviația"; „situația militară"; „evoluții politice"; „evoluții economice": War Department, Military Archives, National Archives, Washington DC. Citatul este dat din „situația militară", p. 1.

situație foarte grea. Aceasta datorită lipsei de transport, echipament și aprovizionare, din care *cantități mari sunt confiscate de ruși, deși erau destinate românilor".*

„Toți ofițerii români de pe front cu care am vorbit" - adaugă generalul C.V.R. Schuyler - „sunt nemulțumiți de faptul că *rușii nu au nici un respect pentru unitățile române, pe care le folosesc drept came de tun. Aceste unități sunt azvârlite In atac după atac, fără sprijin adecvat, suferă mari pierderi și nu li se acordă răgaz pentru odihnă și reechipare. De aceea, oamenii sunt epuizați fizicește și moralul este foarte scăzut. "* DCLXIV DCLXV(sublinierile DCG).

Generalul de armată Constantin Sănătescu, șef al Marelui Stat Major, confirmă situația grea a unităților de pe front: „Fac toate eforturile ca să mențin capacitatea de luptă a trupelor române; ...am dus totuși războiul numai cu resursele noastre și l-am duce tot așa mai departe dacă rușii nu ne-ar lua din armament, echipament, medicamente și aprovizionări. Suntem însă la capătul sforțărilor... (30 ianuarie 1945).

în țară, alte greutăți: „Lipsă de patriotism și dezinteresare pentru front; abia urnesc ofițerii și trupa către unitățile luptătoare. Intervenții de la oameni politici pentru a nu trimite pe front protejații lor; barem de lucrătoriHnscriși în Partidul Comunist nici nu putem să ne atingem. în interior, cam prea mulți ofițeri, iar pe front au ajuns plutoane comandate de subofițeri și companiile de către ofițeri de rezervă subalterni." DCLXVI (30 ianuarie 1945).

De la armata a IV-a „telegrame disperate": caii mor pe capete, fiindcă nu mai au nutreț. „Alerg în toate părțile pentru a face rost de vagoane spre a trimite

DCLXIV *Ibidem.*
DCLXV C. Sănătescu, *Op. cit.,* p. 187.
DCLXVI *Ibidem,* p. 188.

grăunțele necesare. Ce folos că încarc vagoanele și le expediez, dacă se rătăcesc de-a lungul drumului și nu ajung la destinație... Nici o solicitudine din partea rușilor pentru trupele noastre"[DCLXVII] (18 februarie).

în sfârșit, întrunire specială a Comisiei Aliate (Sovietice) de Control pentru a examina cerințele cele mai urgente ale armatei române.

„Timp de două ore am pledat - consemnează generalul Sănătescu - arătând adevărata situație. Am constatat că mai

nimic nu s-a luat în considerație din cele ce am expus, iar însărcinatul politic Pavlov revine mereu la atac, cum că nu facem epurarea armatei, care e plină de i nente fasciste, legionare și reacționare. *Nu știu cum sunt elementele armatei, dar văd că știu să moară vitejește pe front".*

în timp ce la București reprezentanții sovietici în CASC învinuiau armata română, comandanții sovietici de pe front citau în ordine de zi unitățile române pentru curajul și vitejia lor.[DCLXVIII DCLXIX]

Ultima mișcare pentru reducerea armatei române din interior are loc la 28 februarie 1945. Comisia Aliată (Sovietică) de Control emite opt ordine, și anume:

1. 20.000 de ofițeri și trupă din aeronautică demobilizați; 170 (una sută șapte zeci) de avioane dezafectate.

Cele 170 aparate includeau: două escadrile de vânătoare; cinci formațiuni de transport; o escadrilă de antrenament; una de legătură. Erau de asemenea demobilizați: un batalion de gardă, o unitate de serviciu

---

DCLXVII *Ibidem,* p. 189.

DCLXVIII *Ibidem* p. 191.

DCLXIX Armata română a fost citată în șapte ordine de zi ale Comandamentului Suprem Sovietic. Bravura și vitejia trupelor române au fost de repetate ori arătate în comunicatele de război sovietice: Gh. Romanescu, Nicolae Ciobanu, Alesandru Duțu: *LArmee roumaine dans la campagne de l'ouest 1944 — 1945,* Editions militaires, Bucarest 1991, p. 259.

(auxiliară), șase baterii antiaeriene, 60 (șaizeci) de tunuri și cu servanții lor.

2. Regimentul de infanterie de gardă din București (aproximativ 2.100 oameni), trimis de îndată pe front, deoarece a refuzat să fie dezarmat.

3. Batalioanele de rezervă ale tuturor regimentelor aflate acum pe front sunt desființate, iar personalul lor trimis direct pe liniile de luptă.

4. Jandarmii - adică forțele de ordine interne - să fie reduși de la 31.000 la 14.500. Toate școlile de jandarmi și de subofițeri să fie închise.

5. Un regiment de grăniceri - demobilizat. Alt regiment de grăniceri, aflat în București, să fie trimis în provincie, afară de un batalion de 250 oameni care rămâne în Capitală pentru paza băncilor, a instituțiilor financiare etc.

6. Reducerea imediată cu 50% a forțelor de poliție până la efectivul de 7.500 oameni, din care 1.500 ar rămâne în București.[DCLXX]

7. Să fie predate de îndată armele de pe foc aflate la diferite unități din București, ca, de exemplu: brigăzile de pompieri; cele trei batalioane de pază la Ministerul de Război, la Marele Stat Major și la clădiri administrative; la un batalion de reparații auto; la trei detașamente ale Ministerului producției de război și de Construcții, în total 9.561 oameni.

8. Mitralierele și armele automate să fie scoase din toate clădirile.

Demobilizarea și dezarmarea unităților române din București au început chiar în ziua de 1 martie 1945, potrivit ordinelor emise de Comisia Aliată (Sovietică) de Control. Armele, muniția și alte materiale au fost colectate în anume puncte, pentru a fi trimise apoi la un depozit central sovietic, în zona Cotroceni. Toate aceste operațiuni se efectuau sub supravegherea autorităților sovietice, iar punctele de colectare a armamentului erau păzite de soldați ai Armatei Roșii.[DCLXXI]

DCLXX Orașul avea în februarie 1945 circa 1.000.000 locuitori.

DCLXXI Telegrama M494 din 2 martie 1945, de la

Marele Stat Major trimite la 5 martie 1945 un protest Comisiei Aliate (Sovietice) de Control.[DCLXXII] Cele ordonate de Comandamentul Sovietic sunt „nu numai înjositoare pentru

armata română, dar și măsuri care pun în nesiguranță morală și materială lucrul în înaltele comandamente, cât și păstrarea materialelor proprii".

Dezarmarea are „consecințele cele mai grave asupra moralului întregii populații cât și al *armatei române,* care nu poate fi supusă unui tratament atât de contradictoriu și anume: *pe front, camarad de luptă căruia i se cer eforturi continue, iar pe propriul ei teritoriu obiect de captură, de dezarmare și vexațiune"* (sublinierea DCG).

„Marele Stat Major protestează contra acestor dezarmări care constituie o încălcare categorică a prevederilor Convenției de armistițiu..."

„Ca urmare, cerem ridicarea neîntârziată a acestor măsuri."

șeful Marelui Stat Major
General de corp de

---

generalul C.V.R. Schuyler din București către Comandamentul Forțelor Aliate, Caserta, Italia: War Department, Military Archives, National Archives, Washington DC. Vezi, de asemenea Raportul generalului Schuyler către generalul J.E. Huli, capitolul: „Situația militară în România", p. 2 (vezi supra nota 18).

Potrivit raportului generalului C.V.R. Schuyler, ordinele Comisiei Aliate (Sovietice) de Control pentru reducerea efectivelor armatei române din interior au fost date la 28 februarie, pentru a fi executate a doua zi 1 martie 1945 (vezi capitolul „aviația", a susmen-ționatului raport), șase din cele opt ordine ale CASC sunt menționate și de Constantin Sănătescu, *Jurnal,* ed. citată, p. 193, sub data de 28 februarie 1945.

DCLXXII Textul protestului: general locotenent (rez.) Ion Șuța, *România la cumpăna istoriei, august '44,* Editura științifică, București 1991, anexa 6, p. 397 - 398; vezi și *România,. Viața politică în documente. 1945,* coordonator Ioan Scurtu, Arhivele Statului, București 1994, p. 182.

Protestul n-a avut, firește, nici o urmare.

Tot la 1 martie, autoritățile militare sovietice au preluat - aproape în întregime — controlul rețelei de transmisiuni și comunicații a Statului Major Român al Aerului: erau stațiile de emisie de pe front ale Corpului 1 aerian român, cât și cele din București.

Statul Major al Aerului mai rămânea cu un singur telecir- cuit, București — Brașov - Cluj - Oradea și cu o linie de telegraf, și aceasta numai 2-3 ore noaptea!

Telegramele erau trimise de la București la Oradea și de aici spre escadrile, cu ajutorul automobilului sau cu orice alte mijloc, inclusiv prin curier călare!!

Toate zborurile personalului militar român în interiorul țării - cu excepția curierilor militari - au fost suspendate tot din dispoziția autorităților sovietice.

în dimineața zilei de 28 februarie[DCLXXIII DCLXXIV] circula știrea că aproximativ 6.000 militari sovietici au intrat în București. Se

spunea că vor sosi și 4.000 NKVD-iști. Toți erau încartiruiți în Capitală și în comunele suburbane.

‚Au sosit trupe rusești în București, care socotesc că au venit în legătură cu evenimentele ce se vor desfășura", notează generalul Constantin Sănătescu la 27 februarie. „Pentru mine n-a fost un mister acțiunea rușilor și a comuniștilor, căci am prevăzut-o exact cum s-a desfășurat. Comisia rusească mi-a cerut o situație cu

---

DCLXXIII Vezi raportul generalului C.V.R. Schuyler către generalul J.E. Huli capitolul .Aviația" (vezi supra nota 18).

DCLXXIV Andrei Ianuarievici Vâșinski sosise în București în seara zilei de 27 februarie.

tot armamentul ce se găsește în București".[DCLXXV] [DCLXXVI]

în noaptea de 27 spre 28 februarie și a doua zi, patrule sovietice cu arme automate apar pe străzi. Pe 1 martie, numărul lor sporește.

Mircea Ionnițiu - secretarul regelui Mihai, deschide o fereastră a palatului, își amintește Adriana Georgescu, secretara premierului Rădescu.

„Tancuri sovietice grele străbat Piața Palatului, precedând un batalion al Armatei Roșii care defilează în sunetul unei fanfare".

„- Minunată regie. Intimidare în toată regula. Ce părere ai?"

Știi bine că Armata Roșie a pus mâna pe mai multe clădiri cheie din București."

„Revenind la Interne văd alte trei tancuri rusești postate pe una din străzile laterale."[DCLXXVII]

„în cursul după amiezii rușii au ocupat Telefoanele, iar Marele Stat Major nu mai are astfel legătură nici cu trupele noastre de pe front; se poate o mai mare inepție ca asta?!" se întreabă generalul Sănătescu (1 martie).[DCLXXVIII]

Mareșalul Rodion Malinovski, președintele Comisiei Aliate (Sovietice) de Control sosește pe neașteptate în București. Adjunctul său, generalul locotenent Susaikov, se întoarce și el de la Moscova. Se știa că ambii se aflau în Capitală, de la 28 februarie.

Comandantul trupelor sovietice din aria Bucureștilor emite un ordin prin care circulația autovehiculelor

---

DCLXXV Vezi capitolul „Situația militară" p. 1, din raportul menționat la nota 18. De asemenea, telegramele M485 din 28 februarie și M492 din 1 martie, de la generalul C.V.R. Schuyler din București, către Comandamentul Forțelor Aliate, Caserta, Italia: War Department, Military Archives, National Archives, Washington DC.

DCLXXVI C. Sănătescu, *Op. cit.,* p. 192.

DCLXXVII Adriana Georgescu, *La început a fost sfârșitul,* Ed. Humanitas, București 1992, p. 70.

DCLXXVIII C. Sănătescu, *Op. cit.,* p. 194.

noaptea se face numai cu permis special. *La 5 martie, capitala României este, de fapt, complet izolată și controlată de armata sovietică.'*

Zvonurile se răspândeau unul după altul, greu de verificat. Creștea temerea unei intervenții sovietice directe pentru a prelua administrarea țării.[DCLXXIX DCLXXX]

Pregătirile erau astfel încheiate. Partidul Comunist din România urma să-și impună controlul asupra guvernului. Mai era totuși nevoie de o intervenție, esențială. Acum intră în scenă Andrei Ianuarievici Vâșinski.

Cum se explică îndărătnicia cu care autoritățile sovietice au urmărit desființarea, demobilizarea și dezarmarea armatei române din interiorul țării?

Armata română dovedise deplina ei lealitate față de Suveran și de întocmirile tradiționale ale societății românești. Corpul ofițeresc se opunea - aproape în totalitate - unei uzurpări a puterii civile de către Partidul Comunist. Trupa constatase - după trei ani de război - ce înseamnă regimul sovietic la el acasă.

Din perspectiva guvernului sovietic această armată trebuia mai întâi neutralizată, apoi înlocuită cu una „populară", condusă de ofițeri recrutați dintre muncitori. Dar o atare transformare totală cerea timp.

Pentru moment, unitățile române din interior trebuiau dezarmate. în acest fel, întregul teritoriu era controlat numai de trupele sovietice.

Se mai adăuga un factor. în regimul de tip sovietic realitatea unei opoziții politice era de negândit.

în țările din sud - estul Europei unde înaintase Armata Roșie, mai existau partide de opoziție, potrivit tradiției sistemului parlamentar dinainte de război. Această opoziție trebuia dezorganizată și în final distrusă. în februarie 1945, PCdR și autoritățile sovietice urmăreau cu obstinație ca partidele tradiționale PNȚ și PNL să nu găsească nici un sprijin în autoritățile civile sau militare

---

DCLXXIX La 3 martie 1945: *R.L.,* III, nr. 184, luni 5 mărite 1945, p. 1.

DCLXXX[3o] Telegrama M492 (vezi nota 30).

ale țării. De aici și tenacitatea cu care au ordonat dezarmarea și desființarea atâtor unități.

S-au adăugat, în plus, teama, suspiciunea, neîncrederea - caracteristici ale sistemului sovietic - în raporturile individuale cât și în cele oficiale, între instituții, inclusiv în sectorul militar.

Neutralizarea, dezarmarea completă a unităților armatei române din interior se înscriu într-o politică generală a partidelor comuniste, care, cu ajutorul direct al autorităților sovietice, urmăreau preluarea integrală a puterii în țările din Europa de Centru-Est și de Sud-Est. Unitățile de guerilă sau armatele care s-ar fi opus comunizării au fost sistematic înlăturate, lichidate.

In Polonia, armatele sovietice au asistat impasibile pe malul drept al Vistulei, în cartierul Praha, cum forțele germane anihilau metodic armata polonă din rezistență. „Armja Krajowa", sub comanda generalului Tadeusz Bor - Komorowski, era de partea guvernului polon în emigrație la Londra, ca atare de orientare antinazistă, dar și anticomunistă.

Lupta în Varșovia a durat de la 1 august la 2 octombrie 1944, când.generalul Bor - Komorowski semnează actul de capitulare. Ulterior, grupurile rămase leale guvernului polon în exil au fost arestate de sovietici, mulți din ei fiind executați, exilați sau încorporați în armata „populară" polonă, constituită pe teritoriul URSS. Lupte între forțe tradiționaliste și cele comuniste, sprijinite de Soviete, au continuat în 1945, 1946 și chiar în 1947, până când rezistențele interne au fost, una câte una, lichidate de regimul democrat - popular, instalat la Varșovia.

In Iugoslavia, rezistența antinazistă dar și anticomunistă a fost inițial condusă de colonelul Draza Mihailovici, numit și ministru de război al cabinetului iugoslav în exil la Londra. Treptat, inițiativa rezistenței pe teren a trecut de partea unităților de partizani organizate de PC din Iugoslavia, sub conducerea lui Iosif Broz Tito. în cele din urmă, Draza Mihailovici — care inițial avea și sprijinul cabinetului brita-

[36] Leonida Loghin, *Al doilea război mondial. Cronologie,* Ed. Politică, București 1984, p. 371 și 401.

nic, a fost treptat izolat politicește; unitățile sale de cetnici s-au ciocnit nu numai cu trupele germane, dar și cu partizanii lui Tito. In final, Draza Mihailovici a fost abandonat de cabinetul britanic. Guvernul iugoslav în exil n-a mai avut de ales și a fost de asemenea nevoit să-l îndepărteze pe ministrul său al apărării, care, de la începutul ostilităților, se aflase tot timpul în Iugoslavia ocupată. Cetnicii au fost decimați și executați de partizanii conduși de PC din Iugoslavia. Draza Mihailovici, luat prizonier, a fost împușcat, după un simulacru de proces.

Bulgaria deține locul întâi, prin represiunea brutală, sângeroasă, declanșată, chiar din toamna lui 1944, de „Frontul Patriei" - sub dominația PC Bulgar.

Cadrele militare ce s-ar fi opus dominației comuniste, au fost relativ repede îndepărtate, eliminate.

în Albania, „Mișcarea de eliberare națională" a eliminat, încă din 1943 - 1944, micile grupuri de guerilă anticomuniste.

Pretutindeni în aria de centru-est și sud-est a Europei - cu excepția Greciei - unitățile armate care se opuneau comu- nizării țărilor respective au fost într-un fel sau altul neutralizate, eliminate/

Desființarea, demobilizarea și dezarmarea forțelor armate române din interior în intervalul octombrie 1944 - martie 1945, se înscrie astfel în politica generală a partidelor comuniste din zonă cu sprijinul direct sau indirect al autorităților sovietice.

[37] Succinte relatări ale acestor evoluții în Joseph Rotschild, *Return to diversity. A political history of East Central Europe since World War* II, Oxford University Press, New York, Oxford, 1989, p. 31-32 (Polonia), 49 - 58 (Iugoslavia), 68 - 70 (Bulgaria), 72 - 74 (Albania).

CAPITOLUL XI

A.I. Vâșinski impune un guvern condus de PCdR

Comisarul adjunct pentru afaceri externe Andrei Ianuarievici Vîșinski sosește pe neașteptate în București, Ia 27 februarie 1945. Cere să fie imediat primit de Rege.

Intervenția directă a guvernului sovietic era esențială pentru uzurparea puterii în România de către partidul comunist.

Audiența la Suveran începe la 9 seara. Sunt de față Constantin Vișoianu - ministrul afacerilor străine, Dumitru Negel - mareșal al Palatului și interpretul părții române Naum Ionescu.

în 20 de cuvinte Comisarul adjunct pentru afaceri externe al URSS exprimă punctul de vedere al guvernului său privind situația din România, anume:

„Guvernul Rădescu s-a dovedit a avea tendințe reacționare, incapabil de a menține ordinea internă, neavând sprijinul și încrederea maselor poporului"[DCLXXXI].

în plus „România se află în spatele apropiat al frontului și este absolut necesar să avem aici liniște și ordine pentru obținerea victoriei finale asupra Germaniei".

Care sunt opiniile și cerințele guvernului sovietic?

A.I. Vâșinski:

a) „... demiterea imediată a guvernului Rădescu";

b) „formarea unui guvern din reprezentanții partidelor democratice..."

c) „Eu cred, însă, și prin aceasta *exprim, părerea guvernului meu,* că în situația ce s-a creat în momentul de față, *noi* (= sovietele, DCG) *avem dreptul să intervenim* spre binele comun, al nostru și al României, căreia îi dorim numai binele."[DCLXXXII]

Regele invocă recenta „declarație" de la lalta.

A.I. Vâșinski: „In hotărârea de la lalta nu se spune nimic despre guvernul Rădescu."

DCLXXXI Textul acestor audiențe, 27 și 28, 1 și 6 martie 1945 în Mircea Ciobanu, *Convorbiri cu Mihai I de România,* Ed. Humanitas, București 1991, p. 238 - 244. Audiența din 27 februarie, la pag. 238 - 240.

DCLXXXII Textul citat, p. 239; sublinierile DCG.

Apoi îl anunță pe Suveran că va sta „pentru mai multe zile aici" și că nu va avea întrevederi cu miniștrii actualului cabinet. Mandatul său este limitat: „de a prezenta Majestății Sale *sugestiile* Guvernului Sovietic" (sublinierea DOG).

Discuția a avut loc în limite verbale protocolare: „nu a avut tonul violent de după aceea".

30

28 februarie 1945, orele 15 . A doua audiență la Suveran, cu aceiași participanți. înaltul demnitar sovietic nu mai avea răbdare. Trecuseră circa 10 ore de la prima audiență și încă nu avea un răspuns!

Regele Mihai: „Am și început consultările"[DCLXXXIII] [DCLXXXIV]

A.I. Vâșinski: „Aceasta nu e suficient. Noi (= sovietele, DCG) considerăm pe Rădescu fascist și guvernul lui fascist sau cel puțin susținător de fasciști... Vă declar în mod oficial în numele guvernului meu că nu putem tolera un asemenea guvern... să fie schimbat imediat...

... La ora 6 trebuie anunțată demisia lui Rădescu, iar persoana care va forma noul guvern poate fi făcută cunoscută peste 2-3 ore... Rog răspunsul imediat..."

Ultimatumul era clar.

Ca și afirmarea voinței guvernului sovietic de a interveni direct în evoluțiile interne din România.

Ce nu consemnează procesul verbal din 28 februarie?

Tonul demnitarului sovietic a fost răstit, chiar furios. S-a ridicat în picioare și a bătut cu pumnul în masă cu atâta putere încât călimara s-a mișcat.[DCLXXXV]

DCLXXXIII Constantin Vișoianu către Warren Austin, reprezentantul permanent al Statelor Unite la Națiunile Unite, scrisoare datată 13 decembrie 1949: U.S. Mission to the United Nations, Press Release nr. 780, December 13, 1949.

DCLXXXIV Textul celei de a doua audiențe în Mircea Ciobanu, *Op. cit.,* p. 240-241.

DCLXXXV *Crown[1] against sickle. The Story of King Michael of Rumania* (Coroana împotriva secerii...) de Arthur Gould Lee, Air Vice - Marshal (Retired),

Ulterior A.I. Vâșinski a trimis Regelui și următorul mesaj:

„Dacă guvernul nu este schimbat imediat, noi (= Sovietele, nota DCG) nu mai putem răspunde de existența liberă a poporului român."[DCLXXXVI]

Părăsind biroul Suveranului, înaltul demnitar sovietic a trântit ușa cu ambele mâini, într-un acces de furie. Tencuiala din jurul tocului a crăpat.[DCLXXXVII DCLXXXVIII]

Dar A.I. Vâșinski a mai cerut ceva la 28 februarie: reintegrarea de îndată, în serviciul activ, a celor 10 ofițeri superiori , care semnează o scrisoare de sprijin pentru un guvern FND . Regele a fost nevoit să accepte.[DCLXXXIX]

De ce atâta insistență pentru un caz aparent secundar?

Semnatarii se manifestaseră public, de partea Frontului Național Democrat. Punerea lor „în retragere" era considerată de autoritățile sovietice drept un act de confruntare, de opoziție directă față de Partidul Comunist din România, care avea sprijinul total al Moscovei.

Reintegrarea semnatarilor prezenta un semnal clar către ofițerii superiori ai armatei române: vă puteți

---

Hutchinson, London, ediția 1953, p. 106.

DCLXXXVI Convorbirea Regelui cu Burton Berry, la 7 martie 1945 orele 23, în Ioan Chiper, Florin Constantiniu, Adrian Pop, *Sovietizarea României. Percepții anglo - americane,* Editura Iconica, București 1993, p. 131. Citatul este dat după Constantin Vișoianu, Scrisoarea adresată lui Warren R. Austin, la 13 decembrie 1949, p. 4 (vezi nota 3).

DCLXXXVII *Crown against sickle* - p. 107; C. Vișoianu, *Scrisoarea* citată, p. 5; la 7 martie, Regele a arătat crăpăturile tencuielii lui Burton Y. Berry (vezi nota 6).

DCLXXXVIII Vezi mai sus, cap. VIII.

DCLXXXIXMircea Ciobanu, *Op. cit.,* p. 241.

menține funcțiile dacă adoptați o atitudine politică favorabilă viitorului guven FND.

Regele n-a mai avut de ales. Primul ministru generalul Nicolae Rădescu și-a prezentat demisia în seara de 28 februarie.

Miniștrii FND *nu* au vrut în nici un chip să demisioneze; ei au cerut insistent ca primul ministru să facă acest pas. Care era diferența?

Dacă miniștrii FND se retrăgeau, se putea spune că ei au provocat o criză de guvern. Dacă premierul demisiona, gestul apărea, implicit, ca o urmare a acuzațiilor ce i-au fost aruncate cu atâta vehemență și rea-credință - de PCdR.

O dată cu demisia premierului au început știrile și zvonurile contradictorii.

„Guvern Barbu Știrbey ori guvern dr. Lupu?" titrează *Fapta.* Barbu Știrbey a avut câteva întrevederi și continuă convorbirile la 1 martie, adaugă același ziar. Dacă nu se va putea stabili un acord între PNȚ, PNL și FND, în acest caz „pe primul plan" ar fi „o formulă cu: dr. Lupu președinte de consiliu și dr. C. Titel Petrescu vicepreședinte. în acest caz dr. Lupu ar solicita colaborarea Frontului Național Democrat și a național-țărăniștilor „de stânga" și a „exponenților moderați de la național-liberali".

Se spunea că Ana Pauker ar fi vorbit personal cu fruntașul național - țărănist ca să accepte numirea. în cele din urmă, dr. N. Lupu ar fi refuzat, întrucât socotea că propriul său partid, Național Țărănesc nu ar fi fost reprezentat în mod echitabil în viitorul guvern.[DCXC]

DCXC Tel. M492 din 1 martie 1945, de la generalul C.V.R. Schuyler din București către Comandamentul Forțelor Aliate la Caserta, Italia: War Department, National Archives, Washington DC.

Toate acestea erau știri transmise din om în om.

Deși opțiunea sovietică era cât se poate de limpede, regele Mihai mai făcu o încercare, pentru un prim-ministru neutru. Se vorbea de candidaturile probabile ale principelui Barbu Știrbey și generalului Gh. Avramescu. Regele a cerut lui

Barbu Știrbey să formeze un nou cabinet de coaliție cu reprezentarea tuturor partidelor importante.

PNȚ și PNL erau în favoarea premierului desemnat. Un manifest al Partidului Național Liberal cere să se țină de îndată alegeri, supervizate de cele trei mari puteri reprezentate în Comisia Aliată (Sovietică) de Control.

Barbu Știrbey a început convorbirile preliminare cu liderii partidelor. N-a reușit însă să-și asigure colaborarea FND sau aprobarea CASC. La 1 martie premierul desemnat anunță pe suveran, cât și presa, că renunță la mandatul primit.

în aceeași zi, joi 1 martie, orele 22, are loc a treia audiență a lui A.I. Vâșinski la regele Mihai.

Scopul vizitei?

„Trebuie să comunic Majestății Voastre că am însărcinarea din partea guvernului meu să vă declar că omul care ne inspiră nouă încredere este Petru Groza ca Președinte al Consiliului. Bineînțeles, acesta este un lucru confidențial pe care-1 spun numai Majestății Voastre"[DCXCI DCXCII]

Fapta, III, nr. 190, vineri 2 martie 1945, p. 1; „elementele de stânga" de la PNȚ, citate de ziar: „prof. Gh. Zane, prof. Gh. Tașcă, Gică Măcărescu, Weiss, ing. C. Hoisescu, d-na Ella Negruzzi".

DCXCI Proces verbal al audienței în Mircea Ciobanu, *Op. cit.,* p. 242.

DCXCII *Idem..* Pentru discuția între Burton Y. Berry și A.I. Vâșinski vezi telegrama lui Berry din București, 1 martie, orele 20 către Secretarul de Stat: *România.*

Demnitarul sovietic discutase în aceeași zi, cu reprezentantul Marii Britanii și ulterior, către orele 18, cu Burton Y. Berry, reprezentantul politic al Statelor Unite la București: mi-au cerut să le comunic cine ar fi cel mai indicat să ia puterea" - continuă A.I. Vâșinski. „Le-am comunicat că aceasta este o chestiune care privește numai pe Majestatea Sa și asupra căreia numai Majestatea Sa decide; prin urmare eu nu le-am comunicat acest lucru nici lor și o spun Majestății Voastre numai cu titlu de recomandație din partea guvernului meu. Din partea Majestății Voastre este suveranitatea, * 12
iar din partea noastră este morala".

A.I. Vâșinski impune un guvern condus de PCdR 30

Greu de spus ce înțelegea demnitarul sovietic prin formularea: „de partea noastră (= a sovietelor, DCG) este morala". Cât despre „suveranitatea" monarhului, ea era redusă la o singură mișcare: să accepte ultimatumul.

Suveranul nu a dat pe loc un răspuns precis.

La Moscova, conducerea aștepta însă vești de la București. In aceeași seară de 1 martie, A.I. Vâșinski informa pe „Stalin, Molotov, Mikoian, Beria, Malenkov și Dekanozov":

„La 10 seara am fost la palat. Am vorbit cu Regele. încă o dată i-am repetat cererea mea referitoare la Petru Groza, insistând... *în conformitate cu directiva.* Regele... a promis că va da un răspuns în dimineața zilei de 2 martie, deoarece trebuie să îndeplinească toate procedurile constituționale..."[DCXCIII] [DCXCIV]

Viața politică în documente. 1945, coordonator Ioan Scurtu, Arhivele Statului din România, București 1994. p. 164- 165.

DCXCIII Sublinierea DCG. Directiva fusese primită de la Moscova.

DCXCIV *România... 1945* (vezi nota 12), p. 165 - 166.

în noaptea de 1 spre 2 martie și a doua zi au continuat consultările, într-o atmosferă încordată. Opiniile erau net contradictorii: unii pentru acceptarea „sfatului" sovietic; alții împotrivă, tot așteptând vreo veste de la Londra sau Washington. Misiunile britanică și americană de la București erau permanent ținute la curent. N-au luat nici o atitudine, scuzându-se că nu pot spune ceva, câtă vreme consultările sunt în curs.[DCXCV]

Vineri 2 martie Regele primește succesiv pe generalul N. Rădescu, Gh. Tătărescu, luliu Maniu și Ion Mihalache. Apare, neanunțat, dr. Petru Groza, căruia A.I. Vâșinski îi spusese că totul este aranjat. Mai avea de așteptat câteva ceasuri!

încă de dimineață, reprezentanții Statelor Unite și ai Marii Britanii sugerează Palatului că, dacă nu primesc nici o comunicare de la Washington și Londra, în acest caz singura soluție este ca Suveranul să încredințeze mandatul formării noului guvern doctorului Petru Groza. Dar să-i ceară să constituie un guvern „echilibrat".

31 Guvernarea Rădescu

Ziua a trecut. Nici o veste. Seara - 2 martie - Regele Mihai cheamă pe dr. Petru Groza, îl desemnează ca prim-ministru și îi cere să înceapă consultațiile, pentru un guvern repre- 16 zentativ, incluzând toate partidele.

Altfel spus, mandatul dat doctorului Petru Groza era condiționat de participarea PNȚ și PNL la guvernare. Cum să obligi FND-ul la o atare participare? A.I. Vâșinski spusese la ultima audiență (1 martie): „Noi vrem ca guvernul ce se va alcătui să fie din toate partidele *real democratice,* care să du- reze." Dar tot Vâșinski spusese lui Burton Berry, în aceeași zi de 1 martie, „că existau numeroase clici în vechile par- tide, că existau fasciști și că desigur, reprezentanții unor astfel de grupuri nu-și aveau locul într-un guvern

---

DCXCV *Crown against sickle,* de Arthur Gould Lee, p. 109 (vezi nota 5).

destinat să combată fascismul".[DCXCVI] [DCXCVII] [DCXCVIII] [DCXCIX]

Cum au reacționat partidele tradiționale?

Iuliu Maniu a respins inițial ideea desemnării doctorului Petru Groza ca prim-ministru. Un atare post se cuvenea încredințat fie reprezentantului unui partid cu larg sprijin în opinia publică, fie unei personalități ce avea încrederea principalelor partide politice. În opinia liderului PNȚ, decizia asupra unui guvern de coaliție în România revine celor trei puteri semnatare ale Convenției de Armistițiu, conform „Declarației" de la Ialta. Era necesar un consens tripartit, iar nu o hotărâre sovietică unilaterală.

Atunci, în februarie 1945, liderii PNȚ și PNL, ca și opinia publică în general, considerau Declarația de la Ialta ca un document ce urma să fie pus în aplicare potrivit formulărilor

respective. De aceea, primele reacții au fost de a mai câștiga timp, de a se întârzia o hotărâre.

Partidul Național Țărănesc a dat un comunicat distribuit în copii dactilografiate (probabil). Cuprindea trei puncte:

1. Iuliu Maniu și PNȚ resping ideea unui guvern FND monocolor cu includerea lui Gh. Tătărescu, „pe care îl învinuiesc a fi introdus fascismul în România"[DCC] [DCCI].

2. Singura formulă acceptabilă este un guvern de coaliție în care PNȚ și PNL „să aibă aceeași majoritate"

DCXCVI *Idem,* p. 110. Au fost zvonuri că dr. Petru Groza a fost desemnat prim ministru chiar la 1 martie: tel. M503 din 1 martie 1945, de la Schuyler către Comandamentul Forțelor Aliate, Caserta, Italia: War Department, Military Archives, Washington DC.

DCXCVII Mircea Ciobanu, *Op. cit.,* p. 243.

DCXCVIII Adică PNȚ - PNL.

DCXCIX *România... 1945* (vezi nota 12), p. 164.

DCC în perspectiva timpului, afirmația liderului PNȚ apare cu totul pătimașă, partizană - nota DCG.

DCCI Guvernul N. Rădescu.

ca în cabi- ’ oi netul precedent .

3. luliu Maniu și partidul său „sunt ferm convinși că dacă reprezentanții Marii Britanii și Statelor Unite sprijină ideile exprimate la punctele 1 și 2 de mai sus, autoritățile sovietice vor renunța desigur să obțină de la Majestatea Sa Regele, prin presiuni și amenințare, o decizie contrarie" (guvernului de coaliție, DCG).[DCCII DCCIII]

Comunicatul PNȚ lua drept realități principiile enunțate prin Declarația din Crimeea (lalta), cât și angajamentul oficial al domnului Viaceslav Molotov la 2 aprilie 1944 că guvernul sovietic „nu urmărește... să modifice în vreun fel 23
stările sociale existente actualmente în România".

Ar mai fi trebuit ca politica pusă în practică de semnatarii acestor declarații să corespundă principiilor enunțate.

Voința puterii sovietice era alta.

Evenimentele de la București, la mai puțin de trei săptămâni de la semanarea „Declarației", vor demonstra că anumite concepte - principii democratice, metode democratice, alege-

rea formei de guvernământ, restabilirea drepturilor suverane, alegeri libere etc. - aveau înțelesuri cu totul diferite, după cum erau interpretate la Londra și Washington, de o parte, la Moscova de altă parte.

Rezultatul principal al Conferinței din Crimeea - scrie editorialul periodicului *Graiul Nou^* este „colaborarea și înțelegerea reciprocă dintre cei trei aliați", pentru „nimicirea militarismului german și a

---

DCCII Declarația PNȚ anexată la Raportul nr. 158 din 15 martie 1945, trimis de Burton Berry, reprezentant politic al USA la București, către Secretarul de Stat, la Washington; 871.00/3 - 1545, N.A.W.

DCCIII *România... Documente,* I, coordonator Marin Radu Mocanu, Arhivele Statului, București 1994, p. 180.

nazismului", pentru asigurarea securității pe continent, după război.

Cât despre fostele țări satelite, editorialul se mărginește să reproducă pasajul din „Declarația privind Europa eliberată", care prevede „coordonarea politicii" celor trei puteri și „acțiuni comune" pentru rezolvarea problemelor, potrivit principiilor democratice".[DCCIV] [DCCV] [DCCVI]

Odată cu sosirea lui Andrei Ianuarievici Vâșinski, sporește campania de presă împotriva partidelor tradiționale și a consilierilor regelui. Ziarele afirmă repetat și zgomotos, cu o mare risipă de cuvinte, că numai un guvern FND, alcătuit din „adevăratele forțe democrate", poate conduce țara.

Radio Moscova sprijină din plin afirmațiile FND. Intr-o emisiune ulterioară acestor evenimente, radioul sovietic susține - evident, fără dovezi - că generalul Rădescu strânsese importante forțe militare aproape de București și organizase mai multe depozite ilegale de arme, pregătind astfel un nou regim dictatorial. Același post de radio mai afirma - firește tot fără vreo dovadă - că mai multe sedii ale Partidului Na- 26 țional Țărănesc ascundeau arme.

Ca de obicei, realitatea era cu totul alta decât susținea propaganda PCdR, care era asemănătoare, până la identitate, cu aceea a mediilor de informare sovietice.

Se descoperiseră efectiv arme ascunse, pentru o lovitură de stat, dar îndreptată împotriva guvernului Rădescu (vezi capitolul IV). Forțe militare românești nu aveau cum să se concentreze: încă din toamna anului 1944 autoritățile sovietice ordonaseră desființarea mai

---

DCCIV Ziarul Armatei Roșii în România.

DCCV *Graiul Nou,* II, nr. 20 (60) sâmbătă 17 februarie 1945, p. 1 (Editorialul).

DCCVI Raportul nr. 158 (vezi nota 22).

multor divizii, iar acum, la 1 martie, dezarmaseră complet unitățile existente (vezi capitolul X).

Mai trebuia ca presa de opoziție să fie suprimată. La 3 martie, seara târziu, (sau în timpul nopții) 60 de indivizi înarmați atacă imprimeria unde se tipărea *Dreptatea.* Au fost distruse plăcile pregătite pentru ediția de a doua zi. Mai mulți tipografi sunt ilegal arestați de agresori.[DCCVII DCCVIII DCCIX]

Două săptămâni mai târziu, tipografii erau în continuare deținuți, la Sediul Poliției Capitalei, din dispoziția (verbală) a ministrului de interne Teohari Georgescu. Un reprezentant al Statelor Unite din Comisia Aliată (Sovietică) de Control, a reușit să vorbească cu doi din tipografii arestați. Din înfățișarea lor „se vedea că fuseseră maltratați fizic".

Cei doi au confirmat că sunt reținuți „de activiști FND" și că toți cei arestați au fost supuși unor continue maltratări.

Oficiosul PNȚ, *Dreptatea,* dăduse la 28 februarie 1945 o replică directă, fără ocolișuri, la atacurile furibunde ale presei comuniste. Editorialul lui Ion Livianu, intitulat „Alt vas, aceeași supă", face o paralelă între Mișcarea Legionară și [29]
Partidul Comunist din România.

Câteva exemple:

Ieri, legionarii părăseau sălile de cursuri de la Universitățile, uzinele, fabricile și industriile de tot felul, pentru ca

---

DCCVII Tel M506 din 6 martie 1945, de la generalul C.V.R. Schuyler către Comandamentul Aliat, Caserta, Italia: War Department, Military Archives, Washington DC.

DCCVIII Tel. M559 din 16 martie 1945, de la generalul C.V.R. Schuyler către Comnadamentul Aliat, Caserta, Italia: War Department, Military Archives, Washington DC.

DCCIX *Dreptatea,* s. 2, I, nr. 141, 1 martie 1945, p. 1. Este ultimul număr existent în colecția Bibliotecii Academiei Române. Are numai 2 pagini.

în imense cortegii să străbată străzile orașelor în cântece patriotice, în stigăte de ura și în manifestații...

Astăzi, fenediștii[30] golesc aceleași uzine, fabrici și ateliere adunând după ei muncitori pentru a-i purta pe străzi în nesfârșite cortegii protestatare și cu aceleași pancarde..."

Ieri, legionarii ocupau prefectura de poliție... și îndemnau armata, din balconul Teatrului Național... să fraternizeze cu... poporul.

Azi, fenediștii au ocupat prefectura de Dolj și cea de Teleorman făcând apel la armată să fraternizeze cu... poporul și cu... democrația."

Ieri, legionarii atacau pe străzi oamenii nevinovați care nu știau să cânte «sfântă tinerețe legionară» sau se uitau nedumeriți la mascaradele lor."

„Astăzi, fenediștii sting în bătăi pe aceiași oameni nevinovați cari se uită cu mirare la demonstrațiile lor sau care, luați de curent, se pomenesc și ei strigând «trăiască armata».”

„Ieri, legionarii sub pana scribilor lor... incitau la asasinat și la suprimarea adversarilor politici.

Astăzi, fenediștii în ziarele lor îndeamnă la asasinat, iar prin afișele lor lipite pe străzi preconizează suprimarea acelorași adversari politici.”

„Ieri, legionarii suprimau cu tiranie libertățile publice și înlocuiau funcționarii care nu le erau devotați sau partizani.

Astăzi, fenediștii aruncă din serviciile publice pe cei care nu le împărtășesc politica lor, fără a aștepta sancțiunile legale admise de toată lumea.”

„Ieri legionarii vedeau în partidele istorice pe adevărații dușmani ai poporului.

Astăzi, fenediștii aduc partidelor istorice aceeași acuzație imaginară.”

Concluzia editorialulu?

„Așadar, vasele sunt doar schimbate, supa este aceeași. Oamenii sunt alții, procedeele la fel. Firmele sunt diferite, mentalitatea neschimbată."

Ion Livianu face apel ca măcar în ceasul din urmă FND-ul să încerce o redresare și o revenire pe linia normală a lucrurilor.

Apelul era inutil. PCdR era hotărât să preia puterea, fără nici o concesie importantă.

în perspectiva anilor, evoluțiile din anii 1940 și 1945 mai sus enumerate au anumite puncte comune sau asemănări. Dar asupra fazei în discuție - adică acapararea deplină a puterii politice - mișcarea legionară apare ca un amator, care a recurs la improvizații, asasinate sumare, violențe necontrolate și o „rebeliune" fără sprijin și fără vreo participare a armatei germane.

PCdR avea un plan și o acțiune bine gândită, sistematic organizată, cu mobilizarea a zeci de mii de „sindicaliști" și a beneficiat de tot sprijinul armatei și guvernului URSS.

Editorialul *Dreptății* a apărut miercuri, 28 februarie. In aceeași zi, seara, Andrei lanuarievici Vâșinski dădea regelui Mihai un ultimatum de două ore pentru demisia generalului Nicolae Rădescu.

Era și acesta un fel de a răspunde ultimatumului. Cuvântul scris - împotriva forței armate copleșitoare.

Dar starea de spirit a oamenilor? Teamă, confuzie, un viitor plin de necunoscute. „Siguranța" și Comenduirea militară a Capitalei anunță că că nu pot cerceta nici măcar agresiunea de la imprimeria ziarului *Dreptatea:* era consecința recentelor ordine ale Comisiei Aliate (Sovietice) de Control, de a reduce și

dezarma complet toate unitățile militare române. Comenduirea Capitalei comunică totodată că, într-o singură noapte, 3 spre 4 martie, au avut loc 56 de furturi, fără

[31] Ziarele apăreau antedatate, de aceea *Dreptatea* are data de 1 martie 1945.

[32]
ca poliția să poată menține ordinea și să aplice legea.' Mersul noaptea pe stradă era un mare risc: cel mai adesea - erai prădat, alteori chiar ucis.

Când Barbu Știrbey și-a depus mandatul, Regele l-a informat pe luliu Maniu că singura opțiune este de a încredința dr-ului Petru Groza „formarea unui guvern de coaliție a par- [33] *
tidelor și grupărilor democratice".

Prima reacție a conducerii PNȚ: nu se cuvine ca Suveranul să dea un asemenea mandat șefului „celei mai mici grupări" (Frontul Plugarilor, nota DCG).

Potrivit Constituției din 1923 un atare mandat era dat fie unui repezentant al partidului cu sprijinul cel mai mare printre alegători, fie unei personalități neutre în stare să obțină un larg suport politic. PNȚ a sugerat chiar că dr. Nicolae Lupu, vicepreședinte al partidului, ar putea fi desemnat ca viitor premier, dacă, firește, Suveranul nu avea vreo preferință pentru un prim-ministru fără apartenență la un partid.

Regele nu avea de ales. Era silit să accepte „recomandarea" făcută de Andrei lanuarievici Vâșinski la 1 martie (vezi mai sus).

Dr. Petru Groza și-a început consultările cu toți liderii partidelor, seara târziu, în ziua de 2 martie.

S-a întâlnit cu luliu Maniu.

Asupra discuțiilor au rămas două versiuni.

Versiunea publicată de Consiliul FND:

„Dl prim-ministru dr. Petru Groza a propus

Partidelor Național Țărănesc și Național Liberal să-și desemneze reprezentanții în guvern, oferind fiecăruia din ele câte două - trei locuri ministeriale."

---

[32] Tel M506 (vezi nota 24).

[33] *Comunicatul Partidului Național Țărănesc in legătură cu evenimentele care au precedat constituirea Guvernului Petru Groza* (martie 1945), în *Istoria Partidului Național Țărănesc. Documente 1926 - 1947,* volum alcătuit de dr. Vasile Arimia, dr. Ion Ardeleanu, dr. Alexandru Cebuc, Editura ARC 2000, București 1994, p. 244 - 246.

„Conducătorii acestor partide, d-nii Maniu, Mihalache, Lupu și Brătianu au respins aceste oferte."

Participă însă la guvernul „de concentrare a forțelor democrate", reprezentanți ai grupărilor disidente PNȚ și PNL.[DCCX]

Versiunea PNȚ este sensibil diferită:

„Dl. Petru Groza a propus mai întâi Partidului Național Țărănesc să participe la guvernul ce d-sa eventual ar fi format, cu doi - trei miniștri fără portofolii, ca simpli observatori ai acțiunii de guvern. Conducerea Partidului Național Țărănesc a respins această ofertă."

Din altă sursă aflăm că premierul desemnat a sugerat ca alegerea reprezentanților PNȚ să fie făcută de el personal, în prealabil.[DCCXI]

DCCX *R.L.* III, nr. 186, joi 8 martie 1945, p. 3 și *România... 1945,* p. 195 (vezi nota 12).

DCCXI *Comunicatul* (vezi nota 33), p. 244. Versiunea în limba engleză a ambelor comunicate formează anexa nr. 4 la Raportul nr. 158 (vezi supra nota 22). Potrivit telegramei M503 din 3 martie 1945 (vezi nota 16), Delegația Permanentă a PNȚ s-a reunit la 3 martie orele 10 dimineața și a aprobat poziția lui Iuliu Maniu față de propunerile formulate de dr. Petru Groza. Altfel spus, Delegația Permanentă a PNȚ a respins total

Care din cele două versiuni este mai aproape de ceea ce s-a discutat atunci, la 3 martie?

După toate probabilitățile, aceea din comunicatul PNȚ. în decembrie 1945, la Moscova, „formula" pentru recunoașterea guvernului Groza de către Washington și Londra va fi includerea în acest guvern, a câte unui reprezentant PNȚ și PNL, ca miniștri fără portofoliu - ca simpli observatori, fără atribuții sau putere de decizie. Diferența va consta în faptul

că aceștia reprezentau oficial partidele lor, în timp ce dr. Petru Groza avea în vedere, în martie 1945, participarea lor cu titlu personal și nu în numele PNȚ și PNL.

De ce PCdR și Frontul Național Democrat respingeau cu atâta vehemență ideea unui guvern de coaliție care să includă și PNȚ și PNL?

Pentru că o participare reală a celor două partide tradiționale îngrădea controlul partidului comunist asupra administrației centrale și locale. însemna împărțirea puterii, ceea ce partidul comunist nu putea în nici un fel înțelege sau admite, în martie 1945, pentru a păstra oarecum aparențele, PCdR avea nevoie de o „coaliție" *pro forma* pentru a pretinde că principiile „Declarației" de la lalta au fost respectate. „Coaliția" se autointitula „guvern de concentrare a forțelor democratice".

O atare formulă tranzitorie era de neapărată

---

propunerile primului ministru desemnat.

Raportul nr. 158, p. 4 (vezi supra nota 22) comentează în felul următor propunerile formulate de dr. Petru Groza către conducerile PNȚ și PNL: dr. Petru Groza dorea ca el (personal) să numească pe membrii PNȚ și PNL care ar fi fost incluși în guvern, în timp ce șefii partidelor (PNȚ și PNL, nota DCG) au insistat ca ei să-și numească reprezentanții, atunci când, în cele din urmă, au acceptat să conlucreze cu un guvern condus de Groza.

trebuință până la preluarea integrală a puterii. în plus, nici situația internațională nu îngăduia - încă — proclamarea pe față a unor regimuri comuniste, numite *ad-hoc* „democrații populare". Războiul era foarte aproape de sfârșit; ficțiunea alianței dintre democrațiile occidentale și URSS avea să mai dureze o vreme.

Cu tot refuzul comunicat oficial de conducerea PNȚ și PNL, dr. Petru Groza s-a adresat atunci direct lui Emil Ghilezan și Aurel Leucuția, membri marcanți ai PNȚ, propunându-le portofoliile de subsecretar la finanțe și respectiv de ministru al economiei naționale. Ambii au răspuns că eventuala lor participare la guvern va fi hotărâtă de delegația permanentă a PNȚ.

Concomitent, dr. Petru Groza întâlni pe Gheorghe Tătărescu , șeful grupării dizidente PNL. Aceasta a fost de acord să participe la viitorul cabinet, dacă partidul său ocupă postul de vicepremier și ministerele de finanțe, economie și producția de război.

La o asemenea hotărâre va fi contribuit în bună măsură și atitudinea lui luliu Maniu și Constantin I.C. Brătianu.

[36] Comunicatul FND... *în „România... 1945"*(vezi nota 12), p. 195.

[37] Prim ministru în 1934 - 1937 și noiembrie 1939 - iulie 1940.

Aceștia respinseseră încă din 1943 încercările lui Gheorghe Tătărescu și ale aderenților săi de a forma o coaliție largă pentru scoaterea României din război și semnarea armistițiului.

Mai mult. Proiectul inițial al legii pentru judecarea criminalilor de război cuprindea printre cei Justițiabili" și pe foștii demnitari ai regimului personal al regelui Carol II, din intervalul februarie 1938 - 5 septembrie 1940. Comunicatul PNȚ difuzat în primele zile din martie 1945 considera pe Gh. Tătărescu, fără temei de

altfel, ca „unul din marii responsa- [38] bili de intrarea României în Axă și de dezastrul țării"

Așa încât, alternativa pentru fruntașii PNȚ și PNL care participaseră la guvernele din 1938 - 1940, rămânea o apropiere și o aliniere la Frontul Național Democrat.

încă din anii războiului, luliu Maniu urmărea cu tenacitate să aducă în fața tribunalului pe foștii demnitari ai regimului personal al regelui Carol II.

O întâlnire între fruntașul PNȚ profesorul universitar Ioan Hudiță și Mihail Ralea avusese loc luni 22 mai 1944, pe o zi cu soare, la cofetăria Cazinoului din Sinaia.

Iată ce notează nrofesorul Ioan Hudiță: „Acest proces pe care-1 vânturați voi și babalâcul de Dinu Brătianu[w] este o absurditate, întrucât este imposibil de făcut - a spus M. Ralea; în afară de Maniu, de tine (= I. Hudiță, nota DCG) și de câțiva prieteni personali care pot fi numărați pe degete, nici fruntașii principali ai partidului vostru (= PNȚ, nota DCG) nu sunt de acord cu acest proces."

După ce arătă unde ar duce un atare proces, Mihail Ralea continuă:

„... eu nu înțeleg încăpățânarea voastră de a agita mereu o problemă care nu se poate rezolva și care nu vă face decât dușmani; toată lumea recunoaște că Maniu și cu voi, prietenii săi apropiați, ați avut dreptate... de aceea aveți o autoritate incontestabilă în fața țării..."

[38] *Istoria Partidului Național Țărănesc,* p. 245 (vezi nota 33).

[39] Conducerea PNȚ.

[40] Constantin I.C. Brătianu.

Ce propune Mihail Ralea? îl ascultăm, tot în relatarea profesorului Ioan Hudiță: noi, toți cei vizați de procesul

răspunderilor, cum spuneți voi, în frunte cu Tătărescu, suntem dispuși să recunoaștem pe Maniu drept șef suprem și sub comanda lui să punem capăt războiului și să întoarcem armele în contra nemților."

Dar dacă liderii PNȚ refuză oferta?

„Să ți-o spun eu, răspunde tot Mihail Ralea; pentru a ne apăra libertatea și existența noastră politică față de voi[DCCXII] , noi[DCCXIII] ne vom vedea siliți, fără voia noastră și contra convingerilor noastre, *să ne aruncăm în brațele comuniștilor și ale protectorilor lor,* indiferent ce se va întâmpla cu țara; spune-i lui Maniu să nu ne silească să facem acest lucru... *Eu știu ce urmăresc comuniștii noștri, la ordinele Moscovei* și de aceea am ținut să te previn și să fac apel la tine..."

Argumenele n-au avut ecou. Profesorul Ralea, ca și Gh. Tătărescu, au fost refuzați net, în cuvinte ce aveau „și o notă personală de mare ostilitate".[DCCXIV]

Profesorul Mihail Ralea a tras repede învățămintele. A înființat un minuscul partid „Socialist - Țărănesc". S-a alăturat în mare viteză Platformei FND, propusă de PCdR la finele lui septembrie 1944; a „fuzionat" cu Frontul Plugarilor, la începutul lunii decembrie 1944.

Și astfel îl aflăm din nou activ în politică, în ianuarie - februarie 1945, în rândurile Frontului Național Democrat.

Premierul desemnat făcuse șase vizite la Palat între 3 și 5 martie. Acolo i s-a amintit că „Declarația" de la lalta s-a pronunțat pentru „guvernele de concentrare a tuturor partidelor". A fost invitat să ia contact „cu partidele istorice". Mihail

DCCXII Conducerea PNȚ.

DCCXIII Adică foștii demnitari din timpul cârmuirii personale a regelui Carol II.

DCCXIV întreaga discuție Ioan Hudiță - Mihail Ralea, în Ioan Hudiță, *Pagini de jurnal,* în *Magazin Istoric,* serie nouă, XXVIII, nr. 6 (327), iunie 1994, p. 13 - 14. Toate citatele sunt redate din aceste însemnări.

Ralea - probabil ca delegat al Frontului Național Democrat - s-a întâlnit cu dr. Nicolae Lupu, care însă a cerut pentru dânsul postul de prim-ministru. Cerere imposibil de luat în considerare, dată fiind „sugestia" prezentată Regelui, la 1 martie, de A.I. Vâșinski.

Mihail Ralea l-a văzut și pe Constantin I.C. Brătianu. Acesta a condiționat participarea Partidului Național Liberal de prezența în guvern a Partidului Național Țărănesc.

Urmează o întâlnire la dr. Petru Groza: Bebe Brătianu, „prietenii social - democrați" (nenominalizați), Ion Mihalache, Gh. Tătărescu, Mihail Ralea.

Bebe Brătianu a discutat vreme de un ceas cu Gh. Tătărescu, dar a repetat condiția formulată de C.I.C. Brătianu: o înțelegere PNȚ - FND.

Cu totul grăitor pentru definirea pozițiilor a fost schimbul de vederi Mihail Ralea - Ion Mihalache.[41]

Ralea'. Nu s-a efectuat o epurare reală.

Mihalache: In FND sunt mai mulți legionari decât în PNȚ. *Ralea:* De ce vă opuneți reformei agrare?

Mihalache: PNȚ a publicat un proiect de reformă agrară „care trebuie să fie încă completat cu date științifice, nu cu vorbe demagogice", așa cum procedează FND.

Ralea: Maniu este „pomenit" în URSS ca „agresor".

Mihalache: Maniu era „cel cunoscut în URSS" înainte de 23 august, dar acum s-a produs „o răceală", deoarece "FND a băgat intrigi".

Ralea: Suntem în pericol de a apărea la Conferința de pace ca „o țară fascistă"; „datoria noastră ar fi să facem toate eforturile pentru a ne situa așa cum trebuie".

Mihalache: „URSS se poartă rău foarte rău în România" și are 3 cai pentru a-și atinge țelurile:

„1. Unul de violență, pe care din ipocrizie nu vrea să-l întrebuințeze." DCCXV

DCCXV[44] Toate aceste detalii din relatarea profesorului Mihail Ralea la ședința Consiliului FND din 5 martie 1945. Stenograma în *România... 1945,* coordonator Ioan Scurtu, Arhivele Statului, București 1994, p. 173 - 175. Toate citatele sunt redate, în

„2. Unul de persuasiune, care îi e frică că n-ar reuși și de aceea nu vrea să-l întrebuințeze."

„3. *Unul de diversiune prin mijloace interne la FND, să facă scandal,* el (= FND, nota DCG) fiind unealta politică pentru aceasta." (sublinierea DCG).

Ralea-, S-a tras asupra manifestanților de către guvernul Rădescu.

Mihalache-, Manifestanții au fost aceia care au tras.

Ralea: km. fost de față și „pe cuvânt de onoare" pot afirma „că nu manifestanții au fost cei care au tras".

Mihalache: La autopsie s-a găsit că gloanțele proveneau din revolvere civile.

Ralea: „Și armata putea întrebuința revolverele civile..."

Ralea: „Mihalache mi-a spus că ei (= PNȚ, nota DCG) vor să aibă majoritatea ministerelor și mai ales cele nevralgice... Găsesc că e inutil să stau de vorbă cu el" (= cu Mihalache, nota DCG).

Finalul convorbirii:

Ralea: Pe ce vă bazați dvs, aveți o forță reală, „o bază la spate"?

Mihalache: Cred „sincer, că Anglia și America nu se vor amesteca niciodată, nici nu se gândesc la acest lucru". Așa încât, de fapt, conducerea PNȚ „nu se bazează pe nimic". însă el, Mihalache „nu poate subscrie" la cele ce se întâmplă în prezent în țară, iar național-țărăniștii nu pot aproba așa ceva.

Revenind la lista viitorului guvern se cuvin reamintite formațiunile - satelit ale PCdR, care erau gata de participare la cârmuire, anume:

Frontul Plugarilor, Uniunea Patrioților, Confederația Generală a Muncii (C.G.M.), gruparea PNȚ - dizidentă (Anton Alexandrescu), Uniunea Preoților Democrați.

La 3 martie, dr. Petru Groza prezintă Regelui o listă cu 21 miniștri și 12 subsecretari de stat.[DCCXVI] Pe

---

continuare, din această stenogramă.

DCCXVI Lista nominală a viitorului guvern formează anexa 2 a Raportului nr. 158 din 15 martie (vezi nota

formațiuni politice, repartizarea era următoarea:

Partidul Comunist din România (PCdR) - 7 locuri
Partidul Național Liberal (Gh. Tătărescu) - 7 locuri
Partidul Social Democrat din România (PSDR) - 4 locuri
Frontul Plugarilor (FP) - 3 locuri
PNȚ (Anton Alexandrescu) - 3 locuri
Uniunea Patrioților (UP) - 2 locuri
Confederația Generală a Muncii (C.G.M.) - 2 locuri
Uniunea Preoților Democrați - 1 loc
Militari la Ministerul de război: 3 nealiniați politic, iar unul, generalul Gh. Vasiliu-Rășcanu, cunoscut procomunist - 4 locuri
Total - 33 locuri

Recapitulând, Partidul Comunist din România și subordonații săi direcți ocupau 19 posturi ministeriale sau cca. 57% din totalul de 33; PNL Tătărescu - 7 (cca. 22%); PSDR - 4 (12%); 3 subsecretari de stat militari, nealiniați politic cu 9%. Pozi- (nota 16). Lista prezentată Regelui la 3 martie 1945 era următoarea: Primul ministru - dr. Petru Groza (FP); vicepreședinte al guvernului și ministru al afacerilor externe - Gheorghe Tătărescu (PNL dizident); interne - Teohari Georgescu (PCdR); justiție - Lucrețiu Pătrășcanu (PCdR); ministerul de război - generalul Vasiliu-Rășcanu, formal nealiniat, de fapt procomunist; finanțe - Dumitru Alimănișteanu (PNL - dizident); comunicații - Gh. Gheorghiu-Dej (PCdR), agricultură - Romulus Zăroni (FP); educație - Ștefan Voitec (PSDR); arte - Mihail Ralea (FP); culte - părintele Constantin Burducea (Uniunea Preoților Democrați); asigurări sociale - Gheorghe Nicolau (C.G.M.); informații (ministerul propagandei) - Petre Constantinescu-Iași (PCdR); cooperația - Mircea Niculescu (dizident PNȚ); industrie și comerț - Petre Bejan (PNL - dizident); mine și petrol - Tudor Ionescu (PSDR); lucrări publice - Anton Alexandrescu (dizident PNȚ); naționalități (minorități) -

22); cf. tel. M503 din 1 martie 1945

Vlădescu-Răcoasa (Uniunea Patrioților); ministru fără portofoliu - Constantin Tătăranu (PNL - dizident).

Subsecretari de stat: ordine și securitate - Emil Bodnăraș (PCdR); administrație - Ion Burcă (PSDR); finanțe locale - Gheorghe Vântu (PNL -- dizident); agricultură - Constantin Agiu (PCdR); armată - general Dumitru Dămăceanu (fără afiliere); aer - general Marcel Ionescu (fără afiliere); marină - viceamiral Petre Bărbuneanu (fără afiliere); industria de război - Eugen Dumitriu (PNL - dizident); aprovizionare - Grigore Nicolau (C.G.M.); educație - Aurel Potop (PNL - dizident); comunicații - Ion Gh. Maurer (PCdR).

țiile cheie erau deținute de cunoscuți lideri PCdR - Teohari Georgescu, Lucrețiu Pătrășcanu, Gheorghe Gheorghiu-Dej, Petre Constantinescu-Iași.

In această primă listă a viitorului guvern, Emil Bodnăraș avea funcția de subsecretar de stat pentru „ordine și securitate".

In plus, din cei patru reprezentanți ai Partidului Social Democrat în guvern, trei - anume Ștefan Voitec, Lotar Rădă- ceanu și Tudor Ionescu - voi fi sprijinitori foarte activi ai fuziunii - de fapt a înghițirii - PSDR în PCdR.

Regele Mihai mai făcu o încercare. El *nu* aprobă lista prezentată; ceru premierului desemnat să ofere partidelor tradiționale - PNȚ și PNL - o colaborare reală, în condiții ce urmau să fie stabilite.

Concomitent, Suveranul făcu un apel către liderii PNȚ să accepte o eventuală colaborare, dată fiind situația foarte complicată și amenințătoare în care se afla țara întreagă.

Delegația permanentă a PNȚ acceptă în principiu participarea la un guvern condus de dr. Petru Groza cu condiția respectării principiilor constituționale fundamentale și îndeosebi a drepturilor și libertăților civice, libertății presei, a muncii, a mitingurilor, precum și a funcționării corecte a instituțiilor democratice.

Delegația permanentă a PNȚ ceru, de asemenea, imediata legiferare a reformei agrare potrivit proiectului prezentat de PNȚ în luna februarie.

Formularea unor atari condiții de către liderii PNȚ apare normală, dată fiind interpretarea cu totul aparte pe care PCdR și afiliații săi o aveau despre drepturile și libertățile civile.

Regele Mihai și premierul desemnat au fost informați asupra poziției Delegației Permanente PNȚ.

Zilele de 4 și 5 martie au trecut în așteptare. Autoritățile sovietice și reprezentanții lor comuniștii din România, erau decișI să nu cedeze defel.

Tot în aceste zile[DCCXVII], Constantin I.C. (Dinu) Brătianu solicită suveranului o audiență. luliu Maniu n-a participat și nici n-a

trimis un reprezentant al său. Faptul a fost interpretat de observatori locali ca o posibilă disociere a PNȚ de poziția PNL.

Liderul liberal a rugat pe Rege să nu abdice.[DCCXVIII]

între timp, dr. Petru Groza definitivă lista cabinetului. Numărul posturilor a fost redus la 31 (primul ministru, 17 miniștri și 13 subsecretari de stat). Ponderea PCdR cu subordonații săi direcți a rămas cam aceeași; PNL - Tătărescu a pierdut un reprezentant; PSDR a rămas tot cu 4.[DCCXIX]

DCCXVII înainte de aprobarea noului guvern de la 6 martie.

DCCXVIII Raportul Misiunii USA din București, nr. 161 din 17 martie 1945, către Secretarul de Stat, p. 3: 871.00/3 - 1745, N.A.W.

DCCXIX Guvernul de la 6 martie 1945 a avut următorii titulari: dr. Petru Groza, președinte al Consiliului de Miniștri; Gheorghe Tătărescu, vicepreședinte al Consiliului de miniștri și ministru secretar de stat la Departamentul Afacerilor Străine; prof. Mihail Ralea - Arte; Lucrețiu Pătrășcanu - Justiție; prof. ing. Gh. Nicolau - Asistență și Asigurări Sociale; Ștefan Voitec - Educația Națională; Gh. Gheorghiu-Dej - Comunicații și

Două zile după instalarea guvernului dr. Petru Groza, luliu Maniu declară unui interlocutor că este foarte dezamăgit de

faptul că Statele Unite și Marea Britanie nu au sprijinit pe Regele Mihai. Suveranul - adaugă Maniu - n-a mai avut de ales, întrucât a constatat că a fost practic părăsit de guvernele de la Londra și Washington.

Situația politică a României - a continuat liderul PNȚ - nu poate fi hotărâtă numai de Uniunea Sovietică, ținând seama de Convenția de Armistițiu și „Declarația" adoptată la lalta. în plus, presa și radioul britanic și american nu au prezentat în mod adecvat evenimentele din România și nici nu au reacționat la știrile falsificate venind de la Moscova. România, socotea luliu Maniu, este de fapt, „lăsată pe seama rușilor"; e îndoielnic dacă

Lucrări Publice; Lotar Rădăceanu - Departamentul Muncii; Dumitru Alimănișteanu - Finanțe; ing. Petre Bejan - Industrie și Comerț; Teohari Georgescu - Interne; ing. Tudor Ionescu - Mine și Petrol; Romulus Zăroni - Agricultură; prof. Petre Constanti- nescu - Iași - Propagandă; general de divizie C. Vasiliu - Rășcanu - Departamentul Războiului; prof. dr. Dumitru Bagdazar - Sănătate; Anton Alexandrescu - Cooperație; preot Constantin Burducea - Culte.

Subsecretari de stat:

Gh. Vlădescu Răcoasa - Naționalități; general Virgil Stănescu - Interne, pentru ordine și siguranță; Ion Burcă - Interne, pentru administrație; general adjutant Dumitru Dămăceanu, general comandant Emanoil Ionescu și contraamiral Petre Bărbuneanu - la Ministerul de Război, respectiv pentru armata de uscat, aviație și marină; Constantin Agiu - Agricultură; Adrian Dumitriu - Industria de război; Grigore Nicolau - Aprovizionare; Aurel Potop - Educația Națională; Mircea Durma - Finanțe; Ion Gh. Maurer și Mircea Niculescu - Comunicații și Lucrări Publice - Lista publicată în M.O. P.I, nr. 54 din 7 martie 1945, p. 1702 și în *România... 1945,* p. 183 - 184 (vezi nota 12).

se mai poate face ceva pentru a preveni o anexare a țării de către Uniunea Sovietică.

Alegerile ce s-ar organiza de către FND condus de comuniști, vor duce probabil la același rezultat, chiar dacă mii de observatori imparțiali ar asista la secțiile de votare.[DCCXX]

A mai fost totuși o întâlnire Maniu - Groza, pe 6 martie la orele 14. Dr. Petru Groza era grăbit din cauza mitingului FND ce urma să se desfășoare în Piața Națiunii (Piața Unirii de astăzi). Primul ministru a spus numai că PNL - Brătianu nu a acceptat să participe la guvernul în care, de altfel, Frontul Național Democrat trebuie să aibă majoritatea, inclusiv ministerele de Interne, Apărarea Națională și Externe.

Cu o zi înainte, la 5 martie dimineața, avusese loc ședința Consiliului Frontului Național Democrat. S-au discutat ultimele măsuri de luat pentru impunerea guvernului dr. Petru Groza.[DCCXXI]

A.I. Vâșinski impune un guvern condus de PCdR 32

Vasile Luca deschide ședința. A reluat versiunea inventată de FND - PCdR asupra ultimelor evenimente.

DCCXX *România... 1945,* p. 215, (vezi nota 12). Interlocutorul lui luliu Maniu nu este numit.

DCCXXI Participau, din partea PCdR: Vasile Luca „secretar general al FND-ului" și Teohari Georgescu; PSDR: „tovarășii" Ștefan Voitec, Lotar Rădăceanu, Theodor Iordăchescu, Mișa Levin, Victor Brătfăleanu (toți pro-PCdR); de la Frontul Plugarilor, „prietenii": Constantin Agiu (fruntaș PCdR), Romulus Zăroni, Bela Miron, Moga - Fileriu, lovită Dumbravă, Mihail Ralea; de la Sindicate: „prietenul" prof. Nicolau și „tovarășul" Al. Sencovici (PCdR); de la Uniunea Patrioților, „prietenii" Vlădescu - Răcoasa și Mihai Levente (ambii PCdR); presa: „tovarășii" Ardeleanu și Ilie Zaharia (Scânteia) și Nicolae Bellu (România Liberă). Textul stenogramei în *România... 1945,* p. 170 - 180 (vezi nota 12). Citatele se dau, în continuare, din acest volum.

Un guvern de coaliție, similar celor precedente, nu poate fi luat în considerare: „la lalta nu s-a vorbit de toate partidele, ci numai de partidele democratice"; tot la lalta „s-a stabilit distrugerea ultimelor rămășițe ale hitlerismului".

Ceea ce se impune acuma este ca organizațiile și partidele din FND „să aibă majoritatea de cel puțin 70%“ în viitorul guvern, inclusiv Internele, Ministerul de război, Justiția, Agricultura.

Pretențiile PNȚ - PNL de a păstra raportul de forțe din trecut sunt inadmisibile.

Greșeala FND a fost că, după ce dr. Petru Groza a fost desemnat ca premier, mitingurile de masă și campania de presă au fost temporar oprite.

în prezent, conchide Vasile Luca, „domnește haosul, anarhia, s-a dat drumul bandiților. Nu se poate ca țara să continue să meargă pe acest drum, căci ne amenință un mare pericol..."

Concluzia?

„Să chemăm mâine (= 6 martie, DCG) la demonstrații de stradă, dacă nu se rezolvă criza azi".

Ce nu spunea, cu bună știință, Vasile Luca?

Că haosul, anarhia, „bandiții" de pe străzi, toate acestea erau rezultatul unei politici deliberate, sistematic puse în aplicare. încă din octombrie 1944, Frontul Național Democrat începuse cu mitinguri în uzine și întreprinderi, întreruperi de lucru, demonstrații de stradă, acțiuni de forță pentru înlocuirea prefecților și primarilor ce nu erau pe planul PCdR.

Autoritățile sovietice dăduseră un ajutor substanțial, desființând, demobilizând și în cele din urmă dezarmând complet unitățile armatei române din interior și ale jandarme-

riei. *Dacă cineva era în pricipal răspunzător de dezordinea din țară, vecină cu haosul și anarhia, acel cineva era în primul rând Partidul Comunist din România, care își orchestra și impunea politica prin*

Frontul Național Democrat.

Discuția Consiliului FND din dimineața de luni 5 martie mai prezintă o trăsătură caracteristică. Pentru toți Frontul Național Democrat reprezintă majoritatea absolută a opiniei publice, masele, poporul!

O dată mai mult, „poporul" apare ca o entitate în numele căreia își poate îngădui să vorbească oricine, pe seama căruia se poate spune orice!

Teohari Georgescu reia spusele tovarășului său de partid Vasile Luca: „masele cer azi un guvern al Frontului... masele sunt radicalizate., masele largi care au acordat încrederea Frontului..."

Dar FND nu era totuși dispus la un compromis cu PNȚ și PNL?

Un compromis *pro forma* - da.

O spune Vasile Luca: „FND *a fost dispus să se înțeleagă cu Brătianu* și să-i dea un loc de ministru și unul pentru un ministru fără portofoliu. Tot așa *am fost dispuși* să dăm un loc, pe socoteala lui Tătărescu, pentru un ministru plin *din grupa Mihalache,* și unul pentru un ministru fără portofoliu..." (sublinierile DCG).

Condiția principală: FND să aibă cel puțin o majoritate de 70% din portofolii.

„Compromisul" aparținea deja trecutului. La 5 martie Teohari Georgescu arată clar „formula" la care s-a ajuns:

„Așa cum e formată lista guvernului, cu reprezentanții Frontului, ai lui Tătărescu, ai național - țărăniștilor demo- craţi[DCCXXII] și rămânând fără partide istorice cu ce e mai reacționar în Țara Românească, nici englezii, nici americanii, nimeni, nu va putea spune că s-a format un guvern de nuanță muncitorească."

A.I. Vâșinski impune un guvern condus de PCdR 32

Formal, guvernul impus la 6 martie 1945 se înscria în fomularea foarte generală a „Declarației" adoptate la lalta. In realitate, comanda și controlul erau ale

---

DCCXXII Grupul de dizidenți PNȚ condus de Anton Alexandrescu.

Partidului Comunist din România.

Care este atitudinea FND față de monarhie?

Constantin Agiu avertizează: „în privința monarhiei să fim mai atenți." Există la Palat o „camarilă" care „vrea să convingă pe Rege că e mai util să abdice acum decât mai târziu, când oricum tot va fi forțat să o facă" - spusese puțin mai înainte Mihail Ralea.

Constantin Agiu pune însă punctele pe i: noi (= FND)
suntem cu el (= Regele Mihai), dacă el e cu poporul. Dacă nu, e singur și vinovat ... dacă regele susține banda de fasciști în jurul lui".

Vasile Luca îndeamnă la o atitudine mai nuanțată: „în ce privește monarhia. Aci trebuie să ne fie clar, că noi nu dorim înlăturarea monarhiei. *România nu e încă coaptă pentru republică acum.*

... Noi atacăm banda care înconjoară monarhia și care împiedică pe Rege să vadă situația... Oricât de la stânga am fi noi, trebuie să știm că dezvoltarea istorică a ultimelor decenii a arătat că o monarhie poate fi mult mai democrată decât o republică fascistă."

La încheierea întâlnirii Consiliului FND, - înainte de orele 12 - de la Palat vine știrea că Regele - prin Pătrășcanu - insistă ca în noul guven să fie mai puține ministere, „să se facă tot posibilul să intre și reprezentanți liberali și țărăniști". Suveranul dorește ca „până seara", guvernul să fie constituit.

Totodată veni și răspunsul conducerilor PNȚ și PNL. în formularea lui Teohari Georgescu: „Nu vor decât așa ca ei (PNȚ + PNL, nota D.C.G.) să aibă 50% din mandate, iar restul de 50% FND și Tătărescu, iar Groza să fie arbitru".

Ultima frază din stenogramă:

„Se fixează vorbitorii pentru meetingurile de după amiază"[DCCXXIII] Cu acestea preliminariile erau complet încheiate.

Pentru 6 martie mitingul din Piața Națiunii fusese programat înainte ca noul guven să primească

DCCXXIII°[2] Toate citatele din stenograma ședinței, vezi nota 50.

regele ar fi amânat sau refuzat. FND urma să forțeze soluția printr-o demonstrație de masă.

Mitingul a avut loc la 6 martie după-amiaza. Mulțimea a fost „mobilizată" pentru a aplauda și aclama pe liderii FND și pentru a „înfiera" și amenința pe toți „reacționarii" și „fasciștii" în frunte cu Maniu, Brătianu și Rădescu. Presa procomunistă a anunțat pe prima pagină, cu litere de-o șchioapă, că 800.000 de oameni au participat la miting. Cifra reprezintă circa 80% (optzeci la sută) din populația de atunci a Bucureștilor!

Numărul real nu a depășit 50.000, pentru simplul motiv că Piața Națiunii nu poate cuprinde mai mult!

A doua zi, la 7 martie, primul ministru dr. Petru Groza se întâlni cu presa și prezentă programul guvernului.

Precizâ că la temelia activității cabinetului vor sta „principiul simplificării și principiul urgentării". O acțiune rapidă, nu va elimina „o judecată cumpănită și cuminte". Primul ministru face apel „la toate forțele democratice... la toți oamenii cu gând curat". S-a referit apoi la soluționarea reformei agrare, la revenirea administrației române în Transilvania de Nord, la întoarcerea prizonierilor „și cei mai vechi și cei mai noi din Moldova".

Subliniază că „voința populară a fost înregistrată și de factorul constituțional". Suntem bucuroși, a adăugat premierul „că s-au întâlnit acești doi factori, poporul și Suveranul, pe același drum".[DCCXXIV DCCXXV DCCXXVI]

(Era, într-un fel, și o punere în gardă a Regelui pentru evoluțiile ulterioare.)

întreaga presă procomunistă jubila. luliu Maniu a

DCCXXIV Raportul 158 din 15 martie 1945 (vezi nota 22).

DCCXXV *R.L.,* III, nr. 186, joi 8 martie 1945, p. 2 și 4. *Scânteia,* II, nr. 161, joi 8 martie 1945, p. 1.

DCCXXVI *R.L.,* III, nr. 187, vineri 9 martie 1945, p. 1 și 3.

fost „înlăturat de evenimente" citim în editorialul din *Era Nouă,* la 13 martie. luliu Maniu a persistat „în vechile metode egoiste de partid" și a continuat să creadă că guvernele „se făuresc la clubul național țărănesc"; a refuzat timp de șase luni de zile "să dea o justă tălmăcire valului democratic al

poporului". Atitudine pe care „nici aliații și îndeosebi URSS nu putea (sic) să accepte".[DCCXXVII]

Comentarii asemănătoare, într-o adevărată beție de cuvinte, în *Scânteia, România Liberă.*

Cu toată interdicția impusă partidelor tradiționale, Partidul Național Țărănesc și-a exprimat limpede punctul de vedere. Un comunicat subliniază că sensul real al evenimentelor a fost formarea unui guvern al Frontului Național Democrat „prezentat însă sub aspectul unui cabinet de colaborare a forțelor democrate, prin participarea câtorva transfugi de ultimă oră..."[DCCXXVIII DCCXXIX]

Comunicatul PNȚ reamintește că FND a suprimat libertatea presei; a ocupat instituțiile publice cu gărzile sale înarmate; a lansat o propagandă calomnioasă; a „violentat voința națională"; a pus pe Suveran în alternativa de a accepta un guvern FND sau de a abdica.

In concluzie: „Partidul Național Țărănesc, fidel trecutului său, va lupta pentru libertate și democrație, cu aceeași credință în programul și în metodele sale democratice, ca și cu aceeași loialitate față de cei trei mari aliați, făcând să triumfe astfel *libera voință a națiunii, care nu acceptă acest program ale cărui ideologie și metode sunt străine sufletului națiunii".*

Comunicatul PNȚ nu a putut fi tipărit; a fost multiplicat și difuzat din om în om.

DCCXXVII *Era Nouă,* I, nr. 133 de marți 13 martie 1945, editorial semnat de Alex. Vișan.

DCCXXVIII Referire la Gh. Tătărescu, M. Ralea etc.

DCCXXIX Comunicatul publicat în *Istoria Partidului Național Țărănesc,* p. 244 - 246 (vezi nota 33). Sublinierile DCG.

La rândul său, Partidul Național Liberal și-a definit poziția față de guvernul impus la 6 martie.

In primul comunicat - datat 16 martie - Partidul Național Liberal își formulează principiile sale privind probleme esențiale:

1. „Frontul Național Democratic afirmă că este depozitarul exclusiv al încrederii Aliaților și a URSS." încrederea Aliaților nu poate constitui „monopolul unei grupări sau aso-

ciațiuni de grupări". Nu pot fi transformate în instrumente de propagandă de partid, realități majore cum sunt restabilirea suveranității României în Ardealul de Nord și repatrierea prizonierilor români.

2. FND face afirmația „tendențioasă și inexactă" că reprezentanții Partidului Național Liberal „ar fi îngreuiat acțiunea de democratizare a țării și îndeplinirea condițiilor arminstițiului".

Dimpotrivă; guvernul la care au participat și reprezentanți PNL „și-a îndeplinit cu scrupulozitate obligațiunile ce decurg până în prezent din aplicarea armistițiului". Același guven de coaliție a elaborat legi „de mare însemnătate politică și socială".[DCCXXX] [DCCXXXI]

3. „FND anunță confiscarea marei proprietăți". „Partidul Național Liberal respinge aceste metode revoluționare cari pot compromite încrederea în principiile de proprietate și muncă ordonată inerente unui regim de libertate și democrație..."

PNL își exprimă disponibilitatea pentru orice reformă, în orice domeniu, „păstrând însă principiile esențiale ale unui adevărat regim democratic, care nu se întemeiază nici pe violență, nici pe teroare, nici pe confiscări".

Singura modalitate de soluționare a grelelor împrejurări grin care trece România, rămâne „guvernul de uniune națională".

DCCXXX Legea sancționării criminalilor de război, a celor vinovați de dezastrul țării, legea sindicatelor.

DCCXXXI Comunicatul PNL în *România... 1945,* p. 209 - 210 (vezi nota 12).

Intr-o scrisoare adresată la 22 martie 1945, primului ministru dr. Petru Groza, secretariatul general al Partidului Național Liberal explică de ce PNL nu poate participa la guvernul instaurat la 6 martie: rolul reprezentanților PNL s-ar reduce „la observarea unor măsuri hotărâte de alții, după concepții și metode deosebite de ale sale... într-un guvern a cărui acțiune nu o poate prin nimic influența".[DCCXXXII]

Ceea ce era cu totul adevărat.

CAPITOLUL XII

Din nou la Comisia Aliată (Sovietică) de Control

DCCXXXII *Idem,* p. 223.

în timp ce PCdR acapara puterea potrivit scenariului prestabilit, Comisia Aliată (Sovietică) de Control s-a întâlnit de trei ori pentru a discuta evenimentele. Rezultatul a fost nul. A fost un dialog al surzilor.

Prima reuniune, la 28 februarie orele 20, a durat 50 de minute. Era în ziua când, la ultimatumul formulat de A.I. Vâșinski, primul ministru Nicolae Rădescu a fost silit să-și prezinte demisia. Participanții: general colonel Ivan Zaharovici Susaikov, noul locțiitor de președinte al Comisiei Aliate (Sovietice) de Control (CASC); generalul Serghei Alexandrovici Vinogradov, fostul locțiitor de președinte la CASC; viceamiralul V.L. Bogdenko, atașat naval al mareșalului Rodion Malinovski; vicemareșalul aerului Donald Stevenson, reprezentantul Marii Britanii; generalul brigadier C.V.R. Schuyler, reprezentantul Statelor Unite; ofițeri de legătură sovietici, britanici și americani; interpreți; personal tehnic pentru înregistrarea convorbirilor.

Scopul întâlnirii: preluarea funcției de locțiitor al președintelui CASC, de către generalul colonel Susaikov.

Reprezentantul Statelor Unite, întrutotul de acord cu colegul său britanic, a solicitat noului locțiitor de președinte al CASC, răspunsuri - așteptate „cât mai curând posibil" - la următorele patru întrebări:

1. A întâlnit Andrei Vâșinski, o dată sau de mai multe ori, ieri și azi 27 - 28 februarie - pe regele Mihai și i-a cerut să înlăture pe primul ministru Rădescu și guvernul condus de el?

2. A formulat A.I. Vâșinski unele sugestii privind un nou guvern?

3. Dacă da, atari sugestii au fost făcute în numele Comisiei Aliate (Sovietice) de Control sau al guvernului sovietic?

4. De ce partea sovietică procedează în acest fel, fără o consultare prealabilă cu reprezentanții britanici

și americani?[DCCXXXIII]

Vicemareșalul aerului Donald Stevenson prezintă totodată generalului colonel Susaikov, conținutul scrisorii trimise în acea după-amiază (28 februarie 1945, orele 17[30]) lui Andrei Vîșinski, de către consilierul politic al Misiunii britanice în România în care se spune:

„Tocmai am primit informația că Dvs. (= A.I. Vîșinski, nota DCG) ați cerut Majestății Sale Regelui României, ca Majestatea Sa să dea astăzi, până la orele 18, un decret privind demiterea primului ministru generalul Rădescu și ca un succesor să fie desemnat până la orele 20."

O atare informație corespunde faptelor? - întrebă vicemareșalul aerului Stevenson. Dacă da, cererea (formulată de A. Vâșinski) a fost făcută în numele Uniunii Sovietice?

Dacă răspunsul este afirmativ - a continuat reprezentantul britanic - atunci ar rezulta că guvernul sovietic dorește „să schimbe prevederile constituționale ale acestui stat (România)"[DCCXXXIV]. „Problema interesează direct guvernul Majestății Sale (Britanice), iar o atare schimbare ar putea fi discutată numai cu guvernul român, după consultări prealabile cu celelalte guverne aliate. Trebuie să vă[DCCXXXV] informez cu toată

DCCXXXIII Proces verbal al întâlnirii dintre reprezentanții principali rus, britanic și american, Comisia Aliată de Control, România,*(Resume of proceedings of joint meeting of Senior Russian, British and United States representatives, ACC Romania...)* orele 20, 28 februarie 1945: 871.00/3 - 2145, State Department, National Archives, Washington DC. Procesul verbal este semnat de generalul C.V.R. Schuyler.

DCCXXXIV Potrivit constituțiilor din 1866 art. 93 și 1923 art. 88, numai Regele României avea dreptul de a numi și revoca pe primul ministru.

DCCXXXV „Vă" se referă la A.I. Vîșinski.

Scrisoarea reprezentantului britanic către A.I. Vâșinski este anexată la Procesul verbal din 28 februarie (vezi nota 1).

Un cuprins similar, în telegrama M489 din 1 martie

seriozitatea că, fără încheierea unui acord prealabil, guver-

nul Majestății Sale (Britanice) ar dori să se disocieze public de această acțiune."

Reprezentantul britanic în Comisia Aliată de Control cere de asemenea colegului său sovietic confirmarea știrii că unitățile armatei române din București au primit ordinul comandantului sovietic de a preda toate armele automate aflate în dotarea lor. De asemenea, confirmarea faptului că unitățile militare române n-au voie să se deplaseze în țară „fără autorizație anume de la comandanții sovietici".

în sfârșit, viceamiralul aerului Donald Stevenson reamintește noului locțiitor de președinte sovietic al CASC de scrisoarea părții britanice, care protestează împotriva interzicerii ziarului PNL - *Viitorul* și împotriva liniei generale a cenzurii sovietice oprind partidele tradiționale ale României să-și exprime public vederile.

Răspunsurile generalului colonel Susaikov n-au lămurit nimic. Domnia sa abia a sosit și nu a avut timpul să cunoască problemele Comisiei Aliate de Control: „va fi bucuros să se întâlnească mai târziu și să discute orice chestiune ce ar fi formulată". La sfârșitul întâlnirii, „a repetat promisiunea de a studia toate problemele ridicate de reprezentanții americani și britanici și de a le da un răspuns cuprinzător *la o dată ulterioară* "[DCCXXXVI] (sublinierea DCG).

în aceeași zi, 28 februarie 1945, reprezentantul britanic în Comisia Aliată (Sovietică) de Control, trimisese la Londra o telegramă cu următoarele comentarii:

1. Acțiunile lui Andrei Vâșinski, fără consultarea prealabilă a tuturor reprezentanților Comisiei Aliate de Control, sunt „considerate a fi constituit o violare a hotărârii de la lalta".

1945: generalul C.V.R. Schuyler din Bucureți, către Comandamentul Aliat, Caserta, Italia: War Department, Military Archives, National Archives, Washington DC.

DCCXXXVI Neprecizată, firește. Citatele în Procesul verbal datat 28 februarie, p. 1 și 3 (vezi nota 1).

2.....*Situația politică actuală din România este rezultatul*
direct al atitudinii și acțiunii autorităților sovietice din ultimele câteva luni; este, de fapt, faza hotărâtoare a unei lungi campanii menită să ducă, în cele din urmă, la *sovietizarea statului român"* (sublinierea DCG).

3. Dacă guvernele britanic și american nu reacționează puternic „România va fi silită să accepte un regim care este

Din nou la Comisia Aliată (Sovietică) de Control 33
aproape în întregime de stânga și *pe care vasta majoritate a poporului îl respinge".*

Odată ajuns la putere, un atare regim va lua și *„celelalte măsuri necesare unei complete sovietizări a României"* (sublinierea DCG).

Reprezentantul Statelor Unite își exprimă „acordul său deplin" cu comentariile și concluziile colegului său britanic în telegrama trimisă la Londra, la 28 februarie.[DCCXXXVII]

O a doua întâlnire a Comisiei Aliate (Sovietice) de Control a avut loc la 4 martie orele 15. Participanții: generalul colonel Susaikov, viceamiralul V.L. Bogdenko și generalul brigadier C.V.R. Schuyler.[DCCXXXVIII]

Guvernul dr. Petru Groza nu fusese încă oficial anunțat.

Reprezentantul Statelor Unite reamintește

DCCXXXVII Telegrama M485 din 28 februarie 1945: generalul C.V.R. Schuyler din București către Departamentul de Război; același fond de arhivă ca la nota nr. 2.

DCCXXXVIII Proces verbal al întâlnirii dintre general colonel Susaikov, vicepreședinte al Comisiei Aliate de Control și generalul Schuyler (Resume of the Conference between Colonel general Susaikov, Deputy r'i. > -nan of ACC and General Schuyler). întâlnirea a avut loc pe 4 martie. Procesul verbal a fost trimis din București la 5 martie, un exemplar la Departamentul de război; alt exemplar la Departamentul de Stat, la 21 martie 1945: 871.00/3 - 2145, National Archives, Washington DC.

omologului său sovietic cele patru întrebări adresate lui Andrei Ianuarievici Vâșinski, la 28 februarie (vezi la începutul capitolului).

„Aceste întrebări au fost prezentate ieri domnului Vâșinski, care a răspuns că, potrivit părerii d-sale, acestea[DCCXXXIX] au fost deplin discutate de reprezentantul american dl. Berry și dl. Vâșinski, la 1 martie."

Dacă dl. general brigadier Schuyler mai dorește alte informații, generalul Susaikov „va fi bucuros *să transmită* orice alte întrebări"[DCCXL] (sublinierea DCG).

Răspunsul reprezentantului sovietic nu lămurea nimic. Un fapt - discutat la reuniunea din 4 martie 1945 - arată, dacă mai era nevoie, care era situația reprezentantului Statelor Unite ale Americii în Comisia Aliată (Sovietică) de Control.

Avionul generalului Schuyler se afla în Italia și avea nevoie de aprobarea sovietică pentru a reveni în România. Locotenent-colonelul Emmers, membru al misiunii militare americane din România se afla de două săptămâni în Italia și nu putea reveni cu avionul generalului Schuyler, deoarece nu avea autorizația sovietică.

Generalul-colonel Susaikov: toate zborurile au fost oprite în România „ca urmare a recentelor evoluții nesigure". Zborurile vor fi reluate de îndată ce un nou set de semnale de identificare va fi comunicat „tuturor piloților prieteni". Generalul colonel Susaikov este gata să trimită o „telegramă personală" mareșalului Rodion Malinovski, solicitând autorizația de zbor pentru avionul american. E nevoie să se comunice comandantului aviației sovietice datele necesare completării unei atari autorizații.

Generalul brigadier Schuyler: „dar toate aceste date au fost comunicate comandantului aviației sovietice încă de acum două săptămâni!"

DCCXXXIX Cele patru întrebări.

DCCXL Citatele întâlnirii din 4 martie în procesul verbal menționat în nota 6.

Orice comentariu era inutil!

Intr-un raport ulterior (25 martie 1945) către autoritățile din Washington, generalul Schuyler devine foarte explicit. Reprezenatanții americani și britanici în Comisia Aliată (Sovietică) de Control „au *încă numai rol de observatori...* De fapt, nici o informație nu ne[DCCXLI] este acordată; chiar și aceea pe care noi o cerem în mod precis, ne este comunicată numai în termenii cei mai generali...; toate comentariile și recomandările mele[DCCXLII] au fost primite în mod politicos, dar întotdeauna cu același răspuns, că vor fi comunicate la Moscova pentru a decide. *în nici o împrejurare nu s-a putut face altceva în această direcție"*[DCCXLIII] (sublinierea DCG).

Din nou la Comisia Aliată (Sovietică) de Control 33

Tot la întâlnirea din 4 martie a Comisiei Aliate (Sovietice) de Control, generalul brigadier Schuyler a remintit generalului colonel Susaikov că așteaptă un răspuns privind unitățile armate române din interiorul țării, atât de mult reduse ca număr, încât nu mai sunt în măsură „să asigure ordinea internă". în noaptea de 3 spre 4 martie - a continuat reprezentantul american - bilanțul este următorul: 56 de jafuri și 2 persoane ucise; în plus „60 de persoane au pătruns cu forța într-o tipografie, au distrus instalații și au răpit 9 salariați"[DCCXLIV DCCXLV].

Generalul colonel Susaikov: administrația română are destulă forță la dispoziție pentru a menține ordinea internă și anu- me:20.000 de oameni din toate armele, inclusiv 2.225 polițiști și jandarmi în București și în împrejurimi. Desigur, generalul Susaikov nu poate

---

DCCXLI Reprezentanților americani și britanici.

DCCXLII Ale generalului Schuyler.

DCCXLIII Raport al generalului brigadier Schuyler către generalul maior J.E. Huli adjunct al Șefului Statelor Majore, la Pentagon, 25

DCCXLIVmartie 1945, p. 1: War Department, Military Archives, National Archives, Washington DC.

DCCXLV Referitor la atacul unor activiști FND asupra tipografilor ziarului *Dreptatea.*

verifica personal toate cazurile comunicate. Dar și dacă toate sunt reale, situația se datorește unei „rele voințe a părții române" de a menține ordinea. Poliția din București „este toată dotată corespunzător cu arme...; armament îndestulător este la dispoziția tuturor unităților". De când „armata (română) a fost radical redusă, ei (= militarii români, nota DCG) au adoptat o atitudine necooperantă", iar partea sovietică a fost nevoită să folosească măsuri forte „pentru a-i convinge (pe români) să continue activitatea așa cum trebuie".

Generalul colonel Ivan Zahariovici Susaikov arunca astfel răspunderea asupra autorităților române!

Reprezentantul sovietic se folosi de prilej pentru a sublinia, din nou, cele două motive majore pentru care Comisia Aliată de Control era îndreptățită să intervină în evenimentele din România:

a. să mențină ordinea în spatele frontului și

b. să asigure îndeplinirea *ad litteram* a obligațiilor stipulate prin Convenția de Armistițiu.

„Motivări" similare erau formulate de PCdR în timpul evenimentelor din februarie 1945:

a. primul ministru Rădescu împreună cu toți „reacționarii" incitau la „război civil";

b. termenii armistițiului *nu* erau împliniți în mod sincer și complet.

„Trebuie reamintit - continuă generalul Susaikov - că reprezentanții aliați, Comisia Aliată (Sovietică) de Control, n-au venit în România ca invitați, ci în calitate de cuceritori; românii n-ar trebui solicitați să-și îndeplinească obligațiile, ci mai curând forțați s-o facă... Dacă românii nu le pot îndeplini ei înșuși în mod mulțunitor, atunci Comisia Aliată de Control le va arăta cum să procedeze..." Generalul Susaikov propuse luarea unor măsuri energice pentru lichidarea rămășițelor fascismului și a sabotajului; își exprimă speranța că generalul Schuyler va sprijini atari măsuri.[DCCXLVI]

Potrivit reprezentantului sovietic, totul se reducea

DCCXLVI Vezi Procesul verbal al întâlnirii din 4 martie (nota 6, supra). Un rezumat al discuțiilor acestei întâlniri în telegrama generalului Schuyler M509 din 5

așadar la îndeplinirea strictă a clauzelor Convenției de Armistițiu!

Fiecare știa în România că războiul fusese pierdut, cu toate consecințele sale, inclusiv respectarea întocmai a amintitei Convenții. Dar nu despre aceasta era vorba. Realitatea era alta: voința sovietică de a impune României un regim comunist. „Motivările", zilnic repetate de PCdR și de reprezentanții sovietici, reprezentau fațada. Fondul era comunizarea țării.

A treia întâlnire a Comisiei Aliate (Sovietice) de Control are loc la 5 martie, orele 15^{30}.[DCCXLVII] A doua zi, guvernul dr. Petru Groza va fi oficial învestit. Și de astă dată, discuțiile nu duc

nimic. Generalul Schuyler s-a referit la o posibilă „lovitură de stat efectuată de unul sau mai multe partide".

O dovadă sunt recentele declarații ale premierului desemnat, făcute Regelui și liderilor partidelor politice: dacă nu se ia grabnic o hotărâre privind formarea unui guvern al Frontului Național Democrat, atunci el, dr. Petru Groza, nu poate fi socotit răspunzător de acțiunile sprijinitorilor săi, care erau hotărâți să meargă înainte.

Reprezentantul american cere Comisiei Aliate de Control să ia măsuri pentru a preveni această posibilă „lovitură de stat".

Generalul Susaikov avea, evident, cu totul altă părere. Frontul Național Democrat nu este un partid, ci o coaliție „de partide democratice românești"; ca atare

---

martie: War Department, Military Archives, National Archives, Washington DC. De reamintit că presa comunistă din România a folosit aceleași afirmații și fraze ca și generalul colonel Susaikov.

DCCXLVII *Procesul verbal al discuțiilor la întâlnirea dintre generalul colonel Susaikov* și *generalul brigadier Schuyler,* 5 martie 1945, orele 3^{30} (după - amiază): 871.00/3 - 2145, State Department, National Archives, Washington DC. Procesul verbal (6 p. dactilo) este semnat de general brigadier Schuyler. Citatele sunt din acest proces verbal.

„reprezintă poporul din România". Guvernul Rădescu n-a fost cu adevărat reprezentativ pentru poporul din România". Acel guvern (= Rădescu, nota D.C.G.) indusese în rândurile sale o sumă de simpatizanți fasciști și naziști pe care i-a pus în posturi de răspundere; „acei fasciști și naziști fac tot ce pot ca să saboteze interesele Națiunilor Unite în România". Reprezentantul sovietic în CASC relua - pentru a câta oară - versiunea evenimentelor din februarie, așa cum fusese relatată de presa comunistă din România și de mass-media sovietice.

Generalul brigadier C.V.R. Schuyler reafirmă dorința guvernului american de a vedea în România un guvern „care *să reprezinte proporțional toate partidele existente,* inclusiv partidele din Frontul Național Democrat și partidele Național Țărănesc și Național Liberal" (sublinierea DCG).

Totul a fost în zadar.

Reprezentantul sovietic a rămas neclintit: „... *poporul* (= român, D.C.G.) *nu dorește un guvern de tip Rădescu, el cere un guvern care să includă elemente democratice"* (sublinierea DCG).

Generalul colonel Ivan Zaharovici Susaikov, instalat abia cu o săptămână în urmă ca locțiitor de președinte al CASC, știa, mai bine ca oricine, ce doreau și voiau românii.

E nevoie de ordine în spatele frontului - adăugă el: „întrucât guvernul Rădescu nu a fost, pare-se, capabil să mențină controlul în România și să păstreze ordinea, *guverne de acest tip (Rădescu) nu mai pot să mai rămână sau să fie confirmate. Nu reprezintă voința poporului",* (sublinierea DCG).

Apoi generalul Susaikov dădu colegului său american un sfat: „să nu se încreadă prea mult" în informațiile ce le-ar da românii. „Românii sunt gata să ia în seamă orice fărâmă de informație înșelătoare, s-o umfle cât de mult, ca apoi să lase totul să explodeze ca o provocare

împotriva sovietelor".[DCCXLVIII] [DCCXLIX]

Ceea ce spunea de fapt locțiitorul președintelui CASC era că Uniunea Sovietică nu voia un guvern de coaliție în România, cu participarea corespunzătoare a PNȚ - PNL, ci numai un guvern al Frontului Național Democrat, dominat de Partidul Comunist din România.

Generalul Susaikov reluă apoi tema efectivelor armatei române pe front și în țară. Cifrele erau aproape la fel cu acelea amintite în ședința CASC din 14 februarie (vezi cap. X). Cu o singură deosebire totuși.

Pe 4 martie, generalul Susaikov afirmase că administrația românească are destule forțe pentru a păstra ordinea internă - anume 20.000 de oameni din toate armele, inclusiv 2.225 polițiști și jandarmi în București și în împrejurimi (vezi mai sus, capitolul de față).

Douăzeci și patru de ore mai târziu, la 5 martie, același general colonel Susaikov declara, tot în calitatea d-sale oficială:

„în București se află 52.000, personal militar. Aceasta arată că ei nu au, la rândul lor, dorința de a lupta împotriva germanilor. Ei vor numai să lase să treacă timpul; mai târziu vor susține că *ei* au participat la această luptă". Cine erau „ei"? Armata română în general? Ofițerii români? Reprezentantul sovietic *nu o spune.*

Procesul verbal cu desfășurarea ședinței CASC din 5 mărite 1945 a ajuns la Departamentul de Stat din Washington DC, 17 - 18 zile mai târziu.[DCCL]

Au fost autoritățile americane și britanice informate zi de zi asupra mersului evenimentelor la București? Fără îndoială. Au primit informații foarte exacte și la zi.

Din nou la Comisia Aliată (Sovietică) de Control 34

Miercuri 28 februarie, de dimineață, Burton Y. Berry telegrafia la Departamentul de Stat asupra discuției din

---

[DCCXLVIII] N-au fost date exemple, cazuri concrete.

[DCCXLIX] *Idem,* p. 5.

[DCCL] Procesul verbal al întâlnirii din 4 mărite, vezi nota 6.

seara precedentă dintre regele Mihai, A.I. Vâșinski și Constantin Vișoianu. Generalul C.V.R. Schuyler adaugă: „Nici reprezentantul britanic, nici eu însumi n-am fost consultați ca atare cu privire la orice acțiune preconizată de Comisia Aliată de Control sau de guvernul sovietic, în legătură cu situația politică din România..."[DCCLI]

30

Cu o zi înainte, la orele 16 , generalul C.V.R. Schuyler înaintase viceamiralului V.L. Bogdenko o scrisoare cu poziția oficială a guvernului Statelor Unite, și anume:

1. Cel mai convenabil mijloc de a înfăptui o administrație reprezentativă în România rămâne „un guvern de coaliție care să reprezinte toate grupările politice și toate clasele sociale".

2. „Nu pot fi tolerate încercări de a efectua schimbări administrative prin tulburarea ordinii sau prin folosirea forței sau intimidării." Dimpotrivă, să fie încurajate încercările de a se organiza alegeri locale și generale pe baza unui vot liber și secret sau prin alte mijloace democratice.

3. Să nu se îngăduie nici unui grup sau organizații să rămână în posesia armelor. Toate mijloacele de forță să rămână la dispoziția autorităților guvernamentale. Să se acorde toată atenția pentru ca aceste autorități să dispună de forțe și mijloace adecvate pentru menținerea ordinii.

Scrisoarea n-a primit, firește, nici un răspuns. De altfel, generalul Vinogradov și consilierul politic A.P. Pavlov fuseseră pe neașteptate convocați la Moscova și părăsiseră Bucureștii, cu avionul, sâmbătă 24 februarie, de dimineață.[DCCLII]

DCCLI Telegrama M485: generalul Schuyler din București către Departamentul de Război, la 28 februarie 1945: War Department, Military Archives, National Archives, Washington DC.

DCCLII Telegrama M483 din 28 februarie, același emitent și destinatar, același fond de arhivă. Text englez și traducere și în *România. Viața politică în documente 1945,* coordonator Ioan Scurtu, Arhivele

La 1 martie autoritățile de resort de la Londra și Washington erau informate că A.I. Vâșinski ceruse regelui Mihai, în după-amiaza zilei precedente, ca generalul N. Rădescu să-și prezinte demisia până la orele 18, și ca numirea unui nou succesor să fie anunțată până la orele 2O.[DCCLIII] Faptele erau exacte.

Tot la 1 martie, Washington-ul era anunțat că generalul N. Rădescu demisionase noaptea trecută „conform cererii lui Vâșinski". De asemenea, că Regele a cerut principelui Știrbey să încerce formarea unui guvern.[DCCLIV]

La 3 martie Pentagonul și Departamentul de Stat știau că „Vâșinski a confirmat regelui Mihai că un guvern condus de Groza va fi pe placul autorităților sovietice".

Statului din România, București 1994, p. 154 - 156. Generalul Schuyler primise instrucțiuni în acest sens de la Departamentul de Stat la 24 februarie 1945: Ioan Chiper, Florin Constantiniu, Adrian

DCCLIIIPop, *Sovietizarea României. Percepții anglo - americane,* Editura Iconica, București, 1993, p. 107 - 109. Instrucțiunile sunt semnate de adjunctul secretarului de stat, Grew. Bunele intenții exprimate de Departamentul de Stat nu au avut nici un efect asupra conducerii sovietice.

DCCLIV[20] Telegrama M489 din 1 martie 1945, generalul Schuyler către Comandamentul Aliat la Caserta, Italia: War Department, Military Archives, National Archives, Washington DC. Vezi și tel. lui Burton Y. Berry din București, din 28 februarie 1945, orele 7 p.m.: în voi. *Sovietizarea României,* p. 112-113 (vezi nota 19).

[21] Telegrama M492 din 1 martie 1945, generalul Schuyler către Comandamentul Aliat la Caserta, Italia: War Department, Military Archives, National Archives, Washington DC.

[22] Telegrama M503 din 3 martie 1945, p. 2: Schuyler către Comandamentul Aliat la Caserta, Italia: War Department, Military Archives, National Archives, Washington DC.

Mersul evenimentelor de la București era, așadar, bine cunoscut de forurile de decizie de la Londra și Washington.

Discuțiile din Comisia Aliată (Sovietică) de Control nu aveau cum să schimbe ceva din întreaga acțiune a Partidului Comunist și a autorităților Sovietice.

„Declarația" tripartită de la lalta „privitoare la Europa eliberată" fusese .astfel redactată încât îngăduia orice interpretare. Iar interesele globale ale celor „trei mari" lăsaseră România pe seama URSS.

CAPITOLUL XIII

Churchill, Roosevelt și Vâșinski despre evenimentele din februarie 1945 în România

Cât de repede au cunoscut oficialitățile de la Londra și Washington, realitățile de la București? Le-au aflat chiar de a doua zi.

La 8 martie - patruzeci și opt de ore după instalarea oficială a guvernului prezidat de dr. Petru Groza - premierul britanic Winston Churchill trimite președintelui Franklin Delano Roosevelt, o telegramă „personală și strict secretă".

Principalele pasaje vorbesc de la sine. lată-le:

„Sunt sigur că D-ta[DCCLV] vei fi tot atât de îngrijorat ca și mine[DCCLVI] [DCCLVII], de recentele evenimente din România. Rușii au reușit, prin forță și înșelăciune, să instaleze cârmuirea unei minori- tăți comuniste. Protestele noastre împotriva acestor evoluții au fost stânjenite de faptul că, pentru a avea libertatea de a salva Grecia, domnul Eden și cu mine am recunoscut la Moscova, în octombrie [1944] ca Rusia să aibă o voce larg preponderentă în România și Bulgaria, în timp ce noi[DCCLVIII] să avem întâietate în Grecia. Stalin a respectat cu mare strictețe această înțelegere în timpul celor 30 de zile de luptă[DCCLIX] împotriva comuniștilor și ELAS-ului în orașul Atena, în ciuda faptului că toate acestea erau foarte neplăcute pentru el[DCCLX] și cei din jurul său..."

Ce s-a întâmplat în continuare?

Scrie Churchill:

...Stalin urmează acum o cale opusă[DCCLXI] în cele două țări balcanice riverane Mării Negre (= adică Bulgaria și Romă-

...Despre evenimentele din februarie 1945 în 34
România nia, nota DCG) și care este absolut contrarie tuturor ideilor democratice.

După convorbirile anglo - ruse de la Moscova, în octombrie [1944], Stalin a iscălit, teoretic, principiile de la lalta, care acum sunt desigur călcate în picioare în

---

DCCLV Franklin Delano Roosevelt.
DCCLVI Winston Churchill.
DCCLVII Protestul britanic.
DCCLVIII Britanicii.
DCCLIX A trupelor britanice în Grecia.
DCCLX Pentru LV. Stalin.
DCCLXI Celei urmată de britanici în Grecia.

România."

De ce atunci primul ministru britanic nu discută aceste evoluții cu LV. Stalin?

Răspunde tot Winston Churchill:

„Stalin va spune: eu nu am intervenit în timpul acțiunii voastre în Grecia, atunci de ce nu-mi dați aceeași libertate în România?"

Sigur, adăugă premierul britanic, o atare discuție ar duce la compararea țelurilor urmărite de sovietici și de englezi. Odată ajunși la acest punct nici una din părți nu va convinge pe cealaltă: „Date fiind relațiile mele personale cu Stalin, sunt sigur că ar fi o greșeală pentru mine, în situația prezentă, să mă angajez într-o controversă."

Ce se poate face în acest caz?

Premierul Marii Britanii face două propuneri.

Prima: „Cred că Stalin ar trebui informat de îngrijorarea noastră[DCCLXII] privind evenimentele care au dus la instalarea prin forță a unui guvern comunist minoritar în România - întrucât această situație vine în contradicție cu concluziile Declarației privitoare la Europa eliberată, asupra căreia am căzut de acord la Conferința din Crimeea."[DCCLXIII]

A doua propunere a lui Winston Churchill: „...îndeosebi mi-e teamă că venirea acestui guvern comunist ar putea duce la epurarea fără discriminare a românilor anticomuniști care vor fi acuzați de fascism, cam la fel cu ceea ce se întâmplă acum în Bulgaria."

Și atunci ce s-ar pute face?

Winston Churchill continuă: „Aș sugera așadar ca Stalin să fie solicitat să facă în așa fel încât noul guvern[DCCLXIV] *să nu*

înceapă de îndată epurarea tuturor oamenilor politici ce

DCCLXII A lui Winston Churchil și Franklin Delano Roosevelt.

DCCLXIII Foarte probabil că Iosif Vissarionovici Stalin nu a fost câtuși de puțin impresionat de „îngrijorarea" celor doi parteneri de coaliție!

DCCLXIV De la București.

se opun vederilor acestui guvern și care au făcut-o, fiindcă s-au simțit încurajați în această direcție de Declarația de la lalta." (sublinierea DOG)

Concluzia premierului britanic: „Rămân recunoscător dacă pot cunoaște părerile Dvs.[u] Rog păstrează această [12] telegramă numai între dumneata și mine".

Arestările oponenților politici au început sporadic chiar în 1945 - de obicei sub învinuirea de „complot".

Arestarea în număr mare a adversarilor politici în România va începe în martie - aprilie 1947 și va spori dramatic în iulie - august; urmate de procesul liderilor național - țărăniști și de înlăturarea oricărei activități a opoziției.

Greu de spus dacă „îngrijorarea" primului ministru al Marii Britanii, comunicată premierului sovietic, a avut vreun un efect privind amânarea represiunilor politice declanșate de regimul procomunist.

Ce se poate spune, cu destulă siguranță, este că Partidul Comunist din România a avut nevoie de anii 1945 și 1946 pentru a-și extinde controlul asupra întregii țări, înainte de a trece la arestarea și îndepărtarea masivă a tuturor adversarilor săi. DCCLXV DCCLXVI

DCCLXV[11] A lui Franklin Delano Roosevelt.

DCCLXVI[2] Parafraza telegramei Primului ministru către Președinte, 8 martie 1945, nr. 905: 871.00/3 - 1045, arhiva Departamentului de Stat; un text aproape identic încorporat în Winston Churchill, *The Second World War - Triumph and Tragedy,* Bantam Books, New York, 1962, p. 361 - 362; idem în *Foreign Relations of the United States* (FRUS), 1945, vol. V, p. 505 - 506. O traducere în română în *România. Viața politică în documente. 1945,* coordonator Ioan Scurtu, Arhivele Statului, București 1994, p. 195 - 196; o versiune apropiată și în Ioan Chiper, Florin Constantiniu, Adrian Pop, *Sovietizarea României...,* Editura Iconica,

Președintele Statelor Unite, Franklin Delano Roosevelt s-a grăbit să răspundă la 11 martie 1945 : .....sunt foarte preocupat de considerentele privind România și problema poloneză, formulate (în telegrama) Dvs.

Sunt întrutotul hotărât, cum știu că ești și dumneata[DCCLXVII DCCLXVIII], ca bunele hotărâri la care am ajuns în Crimeea să nu ne scape din mână; voi face desigur tot ce pot ca să-l oblig pe Stalin să le îndeplinească cu onestitate."

Președintele Statelor Unite anunță că a trimis instrucțiuni ambasadorului american la Moscova să reia discutarea întregii chestiuni[DCCLXIX DCCLXX DCCLXXI] cu Viaceslav Molotov.

Apoi continuă:

„Este neîndoios că rușii au instalat un guvern minoritar după a lor voie; dar, pe lângă motivele arătate în mesajul tău[1]', *România nu este un loc bun (potrivit) pentru un test.* (sublinierea DCG).

Și aceasta din două motive: 1. Rușii au fost acolo în control deplin, de la început; 2. România este situată de-a curmezișul liniilor sovietice de comunicații, și ca atare este cu atât mai greu să se conteste pretextul necesității și securității militare pe care ei (sovieticii), îl

---

București, 1993, p. 139 - 141.

DCCLXVIIfUn proiect de răspuns a fost prezentat Președintelui Roosevelt de către Secretarul de Stat E.R. Stettinius Jr., la 10 martie 1945. A fost „aprobat și trimis... fără vreo modificare" la 11 martie 1945: 871.00/3 - 1045, arhiva Departamentului de Stat; textul și în FRUS, 1945, vol. V, p. 509 - 510.

DCCLXVIII Winston Churchill.

DCCLXIX[10] A situației din România.

DCCLXX în România.

DCCLXXI[11] Telegrama lui Winston Churchill din 8 martie.

invocă pentru a-și justifica acțiunea".

Concluzia?: „Vom face desigur tot ce putem și contez, fără îndoială, pe sprijinul D-tale.“[DCCLXXII]

Ce putea face Franklin Delano Roosevelt în martie 1945 privind situația din întreaga arie centrală și sud-est europeană? Lucrurile fuseseră hotărâte de Roosevelt, Stalin și Churchill la Teheran, încă de la 1 decembrie 1943.

Acum, în martie 1945, Europa era practic divizată în zonele mari de operațiuni, stabilite la Teheran. Forțele americane și britanice se aflau în vestul, centrul și sudul continentului; cele sovietice în partea de centru - est și sud-est, inclusiv Statele Baltice și Finlanda.

Așa încât, în martie 1945, nici premierul britanic și nici președintele Statelor Unite nu puteau acționa de fel în ariile controlate de Armata Roșie. Cel mult lăsau pe diplomați să discute, cu rezultate minime, formale (în cel mai bun caz).

în schimb, Franklin Delano Roosevelt a acceptat „motivarea" sovietică privind demisia forțată a generalului N. Rădescu: nevoia de a asigura liniile de comunicații ale trupelor sovietice prin România!

Numeroase discuții vor urma în 1945 între cei trei „aliați" în jurul recunoașterii guvernelor procomuniste, instalate în Bulgaria și România prin intervenția cârmuirii de la Moscova.

în cele din urmă, guvernul impus de la 6 martie 1945 la București, va fi recunoscut oficial de Londra și Washington.[DCCLXXIII]

DCCLXXII *Ibidem.* O traducere în *Sovietizarea României,* p. 145 - 146 (vezi nota 12).

DCCLXXIII Desfășurările diplomatice sunt analizate în detaliu de Liliana Saiu, *The Great Power and Rumania, 1944 - 1946. A study of the early Cold War era,* East European Monographs, Columbia University Press,

Versiunea evenimentelor din februarie - martie 1945 relatată de presa comunistă din România și reluată de aceea sovietică, va fi impusă, în continuare, timp de decenii.

Unul din promotorii cei mai acerbi ai acestei versiuni, a fost, firește, Andrei Ianuarievici Vâșinski.

...Despre evenimentele din februarie 1945 în România [35]

La 7 septembrie 1945, Departamentul de stat trimite guvernului sovietic o notă privind situația din România. Se reamintea, între altele, că guvernul dr. Petru Groza fusese impus prin insistențele Comisarului Adjunct pentru afaceri Externe al URSS.

Trei zile mai târziu Andrei Ianuarievici Vâșinski răspun- de: este limpede că intervenția Dvs. privind demisia
cabinetului Petru Groza, nu poate fi în nici un fel acceptată de Uniunea Sovietică.

Guvernul Petru Groza n-a fost nicidecum constituit la insistența Comisarului Adjunct al Poporului pentru Afaceri Externe al URSS - cum scrieți Dvs — ci *ca rezultat al unirii forțelor democratice ale țării;* acest fapt a fost demonstrat prin cele șase luni de existență[DCCLXXIV] [DCCLXXV] ale actualului guvern român, care se bucură de sprijinul deplin al majorității poporului

---

New York, 1992, p. 83 - 173.De asemenea, Paul D. Quinlan, *Clash over Romania. British and American polities toward Romania: 1938 - 1947,* Los Angeles 1977, p. 131 - 157.

DCCLXXIV Adică a Statelor Unite.

DCCLXXV 6 martie - început sept. 1945.

român"[DCCLXXVI] [DCCLXXVII] (sublinierea DCG).

A. Vâșinski socotea, pesemne, că dictatul Uniunii Sovietice nu va fi vreodată cunoscut. Totodată, arunca întreaga răs- pundere a evenimentelor de la București asupra reprezentanților Statelor Unite și Marii Britanii din Comisia Aliată de Control.

Reacția și atitudinea părții americane?

La 12 septembrie 1945, ambasadorul SUA la Moscova, Averell Harriman îl întâlnește pe Andrei Vâșinski. Diplomatul american folosește prilejul pentru a-i reproșa *într-o manieră prietenească* " trimiterea notei diplomatice „de felul

celei pe care am primit-o asupra problemei românești"[DCCLXXVIII] (sublinierea DCG).

Reproș prietenesc!

Istoria inventată își continuă însă drumul.

în decembrie 1949, Warren Austin, reprezentantul permanent al Statelor Unite pe lângă ONU, a amintit, într-o ședință a Comitetului Politic ONU, de ultimatumul dat regelui Mihai de Andrei Vâșinski la 28 februarie și 1 martie 1945, la București.

Prezent la ședința Comitetului Politic, A. Vâșinski a negat cu vehemență faptele:

„...De unde ați scornit aceste povești? Aș vrea să aflu unde sunt dovezile acestor afirmații? Arătați-ne martorul; așezați-1 aici pe scaun drept în fața mea și

---

DCCLXXVI Telegrama nr. 3227 din 10 septembrie 1945, p. 1 - 2: ambasadorul Harriman din Moscova către Secretarul de Stat: 871.00/3 - 1045 National Archives, Washington D.C.

DCCLXXVII La 21 august 1945 începea „Greva regală" pentru a determina demisia guvernului dr. Petru Groza.

DCCLXXVIII Telegrama nr. 3251 din 12 septembrie 1945: 871.00/3 - 2145, idem, idem.

lăsați-1 să-mi spună privin- du-mă în față că eu, (Vâșinski) am dat un ultimatum Regelui României și că i-am fixat un termen limită de două ore și cinci secunde. Dați-i drumul și aduceți-mi martorul aici. Lăsați-1 pe informator să-și verse toate informațiile sale în fața noastră, față în față, eu și dânsul - și atunci vom sta de vorbă." Adresându-se Comitetului Politic ONU: (= Vâșinski, DCG)" De ce să vorbesc eu în fața Dvs.?; Dvs. nu aveți nici o legătură directă cu o atare problemă; Dvs. nu aveți informații; poate că vi s-a povestit despre acestea în Departamentul Dvs., poate în trei departamente. Ce s-a întâmplat (atunci)? N-a fost nici un fel de ultimatum..."[DCCLXXIX]

Martorul chemat imperativ de Andrei Vâșinski în fața Comitetului Politic ONU exista. Se afla în Statele Unite, chiar la Washington D.C. Acest martor asistase la discuțiile rege-

...Despre evenimentele din februarie 1945 în România lui Mihai cu A. Vâșinski. Auzise și consemnase ultimatumul formulat de reprezentatul sovietic. Martorul se numea Constantin Vișoianu, fost ministru de externe al României în guvernul condus de generalul Nicolae Rădescu. 35

în elementele ei esențiale relatarea lui Constantin Vișoianu este la fel cu aceea din procesele verbale ale audiențelor lui A.I. Vâșinski la regele Mihai, în zilele de 27 și 28 februarie și 1 martie 1945.[DCCLXXX DCCLXXXI]

Constantin Vișoianu adaugă în a sa relatare către

DCCLXXIX Scrisoarea lui Constantin Vișoianu către Warren R. Austin, reprezentantul permanent al Statelor Unite pe lângă Națiunile Unite. Acest citat din spusele lui Andrei lanuarievici Vâșinski se află în scrisoarea lui Constantin Vișoianu: *„United States Mission to the United Nations. Press Release no. 780, December 13",* 1949, p. 1.

DCCLXXX Vezi capitolul XI și Mircea Ciobanu, *Convorbiri cu Mihai I al României,* Humanitas, București 1991, p. 238 - 243 unde se reproduc cele trei procese verbale.

DCCLXXXI Sublinierea DCG.

ambasadorul Warren R. Austin: „Așa am asistat la evenimentul cel mai umilitor al vieții mele și la amestecul cel mai tragic în afacerile interne ale țării mele".

Adevărul nu avea nici o importanță nici pentru Andrei Ianuarievici Vâșinski, nici pentru autoritățile sovietice care urmăreau impunerea unui guvern dominat și condus de comuniști în România.

Mai trebuia însă ceva.

Versiunea inventată a evenimentelor trebuia impusă tuturor în România. Cum cenzura împiedica orice analiză sau opinie contrarie, istoria scrisă de PCR rămânea singura relatare a faptelor, indiferent de realitate și adevăr.

Atenție prioritară a fost dată elevilor și studenților.

Manualul unic, *Istoria RPR,* apărut în prima ediție chiar în 1947, afirma că guvernul Rădescu „nu s-a oprit în fața actelor provocatoare îndreptate împotriva democrației". Că FND, „în *cadrul metodelor legale de luptă politică ",* a organizat mitinguri de masă. La care guvernul Rădescu „a răspuns prin salve trase în demonstranții din București, Sibiu, Brașov, începând în felul acesta lupta armată împotriva poporului". Rădescu, partidele istorice și „reacțiunea internă", favorizați

de „cercurile reacționare din străinătate tindeau să lichideze actul de la 23 August și să restaureze dictatura".

Dar a intervenit - continuă autorii manualului unic pentru clasa VIII-a secundară - „rezistența hotărâtă a Frontului Național Democrat" care și-a asigurat și colaborarea „aripei progresiste" a PNȚ și a PNL de sub conducerea lui Gh. Tătărescu.

Ca atare, „sub presiunea maselor populare, guvernul Rădescu demisionează și la 6 martie se formează un

guvern [28] democratic sub președenția dr-ului Petru Groza...

Ediția din 1956 a aceluiași „manual unic" cuprinde o versiune și mai elaborată a istoriei inventate și oficial aprobate. Subliniază că PCR a dus „o luptă grea împotriva majorității reacționare a guvernelor Sănătescu și Rădescu". Afirmă apoi că „guvernele cu majoritate reacționară" n-au luat „nici o măsură" pentru „ridicarea producției"; n-au epurat „elementele fasciste și reacționare"; au sabotat aprovizionarea industriilor cu materii prime; n-au acționat defel pentru restabilirea căilor de comunicație; moșierii și conducerea PNȚ au sabotat însămânțările de toamnă; în sfârșit, reacționarii din guvernele Sănătescu și Rădescu au dat „deplină libertate sabotorilor și speculanților..."; au aruncat „obligațiile armistițiului asupra păturilor sărace".[DCCLXXXII] [DCCLXXXIII]

După această „introducere" manualul oficial, apărut sub egida Ministerului învățământului, relatează evenimentele din februarie 1945 la fel ca în ediția din 1947, cu unele accente în plus, ca de exemplu: „La 24 februarie 1945, Rădescu, după o declarație provocatoare încheiată împotriva FND, *a încercat cu ajutorul imperialiștilor americani și englezi* să dea o lovitură de stat fascistă"[DCCLXXXIV] (sublinierea DCG).

...Despre evenimentele din februarie 1945 în 35 România

în anii ’80, manualele școlare au continuat cu aceeași versiune tip a evenimentelor. Astfel:

„Rădescu și ceilalți reprezentanți ai partidelor

DCCLXXXII *Istoria României,* manual unic pentru clasa VIII-a secundară, redactor responsabil Mihail Roller, Ed. de Stat, 1947, p. 784 - 785.

DCCLXXXIII Ministerul învățământului. *Istoria RPR. Manual pentru învățământul mediu.* Sub redacția acad. Mihail Roller, Editura de Stat Didactică și Pedagogică, București 1956, p. 718 - 719.

DCCLXXXIV *Idem,* p. 723.

burgheze, de acord cu Monarhia, au încercat să împiedice lupta revoluționară a maselor, recurgând uneori la mijloace de forță, amenințând cu declanșarea unui război civil."

"La 24 februarie, la București, au participat la manifestația FND „peste 600.000" de persoane „din Capitală și din împrejurimi". „Reacțiunea a încercat să intimideze pe demonstranți, folosind forța armată, jandarmii și polițiștii adăpostiți în clădirile Palatului regal, Ministerului Afacerilor Interne, Palatului telefoanelor, trăgând în manifestanți, din rândurile cărora un mare număr au fost omorâți sau grav răniți."

Ca urmare „regele nu a mai putut evita soluția ce se impunea, acceptând guvernul propus de Frontul Național Democrat... Vestea instaurării primului guvern revoluționar-demo- cratic din istoria României a fost întâmpinată cu mare entu- [31] ziasm de întreaga țară..."

Astăzi, după cincizeci de ani, faptele - cele adevărate - sunt cunoscute. Stăruie totuși întrebarea: cum a fost cu putință falsificarea realităților într-o măsură care sfidează cea mai elementară regulă a cercetării și a învățământului istoriei? Cum a fost posibil ca o istorie măsluită și inventată să fie învățată, de milioane de elevi, timp de decenii?

într-un regim în care versiunea oficială a istoriei contemporane este obligatorie, orice este cu putință.

Presa va urma exemplul manualelor școlare. La 24 februarie 1951 *Scânteia* publică articolul „24 februarie 1945.

[31] Ministerul Educației și învățământului, *Istoria contemporană a României,* manual pentru clasa a X-a, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983, p. 129 - 130.

Sase ani de la complotul americano-englez împotriva po- 32 porului român".

în februarie 1945, începe articolul, „sângele ... ostașilor sovietici curgea din belșug pentru eliberarea popoarelor Europei", în Ungaria și Cehoslovacia, „trupele române... dădeau minunate dovezi de vitejie alături de glorioasele Armate Sovietice". Tot atunci comuniștii din România „mobilizau masele și organizau efortul lor eroic" pentru reconstrucție și democrație.

însă în acele săptămâni de ianuarie - februarie 1945, Burton Berry și Melbourne, „conducătorii nucleului de spionaj" din misiunea americană „împreună cu Auschnitt și în strânsă legătură cu regele, cu conducătorii partidelor «istorice» și ai social - democrației de dreapta încep să activeze pentru a nu scăpa din mâini prada grasă ce o constituia pentru ei România".

Autorul articolului din *Scânteia,* după o rețetă binecunoscută, amintește diferite fapte și evenimente, fără legătură între ele, dar comentate și îmbinate în așa fel, încât să reia și să amplifice versiunea formulată de PCdR chiar în februarie 1945. Cu repetarea afirmației că - în acțiunile sale — generalul Rădescu „a fost în prealabil aprobat de misiunile americană și engleză".

Textul autorului este însoțit de calificative și adjective vehemente. Câteva exemple: „șleahtă de dușmani înrăiți ai poporului... gauleiterii americani... politicieni veroși... spioni și trădători de țară... esența politicii banditești a imperialismului american... plan criminal... lepădăturile fasciste... bande teroriste... pregătirile în vederea unei lovituri de stat mili- taro-fasciste... slugarnic[DCCLXXXV] [DCCLXXXVI] ... zbir și călău...

DCCLXXXV Articol de Tudor Olaru, în *Scânteia,* s. III, anul XX, nr. 1974, p. 3. Citatele se dau, în continuare, din acest articol.

DCCLXXXVI Calificative date generalului N. Rădescu.

dictatura sălbatică a fabricanților și moșierilor..."[DCCLXXXVII] etc., etc.

...Despre evenimentele din februarie 1945 în România 35

La următoarele aniversări din anii ’60 și ’70 ale guvernului impus la 6 martie, asemenea formulări și termeni au fost, de regulă, lăsați la o parte. Dar regimul n-a renunțat defel la versiunea deformată și inventată a evenimentelor din lunile ianuarie - martie 1945.

Așa s-a ajuns că serii întregi de elevi și studenți au învățat numai relatările oficial aprobate. Cei ce cunoșteau realitatea, erau fie în închisoare, fie în străinătate, fie nu aveau nici o posibilitate de a se exprima în public, de a scrie.

Impunerea guvernului de la 6 martie a avut și o urmare imediată. Generalul Nicolae Rădescu a cerut și a obținut azil la Misiunea britanică, în seara zilei de 5 martie 1945.

Vicemareșalul aerului, Donald Stevenson, care acordase azil cu aprobarea guvernului de la Londra, informă „de îndată" pe locțiitorul președintelui Comisiei Aliate de Control, asupra faptului.

Răspunsul generalului colonel Ivan Zaharovici Susaikov nu s-a lăsat așteptat: „Scrisoarea Dvs.[DCCLXXXVIII] din 6 martie, înregistrată sub nr. 429, m-a surprins foarte mult întrucât controlul ordinii și siguranței în România este exercitat de Comisia Aliată de Control, sub conducerea înaltului Comandament Sovietic. în atari împrejurări, acțiunile Dvs. apar lipsite de corectitudine și întreaga răspundere vă revine. Guvernul român a fost informat"[DCCLXXXIX].

DCCLXXXVII *Ibidem.*

DCCLXXXVIII A lui Donald Stevenson.

DCCLXXXIX Telegrama M523 din 8 martie 1945; generalul Schuyler din București către Comandamentul Aliat, Caserta, Italia: War Department, Military

Cabinetul britanic nu a dat înapoi. La 8 martie seara, Foreign Office trimite Misiunii britanice din București următoarele: „Sunteți autorizat[DCCXC], în cazul încercării de a-1 ridica pe generalul Rădescu, să deschideți focul în apărarea lui, în ultimă instanță, și să luați măsuri similare de deschi-

derea focului pentru orice altă persoană, asupra căreia guvernul Majestății Sale (= guvernul britanic, nota DCG) a [38]
extins dreptul de refugiu."

Vicemareșalul aerului Donald Stevenson a comunicat colegului său american că este oficial autorizat să acorde azil și regelui Mihai, Reginei - mamă și lui luliu Maniu, „în caz de necesitate". Reprezentantul britanic a solicitat totodată pe cel american să i se alăture într-o atare eventualitate. Generalul brigadier C.V.R. Schuyler n-a dat urmare solicitării și a cerut instrucțiuni de la Ministerul de război și de la * [39]
Departamentul de Stat din Washington D.C.

A încercat luliu Maniu să intre în legătură cu Misiunea americană din București, în timpul ultimei faze a crizei politice în februarie - martie 1945?

După toate probabilitățile, nu.

Nici luliu Maniu și nici un reprezentant autorizat al său, nu au cerut să întâlnească pe cineva din această Misiune, pentru a se informa asupra atitudinii adminstrației americane privind situația din România. luliu Maniu a trimis totuși „pe soția unuia din prietenii săi, o doamnă fără experiență politică", să vadă pe

---

Archives, National Archives, Washington D.C.

DCCXC Vicemareșalul aerului Donald Stevenson.

reprezentantul politic al Misiunii britanice.[DCCXCI] [DCCXCII] [DCCXCIII]

Din perspectiva pe care o dă trecerea timpului, „sovieti- zarea României" ca și a celorlalte țări din Europa de Centru și de Sud-Est, apare ca o consecință inevitabilă a doi factori esențiali:

...Despre evenimentele din februarie 1945 în România 35

a. felul în care au fost abordate și soluționate interesele globale ale celor trei „aliați" în anii 1943 - 1945;

b. politica Moscovei de a instaura regimuri „democrat - populare" în toată aria pe care o considera sfera ei de dominație.

Ceva s-ar fi putut totuși face. Să se fi trimis vorbă dinspre Londra și Washington oamenilor politici ai partidelor tradiționale din România - ca și din celelalte țări ale zonei - că jocurile sunt făcute. Că pentru viitorul previzibil, Sovietele sunt și rămân în control. Venită la timp, o atare informare ar fi oprit speranțele fără acoperire, întreținute atâția ani după evenimentele din februarie - martie 1945. Poate și unele destine individuale ar fi fost altele. Dar și fără o atare informare, este sigur că represiunea și teroarea politică din anii 1948 - 1962 ar fi fost la fel. Fiindcă o atare represiune era parte componentă a sistemului sovietic

---

DCCXCI în Ioan Chiper, Florin Constantiniu, Adrian Pop, *Op. cit.,* p. 144. Vezi și documentele de la p. 141 - 143.

DCCXCII Ibidem. De asemenea, Foreign Office către Misiunea militară britanică din București, la 6 mărite 1945, orele 23, în Ioan Chiper, Florin Constantiniu, Adrian Pop, *Op. cit.,* p. 126 - 127

DCCXCIII Raport nr. 161 din 12 martie 1945: Burton Y. Berry din București către Departamentul de Stat, p. 2 - 3: 871.00/3 - 1245, National Archives, Washington D.C.

aplicat în anii ’40 și ’50 [41] și in Romania.

O ultimă întrebare: în ce măsură reprezentanții americani și britanici din Comisia Aliată (Sovietică) de Control (CASC) din București au fost informați de opțiunile esențiale asupra României ale guvernelor de la Washington și Londra?

Din documentele aflate la dispoziție reiese numai că, în februarie - început de martie 1945, reprezentanții SUA și

[41] Generalul Nicolae Rădescu a întocmit un succint raport asupra evenimentelor din timpul guvernării sale. Raportul datat 26 august 1947 - Lisabona, a fost publicat de Anastasie Iordache în *.Arhiva Cotidianului",* I, nr. 5, vineri 28 august 1992, p. 3 și nr. 6, vineri 25 septembrie 1992, p. 6. Generalul Rădescu ne confirmă desfășurările esențiale. Dă și o interesantă informație: chiar la finele lunii august 1944, Emil Bodnăraș a propus generalului N. Rădescu să preia comanda miliților comuniste înarmate cu știrea și aprobarea tacită a comandantului sovietic. De câte ori lua măsuri pentru menținerea ordinei interne - citim în raport - generalul Rădescu era convocat la „Comisia Aliată" de Control, unde era învinuit că nu îngăduie „poporului să se manifeste liber”!

Marii Britanii au cerut, repetat, omologilor lor sovietici din CASC, respectarea principiilor formulate la lalta și oprirea dezordinilor orchestrate de PCdR.

Dar după 6 martie 1945? Au fost aceiași reprezentanți informați de guvernele lor că situația din România rămâne așa cum este' și că „sovietizarea" țării își urmează cursul?

Răspunsul nu este liniar. Notele de protest britanice și americane, înmânate periodic - până în toamna

anului 1947 - guvernului român și respinse, de fiecare dată, integral, de acesta — exprimă și poziții de principiu și reacții de conjunctură.

Orice diplomat avizat își dădea însă bine seama, chiar din anul 1945, că protestele oficiale nu mai schimbau nimic.

NICOLAE RĂDESCU
Date biografice

Născut la 30 martie 1874, Călimănești, județul Vîlcea, fiu al lui Radu și al Zamfirei.

Absolvent al Școlii Militare de Ofițeri cu gradul de sublocotenent - 1 iulie 1898.

Absolvent al Școlii Speciale de Cavalerie, clasificat al treilea din 35, - iunie 1900: “E inteligent, stăruitor și cu amorul datoriei sale" - apreciază Comandantul Școlii, maiorul Alexandru Averescu (viitorul mareșal), pe sublocotenentul Nicolae Rădescu.

Ofițer-Elev al Școlii Superioare de Război din București, 1904-1906.

Avansat căpitan la 4 octombrie 1909. Trece cu brio examenul de capacitate și este înaintat maior de la 1 aprilie 1916.

S-a evidențiat prin îndrăzneala și reușita acțiunilor, în luptele de pe Valea Topologului, octombrie 1916. Decorat cu ordinul “Mihai Viteazul cl. a IlI-a”.

I se acordă, în mod excepțional, grad de locotenent-colo- nel, 1 aprilie 1917.

Șef de stat major la divizia 2 cavalerie, 1 ianuarie 1917 - 1 septembrie 1918.

Numit șef de stat major la Inspectoratul Jandarmeriei, 1 septembrie 1918.

Avansat, în mod excepțional, la gradul de colonel, 1 aprilie 1919.

Adjutant al M.S. Regele, 27 mai 1920-1926. Regele Ferdinand îi acordă distincția de "Adjutant Regal Onorific”.

Atașat militar al României la Londra, iulie 1926.

Avansat general de brigadă - 25 martie 1928, comandant al Brigăzii 4 Roșiori.

Numit în structurile de comandament din Inspectoratul General al Cavaleriei și Divizia 1 Cavalerie, 1929-1933.

Demisionat din cadrele active ale armatei - 5 februarie 1933. Repartizat ca ofițer de rezervă la Corpul 4 armată.

Trecut în poziția de retragere pentru limita de vârstă prin I.D. nr. 156 din 25 ianuarie 1940.

Implicat scurt timp în anii '30 în viața politică: membru în conducerea Asociației "Cultul Patriei", a "Partidului Poporului". S-a apropiat și de gruparea "Cruciada Românismului", fondată de Mihail Stelescu - un dizident al Mișcării Legionare.

A fost împotriva înaintării armatei romane la răsărit de Nistru în 1941. Trimite, în oct. 1941, o scrisoare ministrului Reich-ului la București în care contestă direct unele afirmații ale lui Manfred von Killinger. Ca urmare a fost internat un timp, începând cu 21 oct. 1941, în lagărul de la Tîrgu Jiu.

în primele luni din 1944 are întrevederi cu luliu Maniu, Dinu Brătianu, dr. Nicolae Lupu, Gheorghe Tătărescu și Constantin Titel Petrescu.

După 23 august 1944, Nicolae Rădescu este avansat la gradul de general de divizie, apoi de general de corp de armată (în rezervă).

Rechemat în cadrele active ale armatei și numit Șef al Statului Major prin I.D. nr. 1921 din 14 octombrie 1944.

Semnează din ordin, la 26 octombrie 1944, Protocolul militar româno-sovietic, prin care Comandamentul Sovietic și Comisia Aliată (Sovietică) de Control au impus desființarea a 14 divizii și a unor mari comandamente ale armatei române. Generalul Nicolae Rădescu adaugă la Protocol o notă scrisă prin care subliniază că desființarea acestor unități ale armatei române, reprezintă o încălcare flagrantă a clauzelor Convenției de Armistițiu.

Ca șef al Marelui Stat Major, generalul Nicolae Rădescu a protestat și împotriva cererii Comisiei Aliate (Sovietice) de Control de reducere a efectivelor de

grăniceri și jandarmi români care asigurau paza și poliția teritoriului României (Raportul său nr. 683077 din 28 noiembrie 1944).

Raportează tot în scris că dizlocarea în România a "unor divizii sovietice cu efective de război complete" poate fi apreciată "ca o ocupație militară sovietică, situație contrară spiritului și literei Convenției de Armistițiu" (noiembrie 1944).

La 3 decembrie 1944 primește de la regele Mihai I mandatul de a forma un nou guvern. A fost ultimul guvern în care partidele tradiționale PNȚ și PNL au participat la cârmuirea țării. Prim-ministru între 6 decembrie 1944 și 28 februarie 1945.

Intervenția directă și repetată a autorităților sovietice, îmbinată cu o campanie continuă de dezordini și de încălcare a legii, orchestrată de Partidul Comunist din România, au dus la demisia silită a primului ministru, în ziua de 28 februarie.

La începutul lunii martie, generalul Rădescu s-a refugiat la Misiunea britanică din București, unde a primit azil.

Ulterior (ante iunie 1945) a revenit la locuința sa din str. Clopotarii Vechi nr. 4 sub stricta supraveghere a autorităților comuniste. A părăsit România la 17 iunie 1946 cu un avion bimotor "Savoia-Marchetti", ieșit din reparație de la ASAM-Cotroceni, de unde a și decolat. Avionul era pilotat de adjutantul maior Spuză, cunoscut în aviația de bombardament.

A aterizat în Cipru de unde, după o ședere de circa 9 luni, a plecat, via Lisabona, în Statele Unite ale Americii, la New York și Washington D.C.

Generalul Nicolae Rădescu a condus Comitetul Național Român, constituit în 1948 în Statele Unite ale Americii, și menit să prezinte guvernelor din Vest și forurilor internaționale situația din România supusă regimului comunist. Prin C.N.R. a cerut acelorași foruri restabilirea libertății țării și a cetățenilor ei.

C.N.R. a întreprins repetate demersuri în acest sens. De reamintit, astfel, Memorandumul C.N.R. din 29 mai

1949 prezentat la State Department, Foreign Office și Quai d'Orsay, cu prilejul întrunirii Consiliului celor patru miniștri de externe ai Marilor Puteri. De asemenea, scrisoarea adresată Adunării Genei a.e Națiunilor Unite, privind situația refugiaților politici (în uecembrie 1949).

Comitetul Național Român a publicat în limba engleză și un raport 163 pagini intitulat "Suprimarea Drepturilor Omului în România". Raportul a fost trimis delegărilor la Adunarea Generală ONU, la discutarea, de către Comitetul Politic ONU și de Adunarea Generală ONU, a rezoluției prezentată de delegațiile SUA, Canadei și Boliviei, referitoare la

încălcarea flagrantă a drepturilor și libertăților cetățenești în România, Bulgaria și Ungaria (31 octombrie 1949).

Același raport a fost trimis membrilor Camerei Reprezentanților și Senatului Statelor Unite ale Americii.

Ca de obicei, exilul românesc era împărțit între mai multe orientări politice. Divergențele s-au manifestat curând și în lucrările Comitetului Național Român; îndeosebi între generalul Nicolae Rădescu, de o parte, și majoritatea membrilor CNR, de altă parte.

Intr-o scrisoare adresată regelui Mihai, la 8 iunie 1950, fostul prim-ministru arată motivele pentru care consideră că activitatea C.N.R. nu mai poate continua în formula de atunci.

în opinia generalului, "Comitetul Național Român trebuia să fie un organism a cărui compunere să fie determinată nu de considerente de ordin politic". Divergențele au început chiar de la prima reuniune a CNR când nu s-a discutat statutul: "... s-a putut avea dovadă - consideră generalul Rădescu - că se urmărea nu crearea unui organism de luptă cu caracter național, ci a unui instrument de propagandă personală și de partid".

De fapt, generalul Nicolae Rădescu nu s-a împăcat cu meandrele, compromisurile și spiritul partizan al vieții politice așa cum se manifestau ele și în România anilor

‘30.

în 1952-1953 a suferit de o boală pulmonară la care nu s-a putut pune un diagnostic precis. A fost îngrijit și de dr. George Emil Palade.

Generalul Nicolae Rădescu s-a stins din viață la 16 mai 1953, la New York.

Era un om de carte. Biblioteca sa cuprindea lucrări de istorie - lulius Caesar, Publius Cornelius Tacitus, Edward Gibbon sau Theodor Mommsen; opere filosofice, ca de exemplu, ale lui Immanuel Kant sau Friederich Nietzsche, clasicii francezi ai secolului al XVII-lea - Pierre Corneille, Jean Baptiste Poquelin-Moliere, Jean Racine - sau operele complete ale lui Anatole France. Avea ediții bibliofile.

Citea și vorbea curent engleza, franceza și germana.

N-a înțeles să beneficieze de avantajele funcțiilor încredințate. Când a devenit prim-ministru i s-a oferit Mercedes-ul blindat dat

Antonescu de către cancelarul Adolf Hitler. A refuzat net și a folosit o mașină obișnuită, un Chevrolet.

Tot în lunile decembrie 1944 - ianuarie, februarie 1945 a refuzat ca familia sa sau el personal să fie aprovizionat cu unele alimente speciale obținute prin magazinul Președinției Consiliului de miniștri și care, firește, nu se aflau pe piață.

Ii plăceau plimbările. Traseul obișnuit era: str. Clopotarii Vechi - Statuia Aviatorilor. Cât timp a avut domiciliul forțat în strada Clopotarii Vechi, făcea de zeci de ori înconjurul curții.

A avut verticalitate și curaj. A înfruntat deschis în plină ocupație sovietică, asaltul Partidului Comunist din România pentru acapararea puterii prin forță, înșelăciune și intervenția directă a armatei și guvernului sovietic.

Fapta și cuvântul generalului Nicolae Rădescu rămân pentru totdeauna în patrimoniul istoriei românești, pentru apărarea libertății și demnității țării și a cetățenilor ei[DCCXCIV].

DCCXCIV Datele din această succintă notă biografică se întemeiază pe volumul *Șefii Marelui Stat Major*

Român, 1941-1945. Destine la răscruce, autori: maior Eftimie Ardeleanu, It. col. Dumitru Dobre, Florica Dobre, It. col. Gheorghe Nicolescu, It. col. Teofil Oroia, It. col. Alexandru Oșca, Adrian Pantea; Coordonator general-colonel Dumitru Cioflină, Editura Militară, București, 1995, p. 217-246.

Pentru activitatea din exil a generalului Nicolae Rădescu: Mircea Ciobanu, *Regele Mihai și Exilul Românesc,* prefață de Al. Zub, Editura Princeps, Iași, 1994, îndeosebi p. 115-119, 170-172, 189-195, 198-200, 201-206, 216-220, etc.

Despre personalitatea generalului Nicolae Rădescu, biblioteca sa, felul său de a fi, mi-a vorbit prof. dr. Alexandru Șerbănescu, nepotul generalului.

Unele detalii despre zborul spre Cipru (17 mai 1946) mi-au fost comunicate de dl. Grigore Olimp Ioan, publicist, scriitor, fost pilot de bombardament în 1941.

General de Corp de Armată Adjutant

NICOLAE RĂDESCU

30 martie 1874 - 16 mai 1953

Șeful Marelui Stat Major
15 octombrie - 6 decembrie 1944
Prim-ministru al României
6 decembrie 1944 - 28 februarie 1945

Foto: Biblioteca Academiei Române

ANEXA nr. 1

Scrisoarea adresată de generalul Nicolae Rădescu ministrului plenipotențiar al Reich-ului la București, Manfred von Killinger

octombrie 1941

Domnule Ministru,

Este de presupus că în momentele în care v-ați hotărât să dați publicității cuvântul rostit de dv. în sala *Aro* v-ați gândit și la răsunetul ce-l va avea.

Ați simțit nevoia să convocați la o adunare pe membrii coloniei germane din București. Erați, negreșit', în dreptul dv.

Ați voit apoi să fie adusă la cunoștință publică cuvântarea ce le-ați ținut. Nici pentru aceasta nu vi s-ar fi putut aduce de nimeni o învinuire.

Dar ați mai crezut că în această cuvântare puteți vorbi și despre lucruri - și încă de mare gravitate - care ne ating direct și ne privesc, exclusiv, pe noi, românii, ceea ce nu aveați nici un drept să faceți. Iar ca să pun în lumină ceea ce nu vă era îngăduit să spuneți, iată rostul scrisorii de față.

Ceea ce se desprinde, în primul rând, din cuvântarea dv. este impresia pe care o lasă că, în limbajul dv., cuvintele au altă semnificație decât în mintea celorlalți

oameni: altfel nu s-ar putea explica cum unei înșiruiri de cuvinte ofensatoare s-a dat titlul de “Omagiu României”. Ceea ce s-a publicat în ziare sub acest titlu - dacă este vorba să se pună în concordanță titlul cu conținutul - ar fi trebuit să poarte numele de "Insulta României”, iar nu "Omagiu României”.

O altă constatare de făcut este aceea că dv. ați reușit să stabiliți un record neatins de nimeni până acum în uzanțele diplomatice.

In adevăr, nu se cunoaște nici un caz în care un reprezentant al unei țări străine să-și îngăduie insulta în masă a cetă-

țenilor țării pe lângă care este acreditat. Mai mult decât atât: un astfel de fapt să rămână fără urmări.

Dv. ați avut curaj și încercarea v-a izbutit, obținând astfel o strălucită performanță, de care, *deocamdată* cel puțin, puteți fi mândru.

Domnule ministru, am de mult credința că o mare parte din nenorocirile cari s-au abătut asupra aceste țări sunt datorite amestecului străin - suportat de noi cu voie sau fără voie - în treburile noastre. Am socotit totuși că acum nu este vreme de răfuială, motiv pentru care și eu m-am mulțumit, ca foarte mulți alții, să-mi frământ în tăcere gândurile și să-mi înăbuș necazul, fără să fac nici un gest de ostilitate din care să se vadă nemulțumirea noastră împotriva celor din afară și pe cari îi socotim vinovați pentru suferințele noastre.

Nimeni n-ar putea însă să-mi mai pretindă să nu ies din această atitudine - pe risc propriu, bineînțeles - nici acum, după ce mi-a fost dat să văd cum un strein, adăpostit aici ca așa-zis prieten, își ia îndrăzneala să arunce cu noroi asupra noastră când vede că vrem să ne scăpăm țara de rele. Aceasta pentru că lui i se pare că am putea să împiedicăm facerea de noui sacrificii pe care el le socotește de folos pentru țara lui.

Și apoi, dată fiind gravitatea faptelor, nici nu mi-ar îngădui să tac demnitatea mea de ostaș și patriot.

Mă număr, domnule ministru, printre acei nenumărați români care au săvârșit - după părerea dv. - marea crimă de a crede că armatele noastre nu trebuiau să depășească linia Nistrului; și căror, fiindcă părerea lor nu vă convenea, le-ați aruncat epitetul de

“politicieni ticăloși". Așa fiind, sunt pe deplin îndreptățit să mă consider direct atins de elegantul dv. calificativ. Și ar trebui să mă socotesc cel din urmă dintre lași - lucru ce nu ați fi în drept să-l credeți și dv. despre mine -, dacă n-aș răspunde așa cum se cuvine atacului dv. necugetat și insolent.

Nu poate fi ticălos patriotul român care, cu inima sângerândă din pricina nenorocirilor care i-au copleșit țara, încearcă să-și exprime gândul asupra a ceea ce crede el că ar fi bine de făcut spre a fi înlăturate o parte, cel puțin, din suferințe.

Ticălos este, domnule Ministru, streinul căruia, neconve- nindu-i atitudinea patriotului, profită de situațiunea privilegiată ce deține și nesocotind cea mai elementară îndatorire ce îi impune ospitalitatea de care se bucură - nu se mulțumește să-i smulgă pâinea de la gură spre a-și potoli el, și ai

și amenințări, încercând astfel să-l înfricoșeze și să facă să amuțească glasul care grăiește adevărul.

Ați mărturisit în cuvântarea dv. - și nu v-ați dat seama ce prețioasă mărturisire - că rodul pământului acestei țări v-a prins foarte mult bine; că nesfârșite, sute și mii de vapoare - sunt propriile dv. cuvinte - au pornit în susul Dunării; că mii și mii de tone de cereale și materiale diferite au fost furnizate și transportate în țara dv. Și mulțumirile pentru toate acestea sunt insultele ce ni le adresați?

Ce s-ar fi întâmplat, domnule Ministru, dacă în țara dv. un reprezentat oficial al unei țări străine ar fi îndrăznit să săvârșească un astfel de fapt? N-ați voi, desigur, să fiți în locul lui.

Vă credeți prea puternic, domnule Ministru, și abuzați fără măsură de puterea *trecătoare* pe care o aveți. Ar fi totuși bine să nu uitați că puterea cea mai mare este tot în mâna lui Dumnezeu, iar pe cei ce încearcă să i-o înfrunte nu-i lasă fără răsplată. Apoi, ca bun cunoscător al istoriei, cum bănuiesc că sunteți, ar trebui să mai știți că *domnia celor prea trufași n-a fost niciodată de prea multă durată',* astfel că s-ar putea ca într-o zi și trufia dv. să fie înfrântă.

Ziua aceea, domnule Ministru, va fi ziua răzbunării tuturor celor pe care i-ați umilit, batjocorit și asuprit.

Iată răspunsul ce am crezut că sunt dator să-l dau cuvântării dv.

General adj. Nicolae Rădescu

Timpul, anul VIII, nr. 2628, 4 septembrie 1944[DCCXCV]

DCCXCV Textul scrisorii în articolul scris de Miki Mihail Burileanu sub titlul *"Generalul Rădescu, omul care l-a demascat pe Killinger - Scrisoarea document".*

Datarea scrisorii după raportul Legației SUA din București, din noiembrie 1941, text reprodus în continuare, în traducere.

ANEXA nr. 2

"Secretarului de Stat Washington"

"București
Datat: Noiembrie 24,1941 Primită (la Washington D.C;) la 11: 28 a.m, (Nov.) 25.

"(No) 980, Noiembrie 24, (orele) 11 a.m."

"Generalul N. Rădescu, fost adjutant al regelui Ferdinand și ulterior atașat militar al României la Londra, și căruia i s-a conferit înaltul ordin militar Mihai Viteazul pentru vitejie în campania din anii 1916-1918, a fost internat în lagărul de la Târgul Jiu la 21 octombrie (1941), pentru a fi adresat ministrului german, Baronul Von Killinger, o scrisoare de protest împotriva alocuțiunii rostită de acesta în fața coloniei germane din București, luna trecută; rog vedeți telegrama mea (nr.) 890, octombrie 10, (orele) 9 p.m.

Acesta nu este primul caz cunoscut de mine, în care o personalitate română este trimisă într-un lagăr de concentrare, pentru a fi exprimat în scris opiniile sale, baronului Von Killinger.

Generalul Rădescu declară în scrisoarea sa - a cărei copie mi-a fost trimisă confidențial - că alocuțiunea ministrului (Reich-ului) ar fi trebuit intitulată "insulta României", mai curând decât "Omagiu României" și că (ministrul) stabilește un record diplomatic nedepășit (de altcineva) întrucât «nu se cunoaște vreun caz în care reprezentantul unei țări străine

să-și îngăduie să arunce atâtea insulte asupra cetățenilor țării unde este acreditat»

Considerându-se el însuși (N. Rădescu), a fi unul din

nenumărații români calificați de ministru (Killinger) drept «politicieni ticăloși» pentru a fi săvârșit «marea crimă de a crede că armata noastră (română) ar fi trebuit să se oprească la Nistru», el (Rădescu) spune apoi că adevăratul ticălos este străinul care, folosind poziția sa privilegiată, ia pâinea de la gura românilor și secătuiște țara de alimente și alte produse, trimițând în schimb, numai insulte.

Scrisoarea se încheie spunând că într-o bună zi, mândria ministrului (Killinger) va fi îngenunchiată și că acea zi «va fi ziua răzbunării pentru cei pe care i-ați asuprit și insultat».

Prietenii politici ai generalului Rădescu socot că cele arătate mai sus pot fi de folos postului B.B.C., îndeosebi pentru emisiunea în limba română.

GUNTHER*"

Național Archives, Washington D.C. 871.00/914.

Franklin Mott Gunther, ministru plenipotențiar al Statelor Unite ale Americii la București, până la 12 decembrie 1941, când guvernul român declară război Statelor Unite ale Americii. Din telegramă rezultă limpede că ministrul Gunther a avut o copie a scrisorii trimisă ministrului Von Killinger de generalul Nicolae Rădescu.

A se compara citatele din telegrama lui Franklin Mott Gunther, cu textul în limba română a scrisorii generalului N. Rădescu (anexa 1) Traducerea acestei telegrame: Dinu C. Giurescu

Cuvintele puse în paranteze aparțin traducătorului.

Țin să exprim și pe această cale cele mai calde mulțumiri prietenilor și colegilor care m-au ajutat în efectuarea documentării pentru lucrarea de față:

Carol B. Alpert, New York University, Law School Library, Associate Librarian Media/ Reference Services, New York, N.Y, SUA.

Emanuel Bădescu - Biblioteca Academiei Române

Grigore Olimp Ioan, ziarist și scriitor, București.

George Minden, New York, N.Y; SUA

Radu D. Popa, New York University, Law School Library, Associate Director for Global Library Service, New York, N.Y. SUA.

Dr. Alexandru Șerbănescu, profesor universitar, Universitatea de Medicină și Farmacie, Bucureșști.

întreaga mea gratitudine profesorului Stephen Fischer-Galați, professor emeritus, University of Colorado at Boulder, SUA, pentru sprijinul constant acordat cercetărilor mele.

Alese mulțumiri exprim colegelor și colegilor de la următoarele instituții:

Biblioteca Academiei Române, București

New York Public Library, New York, N. Y. SUA.

Aceleași alese mulțumiri doresc a le exprima Editurii ALL pentru apariția acestui volum: Mihai Penescu - președintele grupului editorial ALL; Marius Ioan - redactor; Cornel Matei - director tehnic; Grigore Ionițoiu - tehnoredactor.

Dinu C. Giurescu
aprilie 1995
București

INDEX

A

Abramovici Herman, 240, 307
Academia Română, 56, 219, 258, 259, 313
Academiei (strada) 229
Adriaticei, 16
Agiu Constantin, 33, 150, 153, 159, 164, 232, 323, 325, 326, 329
Aiud, 42, 239
Alba Iulia, 80, 96
Albania, 4, 26, 302
Albu (Alb) Nicolae, 240
Alexandrescu Anton, 221, 223, 224, 322, 323, 325, 328
Alexandrescu Ion, 95, 97
Alexianu Gheorghe, 91, 92, 93
Alexiuc, 67
Alifanti Mircea, 258
Alimănișteanu Dumitru, 323, 325
Alpert Carol B, 373
America, 145, 154, 163, 322
ANEF, 30, 33
Anghelescu Gh., 107
Angheliu Emilian, 30, 72, 86, 201
Anglia, 154, 163, 322
Ankara, 8
Anton Constantin, 77, 104, 249, 251
Antonescu Ion, 1, 2, 4, 9, 11, 12, 13, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 27, 33, 76, 77, 86, 87, 88, 92, 93, 161, 162, 177, 182, 210, 248, 257; vezi Mareșalul
.37 Guvernarea Rădescu

Antonescu Mihai, 8, 76. 77, 91, 92, 93, 104
Antonescu Maria, 94
Apărarea Patriotică; vezi Uniunea Patriotilor
Apostol Gheorghe, 30, 72, 167, 168, 191, 200, 201, 206, 207, 277
Apostolescu Mihai, 167

Arad, 68, 107, 170
Ardealul (cotidian) , 52, 64, 71, 77, 110, 114, 120, 135, 140, 158,
176, 185
Ardealul de Nord, 332
Ardeleanu, 327
Ardeleanu Eftimie, 365
Ardeleanu Ion 9,30,98,141,165,288,316
Ardeleanu O., 107
Argeș, 222
Arhiva Cotidianului, 359
Arhivele Naționale din Washington D.C., 242; vezi și NAW
Arhivele Statului din România, 46, 73, 82, 94, 115, 125, 151, 156,
1 72. 189. 242. 262. 280. 288, 297, 308, 311, 321, 348
Amina Vasile. 30. 98. 1 15. 288. 316
Armam R..,ie, 21. 27. 28. 29, 66, 108, 112, 158, 212, 213, 215, 216,
255, 262, 267, 269, 282, 297, 299, 312, 350
Al inata română, 11, 296, 300, 342
Armja Krajowa, 27, 301
ARC), 5, 37, 38, 183, 185, 189, 191, 192, 193, 194, 200, 214, 215,
217, 269
Associated Press, 37
Atona, 51, 142, 346
Ateneul Român, 5
Athenee Palace, 233
Austin R. Warren, 305, 306, 352, 353
Austria, 17, 20
Austro-Ungaria 240
Averescu Alexandri 135
Avramescu Gheor 365
Axa, 13, 263
Azriel Avram, 30

B

Piacău, 63, 112
lîâcilă Ion, 94
I■!:1111cu ('.hcorgbc. 1 I

BagdasarN., 72
Baicu, 159

Baier Hannelore, 120, 122, 123
Bălan Ioan, 69
Balcani, 5, 13, 14, 15, 113, 142
Bălcescu Nicolae, 190,231
Balmuș Constantin, 258
Banat, 82, 122
Banu Gheorghe, 240
Bărănescu Marin, 69
Bărbulescu Gheorghe, 27
Bărbuneanu Petre, 323, 325
Bardan Ștefan, 256
Bârlad, 63
Bârna Vlaicu, 114
Basarabia, 17, 88, 96,116, 118, 131, 132
Batcu Alexandru, 256
Bathory Ludovic 7
BBC, 23, 37, 147
Bejan Petre, 323, 325
Bellu Nicolae, 327
Beniuc Mihai, 258
Berlin, 18, 20, 21, 22, 23, 86, 87, 137
Berna, 8
Berry Y. Burton, 43, 44, 45, 90, 120, 141, 142, 145, 146, 149, 181, 184, 197, 207, 210, 218, 220, 239, 240, 264, 278, 285, 306, 308, 310, 311, 337, 343, 344, 356, 358
Biblioteca Academiei Române, 56, 219, 313
Biblioteca Centrală Universitară, 229
Birkle Alexandru 93
Blocul Național Democrat, 10, 11, 139, 231
Bocu Sever, 68
Bodnăraș Emil, 5, 66, 67, 138, 244, 323, 324, 359
Bodnărescu Gheorghe, 56
Boemia, 17
Bogdenko V. L., 124, 244, 267, 271, 291, 292, 294, 334, 337, 343
Boghiceanu Gheorghe, 239
Bordeianu C., 258
Bosnia, 26
Boston, 27
Boteanu (blocul), 231, 233, 237
Boteanu, strada, 231
Botoșani, 63, 66, 197
Boulder, 42, 43, 278
Brașov, 34, 37, 243, 298, 353
Brăila, 42, 126, 234

Brăileanu Traian, 94
Brânceanu Lidia, 150
Brătescu Voinești Ion Al., 94
Brătfăleanu V., 30, 33, 71, 150, 159, 201, 326
Brătianu Constantin (Bebe), 53, 184, 185, 202
Brătianu I. C. (Dinu) Constantin, 9, 10, 11, 37, 39, 43, 45, 48, 51, 53, 121, 122, 162, 164, 184, 185, 190, 202, 231, 317, 319, 321, 324, 326, 328, 330
Brebeanu Doina, 150
Brucan Silviu, 137, 168, 172
Bușe Constantin, 14
Bucovina de Nord, 17, 116, 131, 132
Bucovina, 17, 82, 88,116, 131, 132
Bucur Marin, 116, 117
Bucur Teodor, 125,150
București, 2, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 16, 17, 22, 23, 24, 27, 30, 34, 37, 40, 41, 42, 43, 44, 45, , 49, 51, 55, 56, 64, 65, 66, 71, 73, 75, 77, 81, 82, 87, 88, 90, 91, 92, 94, 95, 97, 98, 99, 100, 110, 112, 115, 117, 124, 125, 129137, 138,141,142,143,144,145, 146, 147, 148, 149,150, 151,156, 159,165,166,170,175,176, 179, 182, 184, 185,189, 194,206, 207,210,211,215,218,220, 221, 226, 228, 229,231, 234,237, 238,239,240,241,242,245, 246,252, 253, 256,261, 262,264, 271,278,279,280,283,284, 285,286, 288, 292,293, 294,296, 297,298,299,300,301,304, 306,307, 308, 309,311, 312,321, 325,330,336,337,339,342, 343,344, 346, 347, 348, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 357, 358, 359
Budapesta, 14, 147
Budișteanu Radu, 94
Bug, 22
Bulgaria, 4, 26, 58,131, 132,146,147, 171, 302, 346, 347, 350
Bunaciu Avram, 86
Burcă Ion, 323, 325
Burchi Lucian, 54
Burducea Constantin, 71, 323, 325
Burilianu Miki Mihail, 369
Buzatu Gh., 7, 8, 145
Buzău, 37
Buzești, 10

c

Cairo, 8,12, 13, 23, 261
Calafeteanu Ion, 9
Calea Victoriei, 34, 194, 227, 229, 241

California, 97
Calotescu Cornel, 92
Câmpineanu Ioan, 231
Câmpulung Moldovenesc, 63
Câmpulung, 34, 63
Câpâțâneanu Dumitru, 54
Caraș, 69
Caracal, 118, 243
Carandino N., 36
Carlaont Gh., 92
Carol al II-lea, 9, 39,135, 319, 320
Carol I, 229
Carpați, 26, 112
Casa Oștirii, 101
CASC, 266, 290, 291, 292, 293, 294, 296, 297, 308, 334, 336, 341, 342, 359, 360; vezi și Comisia Aliată (Sovietică) de Control
Caserta, 37, 39, 40, 45, 144, 252, 271, 283, 284, 285, 293, 297, 299, 307, 310, 313, 335, 344, 357
Catană Ion, 101
Ceamurlia de Sus, 169
Ceaușescu Nicolae, 244
Cebuc Alexandru, 316
Cehia, 17
Cehoslovacia, 58,113, 147, 154, 356
CFR, 34, 42, 95, 127, 131, 139, 204, 206
CGM, 159, 269
Charta Atlanticului, 13, 268
Chelaru Traian, 258
Chișinău, 112
Chiper Ioan, 40, 90, 99, 146, 306, 343, 348, 358
Chirică Grigore, 238
Chitic D., 101
Christu Ion Șerban, 291
Churchill S. Winston, 15, 16, 27, 41, 51, 71, 123, 142, 146, 227, 263, 268, 345, 346, 347, 348, 349, 350
Cișmigiu, 101
Ciobanu Mircea, 112, 129, 170, 257, 304, 305, 306, 308, 310, 353, 365
Ciobanu Nicolae, 296

Cioflină Dumitru 365
Ciolan Antonin, 92
Ciosici Vasile, 103
Ciulea Nicolae, 239
Clemenceau, strada, 241
Cloșcă Ionel, 27
Cluj, 9, 76, 79, 298
Comaniciu Horațiu, 190, 194

Comisia Aliată (Sovietică) de Control, 29, 37, 39, 40, 52, 71, 43, 75, 114, 116, 117, 118, 119, 120, 124, 131, 134, 141, 98, 113, 142, 143, 144, 145,158, 185,197, 207, 216, 226, 244,262,266, 268, 271, 272, 273, 274, 275, 276,277,279, 280,281, 282, 284, 285, 286, 268, 269, 270, 273, 279,290,294, 295,297, 308, 313, 315, 334, 336, 337, 338, 339, 340,341,344, 357,359, 335, 336, 339, 340, 343, 351, 357; vezi și CASC
comuniștii, 4, 5, 6, 7, 8, 29, 30, 31, 35, 36, 39, 42, 44, 45, 51, 58, 59, 65, 66, 73, 74, 77,89, 134, 136,138, 139, 140, 141, 144,145, 152, 154, 155,158, 159, 162,164,167, 168, 171, 175, 182, 188, 189, 190, 192,193, 195, 204,207,208, 216, 217, 223, 252, 254, 261, 270, 275,277, 278, 283,293,26, 304, 3184, 320, 324, 347, 356; vezi și Partidul Comunist din România
Condurachi Emil, 258
Confederația Generală a Muncii, 65, 71, 141, 167, 169, 191, 196, 200, 201, 203, 322, 323; vezi și CGM
Constant Alexandru, 94
Constantinescu Miron, 71, 171, 172, 196, 244, 249, 258, 323, 324
Constantinescu Mitiță, 259
Constantinescu Valeriu, 101
Constantinescu-Iași Petre, 138, 244, 258, 323, 324
Constantiniu Florin, 7, 11, 40, 77, 90, 99, 146, 306, 343, 348, 358
Constanța, 42, 109, 110, 126, 170,197
Constituția din 1866, 27
Constituția din 29 marie 1923, 27, 28, 80, 82
Convenția de Armistițiu, 26, 29, 30, 43, 48, 49, 82, 86, 91, 92, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 113, 114, 115, 121, 122, 125, 128, 130, 131, 134, 141, 266, 288, 290, 291, 292, 294, 310, 326, 339, 340

Coposu Corneliu, 11
Corbu Alexandru, 197
Corivan Nicolae, 258
Cosava (Severin), 107
Cotidianul, 116, 254, 272
Crăciun Constanța, 51, 86
Crainic Nichifor, 91, 94
Craiova, 28, 34, 197, 234, 243
Creangă I., 258
Creta, 4, 26
Cretulescu Ilie, 256
Crimeea, 20, 212, 215, 263, 278, 311, 312, 347, 349
Cristea Miron, 90
Cristescu Eugen, 92, 94
Cristescu Gh., 221
Curentul, 191
Curierul, 174, 175, 176,187, 272
Curtea de Justiție Militară, 201, 228, 237, 81, 84, 85, 101, 110

Cuza A. C. Gh., 94
Cuza Alexandru Ioan, 214
Cuza Vodă (strada), 240

Dacia Traiană, 9, 176
Daicoviciu Constantin, 258
Daily Express, 37
Dămăceanu Dumitru, 256, 288, 323, 325
Dâmbovița 166,238,253
Dan Ioan, 87
Danielopolu Daniel, 53, 68, 97
Davidescu ing., 258
Debrețin, 147
Declarația de la lalta (Declarația cu privire la Europa eliberată), 263, 264, 278, 279, 280, 285, 310, 311, 312, 320, 326, 348
Declarația din aprilie 1964, 5
Dekanozov D. Vladimir, 123, 309
Deleanu N., 159
Demetrescu G., 258
Departamentul de Stat, 2, 14, 15, 39, 40, 90, 129, 144, 148, 149, 181, 184, 207, 210, 239, 245, 261, 263, 264, 271, 278, 282, 337, 342, 343, 344, 348, 349,

358
Der Bund, 37
Diaconescu Ion, 38
Diaconu, 201
Dima Angela, 238
Dimitriuc V., 94
Djilas Milovan, 28
Dobre Dumitru 365
Dobre Florica 365
Dobrescu Adam, 231
Dobrescu I. Dem, 240
Dobrinescu Valeriu Florin, 97, 100
Dobrotescu Oreste, 202, 229, 230, 235, 239, 240, 244
Dogaciuc Mihail losifovici, 109
Dogaru Gică 240
Dolj, 222, 314
Dombrovschi V., 52
Domnița Anastasia, 191
Doncea Constantin, 244, 260
Dongoroz Gh., 69
Donovan J., 112

Dorohoi, 63
Drăghici Alexandru, 33, 86
Dreptatea, 34, 36, 37, 39, 136, 174, 176, 187, 206, 207, 215, 218, 219,
256, 257, 272, 313, 315, 339
Duma D., 72
Dumbravă lovită, 159, 326
Dumitrache Ispas, 239
Dumitrescu Mărguța, 151
Dumitrescu Sanda, 239
Dumitrescu Tini, 167
Dumitriu Adrian, 323,325
Dumitriu Eugen, 323, 325
Dumitriuc V, 94
Durma Mircea, 325
Duțu Alesandru, 291, 296

E

E.A.M., 51
Economu Virgil, 72
Eden Anthony, 14, 146, 346
Eforie, strada, 191
Egeea, 26

ELAS, 346
Elefterescu Mircea, 92
Elena, regina-mamă, 284, 285
Elias, 201
Elveția, 37
Emmers, locotenent colonel, 338
Enăchescu M., 258
Enescu Ion, 92, 94
Enescu I. D., 92, 94
Era Nouă, 330, 331
Estonia, 17
Europa, 3, 16, 17, 25, 28, 83, 263, 264, 268, 275, 278, 282, 285, 300,
301, 302, 312, 344, 347, 350, 358
Evenimentul zilei, 11
Expres - Magazin, 8

F

Fălticeni, 63
Fapta, 187, 307
Fărcășanu Mihai, 179, 190, 194
Femeile Democrate, 170
Fieraru Panait, 240
Filipescu Eliza, 172
Finanțe și Industrie, 178
Finlanda, 17, 19, 26, 350
Fischer-Galați Stephen, 373
Florescu Gh. D., 7
Florian Mircea, 258
FND (Frontul Național Democrat), 32, 34, 35, 36, 37, 41, 42, 43, 45, 48, 50, 52, 61, 62, 63, 66, 73, 74, 75, 84, 100, 134, 142, 148, 150, 151, 153, 154, 155, 156, 157, 158,159,160, 161,162, 163,165, 169,
172, 173, 174, 176, 184,185, 187,188, 189,190, 191,192, 193,
194, 195, 196, 197, 198,202, 205,207, 210,211, 212,213, 214,
218, 220, 221, 222, 223,227, 228,232, 233,235, 237, 238,239,
243, 246, 249, 250, 251,252, 254,255, 256,258, 259, 260,261,
263, 266, 267, 269, 270,271, 274,306, 307,308,

310, 311,312,
313, 314, 315, 316, 318,320, 321,322, 326,327,
328, 329,330,
331, 332, 339, 353, 354, 355; vezi și Frontul Național Democrat
Focșani, 20, 65, 234
Focșeneanu Eleodor, 77, 82
Foreign Office, 40, 41, 144, 357, 358
Fotino Gheorghe, 52, 53
Franța, 14, 37, 83, 86, 223
Frontul Național Democrat al Tineretului 52
Frontul Patriei, 302
Frontul Plugarilor, 32, 45, 54, 65, 71, 90, 136, 144, 150, 159, 166, 169, 170, 185, 212, 260, 316, 320, 322, 323, 326
Frontul Renașterii Naționale, 135
Frontul Unic Muncitoresc, 32,136, 253
Frontului National Democrat, 32, 35, 56, 60, 62, 64, 90, 134, 136, 140, 148, 150, 154, 158, 172, 174, 202, 203, 207, 211, 219, 238, 248, 254, 258, 266, 267, 269, 270, 273, 282, 306, 307, 318, 319, 320, 321, 326, 327, 328, 331, 342, 341; vezi și FND
Frontului Unic Muncitoresc (FUM), 30, 32, 33, 70, 253, 254, 294
Fiihrer, 22

G

Galați, 20, 34, 126, 166, 169, 170
Gămulescu Dorin, 28
Gârbea Titus, 105, 106
Garda de Fier, 135, 162, 220
Gazette de Lausanne, 37
Generala, 201
Georgescu Adriana, 64, 179, 234, 235, 242, 299
Georgescu Constantin, 258
Georgescu, maior, 232, 233
Georgescu Rică, 144
Georgescu Teohari, 33, 42, 54, 71, 138, 150, 159, 171, 197, 198, 202, 207, 214, 221, 222, 223, 252, 313, 323, 324, 325, 326, 328, 329
Germania, 17, 18, 20, 85, 86, 87, 90, 100,121, 124, 125, 147, 304 Gheorghiu-Dej Gheorghe, 4, 6, 30, 31, 33, 52, 53, 55, 71, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 148, 150,

152, 153, 154, 157, 158, 159, 161, 162,163,164, 165,194,195, 202, 230, 244, 251, 260, 323, 324, 325
Gheorghiu I., 107,
Gheorghiu Traian, 258
Gherca, 201
Gherghița, 169
Ghica Alexandru, 55
Ghilezan Emil, 52, 54, 318
Ghițescu-Sănătescu Simona, 45, 293
Gigurtu Ion, 90, 94
Giurescu C. Dinu, 35, 47, 186, 242
Giurgiu, 164
Glasul Dreptății, 136
Gobi Carol, 178
Goga Octavian, 135
Goga Veturia, 94
Gorbaciov Mihail, 93
Goij, 105, 164, 222
Graiul Nou, 262, 312
Grecia, 13, 26, 41, 51, 142, 145, 181, 302, 346, 347
Grew S. Joseph, 285, 286, 344
Gribincea Mihai, 117
Grigore Iordan, 102
Grivita - CFR 34,42
Groza Petru, 5, 29, 32, 35, 39, 41, 45, 52, 53, 54, 71, 90, 125, 134, 136, 150, 152, 153, 154, 159, 175, 176, 184, 185, 197, 251, 308, 309, 310, 316, 317, 318, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 329, 330, 332, 337, 341, 344, 346, 351, 354
Gunther Franklin Mott, 370

Guști D., 55
guvernul Majestății Sale (guvernul britanic), 2
guvernul sovietic, 12, 14, 23, 41, 117, 123, 136, 139, 142, 257, 311, 335, 343

H

Harriman Averell, 23, 279, 351
Havas, 37
Herescu Nicolae, 91
Herseni Traian, 94
Hillgruber Andreas, 12, 13
Hitler Adolf, 12, 13, 16, 20, 22, 87, 226, 273

Hlihor Constantin, 100, 132
Hodoș Alexandru, 94
Hoisescu C., 307
Hoover Institution Press, 29, 97
Hortolomei, 259
Hristopol Gh., 7
Huși, 63
Hudiță Ioan, 53, 194, 195, 196, 319, 320
Hull j. E., 130, 194, 207, 293, 294, 297, 298, 338

I

Ialomița, 37, 166
lalta, 246, 249, 263, 268, 274, 277, 279, 280, 285, 304, 305, 310, 311, 318, 320, 326, 327, 329, 336, 344, 347, 348, 360
lancu Gheorghe 7, 155
lasinschi Vasile, 94
Iași, 7, 63, 67, 71, 76, 138, 145, 181, 221, 244, 258, 323, 324, 325
Ilfov, blocul, 226, 230, 231, 233, 235, 237
Ilfov, județul, 166, 192, 204, 226
înaltul Comandament Aliat (Sovietic), 82, 100, 128
înaltul Comandament Român, 92, 100
înaltul Comandament Sovietic, 24, 98, 114, 122, 357
Ioan Dan, 87
Ioan Marius, 373
Ioan Olimp Grigore, 198, 365, 373
Ionescu , căpitan, 232
Ionescu Emanoil, 325
Ionescu Eugen, 221

Ionescu Marcel, 323
Ionescu Mihail E., 7, 11, 77
Ionescu Naum, 304
Ionescu Radu, 236
Ionescu Tudor 54, 52, 323, 324, 325
lonnițiu Mircea, 10,11, 299
lordache Anastasie, 359
Iordan lorgu, 102, 239, 258
lordăchescu Theodor, 326
lorgulescu Alexandru, 221
Isac Victor, 11
Istanbul, 1, 49

Italia, 12, 20, 21, 26, 37, 39, 40, 45, 14, 223, 252, 271, 283, 284, 285,
293, 297, 299, 307, 310, 313, 335, 338, 344, 357
Iugoslavia, 14, 115, 124, 301, 302

Jaruzelski Wojciech, 93
Jienescu Gh., 94
Journal of Central European Affairs, 8
Jurnalul de dimineață, 5

K

Katyn, 83, 93
Kernbach M., 258
Kișinevskaia Liuba, 72
King R. Robert, 29, 305
Kirk, 39, 40, 45
Komorovski Tadeusz-Bor, 27, 301
Kreindler dr., 258
Kremlin, 93, 137

L

Lăcustă Ioan, 49
Ladislau Basil, 239
Lapedatu Al., 57

Lapedatu Ion, 184
Lăpușneanu C., 221
Lazăr Ilie, 140, 141, 190, 200, 203, 204, 210, 248, 251
Lăzărescu Vasile, 69
Leahy D. William, 2, 3
Leborix Carol, 239
Lecca G. Octav, 55
Lecca Radu, 92, 94
Lee Arthur Gould, 305, 309
Legea 126 din 23 februarie 1945, 100

Legea 2 din 29 decembrie 1944, 111
Legea 57 din 24 ianuarie 1945, 78, 82
Legea 640 din 18 decembrie 1944, 75
Legea 641 din 18 decembrie 1944, 80
Legea 657 din 28 decembrie 1944, 111
Legea 660 din 31 decembrie 1944, 67
Legea nr. 1 din 29 decembrie 1944, 111
Legea nr. 10 din 9 ianuarie 1945, 108
Legea nr. 21 din 13 ianuarie 1945, 62
Legea nr. 52 din 20 ianuarie 1945, 69
Legea nr. 658 din 28 decembrie 1944, 111
Legea nr. 7 din 30 decembrie 1944, 78
Legea nr. 86 din 6 februarie 1945, 79
Legea nr. 87 din 8 februarie 1945, 111
Legea nr. 88 din 8 februarie 1945, 111
Legea nr. 89 din 8 februarie 1945,110
Legile nr. 50 și 51 din 20 ianuarie 1945, 83
Leningrad, 93
Letonia, 17
Leucuția Aurel, 11, 53, 68, 78, 95, 196, 318
Levente Mihai, 327
Levin Mișa, 326
Libertatea, 166, 187, 212, 215, 245, 250, 252, 254, 260
Lichiardopol G., 258
Lisabona, 8, 359
Lituania, 17
Liveţki V., 48
Livianu Ion, 313, 315
Loghin Leonida, 27, 301
Londra, 3, 23, 24, 40 49, 50, 64, 134, 144, 145,147, 159, 289, 301, 305,
309, 312, 317, 326, 336, 337, 344, 346, 350, 357, 359
Los Angeles, 48, 350
Lovinescu Monica, 179
Lublin, 27
Luca Laszlo; vezi Luca Vasile

Luca Vasile, 55, 71, 138, 143, 150, 151, 152, 153, 154, 159, 160, 161, 162, 163, 165, 166, 221, 222, 223, 242, 244, 326, 327, 328, 329
Lupașcu Ion, 256
Lupu Nicolae Dr., 55, 161, 259, 307, 316, 317, 321

M

Măcărescu Gică, 307
Macedonia, 4, 26
Macovei Pompiliu, 258
Macrea Dumitru, 258
Madrid, 8
Magazin Istoric, 18, 20, 46, 49, 98, 193, 221, 223, 242, 291, 320
Magier Andrei, 69
Majestatea Sa Regele Mihai I, 158, 189, 257, 308, 311, 335; vezi și Mihai I de România
Malaxa (uzina), 71, 199, 200, 201, 202, 204, 205, 206, 207, 210, 215, 239, 259, 272, 276, 281
Malaxa Nicolae, 199, 204
Malenkov, 309
Malinovski Rodion, 95, 291, 293, 299, 334, 338
Mălureanu Nicolae, 240
Mamaia-Sat, 102
Mândruț Stelian, 7
Manea, 178
Maniu Iuliu, 1, 9, 10, 11, 34, 36, 37, 39, 40, 48, 50, 51, 56, 90, 94, 135, 136, 140, 141, 144,145, 161,162, 163, 164, 168, 185,200, 202, 203, 207, 210, 211,217, 218,220, 222, 226, 238, 248,249, 251, 259, 262, 276, 283,284, 309,310, 311, 316, 317, 318,319, 320, 321, 324, 325, 326, 330, 358
Manoilescu Mihail, 94
Mănuilă Sabin, 11, 54
Maramureș, 37
Marcu Alexandru, 91
Mărculescu, 201, 205
Mârza dr., 205, 258
Mârzescu George, 75
Mardari S., 52, 105
Mareșalul (Ion Antonescu), 12, 13, 18, 19, 21, 72, 77, 299; vezi și Antonescu Ion
Marea Britanie, 14, 15, 16, 26, 37, 40, 41, 52, 71, 83, 86, 123, 143, 144, 145, 146, 147, 263, 266, 284, 286, 308, 309, 311, 326, 334, 347, 348, 351, 360
Marele Stat Major român, 22, 256, 289, 290, 292, 293, 297, 298, 299

Margarete II, 21
Marin Vasile, 177
Mastny Voytech, 29
Matei Cornel 373
Maurer Ion Gheorghe, 138, 325
Maurer Ursula, 122, 123
Mazilescu, 221
Mehedinți, 222
Meitani Radu, 91
Melbourne, 356
Mestrovici Ivan, 229
Mezincescu D., 259
Mezincescu Eduard, 138
Mezincescu Florica, 258
Mișcarea Legionară, 313; vezi Garda de Fier
Miele Gh., 150, 159
Micracov Pavlovici Constantin, 109
Miednoye, 93
Mihai Bravu, 169
Mihai I de România, 1, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 18, 21, 22, 25, 26, 29, 39, 44, 45, 48, 50, 51, 52, 55, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 93, 112, 113, 114, 115,116,117, 120, 121, 126, 128, 129, 135,142,158,160, 170, 181,189,190, 227, 229, 235, 241, 251,256,257, 258, 259, 267, 274,285299, 304, 305, 306, 307, 308,309,310, 311,312, 315, 316,319,321-325, 326, 329, 330, 334,335,341, 343,344, 352, 353, 358
Mihail Gheorghe, 3, 292
Mihăilescu Teodor, 103
Mihailovici Draza, 137, 301
Mihaiutu Grigore, 69
Mihalache Ion, 19, 37, 38, 176, 309, 317, 321, 322, 328
Mikoian A, 309
Milcu Ștefan, 258
Minden George, 373
Ministerul de Interne, 50, 63, 65, 199, 202, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 237, 238, 240, 241, 243, 244, 249, 261
Mircea Pană Alexandru, 109, 110
Miron Bela, 171, 172, 196, 244, 249, 326, 71, 90
Mocanu Marin Radu, 82, 94, 100, 115, 125, 128, 150, 280, 288, 311
Mocsony-Stârcea I., 10, 11
Moga-Fileriu, 326
Moisil Grigore, 258

Moldova, 22, 43, 63, 64, 65, 126, 145, 330
Molotov Viaceslav, 12, 18, 19, 23 50, 126, 137, 145, 146, 279, 280, 285, 288, 309, 311, 349,
Monitorul Oficial, 27, 28, 29, 54, 89, 124, 141, 155, 198

M.O., 48, 52, 53, 55, 63, 67, 68, 69, 75, 76, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 88, 91, 92, 93, 94, 99,100,108,109,110, 111, 124, 202, 325
Moraru Mihai, 71
Moraru Nicolae, 61, 166, 248
Moravia, 17
Moreni, 34, 195, 253
Moscova, 17, 19, 23, 24, 27, 29, 40, 41, 42, 44, 45, 49, 51, 56, 58, 60, 93, 99, 117, 126, 136, 138,140, 142, 143, 145, 146, 150, 159, 161, 163, 189, 216, 223, 262, 263, 264, 266, 275, 277, 278, 279, 281, 286, 288, 289, 306, 309, 312, 317, 320, 326, 346, 347, 349, 350, 351, 359
Moskvitin, 30, 98, 145, 165, 241, 242, 288
Muraru Ioan, 155
Mureșanu Anton Ionel, 77, 114
Mussolini Benito, 22
Mușat Mircea, 30, 98, 145,165, 228
My Iler A., 258

N

Nădejde M., 258
Năмoloasa, 20
Nanno F. C., 8
National Archives, Washington D.C., 50, 267, 276, 282, 283, 284, 285, 351, 357
N.A.W., 1, 3, 40, 43, 50, 112, 134, 141, 142, 144, 149, 194, 197, 207,
253, 261,262, 263,311,325
Năvodari, 102
Neagoe Stelian, 8, 12
Negel Dumitru, 250, 304
Negreanu Ioana Alexandra, 125, 150
Negruzzi Ella, 307
Negulescu Ion, 54, 248, 249, 251
Neuer Weg, 122, 124
New York Public Library, 373
New York Times, 37
New York, 27, 29, 37, 41, 83, 93, 278, 302, 348, 350

Nicolae Iordan, 239
Nicolau Ștefan 258
Nicolau Gheorghe, 52, 53, 100, 150, 159, 161,326
Nicolau Grigore 323, 325
Nicolescu G. C., 258
Nicolescu Mircea, 221
Nicolescu, general, 142
Nicos Luiza, 239

Niculescu-Mizil Paul, 244
Nistor Dimitrie, 54, 64, 65
Nistor Ion, 7
Nistor Veniamin, 69
Nistru, 88
Nitzulescu Virgil, 91
NKVD, 93, 185, 299
N.Y., 29, 51; vezi New York

Oșca Alexandru, 365
Odesa, 92
Oeriu Simion, 71
Olaru Tudor, 356
Olteanu Florin, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 235
Oltenia, 222, 253
Oltenița, 253
Oncică, 230
Onea Ștefan, 102
ONU, 29, 352
Oprescu George, 258
Oradea, 103, 289, 298
Orient-Radio, 111
Oroia Teofil, 365
Overlord, 14
Oxford, 302
Oțetea Andrei, 258

Pașcanu Nicolae, 238
Pacha Augustin, 69
Palatul Regal, 10, 11,18, 34, 180,190,191,194, 220, 227,

228, 229, 233, 235, 237, 243, 249, 250, 251, 252, 299, 304, 309, 320, 329, 355
Palo Alto, 97
Panaitescu P. P., 91
Panga Ion, 177
Pantazi Constantin, 92, 93
Pantea Adrian 365
Papacostea Victor, 52, 54, 68
Papanace Constantin, 94

Paraschiv Niculae, 38
Parhon C.I., 258, 259
Paris, piața, 86, 172
Partidul Comunist din România, 29, 31, 50, 51, 76, 86, 125, 126, 140, 143, 155, 164, 170, 171, 174, 212, 214, 244, 255, 261, 264, 275, 285, 294, 300, 306, 313, 323, 328, 329, 344
Partidul National Liberal, 1, 9, 34, 42, 49, 52, 55, 56, 65, 121, 135, 140, 161, 164, 165, 171, 173, 174, 178, 196, 202, 206, 211, 218, 219, 221, 222, 245, 246, 269, 272, 282, 283, 311, 316, 317, 319, 321, 323, 325, 331, 332; vezi și PNL
Partidul Național Țărănesc; vezi PNȚ
Partidul Social Democrat, 31, 32, 323; vezi PSD și PSDR
Partidul Socialist Țărănesc, 32
Partidul Țărănesc Popular, 32
Partidul Țărănesc, 32
Pârvescu Aurel, 240
Pârvulescu Constantin, 4
Pascu Ștefan, 7, 238
Pătrășcanu Lucretiu, 10, 11, 33, 39, 48, 53, 55, 71, 75, 85, 89, 90, 109, 142,143,148,159,160, 164, 190, 232, 251, 260, 323, 324, 325, 329
Pătrașcu, 227, 258, 260
Pauker Ana, 55, 71, 137, 138, 143, 159, 160, 161, 166, 242, 244, 307
Paul Allen, 83, 93
Păun Nicolae, 7
Pavlov A. P, 267, 268, 269, 270, 291, 292, 296, 343
PC Bulgar, 302
PC din Iugoslavia, 301
PCR, 5, 6, 7, 21, 126, 138, 161, 172, 193, 223, 224, 231, 353, 354
Pelin Mihail, 9
Penescu Mihai, 373
Penescu Nicolae, 42
Pentelescu Aurel, 100
Petrescu Constantin Titel, 11, 33, 48, 148, 252, 253,

254, 255, 307
Petrescu Dumitru, 54
Petrovicescu Constantin, 94
Petrovici Emil, 258
Petrovici Ion, 91, 94
Piața Națiunii, 192, 193, 194, 210, 226, 326, 329, 330
Piața Palatului, 180 190, 191, 220 227, 229, 233, 235, 250, 299
Piele Ștefan, 238
Ploiești, 34, 42, 138,195, 239, 253
PMR, 196
PNL, 9, 35, 36, 39, 41, 43, 45, 48, 52, 53, 54, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 84, 89, 143, 157, 158, 162, 166, 181, 182, 190, 193, 218, 220, 223, 245, 259, 283, 307, 308, 310, 311, 317, 318, 319, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 332, 336, 342, 354

PNT, 9, 29, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 42, 43, 45, 48, 52, 53, 54, 58, 60, 61, ' 62, 63, 64, 84,89, 136, 139,140,143, 144, 157,158,160, 161, 162, 166,172, 173, 174, 182,185,187,195,196,204, 217, 218, 220, 221,222, 223, 224, 246,259, 283,307, 308, 310, 311, 313, 316, 317,318, 319, 320, 321,322, 323,324, 325, 326,327, 328, 329, 331, 342, 354
Poenarii-Burchi
Polonia, 17, 19, 27, 58, 221, 301, 302
Pop Adrian, 40, 90, 99, 146, 306, 344, 348, 358
Pop Vaier, 94
Popa Soare, 239
Popa Radu D, 273
Popescu Constantin, 256
Popescu Iorgu, 201
Popescu Liviu Nicolae, 155
Popescu Nicolae, 92
Popescu Romeo, 109
Popișteanu Cristian, 13, 221
Popovici Silvia, 125, 150
Popp Gheorghe, 53
Portugalia, 37
Potop Aurel, 221, 258, 323, 325
Prahova, 63, 104, 166
Pravda, 214, 215
Preoteasa Grigore, 140, 213
Pretorian Septimiu, 52, 256
Profiri N.,71, 258

Prusia Orientală, 20
PSD, 9, 33, 36, 39, 48, 53, 54, 58, 148, 150,159, 170, 250
PSDR, 30, 158, 166, 212, 220, 254, 255, 323, 324, 325, 326
Pucheanu Mona-Lisa, 155

Q

Quinlan Paul, 48, 350

R

Răşcanu Constantin Vasiliu, 42, 138, 142, 256, 323, 325
Răşcanu V., 258
Rădăceanu Lotar, 53, 69, 70, 71,150,152,166, 202, 250, 251, 325, 326
Rădăuţi, 63

Rădescu Nicolae, 45, 47, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 58, 59, 60, 61, 62, 71, 74, 95, 99, 117, 120, 121, 122, 131, 134, 143, 145, 150, 158, 159, 170, 174,178,179, 180, 181, 183, 184, 185,186,187,188, 189, 317, 191,193, 197,198, 200, 201,202,203, 207,210, 211,213, 318, 215,217, 223,226, 227, 228,230,231, 234,236, 237,238, 319, 242, 244,248, 249, 250, 251, 252, 256, 257, 259, 260, 261, 262, 263,267,268,269, 273, 274,275, 276,279, 280, 282,290, 320, 294,299, 304,305, 309, 311,312,313, 315,322, 330,334, 335, 340, 341, 344, 350, 353, 354, 355, 356, 357, 359
Rador, 111
Radoslav Radu, 240
Rădulescu (colonel), 231, 228
Rădulescu Savel, 95, 98, 117
Rădulescu-Motru C., 55, 56
Raiciu I., 221
Ralea Mihail, 10, 32, 45, 90, 258, 319, 320, 321, 322, 323, 325, 326, 329, 331
Rangheţ Iosif, 138
Rantea Dumitru, 93

Răutu Mihail, 55, 67
Regele Mihai;vezi Mihai I de România
Rehner Hermann, 124
Reich, 4, 10, 12, 16, 17, 21, 22, 24, 26, 83, 87, 88, 93, 156, 288
Republica Democrată Germană, 58
Revista de Istorie Militară
Roșea Al., 258
Roller Mihail, 354
Roman August, 54, 63, 234
Roman, județ, 63
Roman, oraș, 234
Romanați, 118, 166, 222
Romanescu Gh., 296
România, 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 34, 38, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 56, 58, 61, 64, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 82, 86, 87, 88, 90, 92, 93, 94, 95, 97, 98, 99, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 120, 121, 123, 124,125,126,127, 128, 129, 130, 132, 134, 135, 321, 138, 139, 140,141,142,143, 144, 145, 146, 147, 150, 151, 322, 155, 156, 158,159,165,166, 167, 168, 170, 171, 175, 182, 323, 194, 195, 196,200,202,206, 207, 212, 214, 215, 216, 217, 221, 227, 229, 242,244,248,249, 250, 251, 255, 256, 257, 261, 262, 263, 264, 265,267,268,269, 270, 273, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 282, 283,284,285,286, 288, 289, 290, 291, 293, 294, 297, 300, 304, 305,306,308,309, 310, 311, 312, 313, 317, 318, 319, 321, 323, 324,325,326,327, 328, 329, 331, 332, 335, 336, 337, 338, 339, 340,341,342,343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360

România Liberă, 5,6, 9, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 41, 42, 44, 45, 61, 138, 134, 137,138,139, 140,156, 157, 166, 167,168, 169,171,172, 177, 182,190,191, 192,194, 195, 196, 197,200, 202,203,204, 206, 207,213,220, 221,226, 227, 228, 237,248,

249,250,251,
252, 256, 260, 262, 300, 317, 327, 330, 331
România Literară, 138
Romniceanu Mihail, 53, 68, 78
Roosevelt Franklin Delano, 15, 71, 112, 120, 126, 129, 146, 227, 263, 268, 345, 346, 347, 348, 349, 350
Rosetti Alexandru, 258
Rosian Alexandru, 239
Roth Hans Otto, 124
Roșea Al., 258
Rotschild Joseph, 302
Rougetel John Le, 41, 144
Rusescu Radu, 256
Rusia Sovietică, 58, 283
Rusia, 3, 18, 19, 38, 45, 50, 56, 58, 86, 87, 121, 123, 145, 270, 283, 346
Rusu Adrian, 7
Rusu Liviu, 93,103, 258
Rusu Ștefan, 103

S

Sadoveanu Mihail, 259
Saiu Liliana, 42, 43,48, 278, 279, 350
Saizu I., 7
Sănătescu Constantin, 22, 23, 36, 37, 41, 43, 44, 45, 49, 59, 217, 220, 293, 295, 297, 298, 29, 354
Sanielevici Al., 258
Sânnicolaul Mare, 169
Săracu Dumitru (Mitică), 86,177
Satu Mare, 289
Săvulescu Traian, 57, 258, 259
Scala, 37, 185, 190, 191,192,193
Scânteia, 31, 32, 33,34, 48, 49, 61, 71,72, 73, 75, 89, 141, 150, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 174, 176, 177, 178, 179,180,181, 191, 192, 194, 196, 200, 206, 210, 211, 212, 213, 214,215,220, 226, 227, 237, 241, 249, 250, 251, 252, 258, 259, 260,262,263, 276, 277, 281, 327, 330, 331, 355, 356
Schitu Măgureanu, 11, 101
Schuyler Cortland Van Rensselaer, 52, 75, 130, 132, 194, 207, 267, 268, 269, 270, 271, 274, 275, 276, 277, 278, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 291, 292, 293, 294, 295, 297, 298, 299, 307, 310, 313, 334, 335, 337, 338, 339, 340, 341, 343, 344, 357, 358

Scurtu Ioan, 38, 73, 125, 132, 150, 156, 189, 242, 262, 297, 308, 321, 343, 348
Sencovici Alexandru, 30, 150, 155, 327
Serbia, 4
Sevastopol, 20
Severin, 69, 107, 108, 166
Sfera Politicii, 263, 268, 279
Siberia, 253
Sibiu, 120, 353
Sidorovici Alexandrina, 86
Sidorovici Grigorian, 241
Sima Horia, 34, 94
Simion Ion, 221
Sinaia, 3, 319
Sindicatele Unite, 33, 72, 73
Smolensk, 93
Social Democrat, 6, 31, 32, 323, 324, 253
socialist, 65
Societatea Tramvaielor București, 253
SOE, 1
Sofia, 14
Solacolu T., 93
Solomon Virgil, 53
Soroca, 118
Soviete, 16, 18, 21, 28, 29, 45, 50, 51, 88, 127, 134, 147, 270, 273, 301, 306, 359
Stalin Iosif Vissarionovici, 27, 28, 29, 41, 51, 66, 67, 71, 72, 73, 83, 93, 137,138, 142, 146, 212, 227, 263, 309, 346, 347, 349, 350
Stalingrad, 20
Stancu Grigore, 205
Stănescu Ghe., 239
Stănescu Virgil, 54,184, 325
Stanford University, 29
Statele Baltice, 350
Statele Unite ale Americii, 2, 15, 23, 26, 40, 46, 47, 46, 47, 49, 83, 112, 122, 123, 129, 146, 159, 182,194, 197, 207, 226,228, 229, 244, 246, 253, 261, 263, 266, 268,270, 271, 274, 282,284, 285, 286, 305, 308, 309, 311, 313, 326,334, 337, 338, 343,349, 350, 351, 352; vezi și SUA și USA
Steaua Roșie, 262
Stettinius Edward Jr., 129, 349
Stevenson Donald, 40, 41, 52, 144, 145, 271, 272, 275,

280, 281, 334, 335, 336, 357, 358
Stockholm, 8, 12, 23
Stoica Anghel, 103
Stoica Chivu, 33, 72, 74, 75,150, 159, 204

Stoilov S., 258, 259
Sturdza Mihail, 94
SUA, 2, 3, 16, 37, 43, 96, 97, 98, 99, 129, 130, 148, 207, 252, 262, 351; vezi și USA și Statele Unite ale Americii
Suceava, 63
Sunday Times, 147
Susaikov Ivan Zaharovici, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 357
Suveranul (Mihai I de România), 5, 10, 11, 22, 25, 48, 49, 50, 112,
115, 116, 141, 211, 306, 309, 316, 324, 326, 329, 330
Szraer Iosif, 261

Ș

Șandru D., 7
Șerbănescu Alexandru, 365
Ștefan Haralambie, 205
Ștefan Marian, 93, 221
Ștefănescu Voicu, 238
Știrbey Barbu, 8, 261, 307, 308, 316, 344
Șuța Ion, 297

T

Tașcă Gh., 307
Tache Șt., 258
Tampa Natalia, 125, 150
Tara Bucur, 238
Târgoviște, 42, 166, 195
Târnoveanu, 72
TASS, 93, 262
Tatar Bunar, 165
Tătăranu Constantin, 323
Tătărescu Gheorghe, 10, 90, 161, 162, 163, 164, 165, 309, 311, 318,

319, 320, 321, 323, 325, 328, 329, 331, 354
Tătaru, 101
Teatrul Național, 314
Tecuci, 63
Teheran, 14, 350
Teleorman, 314
Teodorescu Iosif ,52, 102, 241, 240
Teodorescu, căpitan 232

Tetchea, 103
Tetchina, 103
Tileagd, 103
Tilecuș, 103
Timiș-Torontal, 69
Timișoara, 34, 67, 68,106,107, 169,170
Timpul, 175
Tinculescu Ion, 93
Tineretul Democrat Universitar, 32
Tito losip Broz, 14, 301
Titulescu Nicolae, 154
Tobescu Constantin, 92
Tolea, 72
Tomescu Petre, 91,122
Tomescu Tiberiu, 221
Toscicu Petre, 239
Transilvania de Nord, 44, 141, 150, 284, 330
Transilvania, 12, 15, 25, 44, 82, 85, 87, 112, 113, 114, 115, 122, 136,
141, 150,155,156,189, 284, 330
Transnistria, 88, 92
Triestej 16
Tripla înțelegere, 86
Trofimovschi, 72
Tulcea, 169
Turcia, 131, 132
Tumu Măgurele, 197
Tumu Severin, 166
Tutova, 63

T 9

Țăndărei, 37
Țepelea Gabriel, 38
Țețu, 194 Țintea-Băicoi

u

UGIR, 196
Ulam B. Adam, 27
Ungaria, 12, 15, 21, 24, 26, 58, 86, 100, 113, 121, 124, 125, 356
Uniunea Patrioților, 32, 33, 65, 136, 150, 159, 169,170, 322. 323, 327

Uniunea Preoților Democrati, 322, 323
Uniunea Sovietică, 17, 24, 45, 94, 95, 120, 132, 139, 144, 145, 146, 147, 154, 155, 212, 214, 223, 257, 262, 266, 280, 326, 335, 342, 351; vezi și URSS
Universitatea de Vest, 67
Urali, 222
URSS, 16, 17, 50, 51, 58, 61, 74, 85, 87, 88, 93, 95, 99, 112, 115, 116, 117, 120, 122, 124, 126, 131, 132, 141, 154, 155, 156, 157, 163, 165, 167, 173, 212, 220, 222, 223, 263, 271, 281, 288, 294, 301, 304, 315, 318, 321, 331, 351; vezi și Uniunea Sovietică
USA, 52, 71, 75, 94, 95, 96, 97, 100, 123, 130, 142, 194, 206, 263, 311, 325; vezi și SUA și Statele Unite ale Americii

Vâșinski Andrei Ianuarievici, 23, 42, 45, 49, 50, 51, 52, 57, 99, 170, 171, 181, 185, 216, 252, 257, 274, 281, 284, 294, 298, 303, 304, 305, 306, 308, 309, 310, 312, 315, 316, 321, 334, 335, 336, 337, 343, 344, 345, 351, 352, 353
Vaida Bella, 140, 239
Vâlcovici Victor, 57
Vălenaș Liviu, 129
Vântu Gheorghe 323
Varșovia, 27, 301
Vasilichi Gheorghe, 244
Vasiliu C. Z. Constantin, 92
Vasiliu Gheorghe, 54, 102
Vaslui, 63
Vătășescu Ștefan, 240
Vatra Domei, 63
Vechiul Regat, 82

Velea Petre, 238
Veres Paul, 72
Versoix, 129
Vișan Alexandru, 331
Vișoianu Constantin, 8, 52, 53, 78, 95, 120, 123, 141, 142, 182, 267, 304, 305, 306, 343, 352, 353
Vianu Alexandru, 14
Viena, 112
Viitorul, 9, 64, 178,179, 180, 181, 189, 193, 272, 336
Vijoli Aurel, 221
Vinea Emanoil, 72
Vinogradov Serghei Alexandrovici, 37, 39, 40, 52, 56, 71, 116, 117, 122, 134,141, 244, 271, 272, 273, 274, 275, 277, 279, 281, 334, 343

Vlașca, 164, 166
Vlădescu Răcoasa Gh., 52, 53, 57, 78, 79, 150, 159, 244, 323, 325, 327
Vlădescu Ovidiu, 91, 94
Voinea Șerban, 150,151, 152
Voitec Ștefan, 52, 53, 68, 159,164, 323, 324, 325, 326

VV

Washington D.C., 1, 2, 3, 14, 16, 23, 24, 29, 37, 40, 43, 44, 45, 46, 49, 75, 99, 123, 141, 145, 194, 220, 226, 239, 242, 253, 262, 263, 267, 270, 271, 276, 282, 283, 284, 285, 289, 292, 293, 294, 297, 299, 307, 309, 310, 311, 312, 313, 317, 326, 335, 337, 338, 339, 340, 342, 343, 344, 346, 350, 351, 352, 357, 358, 359
Wehrmacht, 4, 12, 13, 20, 22, 24, 25, 26, 27, 216
Weiss, 307
Wilson, strada, 231, 233, 234, 237

Z

Zaharia Ilie, 150, 196, 276, 327
Zamfir Zorin, 14, 205
Zamfirescu Constantin, 52, 54
Zâne Gh., 307
Zăroni Romulus, 54, 72, 153, 159, 252, 323, 325, 326
Zevedei Barbu, 258

o1 [26] *R.L.* III, nr. 166, miercuri, 14 februarie 1945, p. 3 și 4. Comentarii similare în *Scânteia.*
orele 2(f—, februarie 21, 1945.“ (Transcript and proceedings of the joint meeting of senior Rusian, British and US representatives, ACC Romania, 8:30 pm, 21 February 1945): 871.00/3 - 945, National Archives, Washington D.C. Procesul verbal are 10 pagini dactilografiate. întâlnirea s-a încheiat la orele 21[45] (vezi p. 10 a Procesului verbal).

[17] Editorial semnat de Ilie Zaharia, *Scânteia,* II, nr. 147, joi 22 februarie 1945, p.l; sublinierile DCG.